

**STRATEGIA ZINTEGROWANYCH
INWESTYCJI TERYTORIALNYCH
MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO
TORUNIA**

Spis treści

1.	Wstęp	4
2.	Synteza diagnozy wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych	5
2.1.	Zasięg przestrzenny i sieć osadnicza.....	5
2.2.	Informacje fizycznogeograficzne. Ochrona przyrody	10
2.3.	Turystyka.....	12
2.4.	Transport	15
2.4.1.	Sieć transportowa.....	15
2.4.2.	Ogólna charakterystyka najważniejszych potencjałów, potrzeb i problemów	20
2.4.3.	Drogi rowerowe.....	21
2.4.4.	Najważniejsze wnioski wynikające z Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP)	22
2.5.	Demografia	24
2.6.	Przedsiębiorczość	30
2.7.	Bezrobocie rejestrowane.....	34
2.8.	Pomoc społeczna i świadczenia na rzecz rodziny	36
2.9.	Opieka zdrowotna	38
2.10.	Opieka żłobkowa	41
2.11.	Wychowanie przedszkolne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunek dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury wychowania przedszkolnego).....	43
2.12.	Kształcenie ogólne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunek dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury edukacyjnej bazy sportowej).....	46
2.13.	Szkoły podstawowe i jakość kształcenia na poziomie szkoły podstawowej	47
2.14.	Szkoły ponadpodstawowe i jakość kształcenia na poziomie szkoły ponadpodstawowej.....	51
2.14.1.	Szkoły ponadpodstawowe maturalne	52
2.14.2.	Szkoły ponadpodstawowe zawodowe.....	53
2.15.	Szkolnictwo wyższe.....	54
2.16.	Instytucje kultury.....	55
2.17.	Poziom świadomości obywatelskiej	57
2.18.	Zasoby mieszkaniowe	59
2.19.	Rewitalizacja i odnowa przestrzeni publicznych.....	60
2.20.	Gospodarka wodno-ściekowa	61
2.21.	Poprawa efektywności energetycznej, redukcja emisji zanieczyszczeń i adaptacja do zmian klimatu	62
2.22.	Najważniejsze wnioski wynikające z Planu adaptacji do zmiany klimatu MOF Torunia	64
2.23.	Analiza potrzeb w zakresie wsparcia administracyjnego.....	66
2.24.	Podsumowanie (identyfikacja najważniejszych problemów/ potrzeb rozwojowych obszaru, jako podstawy programowania interwencji w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego).....	66
3.	Identyfikacja obszarów charakteryzujących się trudną sytuacją społeczno-gospodarczą, tj. wykazujących negatywną sytuację społeczno-gospodarczą, gmin zagrożonych trwałą marginalizacją i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze	68
4.	Wizja rozwoju obszaru - oczekiwany wynik realizacji działań planowanych w ramach Polityki Terytorialnej	69
5.	Opis wsparcia obszarów charakteryzujących się trudną sytuacją społeczno-gospodarczą.....	71
6.	Cele rozwojowe obszaru realizowane poprzez wsparcie w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego.....	73

6.1.	Opis realizacji celów	73
6.2.	Drzewo ustaleń.....	76
7.	Oczekiwane wskaźniki produktu i rezultatu realizacji strategii	82
8.	Wskazanie zgodności planowanej interwencji z dokumentami programowymi (funduszami), do których zamierza się aplikować o finansowanie wsparcia.....	89
9.	Lista projektów podstawowych (wraz z informacją na temat sposobu ich wyboru oraz powiązania z innymi projektami).....	105
9.1.	Tryb i zasady naboru projektów	105
9.2.	Uzasadnienie wyboru projektów poprzez wykazanie zgodności projektów z potrzebami rozwojowymi danego obszaru.....	106
9.3.	Uzasadnienie wyboru projektów w oparciu o preferencje określone dla poszczególnych obszarów wsparcia	116
9.4.	Wykaz projektów wybranych do wsparcia wraz z ich charakterystyką	118
9.5.	Wskazanie podejścia zintegrowanego	154
9.6.	Lista projektów rezerwowych.....	161
10.	Plan wdrożeniowy dla realizacji strategii.....	161
11.	Plan finansowy wraz z określeniem źródeł finansowania projektów	162
12.	Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT	164
13.	Opis procesu zaangażowania partnerów zewnętrznych.....	166
14.	Sprawozdanie z konsultacji społecznych	166
15.	System monitorowania strategii terytorialnej.....	167

1. Wstęp

Niniejszy dokument strategii terytorialnej sporządzony został w celu realizacji ZIT (Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych) na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia (dalej MOF Torunia), na podstawie *art. 34 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027¹*. Zgodnie z przytoczonym artykułem, strategia terytorialna opracowywana jest przez związek ZIT utworzony w jednej z wybranych form współpracy jednostek samorządu terytorialnego. Na obszarze MOF Torunia zawiązane zostało Stowarzyszenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia, do którego na podstawie podjętych uchwał *w sprawie wyrażenia zgody na utworzenie oraz przystąpienie do Stowarzyszenia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia* przystąpiły wszystkie gminy z terenu powiatów: aleksandrowskiego, chełmińskiego, golubsko-dobrzyńskiego i toruńskiego wraz z samorządami powiatów oraz miasto na prawach powiatu Toruń.

Strony stowarzyszenia:

- Powiat Aleksandrowski
- Powiat Chełmiński
- Powiat Golubsko-Dobrzyński
- Powiat Toruński
- Gmina Miasta Toruń
- Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski
- Gmina Aleksandrów Kujawski
- Gmina Bądkowo
- Gmina Miasto Chełmno
- Gmina Chełmno
- Gmina Miasta Chełmża
- Gmina Chełmża
- Gmina Ciechocin
- Gmina Miejska Ciechocinek
- Gminą Czernikowo
- Gmina Miasto Golub-Dobrzyń
- Gmina Golub-Dobrzyń
- Gmina Kijewo Królewskie
- Gmina Koneck
- Gmina Kowalewo Pomorskie
- Gmina Lisewo
- Gmina Lubicz
- Gmina Łubianka
- Gmina Łysomice
- Gmina Miejska Nieszawa
- Gmina Obrowo
- Gmina Papowo Biskupie
- Gmina Raciążek
- Gmina Radomin

---

¹ Dz.U. 2022 poz. 1079

- Gmina Stolno
- Gmina Unisław
- Gmina Waganiec
- Gmina Wielka Nieszawka
- Gmina Zakrzewo
- Gmina Zbójno
- Gmina Zławieś Wielka

Dokument ten będzie narzędziem do wspólnego realizowania polityki terytorialnej, na podstawie którego możliwe będzie uzyskanie wsparcia na projekty przewidziane do realizacji na okres perspektywy finansowej 2021-2027, przy współfinansowaniu ze środków UE (z różnych funduszy). W tym aspekcie bardzo ważnym źródłem wsparcia będą *Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027*, określające zakres i obszary wsparcia z poziomu samorządu województwa - w tym w zakresie polityki terytorialnej, która rozumiana jest jako forma podejścia do prowadzenia rozwoju województwa zakładającego różnicowanie działań wobec poszczególnych jego obszarów, uwzględniając ich rolę i znaczenie w systemie społeczno-gospodarczym województwa. Idea polityki terytorialnej w okresie programowania 2021-2027 oraz poziomy jej realizacji przedstawione zostały szerzej w *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku. Strategia Przyspieszenia 2030+²*.

2. Synteza diagnozy wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych

2.1. Zasięg przestrzenny i sieć osadnicza

MOF Torunia położony jest w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego. Terytorialnie obejmuje miasto rdzeniowe Toruń oraz 31 gmin położonych w 4 powiatach (aleksandrowskim, chełmińskim, golubsko-dobrzyńskim i toruńskim). Poza Toruniem, na obszarze zlokalizowanych jest 6 gmin miejskich (Aleksandrów Kujawski, Chełmno, Chełmża, Ciechocinek, Golub -Dobrzyń, Nieszawa), 1 miejsko-wiejska (Kowalewo Pomorskie) oraz 24 gminy wiejskie. Obszar zajmuje powierzchnię 2 961 km².

---

² przyjętej uchwałą nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.

Mapa. Zasięg przestrzenny MOF

Sieć osadniczą³ MOF Torunia tworzy aż 559 zamieszkałych miejscowości. Wśród nich największą jednostką pod względem liczby ludności jest liczące prawie 200 tys. mieszkańców miasto rdzeniowe Toruń, będące drugim pod względem liczby mieszkańców miastem na prawach powiatu w województwie. Obok miasta Toruń, na terenie MOF występuje 7 miast, z których największe to ok. 19-tysięczne Chełmno. Pozostałe to liczące 10-14 tys. osób miasta: Chełmża, Golub-Dobrzyń, Aleksandrów Kujawski, Ciechocinek oraz 4-tysięczne Kowalewo Pomorskie i zamieszkiwana przez niespełna 2 tys. osób Nieszawa. Miasta te wraz z Toruniem koncentrują prawie 60% wszystkich mieszkańców MOF.

Rozkład przestrzenny miejscowości na terenie MOF determinowany jest obecnością kompleksów leśnych. Najwięcej miejscowości położonych jest na terenie gminy Golub-Dobrzyń (56), najmniej zaś na terenie gminy Wielka Nieszawka (zaledwie 4 miejscowości; spośród wszystkich gmin jednostka z najmniejszą liczbą miejscowości w województwie), która należy do jednostek o bardzo wysokim wskaźniku lesistości. Warto zaznaczyć, że aż 3 z 4 miejscowości zlokalizowanych na terenie gminy Wielka Nieszawka cechują się liczbą mieszkańców przekraczającą próg 1 tys. mieszkańców.

Poza miastami na obszarze MOF większą liczbą mieszkańców, tj. powyżej 1 tys. osób, cechują się 32 miejscowości, skupiające 13,5% wszystkich mieszkańców obszaru. Są to zarówno siedziby gmin, jak i większe miejscowości wiejskie.

³ Zgodnie z danymi z gminnych rejestrów mieszkańców

Do grupy miejscowości liczących powyżej 1 tys. mieszkańców zalicza się:

1. Unisław (3582, gm. Unisław)
2. Czernikowo (3559, gm. Czernikowo)
3. Lubicz Górny (3408, gm. Lubicz)
4. Głogowo (2985, gm. Obrowo)
5. Lubicz Dolny (2982, gm. Lubicz)
6. Grębocin (2884, gm. Lubicz)
7. Łysomice (2644, gm. Łysomice)
8. Mała Nieszawka (2567, gm. Wielka Nieszawka)
9. Brzozówka (2323, gm. Obrowo)
10. Złotoria (2289, gm. Lubicz)
11. Górsk (2021, gm. Zławieś Wielka)
12. Krobia (2000, gm. Lubicz)
13. Osiek (1990, gm. Obrowo)
14. Obrowo (1914, gm. Obrowo)
15. Łubianka (1796, gm. Łubianka)
16. Lisewo (1690 gm. Lisewo)
17. Raciążek (1633, gm. Raciążek)
18. Papowo Toruńskie (1562, gm. Łysomice)
19. Rozgarty (1390, gm. Zławieś Wielka)
20. Pigża (1335, gm. Łubianka)
21. Cierpice (1298, gm. Wielka Nieszawka)
22. Turzno (1220, gm. Łysomice)
23. Zławieś Mała (1201, gm. Zławieś Wielka)
24. Grzywna (1176, gm. Chełmża)
25. Silno (1149, gm. Obrowo)
26. Rożno-Parcele (1142, gm. Aleksandrów Kujawski)
27. Wielka Nieszawka (1134, gm. Wielka Nieszawka)
28. Służewo (1110, gm. Aleksandrów Kujawski)
29. Czarne Błoto (1082, gm. Zławieś Wielka)
30. Czarnowo (1057, gm. Zławieś Wielka)
31. Bądkowo (1015, gm. Bądkowo)
32. Zławieś Wielka (1004, gm. Zławieś Wielka))

Większość ww. miejscowości zlokalizowana jest w sąsiedztwie miasta na prawach powiatu - Torunia (będącego zarazem jedną ze stolic województwa, siedzibą powiatu toruńskiego i jednym z głównych ośrodków rozwoju regionu), w rejonie ważnych ciągów komunikacyjnych, głównie dróg krajowych lub/i w sąsiedztwie linii kolejowych. Ten charakterystyczny podmiejski charakter osadnictwa znacznej części

obszaru sprawia, iż w przypadku kilku gmin największą liczbą ludności odznaczają się miejscowości, które zlokalizowane są bliżej Torunia, a nie same siedziby gmin. Pierwszym przykładem jest gmina Lubicz, gdzie miejscowość Lubicz Górny jest większa od siedziby gminy - miejscowości Lubicz Dolny. Drugim, gmina Obrowo, gdzie wyższą liczbą mieszkańców od siedziby cechują się miejscowości: Głogowo, Brzozówka oraz Osiek, trzecim zaś gmina Zławieś Wielka, na terenie której najwyższą liczbą mieszkańców odznaczają się miejscowości: Rozgarty, Zławieś Mała oraz Czarne Błoto. Czwartym przykładem natomiast jest gmina Wielka Nieszawka, w której dwie z czterech miejscowości w gminie są większe od siedziby gminy: Mała Nieszawka i Cierpice.

Co ciekawe, 5 z 12 miejscowości wiejskich na terenie MOF cechujących się liczbą mieszkańców powyżej 2000 położonych jest na terenie gminy Lubicz.

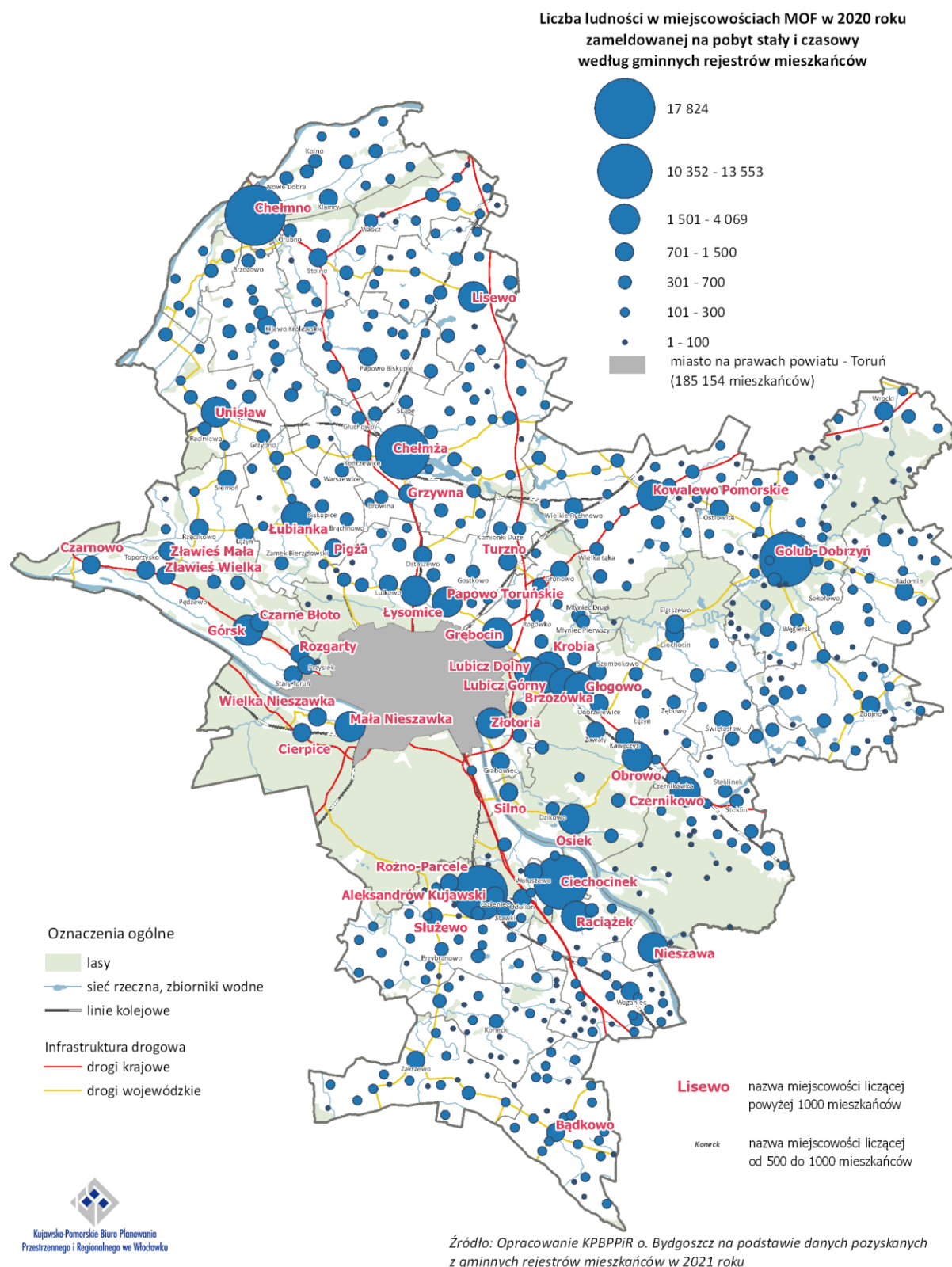
Liczba miejscowości małych i bardzo małych, liczących poniżej 100 mieszkańców wynosi 148 (26,5% ogółu). Zamieszkuje je nieco ponad 8,0 tys. osób (1,8% mieszkańców obszaru). Z kolei stan ilościowy miejscowości o liczbie mieszkańców w przedziale od 101 do 300 wynosi 223, zaś w przedziale od 301 do 700 mieszkańców 115. Miejscowości znajdujące się we wspomnianych przedziałach ludnościowych zamieszkiwane są kolejno przez 9,4% i 11,6% wszystkich mieszkańców obszaru.

Między gminami obszaru identyfikuje się występowanie silnych powiązań społeczno-gospodarczych. Spośród wszystkich miejscowości największe znaczenie dla obsługi MOF ma miasto rdzeniowe Toruń, wyposażone zarówno w powszechne, jak i bardziej specjalistyczne usługi m.in. z zakresu administracji publicznej, szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury wysokiej. Charakteryzuje się przy tym relatywnie dużym obszarem oddziaływania, tj. znaczną skalą zależnych i podległych funkcjonalnie miejscowości. Poza miastem Toruniem, stosunkowo ważną rolę pełnią miasta Aleksandrów Kujawski, Chełmno, Golub-Dobrzyń, będące ośrodkami powiatowymi (obsługa instytucji administracji powiatowej oraz instytucji jej podległych). Miasto Chełmża pełni natomiast rolę ośrodka o znaczeniu powiatowym, uzupełniającego oddziaływanie siedziby powiatu (ze względu na zlokalizowane w nim instytucje i prowadzone działalności, obsługuje mieszkańców powiatu, uzupełniając w tym zakresie ośrodek powiatowy - kwestia potencjału szkolnictwa ponadpodstawowego, działalność szpitala powiatowego). W ośrodkach o znaczeniu lokalnym (siedzibach gmin) generalnie koncentruje się działalność związana z podstawową obsługą mieszkańców z zakresu opieki przedszkolnej, szkolnictwa podstawowego, opieki zdrowotnej.

W kontekście usług publicznych warto wspomnieć o mieście Ciechocinek. Z uwagi na dobrze rozwiniętą działalność leczniczą bazującą na bogactwie naturalnym, miasto to jest jednym z ważniejszych w kraju ośrodków uzdrowiskowych.

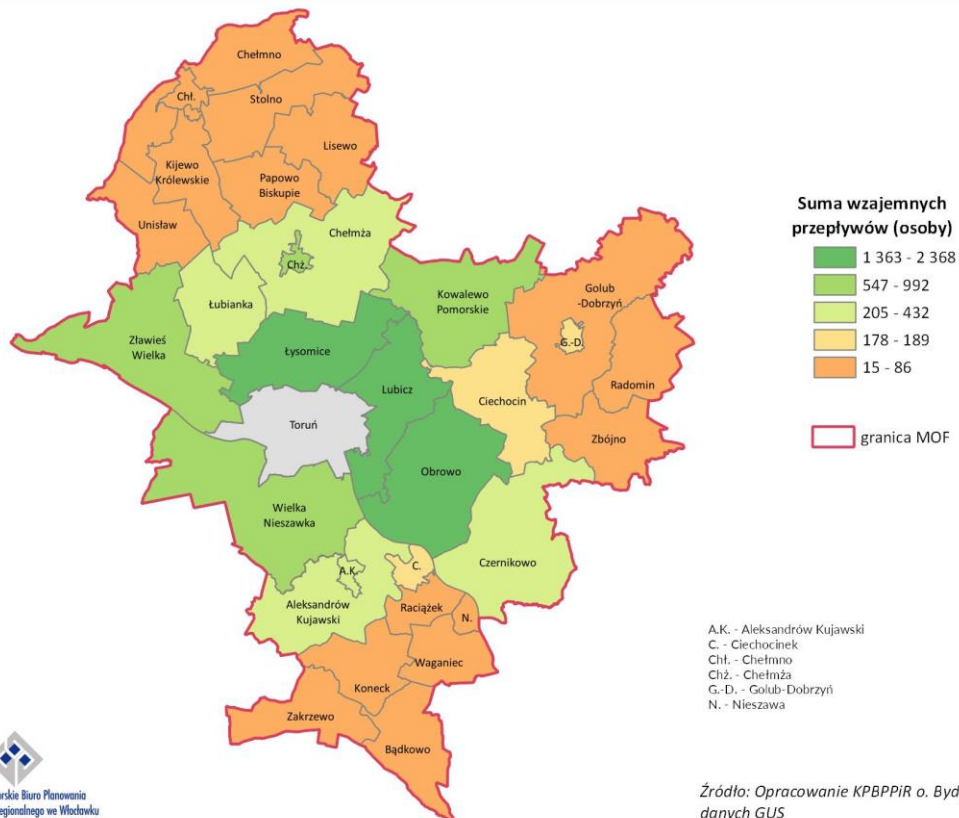
Mapa. Liczba ludności w miejscowościach MOF

Jednym z przykładów obrazujących skalę wzajemnych powiązań poszczególnych gmin w obszarze MOF z miastem rdzeniowym - Toruniem, są dojazdy związane z zatrudnieniem (rozumiane jako dojazdy do i z zakładów pracy zlokalizowanych na terenie innej gminy, niż gmina miejsca zamieszkania). Korzystając z danych dotyczących dojazdów za rok 2016, na obszarze MOF Torunia widoczne są duże lub bardzo

duże wzajemne przepływy pomiędzy Toruniem, a jednostkami położonymi w jego najbliższym otoczeniu oraz jednostkami nieco bardziej oddalonymi (w tym również spoza powiatu toruńskiego). Skala powiązań maleje wraz z oddaleniem od Torunia (co jest naturalną konsekwencją dojazdów o takim charakterze) - niemniej jednak wszystkie gminy z obszaru MOF notują wzajemne przepływy z miastem rdzeniowym w analizowanym aspekcie.

Mapa. Przepływy związane z zatrudnieniem w roku 2016 (suma pomiędzy miastem rdzeniowym, a poszczególnymi gminami z obszaru MOF)

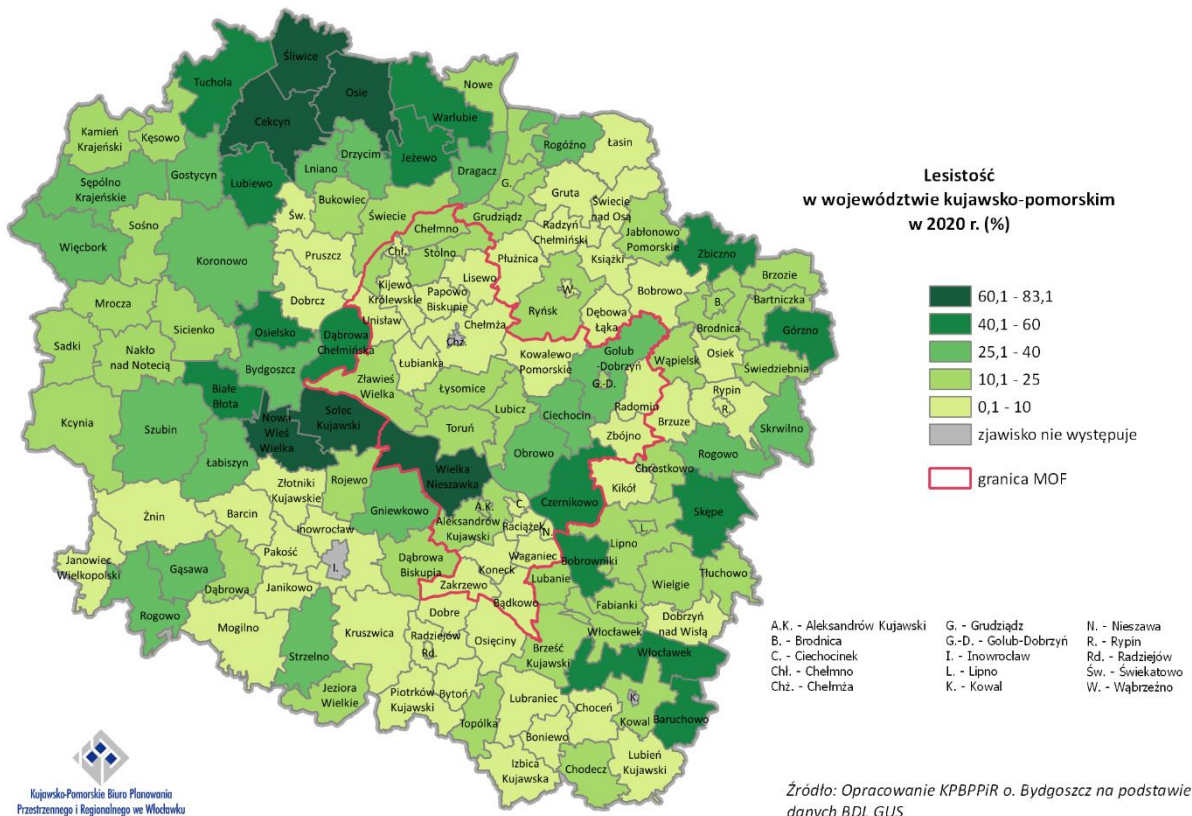
Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie danych GUS

2.2. Informacje fizycznogeograficzne. Ochrona przyrody

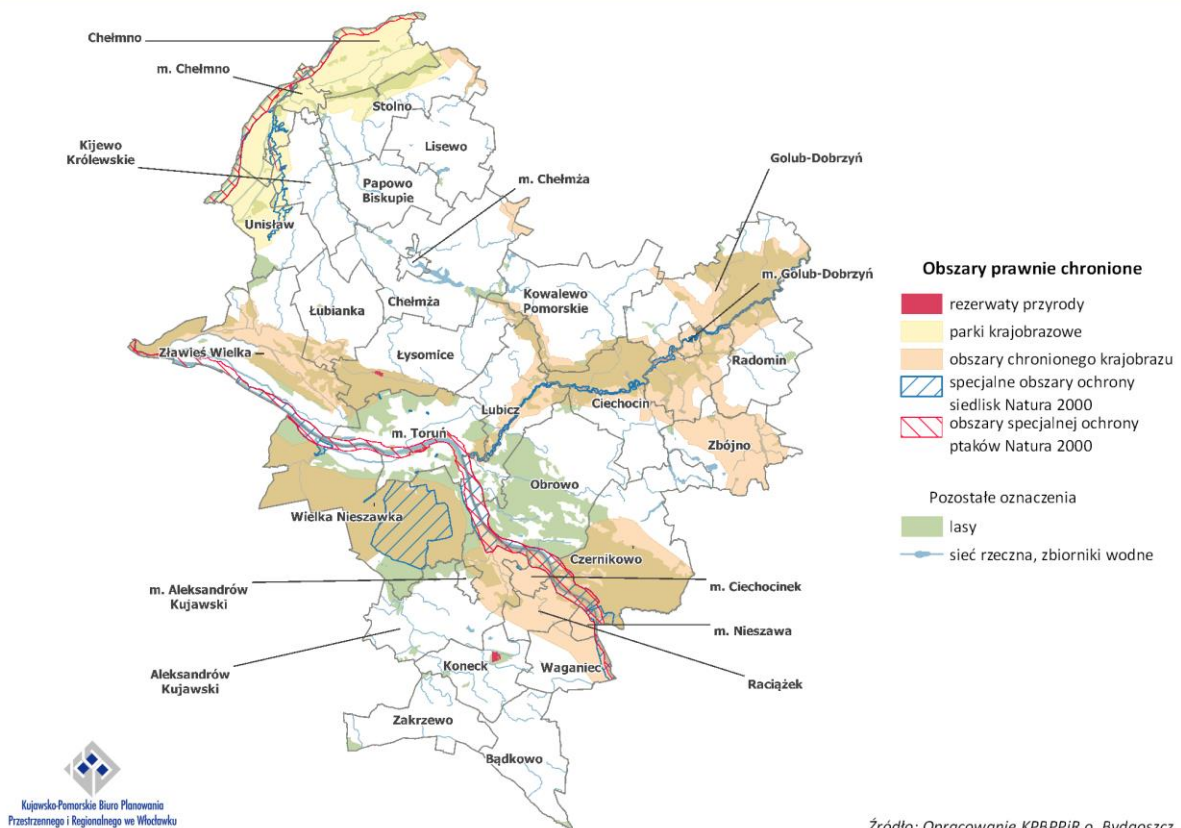
Pod względem fizycznogeograficznym MOF znajduje się w zasięgu 7 mezoregionów, tj. Doliny Drwęcy, Doliny Fordońskiej, Kotliny Grudziądzkiej, Kotliny Toruńskiej, Pojezierza Chełmińskiego, Pojezierza Dobrzyńskiego i Równiny Inowrocławskiej. W efekcie, elementy środowiska przyrodniczego cechują się pewnym zróżnicowaniem, determinującym sposób użytkowania terenu oraz w pewnym stopniu rodzaj prowadzonych działalności gospodarczych. Generalnie krajobraz obszaru związany jest z pradoliną i doliną rzeki Wisły, wysoczyznami morenowymi oraz ze strefą kontaktu (strefą krawędziową) pomiędzy nimi. Warunki glebowe są zróżnicowane, choć w przeważającej części obszaru uznaje się za sprzyjające prowadzeniu działalności rolniczej. Dominują gleby płowe. W obrębie doliny Wisły występują zarówno bardzo żyzne gleby w postaci mad rzecznych wykształcone na równinach zalewowych, jak i słabe gleby bielcowe, rdzawe powstałe na rozległych górnych piaszczystych poziomach doliny porośniętych obecnie kompleksami leśnymi. Powierzchnia gruntów leśnych (czyli lasów i gruntów związanych z gospodarką leśną), wynosi 651,1 km², zaś wskaźnik lesistości stanowi 21,4% i jest niższy od średniej wartości wojewódzkiej (23,5%). Stopień zalesienia gmin w zasięgu obszaru cechuje się znacznym zróżnicowaniem. Poza rzeką Wisłą do ważniejszych cieków MOF zalicza się m.in.: Drwęcę, Frybę, czy

Strugę Toruńską. Zgodnie z Mapą Podziału Hydrograficznego Polski sumaryczna liczba jezior na obszarze wynosi 142 spośród 1 069 zidentyfikowanych na terenie województwa, jednakże w większości są to obiekty małe i bardzo małe, o powierzchni nieprzekraczającej 10 ha (104 ze 142 obiektów). Do największych jezior (o powierzchni powyżej 100 ha) zalicza się m.in.: Chełmżyńskie (298 ha) i Steklińskie (102 ha). Przeszło 1/3 powierzchni MOF (35,6%), nie uwzględniając tu obszarów Natura 2000, objęta jest ochroną prawną. Do najważniejszych obszarowych form ochrony znajdujących się całościowo lub częściowo na terenie obszaru zalicza się: 11 rezerwatów przyrody, 1 park krajobrazowy, 7 obszarów chronionego krajobrazu, 12 obszarów Natura 2000 (w tym 1 obszar specjalnej ochrony ptaków oraz 11 specjalnych obszarów ochrony siedlisk). Rozmieszczenie obszarów prawnie chronionych związane jest przede wszystkim z obecnością na terenie obszaru rozległego kompleksu leśnego Puszczy Bydgoskiej, doliną Wisły i Drwęcy.

Mapa. Lesistość w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

Mapa. Obszary prawnie chronione w MOF

2.3. Turystyka

Głównym ośrodkiem turystycznym obszaru, ze względu na wielkość i rodzaj obsługiwanej ruchu oraz sam potencjał do zwiększenia jego skali, jest miasto Toruń (ośrodek o znaczeniu ponadregionalnym, rozpoznawalny nie tylko na terenie MOF, ale i w kraju, obsługujący zarówno turystów krajowych, jak i zagranicznych). Wysoka pozycja miasta jest pochodną stosunkowo dobrego zagospodarowania turystycznego oraz jego wysokiej atrakcyjności turystycznej. Warunkują ją przede wszystkim zasoby historyczne i kulturowe miasta (związane m.in. z wysokimi i cennymi walorami architektonicznymi średniowiecznego zespołu staromiejskiego, które zostały potwierdzone wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz na Listę Pomników Historii), walory przyrodnicze związane z położeniem nad rzekami Wisłą i Drwęcą oraz działalność lokalnych instytucji kultury (organizacja wszelkiego rodzaju wydarzeń, m.in. kulturalnych, sportowych, rozrywkowych rozpoznawalnych w kraju i za granicą). Duże znaczenie dla miasta, w generowaniu skali ruchu mają także Radio Maryja oraz Kościół NMP Gwiazdy Ewangelizacji i św. Jana Pawła II, z którymi to obiektami wiąże się rozwój turystyki religijnej. Wysoki potencjał turystyczny, społeczny i gospodarczy miasta, w połączeniu z relatywnie dobrą dostępnością komunikacyjną, stwarza możliwość do dalszego rozwoju funkcji turystycznej.

Poza miastem Toruń, trzon potencjału kulturowego obszaru stanowią także miasto Chełmno oraz w mniejszym stopniu miasto Golub-Dobrzyń. W przypadku Chełmna, historyczny układ miasta z licznymi występującymi zabytkami (w tym z charakterystycznymi obiektami w stylu gotyckim) zaliczany jest do jednych z ciekawszych i popularnych miejsc wybieranych przez turystów odwiedzających teren województwa. Wyjątkowość Starego Miasta Chełmna w skali kraju sprawiła, iż zostało ono uznane za Pomnik Historii Prezydenta RP. Jeśli chodzi o miasto Golub-Dobrzyń, identyfikowane jest ono przede wszystkim z zamkiem krzyżackim w stylu gotycko-renesansowym, na terenie którego organizowane są

popularne turnieje rycerskie przyciągające od lat rzesze widzów. Wszystkie wspomniane miasta stanowią ważne punkty na trasie jednego z najbardziej rozpoznawalnych europejskich szlaków kulturowych pn. Droga Św. Jakuba (Camino de Santiago). Do innych atrakcji występujących na terenie obszaru, cechujących się pewnym potencjałem turystycznym (i o których promowaniu nie należy zapominać) zaliczyć można m.in. Obserwatorium Astronomiczne w Piwnicach, zamek krzyżacki w miejscowości Zamek Bierzgowski, Olenderski Park Etnograficzny w Wielkiej Nieszawce, Ośrodek Chopinowski w Szafarni, czy kościół i klasztor Karmelitów Trzewickowych w Oborach (rejon wraz z kompleksem sakralnym nazywany jest "Kalwarią Oborską" lub "Szwajcarią Dobrzyńską").

Na postrzeganie atrakcyjności turystycznej miast i zarazem całego obszaru niezwykle duży wpływ mają cyklicznie organizowane wszelkiego rodzaju wydarzenia, imprezy, w tym m.in. kulturalne, rozrywkowe, sportowe. W tym aspekcie niezwykle ważną rolę pełni miasto Toruń, w którym organizowane są rozpoznawalne w kraju i za granicą wydarzenia, skupiające turystów krajowych, jak i zagranicznych - m.in. Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych EnergaCAMERIMAGE, Międzynarodowy Festiwal Światła Bella Skyway Festival, Międzynarodowy Festiwal Teatralny "Kontakt", Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek „Spotkania”, Międzynarodowy Festiwal Filmowy Tofifest, Międzynarodowy Festiwal Nova Muzyka i Architektura, Festiwal Muzyki Krajów Bałtyckich PROBALTICA, Toruński Festiwal Książki, Artus Festival, Jazz Od Nowa Festiwal, Festiwal Wisły, czy odbywający się co 3 lata Międzynarodowy Festiwal i Konkurs Skrzypcowy im. Karola Lipińskiego. Duże znaczenie dla obszaru w kontekście zwiększenia skali odwiedzających turystów (choć w stosunku do Torunia w relatywnie mniejszej skali) mają wydarzenia, imprezy organizowane na terenie miasta Chełmno, do których zalicza się m.in. Walentynki Chełmińskie promowane jako największe w kraju obchody święta zakochanych, czy wydarzenia organizowane w ramach Perspektywy - 9 Hills Festival w Chełmnie.

Bogactwo wód leczniczych występujących i wykorzystywanych obecnie w miejscowości Ciechocinek sprawiło, iż na terenie obszaru bardzo dobrze rozwinęło się leczenie uzdrowiskowe. Miejscowość Ciechocinek jest jedną z trzech miejscowości na terenie województwa posiadających status uzdrowiska. Funkcjonujące na jej terenie zakłady leczenia uzdrowiskowego prowadzą działalność aż w 10 z 17 kierunków leczniczych oferowanych przez uzdrowiska w całym kraju, przy czym dostępne profile leczenia należą do tych najbardziej powszechnych, kierowanych do szerokiej grupy odbiorców. Wraz z dwoma pozostałymi uzdrowiskami na terenie województwa, uzdrowisko Ciechocinek obsługuje prawie 20% krajowego ruchu uzdrowiskowego (kuracjusze leczeni stacjonarnie). Przy czym tak jak Inowrocław należy do jednych z najbardziej rozpoznawalnych ośrodków uzdrowiskowych w kraju. Prowadzona na terenie Ciechocinka działalność uzdrowiskowa stanowi jedną z ważniejszych dziedzin rozwojowych i ważny kierunek polityki rozwoju województwa. Poza znaczeniem społecznym, gospodarczym, leczenie uzdrowiskowe ma bowiem bardzo duże znaczenie wizerunkowe. W strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030+ - Strategii Przyspieszenia 2030+, wzmocnienie i rozwijanie sektora uzdrowiskowego uznane zostało za niezbędne dla powodzenia rozwoju regionu. Jest to konieczne, gdyż sektor leczenia uzdrowiskowego dotknięty został bardzo mocno kryzysem wywołanym wybuchem pandemii COVID-19. Za istotne i pożądane wskazuje się więc przeprowadzanie wszelkich działań związanych z kształtowaniem przestrzeni, jej dostępności, ochrony środowiska, dostępności transportowej na terenie miejscowości uzdrowiskowych, mających kluczowe znaczenie dla pełnienia zadań uzdrowiskowych.

Dopełnieniem walorów kulturowych obszaru są wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe związane z doliną Wisły, doliną Drwęcy, jeziorami oraz zwartymi i rozległymi kompleksami leśnymi, które stanowią potencjał dla prowadzenia turystyki pobytowej i kwalifikowalnej (m.in. turystyka piesza, rowerowa, kajakowa), czy rekreacji. Obszar cechuje się stosunkowo dobrze rozbudowaną siecią szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych), których przebiegi bardzo mocno koncentrują się jednak w

okolicach Torunia. Potencjał dla rozwoju turystyki stanowią także zagospodarowywane, a następnie planowane do udostępnienia turystom dawne dwory i pałace ziemiańskie (np. powstające Muzeum Ziemiaństwa w Nawrze, planowany do zagospodarowania w kierunku rekreacyjno-edukacyjnym zespół pałacowo-parkowy w Brąchnówku).

Rozkład przestrzenny obiektów noclegowych wykazuje znaczne zróżnicowanie. Koncentruje się szczególnie na terenie Torunia i Ciechocinka. W przypadku Torunia struktura bazy noclegowej wpływa na postrzeganie miasta jako ośrodka o ponadregionalnej i dobrze rozwiniętej funkcji turystycznej. Na jego terenie występują bowiem obiekty o podwyższonym standardzie (tj. 6 hoteli w standardzie 4-gwiazdkowym) wraz z zapleczem konferencyjnym, które powszechnie charakterystyczne są dla ośrodków metropolitalnych (obecność tego rodzaju obiektów noclegowych wyznacza rangę miasta i utożsamiana jest z funkcjami metropolitalnymi). Baza ta obsługuje m.in. ruch biznesowy, kongresowy, ale i ruch związany z organizacją wszelkiego rodzaju imprez sportowych i kulturalnych (nie tylko rangi krajowej, ale i międzynarodowej) oraz ruch krajoznawczy (choć w tym przypadku jego rola wydaje się znacznie mniejsza). W przypadku natomiast Ciechocinka, dostępna baza również o zróżnicowanej strukturze (obiekty hotelarskie, zakłady uzdrowiskowe, pensjonaty) związana jest przede wszystkim z obsługą ruchu uzdrowiskowego.

Prócz bazy noclegowej, duże znaczenie dla funkcji turystycznej miejskiego obszaru funkcjonalnego Torunia mają obiekty kultury (m.in. muzea, teatry), sportowo-rekreacyjne (m.in. hale sportowe, stadiony, baseny, przystanie i mariny rzeczne), które często są miejscem docelowej podróży turystów.

Niemniej dostrzega się potrzebę dalszego wzmacniania funkcji turystycznej Torunia we wszystkich omówionych wcześniej aspektach (m.in. zagospodarowania turystycznego, organizacji imprez, itd.) w celu zwiększenia konkurencyjności miasta i możliwości recepcji dodatkowego ruchu turystycznego. Wydaje się bowiem, iż ośrodek ten powinien pełnić rolę ośrodka rozrządowego, tj. rozdzielającego ruch do pozostałych miejscowości znajdujących się na terenie MOF i dysponujących pewnymi walorami turystycznymi.

Ponadto wydaje się, iż rzeczywisty potencjał obszaru nie jest jeszcze maksymalnie wykorzystywany, głównie za sprawą pewnych braków w infrastrukturze oraz słabego zagospodarowania przestrzeni. W celu zwiększenia atrakcyjności turystycznej i konkurencyjności obszaru oraz wzmacniania wzajemnych powiązań, za istotne uznaje się tworzenie nowych przestrzeni (nie tylko poprzez budowę nowych, ale i poprzez adaptację terenów, budynków pełniących obecnie inne funkcje), poprawę jakości i funkcjonalności terenów dotąd zagospodarowanych i wykorzystywanych na cele rekreacyjne i turystyczne (poprzez odnowę, przebudowę, modernizację, doposażanie w różnego rodzaju urządzenia i obiekty, poprawę ich dostępności). Ważnym aspektem jest także zapewnienie dobrej dostępności wspomnianych przestrzeni i atrakcji turystycznych poprzez budowę, przebudowę i rozbudowę infrastruktury, w tym ścieżek rowerowych prowadzących do atrakcji turystycznych lub powiązanych z atrakcjami turystycznymi.

Zauważa się, iż obszar nadal posiada potencjał do utworzenia nowych, identyfikowalnych z regionem produktów turystycznych na bazie posiadanych walorów, zarówno kulturowych, jak i przyrodniczych. Należy podkreślić, iż jest to jeden ze sposobów kreowania pożądanego, konkurencyjnego wizerunku nie tylko obszaru, ale i całego województwa. Konieczne wydaje się jednak podjęcie działań mających na celu sieciowanie produktów turystycznych (tj. stworzenie spójnej koncepcji oferty turystycznej bazującej na dostępnych walorach obszaru). Dotychczas na terenie obszaru wykreowano następujące produkty turystyczne (uhonorowane Certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej - Najlepszy Produkt Turystyczny), mogące być podstawą do stworzenia nowej, kompleksowej oferty turystycznej dla całego obszaru kierowanej do turystów krajowych i zagranicznych, przy czym zaznacza się, iż większość z nich koncentruje się w Toruniu, największym ośrodku turystycznym obszaru: Bella Skyway Festival w

Toruniu, Żywe Muzeum Piernika w Toruniu, Fort IV „Yorck - Żółkiewski” w Toruniu, Dom Mikołaja Kopernika w Toruniu, Centrum Popularyzacji Kosmosu „Planetarium - Toruń”, Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych CAMERIMAGE oraz Chełmno - miasto zakochanych.

2.4. Transport

2.4.1. Sieć transportowa

Analizowany MOF położony jest w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego koncentrując się wokół jednej ze stolic województwa - Torunia. Z uwagi na fakt, iż ośrodek ten cechuje się istotnym nagromadzeniem usług (w tym usług publicznych) a także silnym rynkiem pracy, to pomiędzy nim a pozostałymi jednostkami podziału terytorialnego występują relacje funkcjonalne o zróżnicowanej skali. Patrząc na ww. uwarunkowania kluczowe jest odpowiednie skomunikowanie tego obszaru oraz zapewnienie dostępu do wysokowydajnych sieci transportowych.

Przez obszar MOF przebiega szereg szlaków transportowych o znaczeniu lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Pod względem infrastruktury drogowej za najważniejsze należy uznać autostradę A1 oraz drogi krajowe o numerach 10 (S10), 15, 55, 80, 91 i 96. Głównym korytarzem w komunikacji drogowej zapewniającym możliwość podróży ponadlokalnych, międzyregionalnych a nawet międzynarodowych jest autostrada A1. Jest to kluczowa droga komunikująca ze sobą aglomeracje Trójmiasta (i obecne na tym obszarze porty morskie), Torunia, Łodzi oraz konurbację górnośląską stanowiąc najważniejszą krajową oś transportową w relacji północ-południe. Obsługa MOF w przypadku tej trasy odbywa się poprzez 5 węzłów drogowych. Węzły Turzno, Lubicz i Toruń Południe odgrywają kluczowe znaczenie w kontekście dostępności Torunia, węzeł Lisewo odpowiada za odbieranie potoków podróży z północnej części MOF natomiast Ciechocinek to obiekt szczególnie istotny dla południowej części opisywanego obszaru (oraz po części ważny dla osób przyjeżdżających z kierunku południowego gdyż z uwagi na niekorzystne rozwiązanie architektoniczne węzła Toruń Południe Ciechocinek stanowi łącznik A1 z DK91 prowadzącą z tego kierunku do ośrodka centralnego MOF). Widocznym problemem w układzie węzłów dostępowych do autostrady jest brak możliwości wjazdu na nią na wysokości miasta Chełmża - odległość pomiędzy węzłami Lisewo i Turzno jest znaczna a układ dróg dojazdowych zmusza podróżnych do istotnego wydłużenia trasy przejazdu. Podróże w relacji północ-południe w komunikacji drogowej w przypadku MOF obsługiwane są również za pośrednictwem drogi krajowej nr 91 (Gdańsk - Toruń - Włocławek - Częstochowa - Podwarpie). Jest to dawna droga krajowa nr 1, do wybudowania A1 pełniąca rolę głównego korytarza transportowego w układzie południkowym. Obecnie ma ona bardziej lokalne znaczenie polegające na zapewnieniu dostępu do miejscowości położonych w jej biegu m.in. Torunia, Chełmży i Chełmna a także może być wykorzystywana jako swoista bezkosztowa alternatywa w podróżach międzyregionalnych względem autostrady A1. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż w ciągu DK91 znajdują się dwa mosty pozwalające na przekroczenie Wisły - w Chełmnie w ciągu Alei Prawa Chełmińskiego oraz w Toruniu poprzez Most Gen. Elżbiety Zawackiej. Kolejną kluczową trasą dla systemu transportowego MOF jest droga krajowa nr 10. Stanowi ona jeden z dwóch najważniejszych korytarzy łączących Toruń z Bydgoszczą. Na odcinku od węzła autostradowego Toruń Południe do węzła Toruń Zachód DK10 została przebudowana do klasy drogi ekspresowej (S10). Droga ta pełni kluczową rolę tranzytową w ujęciu wschód-zachód, łączy ze sobą aglomeracje Szczecina, Bydgoszczy, Torunia i Warszawy jednocześnie odpowiadając za przyjmowanie większości ruchu w tej relacji na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego oraz zapewniając dostęp do autostrady A1. Następnym ważnym elementem sieci drogowej MOF jest DK15 (Trzebnica - Gniezno - Inowrocław - Toruń - Brodnica - Ostróda). Przecina ona analizowany obszar w osi południowy-zachód - północny-wschód umożliwiając podróż z tego terenu w kierunku Inowrocławia,

Brodnicy czy też dalej Poznania lub Olsztyna. W jej przebiegu znajduje się most im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, który jest jedną z dwóch przepraw drogowych w Toruniu (pierwsza to most im. Gen. E. Zawackiej). W pobliżu granicy miasta znajduje się również Most Armii Krajowej w ciągu autostrady A1. Pod względem zapewnienia dostępności zachodniej części opisywanego terenu wyróżnić należy DK80, która jest jednocześnie kolejną po DK10 arterią łączącą Toruń z Bydgoszczą. Poza ww. drogami krajowymi na terenie MOF znajdują się jeszcze DK96 będąca funkcjonalnie łącznikiem pomiędzy węzłem Turzno a DK15 a także DK55 obsługująca północną część terenu zapewniając jednocześnie możliwość podróży w kierunku nieodległego Grudziądza.

Oprócz dróg krajowych na sieć drogową omawianego obszaru składają się również drogi wojewódzkie. Ich rozmieszczenie na obszarze analizowanego MOF nie jest równomierne, zasadniczo można wyróżnić obszary o stosunkowo dużej ich gęstości (pas terenu przebiegający w relacji wschód-zachód przez centralną część MOF) oraz takie gdzie ich występowanie jest rzadsze. Pod względem funkcjonalnym należy zwrócić uwagę, iż drogi wojewódzkie przebiegające przez analizowany teren pełnią różne role. W pierwszej kolejności wyróżnić należy szereg tras zapewniających dostępność do miast powiatowych (z wyłączeniem Torunia) - dla Golubia-Dobrzyńa ciągami dostępowymi są DW534, DW554 i DW569, Chełmno jest obsługiwane za pośrednictwem dochodzącej do drogi krajowej nr 91, DW550, ruch drogowy w obrębie Aleksandrowa Kujawskiego kanalizowany jest przez DW250 i DW266, natomiast dla miasta Chełmża kluczowe są DW551, DW589 oraz DW649. Kolejną funkcją dróg wojewódzkich na omawianym terenie jest zapewnienie dostępności obszarów nieobsługiwanych przez drogi wyższego rzędu stanowiąc niekiedy alternatywę dla tych podstawowych ciągów. Taką sytuację można zaobserwować w przypadku ciągu DW534 i DW569 w relacji północ-południe, dzięki któremu możliwe jest skomunikowanie wschodniej części MOF w kierunku ośrodka centralnego - Torunia. Kolejnym przykładem jest DW550, umożliwiająca podróż w relacji północ-południe odprowadzając ruch generowany przez miejscowości zlokalizowane w dolinie Wisły. Podobne znaczenie przedstawia również ciąg DW551/DW649 wraz z DW554, który pozwala na podróż w relacji wschód-zachód komunikując miasta Chełmża i Golub-Dobrzyń z pozostałymi miejscowościami zlokalizowanymi w tej części MOF. Ważnym zadaniem dróg wojewódzkich w tej części regionu jest umożliwienie dostępu do ważnych korytarzy międzyregionalnych. W ramach sieci drogowej omawianego obszaru wyróżnić można dwie drogi wojewódzkie, których zadaniem jest zapewnienie dostępu do węzłów autostradowych - mowa tutaj o DW266 wprowadzającej i odbierającej ruch z węzła Ciechocinek następnie DW548, która poza obsługą północnej części MOF służy jako łącznik do węzła Lisewo a także DW252 przebiegająca przez południową część MOF do węzła Włocławek Północ (położonego poza analizowanym obszarem). Pozostałe drogi wojewódzkie w kontekście odbioru ruchu na obszarze otaczającym rdzeń MOF mają już wyraźnie mniejsze znaczenie, wskazać można tutaj chociażby ciągi mające zapewnić dostęp do punktów przeprawy przez Wisłę (np. DW249) a także komunikujące stacje/przystanki kolejowe (np. DW291). Osobną grupą dróg wojewódzkich są trasy zapewniające dostęp do Torunia jako ośrodka centralnego i otaczających go obszarów o istotnym znaczeniu dla gospodarki MOF oraz służące jako wewnętrzne arterie rozprowadzające ruch w samym mieście. Taką rolę pełnią DW273 (dostęp dla gminy Wielka Nieszawka oraz południowej części miasta), DW553 (dostęp dla gminy Łubianka i dalej północno-zachodniej części MOF), DW654 wraz z DW657 i DW258 (alternatywna trasa względem silnie obciążonej ruchem na wlotowym odcinku do Torunia DK10) oraz Trasa Prezydenta Władysława Raczkiewicza (bez nadanego numeru - która pełni rolę głównej trasy średnicowej W-Z w mieście). Ponadto w kontekście omawianych tras należy zwrócić również uwagę na DW552, która ma kluczowe znaczenie dla skomunikowania terenów przemysłowych zgrupowanych w ramach Pomorskiej SSE Łysomice - Ostaszewo generujących intensywny ruch towarowy. Na najniższym poziomie hierarchii dróg publicznych znajdują się drogi powiatowe lub gminne, których głównym zadaniem jest kanalizowanie ruchu w kierunku dróg krajowych i wojewódzkich a także szeroka obsługa pojedynczych nieruchomości.

Ważną inwestycją, która wydatnie zmieni kształt sieci transportowej MOF będzie budowa drogi ekspresowej S10 na odcinku Bydgoszcz - Toruń. Zastąpi ona obecny przebieg DK10 poprawiając warunki ruchu w osi wschód-zachód. Obecnie organ odpowiedzialny za proces inwestycyjny czyli GDDKiA prowadzi procedury przetargowe na wykonanie zakładanych prac. Warto również wspomnieć, iż dla DK10 przygotowana jest koncepcja dalszego przebiegu łączącego Toruń z Warszawą, wyznaczono już wstępne korytarze, aczkolwiek procedura planistyczna nie wyłoniła jeszcze konkretnego przebiegu nowej drogi. Kolejną inwestycją na sieci dróg krajowych będzie budowa obwodnicy Kowalewa Pomorskiego w ciągu DK15 ujętej w rządowym Programie budowy 100 obwodnic. Ponadto należy wskazać również na szereg projektów planowanych do realizacji w ciągach dróg wojewódzkich. Pierwszym z nich jest budowa obejścia Łysomic na DW552. Dzięki niej możliwe będzie wyprowadzenie intensywnego ruchu tranzytowego, w szczególności ciężkich przewozów towarowych (co jest istotne w kontekście sąsiedztwa Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej - Łysomice Ostaszewo) poza granice miejscowości Łysomice co skutkować będzie ograniczeniem miejscowej emisji CO₂ w bezpośrednim sąsiedztwie terenów mieszkaniowych, poprawą klimatu akustycznego oraz spowolnieniem degradacji istniejącej infrastruktury drogowej. Ponadto spodziewanym efektem realizacji projektu jest poprawa bezpieczeństwa drogowego w terenie zabudowanym a także zwiększenie przepustowości całej drogi wojewódzkiej poprzez zmniejszenie liczby skrzyżowań kolizyjnych oraz wjazdów na posesje. Drugą inwestycją jest budowa obwodnicy Chełmży w ciągu DW551 gdzie efekty interwencji będą analogiczne do tych opisywanych przy okazji obejścia drogowego Łysomic. Trzecim projektem zakładającym budowę obejścia miejscowości jest obwodnica Golubia-Dobrzynia w ciągu DW534, dla którego trwają prace koncepcyjne i konsultacje społeczne zmierzające do wyłonienia preferowanego wariantu przebiegu nowej drogi. Ostatnim drogowym projektem inwestycyjnym mającym poprawić sytuację transportową omawianego MOF poprzez przekierowanie ruchu tranzytowego na nowobudowany ciąg drogowy jest koncepcja budowy tzw. „Północnej Obwodnicy Torunia”. Inwestycja stanowi jeden z kluczowych projektów w obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa i zakłada budowę trasy łączącej ciąg DK80 oraz DK15 umożliwiając tym samym okrążenie Torunia od strony północnej (komunikując również DK91 i A1). Warto również wspomnieć o uruchomieniu przeprawy promowej w ciągu DW249 na wysokości Solca Kujawskiego i Czarnowa.

Na infrastrukturę transportową omawianego obszaru składają się również linie kolejowe o numerach 18, 27, 207, 209, 246 i 353. W kontekście obsługi ruchu regionalnego i dalekobieżnego za najważniejsze należy uznać LK18 (Kutno - Piła Główna) i LK353 (Poznań Wschód - Skandawa). Linia kolejowa nr 18 to kluczowy szlak w kontekście zapewnienia spójności wewnętrznej regionu. Przy jej wykorzystaniu odbywają się przewozy regionalne w najsilniej obciążonej relacji regionalnej czyli Bydgoszcz - Toruń. Jest to ponadto ważny korytarz dla przewozów dalekobieżnych. W przypadku linii kolejowej nr 353 główne relacje transportowe obsługiwane w jej ciągu to połączenia regionalne Torunia z Inowrocławiem, Poznaniem, Jabłonowem Pomorskim i Olsztynem a także dalekobieżne m.in. do Wrocławia, Białegostoku i Zielonej Góry. Poza wskazanymi szlakami istotnymi liniami dla MOF są LK207 (Toruń - Chełmża - Grudziądz) i LK209 (Bydgoszcz - Chełmża - Kowalewo Pomorskie, na odcinku między Chełmżą a Kowalewem Pomorskim wyłączona z użytkowania). Pozostałe odcinki linii kolejowych mają mniejsze znaczenie dla dostępności omawianego obszaru - są użytkowane w ograniczonym zakresie w ramach przewozów towarowych, nieużytkowane w ogóle lub wyłączone z eksploatacji.

Obsługa omawianego obszaru odbywa się za pośrednictwem 34 punktów obsługi pasażerskiej z czego 15 stanowi stacje kolejowe natomiast 19 ma status przystanków osobowych.

Na terenie miasta Torunia znajduje się sześć tego typu obiektów (stacje Toruń Wschodni, Toruń Miasto i Toruń Główny oraz przystanki Grębocin, Toruń Kluczyki i Toruń Czerniewice) natomiast pozostałe są rozmieszczone poza miastem rdzeniowym MOF. Za najważniejsze z nich należy uznać stacje kolejowe w Toruniu (Toruń Główny, Toruń Wschodni i Toruń Miasto), które obsługują zarówno ruch regionalny jak i

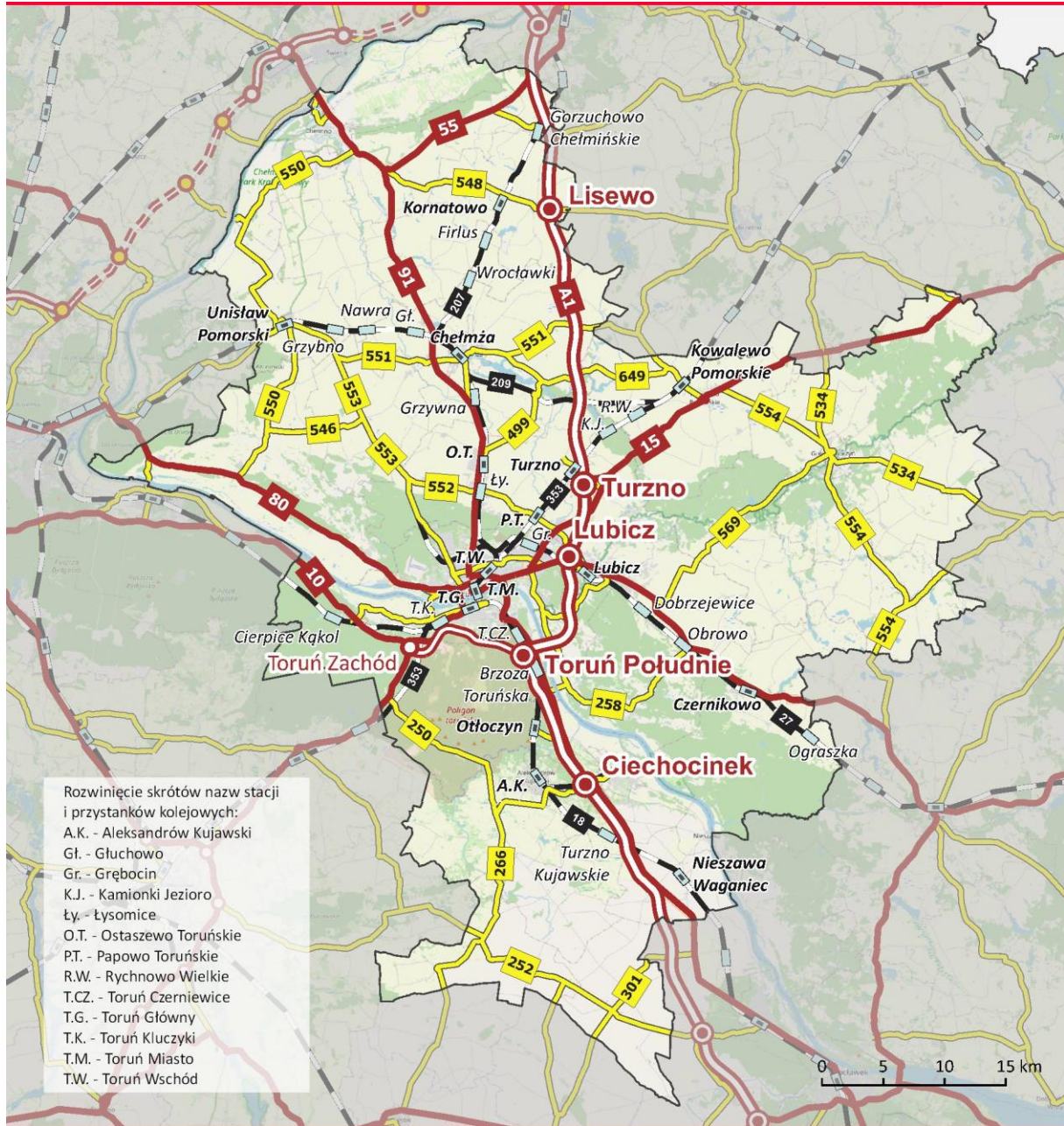
dalekobieżny, przez co liczba podróżnych odprawianych w tych miejscach jest największa. Kolejnymi istotnymi punktami obsługi pasażerskiej są stacje kolejowe w Aleksandrowie Kujawskim, Chełmży, Czernikowie, Kowalewie Pomorskim, Lubiczu, Ostaszewie (Ostaszewo Toruńskie), Papowie Toruńskim i Turznie. Stacje te odpowiadają albo za obsługę miast powiatowych, albo stanowią ważne punkty przesiadkowe dla codziennych podróży.

Analizując planowane zmiany w sieci kolejowej omawianego obszaru warto wyróżnić kilka projektów, które wyraźnie poprawiają funkcjonowanie przewozów pasażerskich. Pierwszą z nich jest przeprowadzona modernizacja LK207 na odcinku Toruń Wschodni - Chełmża, która poprawiła parametry techniczne szlaku skracając czas przejazdu i zwiększając komfort podróżowania. Dodatkowo poprawiono dostępność do kolei poprzez modyfikację lokalizacji przystanku Ostaszewo Toruńskie oraz budowę nowego punktu wymiany pasażerskiej w północnej części Torunia (Toruń Katarzynka). Drugą inwestycją zwiększającą komfort podróżowania pasażerów kolei regionalnych i dalekobieżnych będzie przebudowa układu torowego pomiędzy stacjami Toruń Miasto i Toruń Wschodni. Głównym celem projektu jest likwidacja wąskiego gardła na sieci kolejowej jakim jest jednotorowy odcinek LK353 w tunelu pod Placem Pokoju Toruńskiego. Docelowo planuje się wprowadzenie układu dwutorowego oraz szereg modernizacji w obrębie stacji Toruń Wschodni i Toruń Miasto mających na celu dostosowanie obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ogólne zwiększenie komfortu pasażerów. Ponadto warto zwrócić uwagę na widoczne starania samorządów gminnych znajdujących się w ciągu LK27 oraz władz powiatu toruńskiego, mające na celu poprawę oferty przewozowej na tej linii, a także jej modernizację połączoną z dostosowaniem lokalizacji przystanków do intensywnie zmieniającej się struktury przestrzennej obszarów przylegających do granic Torunia.

Warto wspomnieć, iż na terenie miasta Torunia znajduje się lotnisko administrowane przez Aeroklub Pomorski w Toruniu. Odpowiada ono głównie za przyjmowanie ruchu *general aviation* oraz lotów szkoleniowych czy też rekreacyjnych.

Przez omawiany obszar przebiegają ponadto międzynarodowe drogi wodne E40 i E70 (w korycie rzeki Wisły), jednak obecnie nie mają one większego znaczenia dla regularnego przewozu osób i towarów z uwagi na niewystarczające parametry żeglugowe.

Mapa. Najważniejsze elementy sieci transportowej MOF

Infrastruktura transportowa MOF
stan na VII 2022 r.

<p>infrastruktura drogowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> — autostrady — drogi ekspresowe — drogi krajowe — drogi wojewódzkie — drogi powiatowe — drogi gminne <p>węzły drogowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● autostradowe ○ na drodze ekspresowej 	<p>infrastruktura transportu lotniczego:</p> <ul style="list-style-type: none"> lotnisko <p>infrastruktura kolejowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> — linie kolejowe <p>punkty obsługi pasażerskiej wykorzystywane w ruchu pasażerskim:</p> <ul style="list-style-type: none"> stacje kolejowe przystanki osobowe 	<p>inne oznaczenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wody powierzchniowe ■ lasy ■ pozostałe obszary <p>obszary antropogeniczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ mieszkaniowe ■ przemysłowe
---	---	--

2.4.2. Ogólna charakterystyka najważniejszych potencjałów, potrzeb i problemów

Bardzo ważną rolę w kontekście obsługi przewozowej mieszkańców obszaru MOF pełni transport publiczny. Jest on reprezentowany zwłaszcza przez Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu, który obsługuje miasto rdzeniowe oraz część gmin ościennych. Tabor komunikacji miejskiej jest bardzo często eksploatowany, wykonując dużą pracę przewozową - co potwierdzają dane dotyczące liczby przewożonych pasażerów, która w ostatnich latach wynosiła 54-55 mln w skali roku⁴. Co więcej, od roku 2013 widać rosnące zainteresowanie korzystaniem z transportu miejskiego, na co wpływ mają przede wszystkim nowe inwestycje w rozbudowę linii komunikacyjnych. Świadczy to o dużym znaczeniu transportu miejskiego, a co za tym idzie o odpowiedzialności, która związana jest z zapewnieniem dobrej obsługi oraz bezpieczeństwa pasażerom jak również o odpowiedzialności w kontekście jego wpływu na środowisko (szczególnie pod kątem emisji zanieczyszczeń powietrza). W przypadku pierwszego aspektu, ważnym obszarem jest infrastruktura transportowa. Składa się ona m.in. z sieci drogowej i tramwajowej, bazy dla pojazdów (pętli i zajezdni) oraz infrastruktury przystankowej. Zidentyfikowano w tym zakresie potrzeby związane z modernizacją i budową zarówno linii tramwajowych z trakcją tramwajową, jak i modernizacji istniejącej zajezdni oraz budowy nowej zajezdni. Sieć drogowa i tramwajowa powinna cechować się wysoką sprawnością i przepustowością, które wpływają na jej efektywność i konkurencyjność. Pod tym względem na obszarze MOF (w Toruniu) występują miejscowo „wąskie gardła”, wymagające usprawnienia i modernizacji sieci (zwłaszcza tramwajowej). Pod kątem zapewnienia dostępu do komunikacji dla mieszkańców najważniejszą rolę pełnią przystanki i węzły przesiadkowe. Część z nich charakteryzuje się dużym lub bardzo dużym poziomem wyeksploatowania, słabym oznakowaniem oraz brakiem kompleksowego przygotowania do obsługi pasażerów korzystających z różnych, łączonych form mobilności (np. dla osób przesiadających się na komunikację publiczną z rowerów i pojazdów silnikowych). Obecnie coraz bardziej powszechnie stosowanym rozwiązaniem są elektroniczne systemy informacyjne i dynamiczne tablice rozkładowe dla pasażerów, których na obszarze MOF brakuje w szczególności w punktach o dużej wymianie pasażerów.

W zakresie drugiego z wymienionych powyżej aspektów, zasadniczym problemem jest użytkowanie pojazdów spalinowych o niskich normach czystości spalin wg normy EURO. W strukturze pojazdów komunikacji miejskiej Torunia znajduje się wciąż kilkadziesiąt autobusów z normami EURO 2, 3 i 4 - choć stopniowo są one zastępowane nowymi, o napędzie elektrycznym/hybrydowym. Poza tym tabor komunikacji obejmuje także pojazdy tramwajowe, w skład których wchodzi ponad 20 nowoczesnych składów Swing oraz ponad 40 składów Konstal, starego typu (częściowo po modernizacji), które są użytkowane od bardzo długiego czasu i wymagają stopniowej wymiany. W obszarze tym identyfikuje się potrzebę dążenia do przekształcenia komunikacji publicznej na nisko i zeroemisyjną, o współczesnych standardach użytkowania i oszczędności energii. Co równie ważne, wraz z wprowadzaniem nowego taboru należy także zbudować sieć punktów ładowania i tankowania pojazdów, aby zapewnić wysoką sprawność prowadzenia obsługi komunikacyjnej. Jest to integralny element systemu transportowego, niezbędny do stworzenia możliwości przejścia na transport niskoemisyjny. Na obszarze MOF Torunia poziom wyposażenia w tego typu infrastrukturę nie jest wystarczający w stosunku do potrzeb wynikających z wielkości taboru oraz wykonywanej pracy przewozowej. Zważywszy na zobowiązania w zakresie osiągnięcia ogólnej redukcji poziomu zanieczyszczeń powietrza o 55% do roku 2030 i dalej osiągnięcia neutralności klimatycznej do roku 2050, rozwijanie infrastruktury służącej ładowaniu i tankowaniu pojazdów nisko i zeroemisyjnych powinno zachodzić nie tylko w obszarze transportu publicznego ale także w obszarze mobilności indywidualnej mieszkańców. Wysoki poziom przygotowania infrastruktury omawianego rodzaju będzie

⁴ Na podstawie informacji z Raportów o stanie miasta

bowiem sprzyjał rozpowszechnianiu użytkowania pojazdów o napędzie innym, niż standardowe silniki spalinowe. Na obszarze MOF Torunia występuje bardzo dużo miejsc, gdzie nie ma możliwości skorzystania z ogólnodostępnych stacji ładowania pojazdów. Powołując się na dane z serwisu plugshare.com można dostrzec, iż zdecydowana większość stacji znajduje się w Toruniu i jego bliskich okolicach. Poza tym pojedyncze punkty ładowania zlokalizowane są w większych miejscowościach, jak np. Chełmno i Ciechocinek oraz wzdłuż głównych ciągów drogowych (autostrada A1, DK10).

2.4.3. Drogi rowerowe

Drogi rowerowe coraz częściej stają się nieodzownym elementem krajobrazu zarówno miejskiego, jak i wiejskiego. Zauważa się także wzrost wykorzystania roweru jako środka transportu i turystyki. Coraz powszechniejsze wykorzystywanie roweru wymaga dalszego rozwoju bezpiecznej i funkcjonalnej infrastruktury komunikacyjnej dedykowanej temu środkowi transportu. Infrastruktury, która z jednej strony przyczyni się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, a z drugiej wywoła impuls do rozwoju i promowania aktywnych form mobilności. Problemem obszaru jest jednak niewystarczający rozwój infrastruktury rowerowej, co wpływa ograniczająco na wykorzystanie roweru jako środka transportu. W związku z tym dostrzega się potrzebę realizacji kompleksowych działań na rzecz wsparcia rozwoju infrastruktury rowerowej, infrastruktury zintegrowanej z drogami rowerowym (m.in. wiat postojowych, parkingów, stojaków rowerowych, systemów zabezpieczających, oznaczeń poziomych, tablic informacyjnych, oświetlenia oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego BRD), a także działań informacyjno-promocyjnych podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie odpowiedzialności społecznej za jakość środowiska naturalnego, jak również podejmowanych działań.

W zakresie rozwoju transportu rowerowego na terenie województwa identyfikuje się 3 największe potrzeby związane z infrastrukturą rowerową. Są to potrzeby związane z: likwidacją luk w istniejącej sieci infrastruktury rowerowej, potrzeby infrastrukturalne na obszarach miejskich, w tym także potrzeby związane z realizacją dróg rowerowych w relacji obszary wiejskie - miasto, w celu zwiększenia dostępu do usług publicznych oraz potrzeby związane z rozwojem infrastruktury rowerowej poprawiającej dostępność do obiektów i atrakcji turystycznych. Budowa kluczowych odcinków dróg rowerowych, które uzupełnią brakujące elementy infrastruktury rowerowej wpłynie przede wszystkim na poprawę ciągłości i zwiększenie spójności sieci dróg rowerowych oraz poprzez odseparowanie ruchu rowerowego od samochodowego przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu drogowego. Spójne, bezpieczne i atrakcyjne trasy rowerowe mogą sprawić, że więcej osób zdecyduje się na wybór roweru jako środka transportu, co przełoży się m.in. na poprawę jakości powietrza i ogólny stan zdrowia mieszkańców. Inwestycje na obszarach miejskich umożliwią szybszą jazdę na długich odcinkach miejskich, bezpieczny i wygodny wyjazd z miasta, a także umożliwią skuteczniejsze połączenie miasta z obszarami podmiejskimi. Budowa ścieżek prowadzących do atrakcji turystycznych sprzyjać będzie rozwojowi funkcji turystycznej na terenie obszaru, a także przyczynić się może do wzrostu lokalnego potencjału gospodarczego.

Na terenie MOF Torunia, identyfikuje się potrzeby związane z likwidacją luk w istniejącej sieci infrastruktury pieszo-rowerowej, potrzeby infrastrukturalne na obszarach miast, potrzeby służące połączeniu miast z obszarami wiejskimi oraz potrzeby związane z rozwojem infrastruktury rowerowej poprawiającej dostępność do obiektów i atrakcji turystycznych. Niedobory w zakresie dróg rowerowych na terenie MOF, związane są także z brakiem małej infrastruktury towarzyszącej drogom rowerowym m.in. brak jest miejsc postojowych, punktów przesiadkowych i urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego (BRD).

Potrzeby infrastrukturalne związane z likwidacją luk w istniejącej sieci infrastruktury pieszo-rowerowej na obszarach miast szczególnie dostrzegalne są w Toruniu. Brak części elementów infrastruktury rowerowej (obsługującej ruch na terenie osiedli, rozprowadzającej ruch rowerowy w dzielnicach a także łączącej dzielnicę i prowadzącej za miasto) utrudnia dobrą dostępność komunikacyjną na obszarze całego miasta. Dodatkowym problemem jest duży wzrost użytkowania indywidualnego transportu samochodowego, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo użytkowników dróg. Budowa kluczowych odcinków dróg rowerowych, które uzupełnią brakujące elementy infrastruktury rowerowej w różnych częściach miasta pozwoli na zachowanie spójności i ciągłości głównych tras rowerowych, zwłaszcza że na terenie miasta funkcjonuje system Toruńskiego Roweru Miejskiego (Torvelo). System umożliwia bezobsługowe wypożyczenie roweru przez co ułatwia szybkie i sprawne poruszanie się w przestrzeni publicznej mieszkańcom miasta, ale także mieszkańcom obszaru funkcjonalnego przyjeżdżającym do Torunia (w celu zaspokajania potrzeb zawodowych i korzystania z usług) oraz turystom odwiedzającym miasto.

Budowa wszystkich kluczowych odcinków dróg rowerowych na terenie MOF wpłynie przede wszystkim na zwiększenie spójności sieci dróg rowerowych, większe wykorzystanie transportu niezmotoryzowanego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i hałasu, poprawę atrakcyjności turystycznej regionu oraz przede wszystkim na poprawę bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów.

2.4.4. Najważniejsze wnioski wynikające z Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP)

Celem opracowania Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej, w tym jego części diagnostyczno-strategicznej, jest między innymi zdiagnozowanie obecnego stanu mobilności omawianego obszaru, tj. Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia. Diagnoza ta ma na celu wskazanie, czy mobilność na badanym obszarze ma cechy i spełnia kryteria mobilności zrównoważonej. W przypadku odpowiedzi negatywnej zadaniem dokumentu jest wskazanie przyczyn takiej sytuacji i zaproponowanie działań naprawczych i działań ukierunkowanych na osiągnięcie głównego celu, tj. zrównoważonej mobilności miejskiej MOF Torunia.

Głównym wnioskiem płynącym z przeprowadzonych analiz jest stwierdzenie, iż system transportowy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia nie jest systemem, ale zbiorem elementów, które nie są ze sobą zintegrowane - przestrzennie, funkcjonalnie, czasowo czy instytucjonalnie.

Dominującym środkiem transportu dla mieszkańców Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia jest samochód. Jest on najbardziej dostępny i najwygodniejszy. Przynajmniej dwa lub trzy razy w tygodniu korzysta z samochodu 73,2% mieszkańców MOFT. Pozostałe środki transportu nie są konkurencyjne w stosunku do indywidualnego transportu samochodowego. Obserwowane zjawiska społeczne i społeczno-przestrzenne, takie jak suburbanizacja, polegająca na tym, że zmniejsza się liczba mieszkańców miasta-rdzenia (Torunia) a zwiększa liczba osób zamieszkujących gminy ościenne, potęgują potrzebę i chęć używania samochodów osobowych do codziennego przemieszczania się. Zmniejszenie udziału samochodów osobowych w codziennych podróżach mieszkańców jest jednym z podstawowych założeń koncepcji zrównoważonej mobilności.

W analizie podkreślono główne cechy systemu transportowego MOFT powodujące, że nie spełnia on kryteriów mobilności zrównoważonej. Są to między innymi:

- a. Niska dostępność komunikacji publicznego transportu zbiorowego: m.in.: niska częstotliwość kursowania autobusów miejskich i podmiejskich oraz tramwajów; niezachowany takt w rozkładach jazdy; duże luki w kursowaniu autobusów i tramwajów; niedopasowanie oferty przewozowej do potrzeb mieszkańców; występujące „białe plamy” komunikacyjne (obszary wykluczone ze względu na brak dostępu do komunikacji miejskiej).
- b. Niski stopień zintegrowania różnych środków transportu: m.in. brak wygodnych i funkcjonalnych (dobrze zaprojektowanych) węzłów przesiadkowych, zwłaszcza w pobliżu dworców kolejowych; brak możliwości przemieszczania się na określonej trasie z wykorzystaniem różnych środków transportu na podstawie jednego biletu; brak koordynacji rozkładu jazdy pomiędzy różnymi środkami transportu i przewoźnikami.
- c. Niewykorzystany potencjał transportu szynowego: m.in. wymagający dalszych inwestycji tabor tramwajowy i infrastruktura transportu szynowego; zbyt mała liczba połączeń kolejowych i zbyt mała liczba przystanków na istniejących liniach kolejowych; zbyt mała liczba połączeń kolejowych pomiędzy Toruniem a pozostałymi miejscowościami Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz brak bezpośrednich połączeń pomiędzy tymi miejscowościami.
- d. Niski komfort podróżowania autobusami (zwłaszcza podmiejskimi): m.in. brak lub niewystarczająca infrastruktura przystankowa; kursy są realizowane przez stare, wysłużone, awaryjne i przepełnione autobusy; mała częstotliwość połączeń z kluczowych miejsc w Toruniu, tj. głównych węzłów przesiadkowych (Dworzec Główny, Dworzec Wschodni) w kierunku centrum miasta.
- e. Utrudnienia w ruchu pieszym i niewykorzystany potencjał ruchu pieszego
- f. Niewykorzystany potencjał transportu rowerowego: m.in. brak ciągłości tras rowerowych; brak infrastruktury towarzyszącej; brak odseparowania ruchu rowerowego na niektórych ciągach pieszo-rowerowych.
- g. Niewystarczająca koordynacja ruchu drogowego i planów inwestycyjnych: m.in. brak priorytetu dla komunikacji zbiorowej, zwłaszcza dla tramwajów i autobusów, brak jednego podmiotu odpowiedzialnego za organizację przewozów na terenie MOFT; niewystarczająca koordynacja remontów i budów.
- h. Brak połączeń obwodowych pomiędzy gminami MOFT - na zagadnienie składa się m.in. występowanie na terenie MOFT koncentrycznej sieci połączeń komunikacji zbiorowej, co pozwala na bezpośrednie dotarcie do Torunia, ale nie pozwala na wygodne dotarcie do sąsiedniej miejscowości powiatowej - zarówno w przypadku transportu autobusowego, jak i kolejowego.
- i. Kongestia występująca w godzinach szczytu na głównych skrzyżowaniach MOFT.
- j. Nieefektywna komunikacja (rozumiana jako wymiana informacji) w zakresie publicznego transportu zbiorowego.

Stan obecny systemu transportowego MOFT ma stanowić podstawę do określenia celów i założeń jego przyszłego rozwoju na drodze do osiągnięcia stanu zrównoważonej mobilności. W dokumencie przedstawiono wstępne propozycje scenariuszy rozwojowych, wizji mobilności MOFT, celów strategicznych i szczegółowych oraz wskaźników, które zostaną poddane weryfikacji podczas kolejnych etapów prac nad projektem SUMP dla MOFT.

W celu zaprojektowania logiki interwencji Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia opracowano cztery wizje, tj. scenariusze rozwojowe. Pierwszy z nich

zakłada realizację wyłącznie tych zadań, które zostały już zaplanowane przez członków MOFT, bez wzajemnej koordynacji, przy braku wsparcia krajowego lub innego zewnętrznego, co będzie skutkowało brakiem wdrożenia koncepcji zrównoważonej mobilności w sposób planowy i systematyczny oraz pogłębieniem zidentyfikowanych problemów. Scenariusz drugi zakłada realizację działań nakierowanych na rozwój publicznego transportu drogowego (autobusowego, tramwajowego i kolejowego), ruchu pieszego i rowerowego, przy jednoczesnym „zamrożeniu” działań poprawiających warunki poruszania się indywidualnymi samochodami. Realizacja takiego scenariusza (nazwanego skrajnym) zapewne napotka silny opór społeczny ze względu na faworyzowanie jednej grupy społecznej względem innej. Scenariusz trzeci przewiduje rozwój infrastruktury drogowej i udogodnienia dla transportu indywidualnego przy braku inwestycji w publiczny transport zbiorowy, infrastrukturę pieszą i rowerową. Ten scenariusz w skrajny sposób pogłębia zaobserwowane w analizie stanu obecnego czynniki negatywne. Scenariusz czwarty, optymalny, zakłada kompromis pomiędzy potrzebami poszczególnych interesariuszy; zakłada realizację tych inwestycji, które doprowadzą do zmiany charakteru istniejącego systemu i pozwolą na opisanie go jako zrównoważonego. Scenariusz ten jest rekomendowany do realizacji. Kładzie on duży nacisk na poprawę jakości oferty publicznego transportu zbiorowego (tramwajowego, autobusowego i kolejowego), poprawę warunków ruchu rowerowego i ruchu pieszego, ale jednocześnie uwzględniając potrzeby osób korzystających z indywidualnego transportu samochodowego.

Optymalna wizja rozwoju zrównoważonej sieci transportowej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia powinna uwzględniać wdrożenie ostatniego scenariusza, który będzie brał pod uwagę projekty ukierunkowane na realizację celu szczegółowego, o którym mowa w Programie Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza, tj.: *2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej*. Ten sam cel spełnia również projekt realizowany przy udziale środków z programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 pn. „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu”. Celem projektu jest rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w Toruniu poprzez modernizację infrastruktury szynowej, modernizację i rozbudowę zaplecza technicznego dla taboru szynowego i autobusowego oraz zakup taboru szynowego. Działania realizowane w ramach projektu będą polegać na: modernizacji linii tramwajowych pozostających w złym stanie technicznym wraz z wymianą sieci trakcyjnej oraz infrastrukturą towarzyszącą, budowie nowej zajezdni tramwajowo-autobusowej do obsługi nowoczesnego taboru, modernizacji istniejącej zajezdni tramwajowej, zakupie nowego taboru tramwajowego oraz pojazdów technicznych.

2.5. Demografia

Według danych GUS (na podstawie których przeprowadzono niniejszą analizę demograficzną) MOF Torunia na koniec roku 2020 zamieszkiwany był przez 459,6 tys. osób (22,3% ludności województwa). W okresie ubiegłej dekady (2010-2020) liczba jego mieszkańców wzrosła o 0,6% (odmiennie, niż miało to miejsce w całym województwie, które zanotowało spadek ludności na poziomie 1,8%). Sytuacja pomiędzy miastami, a obszarami wiejskimi była jednak zgoła odmienna - bowiem w miastach liczba ludności zmniejszyła się o nieco ponad 11 tys. osób, podczas gdy na obszarach wiejskich nastąpił przyrost ludności, o 13,7 tys. Większość mieszkańców MOF koncentruje się w części miejskiej, stanowiąc 59,4% ogółu ludności, niemniej jednak jej udział w okresie 2010-2020 spadł o 2,8 pkt. proc. Biorąc pod uwagę dalsze trendy rozwoju demograficznego MOF Torunia wynikające z prognozy demograficznej GUS na lata 2017-2030, należy spodziewać się nieznacznego spadku liczby mieszkańców. W roku docelowym prognozy, populacja MOF wynosić ma 460,8 tys. mieszkańców, co

oznaczałoby spadek na poziomie -0,2% w stosunku do roku 2020⁵. Weryfikując trafność prognozy okazuje się, że dotychczas jest ona niedoszacowana, bowiem dla okresu 2016-2020 zakładała wzrost liczby jego mieszkańców o 0,4%, natomiast w rzeczywistości wystąpił delikatny spadek na poziomie 0,1% (różnica pomiędzy rzeczywistym stanem liczby mieszkańców podawanym na rok 2020, a stanem na ten sam rok przewidzianym w prognozie wynosi ok. 2,2 tys. osób). Warto zwrócić uwagę, iż omawiana prognoza zakłada roczny przyrost liczby mieszkańców MOF do roku 2024, po którym nastąpić ma odwrócenie trendu, co wiąże się z początkiem stopniowego spadku wielkości populacji. Pozwala to postawić hipotezę, iż założenia przyjęte w prognozie z dużym prawdopodobieństwem będą miały pokrycie w rzeczywistości, niemniej jednak wspomniane odwrócenie trendu może nastąpić szybciej. W strukturze wieku mieszkańców MOF obserwuje się zmiany przejawiające się spadkiem udziału mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (z 19,3% do 18,5% w okresie 2010-2020) oraz produkcyjnym (z 65,1% do 59,9%) przy intensywnym wzroście udziału grupy poprodukcyjnej (z 15,5% do 21,5%) - co oznacza, iż społeczeństwo obszaru wyraźnie się starzeje. Uwagę zwraca gmina Obrowo, która charakteryzuje się najwyższym udziałem ludności w grupie przedprodukcyjnej (nieco ponad 25%) i zarazem jednym z najniższych udziałów ludności w grupie poprodukcyjnej (nieco ponad 13%) w województwie kujawsko-pomorskim. Gmina ta wyróżnia się także największym przyrostem liczby mieszkańców - w okresie 2010-2020 wynosił on 51%.

Liczba mieszkańców MOF w wieku poprodukcyjnym według stanu na rok 2020 wynosiła 98,9 tys. (stanowiąc 21,7% ludności w tej grupie wiekowej w województwie). Populacja tej grupy dynamicznie wzrasta, co potwierdza zmiana aż o 39,4% w okresie 2010-2020 (przyrost o 27,9 tys. osób). Według przytoczonej powyżej prognozy demograficznej, proces starzenia się ludności MOF Torunia będzie się pogłębiał - czego skutkiem będzie m.in. wzrost liczby mieszkańców w grupie poprodukcyjnej do 114,4 tys. w roku 2030 (stanowiącej 24,8% ludności). Zmiany zajdą także w grupie mieszkańców w wieku 80+, której populacja w okresie 2020-2030 według prognozy zwiększy się aż o 40,0% i docelowo wynosić ma ok. 25,0 tys. seniorów.

W wyniku znaczących zmian demograficznych spowodowanych postępującym zjawiskiem starzenia się społeczeństwa można zaobserwować coraz większe potrzeby w zakresie wsparcia seniorów. Wsparcie to wymaga szeroko zakrojonych działań mających na celu pomoc osobom starszym w codziennym życiu, w integracji ze społeczeństwem oraz przeciwdziałaniu marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Rosnąca populacja osób starszych zmienia także popyt na usługi medyczne i opiekę społeczną. W 2020 r. na terenie MOF Torunia funkcjonowały 24 placówki stacjonarnej pomocy społecznej. Skorzystało z nich 277 osób będących w podeszłym wieku, co stanowiło 22,1% łącznej liczby zbiorowości korzystającej z usług placówek stacjonarnej pomocy społecznej. Skala ta z roku na rok jest coraz większa, dlatego niezbędny jest rozwój usług związanych z szeroko pojętą opieką senioralną, w tym wzmacnianie kadr pomocy i integracji społecznej (pielęgniarki środowiskowe, opiekunowie medyczni, opiekunowie osób starszych, opiekunowie w miejscu zamieszkania) oraz rozwój struktur instytucji ją prowadzących. Rosnąca skala potrzeb będzie wymagała także zmian instytucjonalnych. Potrzebne będą dzienne domy pobytu dla seniorów, centra usług środowiskowych, ale także wszelkie zdeinstytucjonalizowane formy opieki nad osobami starszymi. Ważne będzie także kształtowanie jak najbardziej przyjaznych dla seniorów i bezpiecznych przestrzeni publicznych. Istotnym aspektem będzie aktywizacja społeczna ludności starszej, mająca na celu aktywne zagospodarowanie wolnego czasu i sprzyjająca pozostawaniu w zdrowiu fizycznym i psychicznym (w tym poprzez kluby seniora, projekty adresowane do osób starszych). Istnieje także potrzeba upowszechniania systemu opieki zdalnej, związanej z kontrolą stanu zdrowia i umożliwiającej szybkie wezwanie pomocy. Obecnie do

---

⁵ W porównaniu ze stanem liczby ludności na rok 2020 przewidzianym w prognozie (tj. 461,8 tys.). Jednak w odniesieniu do faktycznego stanu ludności, który zanotowano na koniec 2020 roku (tj. 459,6 tys.) - do roku 2030 wystąpiłby wzrost liczby ludności o 0,3%.

najpopularniejszych form opieki zdalnej zalicza się tzw. bransoletki życia, czyli noszone na nadgarstku mobilne urządzenia do przywoływania pomocy wyposażone m.in. w przycisk SOS oraz czujnik upadku. Realizatorem zadań z zakresu polityki społecznej na poziomie województwa jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu (ROPS). Na poziomie gminnym za zadania ukierunkowane na ludność wymagającą wsparcia odpowiedzialne są Ośrodki Pomocy Społecznej.

Uwzględniając kwestię czynników kształtujących liczbę mieszkańców, MOF Torunia charakteryzuje się pogarszającym się wskaźnikiem przyrostu naturalnego (PN), który wynosił: **1,5‰** w latach 2010-2011; **0,6‰** w latach 2012-2014; **0,6‰** w latach 2015-2017 oraz **-1,1‰** w latach 2018-2020. Zmiany powodowane są przez wyhamowanie współczynnika urodzeń (co oznacza wolniejszą reprodukcję) oraz przez rosnący współczynnik zgonów (co oznacza większą umieralność) - i odpowiadają one w równym stopniu za pogarszający się wskaźnik PN. Współczynnik urodzeń charakteryzuje się trendem spadkowym ze zmianą na poziomie od 11,0‰ w roku 2010 do 9,3‰ w roku 2020. Liczba urodzeń w okresie ubiegłej dekady nieco spadła, z początkowego poziomu ok. 4,7-5,0 tys. rocznie do ok. 4,3-4,6 tys. w latach 2018-2020. Przez zdecydowaną większość tego okresu oscylowała jednak w granicach 4,6 tys. Współczynnik zgonów cechował się z kolei w tym czasie wzrostem - zwłaszcza w okresie 2018-2020. Do roku 2017 wartości omawianego współczynnika oscylowały w granicach 9,3-9,6‰, natomiast w następnych latach wzrósł do 10,2-11,7. W analizowanym okresie doszło do dużego wzrostu liczby zgonów, z ok. 4,2-4,3 tys. do ok. 4,7 pod koniec dekady (poza rokiem 2020, w którym liczba ta wzrosła aż do 5,4 tys., na skutek ówczesnej sytuacji epidemicznej). Drugi z czynników kształtujących liczbę mieszkańców, czyli saldo migracji (SM), w okresie 2010-2020 przyjmował wartości dodatnie, co oznacza, że więcej osób zameldowało się, aniżeli wymeldowało na jego terenie na pobyt stały⁶. W bilansie migracyjnym za okres 2016-2020 MOF zyskał z tego powodu łącznie ok. 2,7 tys. mieszkańców, natomiast w ciągu całej dekady (nie wliczając roku 2015) aż 4,2 tys. Tempo przyrostu liczby mieszkańców w wyniku migracji wzrosło, o czym świadczy wzrost wartości średniorocznego SM z 290 osób w okresie 2010-2014 do 547 osób w okresie 2016-2020. Biorąc pod uwagę całokształt migracji (wszystkie zmiany miejsca zameldowań, łącznie z migracjami międzygminnymi⁷), to mieszkańcy gmin MOF Torunia przenoszą się zdecydowanie częściej do innych jednostek w obrębie województwa kujawsko-pomorskiego (w okresie 2016-2020 ich udział kształtował się w przedziale 75,7% - 78,7% ogółu odpływu), aniżeli poza region (21,3% - 24,3%). Przeważały przy tym emigracje w kierunku „wsi”, do których w analizowanym okresie przeprowadzało się 55,0% - 57,7% mieszkańców MOF. Jeszcze silniejszy wymiar wewnętrzny mają natomiast migracje do gmin MOF Torunia. Napływ z innych jednostek z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego kształtował się bowiem w analizowanym okresie na poziomie 78,8% - 80,3%, w stosunku do 19,7% - 21,2% spoza regionu. Charakter napływu jest jednak odmienny, niż w przypadku odpływu, bowiem większość nowych mieszkańców przybywa z „miast” - w analizowanym okresie ich udział kształtował się na poziomie 58,2% - 60,7%, w stosunku do napływu z kierunku „wsi” na poziomie 39,3% - 41,8%.

W zakresie salda migracji ogółem na 1 tys. mieszkańców⁸ dostrzec można po pierwsze pogorszenie się sytuacji w części gmin MOF (zwłaszcza w drugim kręgu Torunia) oraz utrzymanie wysokiej bądź bardzo wysokiej przewagi napływu mieszkańców w wyniku migracji w większości gmin ościennych wokół miast powiatowych oraz w ściślejszej strefie podmiejskiej Torunia. W analizowanym okresie w 17 gminach nastąpił spadek wskaźnika, natomiast w 15 gminach wystąpił wzrost.

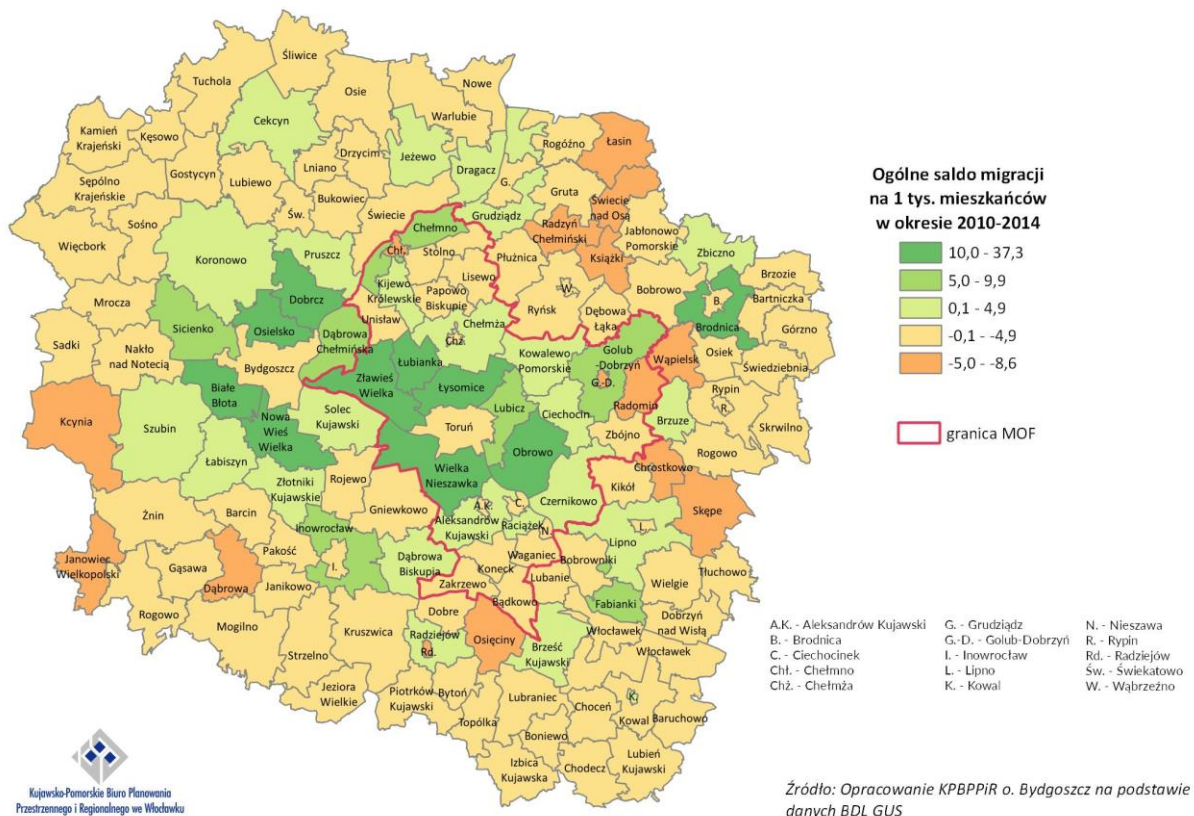
⁶ Analizowano migracje na pobyt stały w ujęciu gminnym zarówno w ruchu wewnętrznym jak i zagranicznym - co oznacza, że liczone są także migracje pomiędzy jednostkami w obrębie analizowanego obszaru. Jednocześnie z uwagi na brak danych w Banku Danych Lokalnych GUS o migracjach długookresowych za rok 2015, w niniejszej analizie pominięto tenże rok.

⁷ Dotyczą one migracji pomiędzy wszystkimi gminami w kraju, uwzględniając tym samym także migracje wewnątrz MOF.

⁸ Przeanalizowano sytuację pod względem wskaźnika dla okresów 2010-2014 oraz 2016-2020. Rok 2015 został pominięty z uwagi na brak danych dot. liczby zameldowań i wymeldowań.

Mapa. Ogólne saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w okresie 2010-2014

Mapa. Ogólne saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w okresie 2016-2020

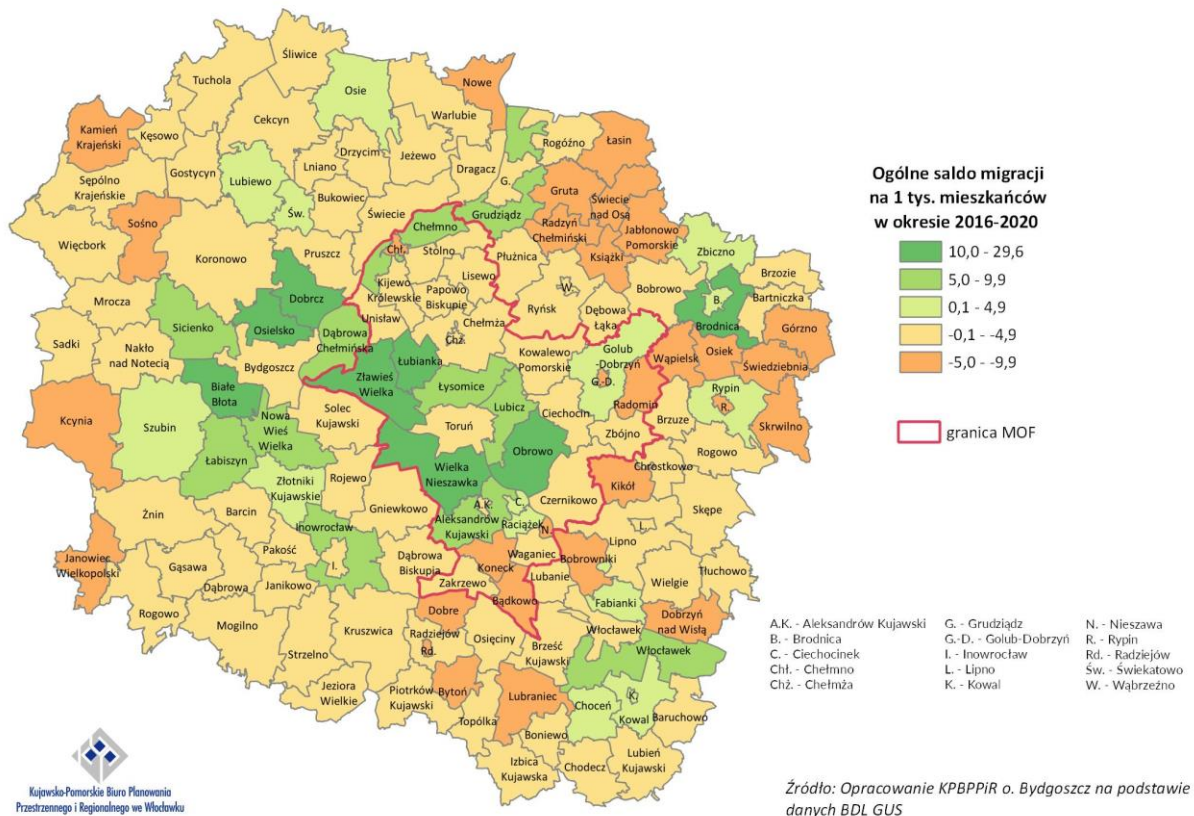

Tabela. Liczba ludności i struktura ekonomicznych grup wieku w 2010 r. i 2020 r.

Jednostka	Liczba mieszkańców (osoby)		Udział mieszkańców wg poszczególnych grup wiekowych (%)						
	2010	2020	przedprodukcyjny		produkcyjny		poprodukcyjny		
			2010	2020	2010	2020	2010	2020	
MOF Torunia	456 935	459 581	19,3	18,5	65,1	59,9	15,5	21,5	
Gminy	Golub-Dobrzyń (miejska)	12 978	12 412	20,1	18,7	66,2	60,3	13,7	21,0
	Ciechocin	4 015	4 003	24,2	18,8	60,6	62,3	15,1	18,9
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	8 338	8 841	22,0	19,7	63,7	62,4	14,4	17,9
	Kowalewo Pomorskie	11 549	11 416	21,7	18,8	63,1	61,6	15,2	19,6
	Radomin	4 046	3 801	21,4	18,4	62,5	60,9	16,1	20,7
	Zbójno	4 437	4 382	22,9	20,4	60,0	60,7	17,0	18,9
	Aleksandrów Kuj. (miejska)	12 652	12 058	18,9	17,2	65,2	59,0	15,8	23,8
	Ciechocinek	10 944	10 534	14,9	14,5	60,7	53,1	24,4	32,4
	Nieszawa	2 024	1 834	18,6	15,0	64,6	61,6	16,8	23,4
	Aleksandrów Kuj. (wiejska)	11 411	12 015	22,2	19,7	64,7	63,2	13,1	17,1
	Bądkowo	4 512	4 187	20,9	17,6	62,1	61,0	17,1	21,4
	Koneck	3 373	3 103	20,9	17,0	61,2	61,2	17,9	21,8
	Raciążek	3 180	3 116	19,0	16,9	65,3	62,1	15,7	21,0
	Waganiec	4 556	4 564	21,4	18,5	65,2	62,9	13,4	18,6
	Zakrzewo	3 689	3 480	19,9	17,1	62,4	61,6	17,6	21,4
	Chełmno (miejska)	20 975	19 205	18,6	16,6	65,4	59,4	16,0	24,0
	Chełmno (wiejska)	5 481	6 157	24,6	21,0	63,1	63,5	12,3	15,5
	Kijewo Królewskie	4 403	4 521	23,0	20,5	64,1	62,1	12,9	17,4
	Lisewo	5 294	5 181	21,5	19,1	64,7	62,1	13,9	18,9
	Papowo Biskupie	4 445	4 300	22,6	19,9	63,6	62,0	13,8	18,1
	Stolno	5 173	5 304	23,0	20,0	64,5	62,7	12,5	17,3
	Unisław	6 984	6 989	20,9	20,0	65,1	60,8	14,0	19,1
	Toruń	205 129	198 613	16,7	17,2	66,2	58,1	17,2	24,7
	Chełmża (miejska)	15 267	14 362	20,2	18,2	64,8	61,3	15,0	20,5
	Chełmża (wiejska)	9 627	9 811	22,0	19,4	64,2	61,2	13,9	19,3
	Czernikowo	8 867	9 026	23,9	20,9	63,1	62,2	13,1	16,9
	Lubicz	18 424	20 389	23,4	20,7	66,3	63,0	10,4	16,3
	Łubianka	6 287	7 438	24,2	22,4	63,6	62,8	12,2	14,8
	Łysomice	9 045	10 287	22,5	21,6	65,6	62,4	11,9	16,0
	Obrowo	12 644	18 299	24,7	24,2	65,1	62,4	10,2	13,4
	Wielka Nieszawka	4 619	5 278	23,1	22,0	63,9	60,8	13,0	17,1
	Zławieś Wielka	12 567	14 675	24,5	22,1	64,5	62,3	11,0	15,6
Województwo kujawsko-pomorskie	2 098 711	2 061 942	19,4	18,0	64,7	59,9	16,0	22,1	

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

2.6. Przedsiębiorczość

Na terenie MOF Torunia w 2020 r. funkcjonowały 52 353 podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON (stanowiło to ¼ wszystkich podmiotów działających na terenie województwa kujawsko-pomorskiego), z czego w Toruniu znajdowało się 52,0% tych podmiotów. Wskaźnik liczby podmiotów na 1 tys. mieszkańców osiągał wartość 126,1, co było stosunkowo wysoką wartością na tle województwa, gdyż stanowiło 112,0% wartości wskaźnika dla całego regionu, jednak jedynie 93,5% wartości dla kraju. W latach 2010-2020 wskaźnik dla obszaru odnotował stosunkowo wysoki na tle całego województwa wzrost wartości.

Ze względu na fakt, że MOF Torunia obejmuje bardzo rozległy i zróżnicowany obszar, występują na nim bardzo duże różnice w poziomie przedsiębiorczości. Najwyższe wartości wskaźnika, powyżej średniej dla województwa, a dla części także powyżej średniej dla kraju, występowały w gminach miejskich takich jak Ciechocinek (161,9 podmiotów na 1 tys. osób; 2. najwyższa wartość w regionie), Toruń (137,1; 5. najwyższa wartość w regionie), Golub-Dobrzyń (104,7) i w gminach położonych w bezpośredniej strefie podmiejskiej Torunia - Wielka Nieszawka (128,1; 7. najwyższa wartość w regionie), Łysomice (124,2; 9. najwyższa wartość w regionie), Lubicz (122,3; 10. najwyższa wartość w regionie), Żławień Wielka (112,6), Obrowo (111,5). Z drugiej strony w skład MOF wchodzi również gminy o bardzo niskich wartościach wskaźnika (poniżej 70 podmiotów na 1 tys. osób), takie jak Kijewo Królewskie (66,6), Lisewo (64,1), Ciechocin (63,5), Zakrzewo (60,3; 8. najniższa wartość w województwie), Waganiec (57,0; 4. najniższa wartość w województwie) i Papowo Biskupie (55,8; 3. najniższa wartość w województwie).

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na analizowanym MOF w 2020 r. wynosiła 38 140. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących obszar MOF dawało to wysoką wartość wynoszącą 13,8 - stanowiło to 110,6% wartości dla województwa i 94,8% wartości dla kraju. Wskaźnik ten dla MOF Torunia w latach 2012-2020 cechował się przeciętnym wzrostem wartości na tle całego regionu.

Podobnie jak w przypadku ogólnego wskaźnika przedsiębiorczości wskaźnik dotyczący osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym również cechuje się w gminach wchodzących w skład analizowanego MOF bardzo dużym zróżnicowaniem wartości. Generalnie maksymalne notowane wartości występowały w gminach miejskich - Ciechocinek (24,4; 2. najwyższa wartość w regionie), Toruń (15,9; 8. najwyższa wartość w regionie), Golub-Dobrzyń (12,7) oraz w gminach położonych w strefie podmiejskiej Torunia - Wielka Nieszawka (16,4; 5. najwyższa wartość w regionie), Łysomice (16,0; 6. najwyższa wartość w regionie), Lubicz (15,7), Obrowo (15,3), Żławień Wielka (14,9), a także Łubianka (13,1). We wszystkich wymienionych gminach wartość wskaźnika była wyższa od średniej wojewódzkiej, a w części także od średniej dla całego kraju. Najniższe wartości występowały w takich gminach jak Kijewo Królewskie (7,6), Zakrzewo (7,4), Waganiec (7,4), Papowo Biskupie (6,9) i gminy te należały do 10 gmin o najniższych wartościach wskaźnika w regionie.

Mimo korzystnych wskaźników rozwoju przedsiębiorczości w Toruniu na tle obszaru województwa kujawsko-pomorskiego, niekorzystnie przedstawia się sytuacja tego miasta na tle pozostałych ośrodków wojewódzkich w Polsce. W 2020 roku pod względem zarówno ogólnego wskaźnika przedsiębiorczości, jak i pod względem wskaźnika odnoszącego się do przedsiębiorczości osób fizycznych, Toruń usytuował się dopiero na 16 pozycji wśród 18 analizowanych miast, notując w stosunku do większości z nich wskaźniki wyraźnie gorsze. Jest to sytuacja niekorzystna, gdyż słaby potencjał gospodarczy ośrodka rdzeniowego na tle kraju stanowi barierę rozwoju przedsiębiorczości oraz innowacyjności i ma wpływ na sytuację całego obszaru funkcjonalnego. W związku z tym ważny jest wzrost potencjału gospodarczego i rozwój innowacyjności zarówno Torunia, jak i całego obszaru funkcjonalnego. Rozwojowi przedsiębiorczości sprzyjają także działania ukierunkowane na poprawę jakości kształcenia

zawodowego oraz rozwój kompetencji kluczowych u uczniów, wzmacniający ich przyszłą aktywność zawodową.

Tabela. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na terenie MOF Torunia w 2020 r.

Jednostka	Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą		
	Liczba	Na 1 tys. ludności	Liczba	Na 100 osób w wieku produkcyjnym	
MOF Torunia	52 353	113,9	38 140	13,8	
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	1 172	97,2	833	11,7
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	1 050	87,4	894	11,8
	Bądkowo	342	81,7	272	10,6
	Chełmno (miejska)	1 796	93,5	1 247	10,9
	Chełmno (wiejska)	452	73,4	396	10,1
	Chełmża (miejska)	1 221	85,0	899	10,2
	Chełmża (wiejska)	706	72,0	597	9,9
	Ciechocin	254	63,5	201	8,1
	Ciechocinek	1 705	161,9	1 365	24,4
	Czernikowo	814	90,2	683	12,2
	Golub-Dobrzyń (miejska)	1 300	104,7	951	12,7
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	783	88,6	641	11,6
	Kijewo Królewskie	301	66,6	214	7,6
	Koneck	257	82,8	195	10,3
	Kowalewo Pomorskie	1 049	91,9	823	11,7
	Lisewo	332	64,1	260	8,1
	Lubicz	2 494	122,3	2 015	15,7
	Łubianka	749	100,7	612	13,1
	Łysomice	1 278	124,2	1 026	16,0
	Nieszawa	182	99,2	120	10,6
	Obrowo	2 040	111,5	1 751	15,3
	Papowo Biskupie	240	55,8	184	6,9
	Raciążek	247	79,3	201	10,4
	Radomin	275	72,3	213	9,2
	Stolno	379	71,5	292	8,8
	Toruń	27 239	137,1	18 282	15,9
	Unisław	572	81,8	457	10,8
	Waganiec	260	57,0	212	7,4
	Wielka Nieszawka	676	128,1	528	16,4
	Zakrzewo	210	60,3	159	7,4
Zbójno	326	74,4	254	9,6	
Zławieś Wielka	1 652	112,6	1 363	14,9	
Województwo kujawsko-pomorskie	209 750	101,7	154 623	12,5	

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

Do najsilniej rozwiniętych branż w profilu gospodarczym MOF Torunia zaliczają się sekcje: G (związana z handlem hurtowym i detalicznym) oraz F (związana z budownictwem) - co jest typowe również dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju. Według stanu na rok 2020 działało w nich odpowiednio 20,4% i 13,6% spośród wszystkich 52 353 podmiotów gospodarczych na całym obszarze. Biorąc jednak pod uwagę branże najbardziej charakterystyczne - tj. sekcje/działy wyróżniające się bardzo wysokim udziałem podmiotów gospodarczych w profilu gospodarczym MOF na tle województwa kujawsko-pomorskiego i kraju (posiadające co najmniej o 1/3 większy udział w stosunku do średniej dla województwa i kraju) lub sekcje/działy wyróżniające się wysoką koncentracją liczby podmiotów gospodarczych na MOF z obszaru całego województwa (skupiające co najmniej 30%⁹ z obszaru całego województwa), to na MOF Torunia można wyróżnić ich bardzo wiele (przedstawiono je w poniższej tabeli). Niektóre branże zostały wykazane, pomimo iż działa w nich zaledwie po kilka podmiotów. Wiąże się to jednak z ich specyfiką, gdyż są one rzadko lub bardzo rzadko reprezentowane w województwie.

Tabela. Branże charakterystyczne dla MOF (według danych na rok 2020)

sekcja/dział	MOF Torunia (52 353 podmioty ogółem)	woj. kujawsko-pomorskie	Polska
	udział podmiotów w danej sekcji/dziale w ogóle podmiotów ¹⁰		
dział 13 w sekcji C - produkcja wyrobów tekstylnych	0,3%	0,2%	0,2%
dział 82 w sekcji N - Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	2,0%	1,1%	1,0%
dział 91 w sekcji R - Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	0,4%	0,2%	0,1%

sekcja/dział	poziom koncentracji podmiotów gospodarczych z obszaru województwa (kujawsko-pomorskie = 100%)
sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	30,8% (2 075 podmiotów na 6 741 w województwie)
sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	30,2% (1 317 podmiotów na 4 358)
dział 09 w sekcji B - Działalność usługowa wspomagająca górnictwo i wydobywanie	36,4% (4 podmioty na 11)
dział 13 w sekcji C - produkcja wyrobów tekstylnych	33,7% (167 podmiotów na 496)
dział 14 w sekcji C - Produkcja odzieży	32,9% (330 podmiotów na 1 003)
dział 17 w sekcji C - Produkcja papieru i wyrobów z papieru	30,1% (110 podmiotów na 365)
dział 20 w sekcji - Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	30,1% (101 podmiotów na 336)

⁹ Tak wysoki próg wynika po pierwsze z wielkości obszaru MOF, który koncentruje aż 32 gminy w 5 powiatach, a po drugie z wysokiego stanu rozwoju gospodarczego - co oznacza, iż w zdecydowanej większości branż MOF skupia zwykle ok. 20% podmiotów z obszaru województwa.

¹⁰ Wyróżniono tylko sekcje/działy, które przekraczały udział 0,2% na obszarze MOF

sekcja/dział	poziom koncentracji podmiotów gospodarczych z obszaru województwa (kujawsko-pomorskie = 100%)
dział 21 w sekcji C - Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	33,3% (8 podmiotów na 24)
dział 59 w sekcji J - Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych	32,0% (173 podmioty na 540)
dział 64 w sekcji K - Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalnych	30,1% (349 podmiotów na 1 158)
dział 69 w sekcji M - Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe	31,9% (1 605 podmiotów na 5 039)
dział 70 w sekcji M - Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem	33,8% (875 podmiotów na 2 585)
dział 72 w sekcji M - Badania naukowe i prace rozwojowe	40,1% (91 podmiotów na 227)
dział 73 w sekcji M - Badania naukowe i prace rozwojowe	30,3% (593 podmioty na 1 957)
dział 82 w sekcji N - Działalność związana z administracyjną obsługą biur i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	43,1% (1 023 podmiotów na 2 374)
dział 87 w sekcji Q - Pomoc społeczna z zakwaterowaniem	30,8% (61 podmiotów na 198)
dział 90 w sekcji R - Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	31,2% (368 podmiotów na 1 181)
dział 91 w sekcji R - Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	51,4% (209 podmiotów na 407)

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

Dla wspierania rozwoju przedsiębiorczości - przyciągania nowych inwestorów, a także tworzenia możliwości rozwoju dla obecnie funkcjonujących podmiotów, które mogłyby rozwijać swoją działalność - istotnym jest tworzenie na danym obszarze terenów inwestycyjnych dedykowanych działalności gospodarczej oraz funkcjonowanie infrastruktury biznesowej, w tym m.in. inkubatorów przedsiębiorczości, ośrodków wspierających przedsiębiorczość, świadczącej usługi dla biznesu. Najlepsza dostępność do usług dla przedsiębiorców występuje w Toruniu, ze względu na pełnioną przez niego funkcję ośrodka regionalnego - działa tutaj aż 16 instytucji zaliczanych do instytucji otoczenia biznesu (IOB), z których część ma zasięg regionalny (np. Kujawsko-Pomorski Fundusz Pożyczkowy), są również instytucje współpracujące z uczelniami (tj. Centrum Przedsiębiorczości Akademickiej i Transferu Technologii UMK)¹¹. Na pozostałym obszarze zlokalizowane są pojedyncze IOB - 2 w gminie Żławieś Wielka, 1 w m. Golub-Dobrzyń, 1 w m. Chełmno, 1 w gminie wiejskiej Aleksandrów Kujawski i 1 w m. Chełmża. Wsparcie lokalnym przedsiębiorcom udzielać może również szereg Lokalnych Grup Działania, które działają na tym obszarze. MOF Torunia, podobnie jak całe województwo kujawsko-pomorskie, znajduje się w obszarze działania Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Na terenie Torunia, będącego rdzeniem gospodarczym MOF, funkcjonuje Centrum Wsparcia Biznesu. Do jego głównych obszarów działalności należy pomaganie przedsiębiorcom w procesie inwestycyjnym,

¹¹ Regionalne Obserwatorium Gospodarcze Województwa Kujawsko-Pomorskiego (stan na wrzesień 2022 r.)

promocja terenów inwestycyjnych oraz szeroko pojęta promocja gospodarcza Torunia. Jego działalność jest otwarta na współpracę z firmami z całego obszaru MOF. W zakresie wsparcia i rozwoju przedsiębiorczości w formie parków przemysłowo-technologicznych na analizowanym MOF funkcjonuje Toruński Park Technologiczny prowadzony przez Toruńską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. Obecnie największa liczba i powierzchnia dostępnych terenów inwestycyjnych występuje w Toruniu (m. in. Strefa Inwestycyjno-Logistyczna Toruń Wschód, tereny inwestycyjne „Grębocin nad Strugą”), gminach Lubicz, Łysomice, wiejskiej Chełmża (Dźwierzno) i wiejskiej Aleksandrów Kujawski (Specjalny Obszar Gospodarczy Ośno - SOGO). Szczególnie predysponowane pod przygotowanie terenów inwestycyjnych są cechujące się bardzo dobrą dostępnością tereny w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie węzłów na autostradzie A1, które mogą być znaczącym bodźcem rozwojowym. Potencjalne nowe tereny pod inwestycje stanowić mogą również obszary położone w sąsiedztwie planowanych do budowy obwodnic miasta Chełmży oraz Łysomic i Papowa Toruńskiego. Na obszarze MOF cały czas identyfikuje się brak wystarczającej powierzchni przygotowanych i uzbrojonych obszarów inwestycyjnych, które stanowić mogą istotny bodziec dla rozwoju potencjałów endogenicznych analizowanego MOF.

2.7. Bezrobocie rejestrowane¹²

W 2021 r. na terenie MOF Torunia było 13 326 zarejestrowanych osób bezrobotnych (z czego 28,0% w gminie Toruń). Poziom bezrobocia na analizowanym obszarze utrzymuje się poniżej średniej dla regionu - w 2021 r. udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla tego obszaru wynosił 4,9% wobec 5,1% dla województwa.

Struktura grupy zarejestrowanych osób bezrobotnych pod względem grup wymagających szczególnego wsparcia na rynku pracy na terenie MOF kształtowała się stosunkowo pozytywnie. Udział bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w 2021 r. dla MOF sytuował się na poziomie niższym niż wartość dla województwa - wynosił 6,0% w porównaniu z 6,4% dla regionu. W grupie osób bezrobotnych 2 567 osób stanowiły kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, co obejmowało 19,3% wszystkich bezrobotnych oraz 33,1% bezrobotnych kobiet (są to wartości korzystne na tle regionu). Korzystnie kształtował się też wskaźnik udziału kobiet, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym - przyjmował wartość 2,0%, wobec 2,3% dla regionu. Wartości poniżej średniej wojewódzkiej notował również udział długotrwale bezrobotnych¹³ w liczbie ludności w wieku produkcyjnym - wynosił 2,4% (dla województwa 2,6%), natomiast osoby długotrwale bezrobotne w całkowitej liczbie bezrobotnych na MOF stanowiły 49,7% (6 618 osób). Wśród zarejestrowanych bezrobotnych przeważały osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (31,7% wszystkich bezrobotnych) oraz zasadniczym zawodowym/branżowym I stopnia (24,9%). Dodatkowo osoby bez kwalifikacji zawodowych stanowiły aż 32,9% wszystkich osób bezrobotnych (4 389 osób), ale ich udział w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był stosunkowo niski - wynosił 1,6% wobec 1,9% dla województwa. Do grupy osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy należą także osoby bezrobotne do 25. roku życia - w 2021 r. ta grupa bezrobotnych MOF obejmowała 10,8% wszystkich bezrobotnych (1 437 osób), a udział tej grupy w ogóle mieszkańców obszaru w wieku 18-24 lata był niższy do średniej dla regionu i wynosił 4,4%, wobec 4,7% dla województwa. Druga istotna grupa wiekowa to osoby bezrobotne powyżej 50. roku życia, które w 2021 r. stanowiły 23,6% wszystkich

¹² Zagadnienie opracowano na podstawie danych pochodzących z publikacji „Informacja o bezrobociu w miastach i gminach województwa kujawsko-pomorskiego w 2021 roku” (WUP Toruń) oraz BDL GUS.

¹³ Powyżej 12 miesięcy.

zarejestrowanych bezrobotnych (3 148 osób), a ich udział w grupie mieszkańców MOF w tej grupie wiekowej¹⁴ był również niższy od średniej wojewódzkiej i wynosił 4,6% (dla regionu 4,9%).

Tabela. Bezrobocie rejestrowane na terenie MOF Torunia w 2010 r. i 2021 r.

Jednostka		Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych [osoby]				Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym [%]					
		mężczyźni		kobiety		ogółem		mężczyźni		kobiety	
		2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021
MOF Torunia		11 898	5 566	13 277	7 760	8,5	4,9	7,8	3,9	9,2	6,0
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	556	261	498	294	12,8	7,9	13,1	7,0	12,4	9,0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	433	220	495	307	12,6	7,0	11,0	5,4	14,3	8,7
	Bądkowo	102	39	123	75	8,0	4,5	6,6	2,8	9,7	6,5
	Chełmno (miejska)	708	350	818	384	11,1	6,6	10,0	5,9	12,3	7,4
	Chełmno (wiejska)	177	87	208	146	11,1	6,0	9,4	4,1	13,2	8,1
	Chełmża (miejska)	532	249	696	386	12,4	7,3	10,4	5,4	14,6	9,4
	Chełmża (wiejska)	351	130	324	180	10,9	5,2	10,6	4,0	11,3	6,5
	Ciechocin	110	56	136	83	10,1	5,6	8,3	4,2	12,2	7,3
	Ciechocinek	373	205	289	162	10,0	6,7	11,2	7,3	8,7	6,1
	Czernikowo	340	172	431	275	13,8	8,0	11,6	5,9	16,2	10,4
	Golub-Dobrzyń (miejska)	580	233	646	377	14,3	8,4	13,0	6,1	15,6	10,8
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	284	141	353	244	12,0	7,0	9,8	4,7	14,6	9,7
	Kijewo Królewskie	132	52	180	105	11,1	5,6	8,9	3,5	13,4	8,1
	Koneck	114	49	123	79	11,5	6,8	9,8	4,7	13,6	9,2
	Kowalewo Pomorskie	388	150	455	281	11,6	6,2	10,0	4,0	13,4	8,7
	Lisewo	188	73	186	101	10,9	5,5	10,5	4,3	11,4	6,8
	Lubicz	414	203	529	348	7,7	4,3	6,6	3,0	9,0	5,6
	Łubianka	149	55	154	109	7,6	3,4	7,1	2,2	8,1	4,9
	Łysomice	222	92	250	139	8,0	3,6	7,1	2,7	8,9	4,6
	Nieszawa	125	46	117	49	18,5	8,5	18,2	7,7	18,8	9,4
	Obrowo	327	161	431	365	9,2	4,5	7,6	2,6	11,0	6,4
	Papowo Biskupie	183	102	173	132	12,6	8,9	12,0	7,2	13,3	11,0
	Raciążek	127	67	102	61	11,0	6,7	11,2	6,3	10,9	7,3
	Radomin	140	59	161	96	11,9	6,8	10,2	4,5	14,0	9,8
	Stolno	196	87	197	140	11,8	6,9	10,8	5,0	13,0	9,2
	Toruń	3 512	1 684	3 969	2 043	5,5	3,3	5,2	2,9	5,9	3,7
Unisław	206	77	262	131	10,3	5,0	8,7	3,5	12,0	6,6	
Waganiec	215	91	223	133	14,7	8,0	13,5	5,9	16,2	10,4	
Wielka Nieszawka	114	66	134	67	8,4	4,1	7,5	3,9	9,4	4,3	
Zakrzewo	125	68	102	64	9,9	6,3	9,8	5,9	10,0	6,7	
Zbójno	130	77	152	145	10,6	8,4	8,9	5,3	12,6	12,4	
Zławieś Wielka	345	164	360	259	8,7	4,6	8,1	3,4	9,3	5,8	
Województwo kujawsko-pomorskie		61 861	25 273	75 696	36 588	10,3	5,1	9,0	3,9	11,7	6,4

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

¹⁴ Kobiety w wieku 50-59 lat i mężczyźni w wieku 50-64 lata.

Na poziomie poszczególnych gmin wchodzących w skład analizowanego obszaru udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2021 r. przyjmował wartości z bardzo szerokiego zakresu i cechował się dużym zróżnicowaniem. Z jednej strony znajdują się tutaj gminy cechujące się wartością wskaźnika poniżej średniej dla całego województwa - 8 gmin, z których większość położona jest w zasięgu strefy podmiejskiej Torunia (w obrębie powiatu toruńskiego), a także samo miasto Toruń z najniższą notowaną na obszarze wartością (w 2021 r. 18. najniższa wartość w regionie). Z drugiej strony najwyższa notowana na MOF wartość osiągała 176% średniej wartości dla regionu (8,9% w gminie Papowo Biskupie).

Mając na względzie zmniejszające się zasoby pracowników na terenie MOF, związane ze starzeniem się społeczeństwa, ważnym zagadnieniem staje się pozyskiwanie kadr spośród osób biernych zawodowo, stwarzanie zachęt do dłuższego pozostawania na rynku pracy osób w wieku przedemerytalnym, ponowna aktywizacja zawodowa osób w wieku emerytalnym.

2.8. Pomoc społeczna i świadczenia na rzecz rodziny

W 2020 r. na terenie MOF Torunia ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało 23 887 mieszkańców, a więc prawie dwukrotnie mniej niż w 2010 r. Spadek korzystających z pomocy społecznej w MOF był mniejszy niż przeciętnie w regionie: 48,1% w MOF wobec 49,1% w województwie. Zasięg korzystania z pomocy społecznej także kształtował się na niższym poziomie niż przeciętnie w województwie. W 2020 r. udział beneficjentów w ogólnej liczbie ludności wyniósł 5,2% (dla województwa 6,0%). Biorąc pod uwagę rozkład przestrzenny wskaźnika w MOF Torunia zauważa się, że najwyższym odsetkiem korzystających z pomocy społecznej charakteryzują się gminy Papowo Biskupie (12,5%), Nieszawa (11,8%), Aleksandrów Kujawski (wiejska) (9,5%) oraz Zbójno (9,3%). Najniższą wartość wskaźnika zanotowano w gminie Wielka Nieszawka (3,1%) i Toruniu (3,4%) i były to jedne z najniższych wartości w całym województwie.

Wśród przyczyn przyznania świadczeń z pomocy społecznej w analizowanym MOF wyraźnie dominowało ubóstwo. W 2020 r. z tego powodu pomocą społeczną objęte były 8 123 rodziny (z czego 42,1% w Toruniu). Do częstych przyczyn należały również bezrobocie (4 827 rodzin z czego 21,4% w Toruniu), długotrwała lub ciężka choroba (4 622 rodziny z czego 48,8% w Toruniu) oraz niepełnosprawność (3 667 rodzin z czego 38,1% w Toruniu). Wzrost w ostatnich latach zauważalny jest jedynie dla długotrwałej lub ciężkiej choroby, a w przypadku pozostałych przyczyn wartości te są znacznie niższe niż w poprzednich latach.

W MOF Torunia w 2020 r. zasiłek rodzinny otrzymywało 10 535 rodzin (z czego 26,3% w Toruniu), a objętych nim było 20 592 dzieci w wieku do 17 lat. Od 2010 r. zauważalny jest znaczny spadek zarówno liczby rodzin korzystających ze świadczenia (spadek o 40,9%), jak i liczby dzieci na które rodzice otrzymują tego rodzaju świadczenie (spadek o 39,9%), co jest tendencją charakterystyczną dla całego regionu. Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku kształtował się na analizowanym terenie na niższym poziomie niż przeciętnie w województwie. W 2020 r. odsetek ten wyniósł 24,2% (dla województwa 26,7%). W obrębie MOF Torunia widoczne jest znaczne zróżnicowanie w zakresie udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. Gminą o najwyższej wartości analizowanego wskaźnika była gmina Zbójno (47,2%). Z kolei najniższą wartość, na poziomie 13,2% (3. najniższa wartość w województwie), zanotowano w gminie Wielka Nieszawka.

Tabela. Pomoc społeczna i świadczenia na rzecz rodziny w MOF Torunia

Jednostka		Udział korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (%)		Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (%)	
		2010	2020	2010	2020
MOF Torunia		10,1	5,2	38,8	24,2
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	11,6	8,0	45,7	31,8
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	13,8	9,5	52,2	35,4
	Bądkowo	17,2	4,8	50,7	33,6
	Ciechocinek	7,0	7,5	33,2	29,4
	Koneck	28,9	7,5	62,0	40,9
	Nieszawa	20,1	11,8	45,2	35,5
	Raciążek	17,1	8,6	52,5	30,4
	Waganiec	11,1	6,0	52,6	36,6
	Zakrzewo	14,0	7,2	56,5	43,6
	Chełmno (miejska)	17,7	5,7	42,1	27,5
	Chełmno (wiejska)	17,7	4,9	52,5	28,6
	Kijewo Królewskie	18,3	8,2	46,6	24,6
	Lisewo	11,5	5,8	48,2	27,9
	Papowo Biskupie	25,6	12,5	56,0	37,6
	Stolno	17,7	7,4	57,7	30,5
	Unisław	12,4	8,0	49,7	33,1
	Golub-Dobrzyń (miejska)	13,1	9,0	44,7	33,6
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	16,0	5,5	57,4	35,9
	Ciechocin	19,0	8,3	54,6	35,6
	Kowalewo Pomorskie	11,4	5,1	47,8	26,5
	Radomin	11,9	8,7	57,8	33,4
	Zbójno	23,4	9,3	64,5	47,2
	Chełmża (miejska)	12,0	8,5	45,9	38,2
	Chełmża (wiejska)	10,2	4,7	47,9	31,7
	Czernikowo	18,2	9,0	54,7	34,1
	Lubicz	8,6	4,4	35,4	22,0
	Łubianka	14,3	4,4	41,5	23,6
	Łysomice	11,9	6,3	38,5	22,3
	Obrowo	8,5	4,7	36,8	22,2
	Wielka Nieszawka	9,3	3,1	39,2	13,2
Zławieś Wielka	8,5	4,2	38,8	23,7	
Toruń	6,0	3,4	27,1	16,5	
Województwo kujawsko-pomorskie		11,6	6,0	41,9	26,7

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie danych GUS

Niedogodne warunki bytowe i uzależnienie od pomocy społecznej, będące następstwem, niezaradności, niskiej aktywności społecznej, braku kwalifikacji zawodowej, niechęci do pracy, czy nałogów są barierami rozwoju trudnymi do przełamania i o tyle niekorzystnymi, że nie dotyczą pojedynczych osób a całych rodzin, czy wręcz społeczności obszaru. Niekorzystne postawy życiowe są dziedziczone, co w konsekwencji powoduje ich powielanie przez kolejne pokolenia. Dlatego niezmiernie istotne jest wspieranie aktywizacji mieszkańców MOF, a zwłaszcza dzieci i młodzieży, poprzez przekazywanie pozytywnych wzorców, uczenie przedsiębiorczości i samodzielności, rozwijanie aspiracji, zachęcanie do zdobywania wykształcenia i dobrych kwalifikacji zawodowych, które w dorosłym życiu umożliwią dzieciom i młodzieży życie poza systemem pomocy społecznej.

Ważną sferą aktywności obywatelskiej, która umożliwi lokalne rozwiązywanie problemów społecznych jest też ekonomia społeczna. Ekonomia społeczna poprzez swoją działalność gospodarczą i działalność pożytku publicznego pomaga w tworzeniu miejsc pracy i świadczeniu usług społecznych, dla osób zagrożonych marginalizacją społeczną. Wysoka wartość ekonomii społecznej i jej lokalnego oddziaływania wpływa na rozwój regionu i zmniejszenie liczby osób zagrożonych wykluczeniem. Obecnie poziom rozwoju ekonomii społecznej jest dość niski. Istotne zatem jest kładzenie nacisku na dalszy rozwój ekonomii społecznej umożliwiający aktywizację zawodową i integrację społeczną osób z grup defaworyzowanych.

2.9. Opieka zdrowotna

Bardzo ważne dla rozwoju społecznego jest utrzymywanie dobrego stanu zdrowia ludności. Jest to szczególnie istotne z uwagi na zachodzący i stale pogłębiający się proces starzenia się społeczeństwa (wzrostu liczby ludności starszej oraz wydłużania się życia), kiedy wraz z wiekiem stan zdrowia pogarsza się (m.in. wzrasta zapotrzebowanie na świadczenia z zakresu rehabilitacji i fizjoterapii oraz opieki długoterminowej), a także w ostatnich latach pogarszający się stan zdrowia psychicznego społeczeństwa. W związku z tym ważne jest utrzymywanie wysokiej dostępności oraz poziomu udzielanych świadczeń w ramach opieki zdrowotnej, zwłaszcza w warunkach ambulatoryjnych, poprzez m.in. wsparcie infrastrukturalne placówek oraz zakup wyposażenia i sprzętu medycznego.

Na terenie MOF Torunia podstawowa opieka zdrowotna (POZ) w 2021 r. dostępna była we wszystkich miastach oraz 18 siedzibach gmin i 18 innych miejscowościach wiejskich. W każdej z tych miejscowości działał co najmniej jeden gabinet/poradnia lekarska i co najmniej jeden gabinet/poradnia pielęgniarki POZ, w większości z nich dostępny był także co najmniej jeden gabinet/poradnia położnej POZ.¹⁵

Kluczową rolę w zakresie zarówno opieki szpitalnej, jak i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej w obrębie MOF pełni Toruń. W mieście rdzeniowym obszarze, będącym jednocześnie jednym z największych miast w województwie, skupione są placówki realizujące świadczenia zdrowotne - zwłaszcza specjalistyczne, z których korzystają nie tylko mieszkańcy MOF, ale także całego województwa.

W 2019 r. na terenie analizowanego obszaru do tzw. sieci szpitali czyli systemu podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej należało 6 szpitali. Były to Wojewódzki Szpital Zespolony im. L. Rydygiera w Toruniu (III stopnia), Specjalistyczny Szpital Miejski im. Mikołaja Kopernika w Toruniu (II stopnia), Powiatowy Szpital w Aleksandrowie Kujawskim Sp. z o.o. (I stopnia), Zespół Opieki Zdrowotnej w Chełmnie (I stopień), Szpital Powiatowy Sp. z o.o. w Chełmży (I stopnia) oraz Szpital Powiatowy Sp. z o.o. w Golubiu-Dobrzyniu (I stopnia). Poza siecią szpitali na terenie MOF działało

¹⁵ Stan na 30.07.2021 r. wg <https://gsl.nfz.gov.pl/GSL/GSL/POZ>

także 10 podmiotów prowadzących oddziały szpitalne lub inne komórki opieki szpitalnej (7 w Toruniu, 2 w Ciechocinku i 1 w Golubiu-Dobrzyniu).¹⁶

Na obszarze MOF funkcjonowały 283 poradnie specjalistyczne działające w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej¹⁷. Większość z nich, 61% (172 placówki) znajdowało się w Toruniu, 39 w powiecie aleksandrowskim, 18 w powiecie chełmińskim, 30 w golubsko-dobrzyńskim i 24 w toruńskim. Obejmowały one aż 55 rodzajów specjalności z czego 33 tylko w Toruniu. Do najliczniejszych i cechujących się największą dostępnością specjalności AOS (ponad 10 placówek w całym MOF, dostępna co najmniej jedna placówka w każdym powiecie wchodzącym w skład MOF) należą poradnie położniczo-ginekologiczne, okulistyczne, neurologiczne, kardiologiczne, otorynolaryngologiczne, chirurgii ogólnej, dermatologiczne, diabetologiczne, logopedyczne, chirurgii urazowo-ortopedycznej, urologiczne, pracownie endoskopii.

Z opieki długoterminowej¹⁸ na analizowanym MOF w 2019 r. korzystało 473 pacjentów w opiece domowej świadczonej przez pielęgniarkę opieki długoterminowej w domu osoby potrzebującej (oferowało ją 19 świadczeniodawców) oraz 630 pacjentów w opiece stacjonarnej w 8 zakładach opiekuńczo-leczniczych/pielęgniacyjno-opiekuńczych - 2 w powiecie aleksandrowskim, 1 w powiecie chełmińskim, 4 w Toruniu (w tym 1 dla dzieci i młodzieży i 1 dla pacjentów wentylowanych mechanicznie) i 1 w powiecie toruńskim. Na terenie MOF dostępne były również świadczenia z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej¹⁹ w formie hospicjum domowego, z którego w 2019 r. korzystało 918 pacjentów (6 świadczeniodawców z czego 3 w Toruniu oraz po jednym w powiatach aleksandrowskim, chełmińskim i golubsko-dobrzyńskim), w formie ambulatoryjnej w poradni medycyny paliatywnej w Toruniu (z tej formy skorzystało 74 pacjentów) oraz hospicjum stacjonarne w Toruniu (329 pacjentów, 23 łóżka). W zakresie rehabilitacji medycznej²⁰ na obszarze MOF 34 świadczeniodawców udzielało świadczeń w formie ambulatoryjnej (najwięcej z nich w Toruniu - 14, ta forma dostępna była we wszystkich powiatach wchodzących w skład MOF), 5 świadczeniodawców w formie domowej (co najmniej jeden świadczeniodawca znajdował się w każdym powiecie wchodzącym w skład MOF poza chełmińskim gdzie nie występowała ta forma), 8 świadczeniodawców w formie stacjonarnej (największa liczba występowała w powiecie aleksandrowskim - 5, oferujących rehabilitację ogólną, kardiologiczną i neurologiczną, poza tym ta forma występowała również w powiecie chełmińskim gdzie dostępna była tylko rehabilitacja ogólna i w Toruniu, gdzie dostępna była rehabilitacja ogólna i neurologiczna) oraz 8 świadczeniodawców w formie dziennej (3 w powiecie aleksandrowskim i 5 w Toruniu). W ramach opieki psychiatrycznej, zdrowia psychicznego i terapii uzależnień²¹ w MOF działało 8 poradni zdrowia psychicznego (w tym 1 dla dzieci i młodzieży oraz poradnia psychogeriatryczna, obie zlokalizowane w Toruniu), 2 poradnie psychologiczne (w Toruniu) i 3 ośrodki środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (2 w Toruniu i 1 w Aleksandrowie Kujawskim), 8 oddziałów psychiatrycznych (5 dziennych i 3 całodobowe) działających w placówkach zlokalizowanych w Toruniu (w tym oddziały dla dzieci oraz oddział psychogeriatryczny), a także 6 poradni leczenia uzależnień (w tym 3 poradnie leczenia uzależnień od alkoholu oraz 1 poradnia leczenia uzależnień od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol) i 5 oddziałów leczenia/terapii uzależnień działających w placówkach w Toruniu (1 oddział dzienny i 4 całodobowe).

W 2019 r. w MOF Torunia było łącznie 1 502 lekarzy (23,8% lekarzy w województwie) i 2 705 pielęgniarek (21,1% pielęgniarek w województwie). W obrębie MOF zauważalna jest znaczna dysproporcja w zakresie zasobów kadrowych (zarówno w przypadku wartości bezwzględnych, jak i

¹⁶ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3404>

¹⁷ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3409> (dostęp 26.07.2021 r.)

¹⁸ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3361> (dostęp 06.08.2021 r.)

¹⁹ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3368> (dostęp 06.08.2021 r.)

²⁰ <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3365> (dostęp 24.08.2021 r.)

²¹ <https://gsl.nfz.gov.pl/GSL/GSL/PrzychodnieSpecjalistyczne> (dostęp 4.10.2021 r.)

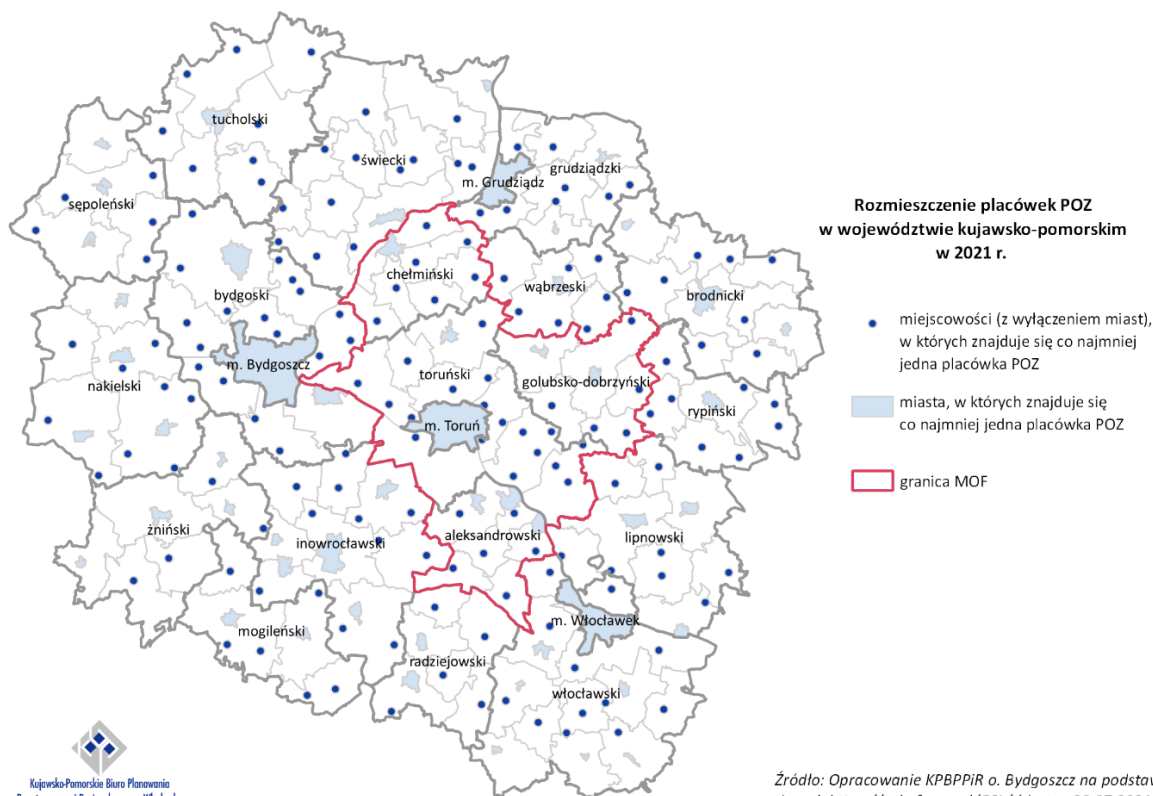
wskaźników w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców). W Toruniu zasoby kadr medycznych (1 074 lekarzy, 1 618 pielęgniarek) wielokrotnie przewyższają te dostępne w pozostałych powiatach wchodzących w skład MOF (od 59 lekarzy w powiecie golubsko-dobrzyńskim do 158 w powiecie toruńskim, od 184 pielęgniarek w powiecie golubsko-dobrzyńskim do 418 w powiecie aleksandrowskim).

W 2019 r. liczba lekarzy na 100 tys. mieszkańców wynosiła w Toruniu 533,1 (dla województwa 304,4 lekarzy na 100 tys. ludności) w pozostałych powiatach MOF kształtowała się na poziomie od 115,6 (w powiecie chełmińskim) do 274,2 (w powiecie aleksandrowskim). W przypadku pielęgniarek wartość wskaźnika w Toruniu była równa 803,2 na 100 tys. mieszkańców (dla województwa 618 pielęgniarek na 100 tys. ludności), a w pozostałych powiatach mieściła się w przedziale od 264,9 (w powiecie toruńskim) do 759,1 (w powiecie aleksandrowskim) na 100 tys. mieszkańców.

W MOF Torunia znaczna część kadry medycznej to osoby w wieku emerytalnym. Udział lekarzy w wieku emerytalnym wynosił od 15% (w powiecie toruńskim) do 31% (w powiecie golubsko-dobrzyńskim). W przypadku pielęgniarek odsetek ten kształtował się na poziomie od 16% (w powiecie toruńskim) do 21% (w powiecie aleksandrowskim).²²

Istnieje potrzeba wyrównania różnic w dostępie do wysokiej jakości usług zdrowotnych, zwłaszcza na obszarach słabiej rozwiniętych gospodarczo i obszarach wiejskich, co jednocześnie pozwoli na odciążenie Torunia jako ośrodka pełniącego kluczową rolę w zakresie opieki szpitalnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej dla mieszkańców całego MOF. Należy również dążyć do rozwoju i wzmocnienia AOS przez inwestycje w infrastrukturę i wyposażenie w sprzęt oraz dalszego rozwoju rehabilitacji medycznej w warunkach dziennych, ambulatoryjnych i domowych.

Mapa. Rozmieszczenie placówek POZ w województwie kujawsko-pomorskim w 2021 r.

Źródło: Opracowanie KPBPPIR o. Bydgoszcz na podstawie danych <https://gsl.nfz.gov.pl/GSL/> (dostęp 30.07.2021 r.)

²² <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3404>

2.10. Opieka żłobkowa

Według danych GUS opieką żłobkową (w formie żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych) na terenie MOF w 2020 r.²³ objętych było 1862 dzieci w wieku do 3 lat. Udział dzieci objętych opieką żłobkową w liczbie dzieci w wieku do 3 lat wynosił 14,0%, co było wartością wyższą od średniej dla województwa, która wynosiła 11,0%.

Zgodnie z danymi Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej²⁴, w kwietniu 2022 roku opiekę nad dziećmi do lat 3 świadczyło 75 żłobków (w tym 9 publicznych), przy czym prawie 60,0% z nich (tj. 44 z 75) prowadziło działalność na terenie Torunia, 10 klubów dziecięcych (w tym 1 publiczny) oraz 14 dziennych opiekunów. Poza największym miastem MOF opieka żłobkowa dostępna była w 6 miastach (jedynie na terenie miasta Nieszawa opieka żłobkowa nie była w ogóle sprawowana; Aleksandrów Kujawski - 2 żłobki, Chełmno - 2 żłobki, Chełmża - 1 żłobek, 1 klub dziecięcy i 2 opiekunów dziennych, Ciechocinek - 1 żłobek i 1 klub dziecięcy, Golub-Dobrzyń - 1 żłobek i 1 klub dziecięcy, Kowalewo Pomorskie - 1 żłobek) oraz w 18 miejscowościach wiejskich:

- po 1 żłobku w każdej z miejscowości: Czernikowo (gm. Czernikowo), Głogowo (gm. Obrowo), Górsk (gm. Zławieś Wielka), Grębocin (gm. Lubicz), Krobica (gm. Lubicz), Lubicz Górny (gm. Lubicz), Odolion (gm. Aleksandrów Kujawski), Obrowo (gm. Obrowo), Ostrowite (gm. Golub-Dobrzyń), Rogowo (gm. Lubicz), Złotoria (gm. Lubicz)
- 2 żłobki w miejscowości Stary Toruń (gm. Zławieś Wielka)
- po 1 klubie dziecięcym w każdej z miejscowości: Bądkowo (gm. Bądkowo), Kawęczyn (gm. Obrowo), Zakrzewo (gm. Zakrzewo), Zamek Bierzgowski (gm. Łubianka)
- 2 kluby dziecięce w miejscowości Unisław (gm. Unisław)
- 2 opiekunów dziennych w miejscowości Zławieś Wielka (gm. Zławieś Wielka), przy czym w świetle nowszych danych publikowanych w rejestrze żłobków i klubów dziecięcych sytuacja jest korzystniejsza, bowiem opieka żłobkowa na terenie miejscowości sprawowana jest przez większą liczbę opiekunów dziennych - 5 (stan na 29.12.2022)
- 2 opiekunów dziennych w miejscowości Zelgno (gm. Chełmża),
- 3 opiekunów dziennych na terenie gminy Lubicz (dostępne dane nie pozwalają na określenie szczegółowej lokalizacji miejsca świadczenia opieki w postaci miejscowości).
- 4 opiekunów dziennych w miejscowości Lisewo (gm. Lisewo).

Na terenie 13 z 32 gmin w zasięgu MOF opieka instytucjonalna nad dziećmi do lat 3 nie była w ogóle sprawowana. Liczba dostępnych miejsc w funkcjonujących placówkach była zróżnicowana (w zakresie od 10 do 145), podobnie jak obłożenie (od 20,0 do 100,0%), które zależne było pośrednio od wysokości kosztów pobytu dziecka ponoszonych przez rodziców. W efekcie w większości przypadków całkowitym obłożeniem cechowały się obiekty publiczne, w których opłata miesięczna za pobyt dziecka była najniższa. Stosunkowo wysokie obłożenie w większości placówek potwierdza zainteresowanie formami opieki nad dziećmi do lat 3. Zwraca się uwagę, iż w przypadku największego miasta MOF relatywnie wysokie wskaźniki dotyczące liczby placówek i ich obłożenia mogą być złudne, gdyż w rzeczywistości dostępność do opieki może nie być tak powszechna (kwestia zajmowania miejsc przez dzieci osób spoza miasta, dowożących je do placówek zlokalizowanych na terenie miasta w pobliżu miejsca pracy).

²³ Stan na 31 XII

²⁴ Rejestr żłobków i klubów dziecięcych <https://dane.gov.pl>, dostęp z dnia 13.04.2022 r.

Tabela. Dzieci objęte opieką żłobkową na terenie MOF Torunia w 2020 r.

Jednostka	Liczba dzieci w wieku do 3 lat		Liczba dzieci objętych opieką żłobkową		Udział dzieci objętych opieką żłobkową w liczbie dzieci w wieku do 3 lat (%)			
	w miastach	na obszarach wiejskich	w miastach	na obszarach wiejskich	ogółem	w miastach	na obszarach wiejskich	
MOF Torunia	7 770	5 532	1 579	283	14,0	20,3	5,1	
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	316	0	10	0	3,2	3,2	0,0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	0	342	0	32	9,4	0,0	9,4
	Bądkowo	0	91	0	0	0,0	0,0	0,0
	Chełmno (miejska)	483	-	38	-	7,9	7,9	-
	Chełmno (wiejska)	-	181	-	0	0,0	-	0,0
	Chełmża (miejska)	427	-	42	-	9,8	9,8	-
	Chełmża (wiejska)	-	277	-	0	0,0	-	0,0
	Ciechocin	-	119	-	0	0,0	-	0,0
	Ciechocinek	203	0	21	0	10,3	10,3	0,0
	Czernikowo	-	250	-	0	0,0	-	0,0
	Golub-Dobrzyń (miejska)	377	-	37	0	9,8	9,8	-
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	-	241	-	12	5,0	-	5,0
	Kijewo Królewskie	-	129	-	0	0,0	-	0,0
	Koneck	0	96	0	0	0,0	0,0	0,0
	Kowalewo Pomorskie	146	220	0	0	0,0	0,0	0,0
	Lisewo	-	112	-	0	0,0	-	0,0
	Lubicz	-	620	-	82	13,2	-	13,2
	Łubianka	-	257	-	0	0,0	-	0,0
	Łysomice	-	285	-	0	0,0	-	0,0
	Nieszawa	29	0	0	0	0,0	0,0	0,0
	Obrowo	-	704	-	75	10,7	-	10,7
	Papowo Biskupie	-	116	-	0	0,0	-	0,0
	Raciążek	0	89	0	0	0,0	0,0	0,0
	Radomin	-	126	-	0	0,0	-	0,0
	Stolno	-	156	-	0	0,0	-	0,0
	Toruń	5 789	-	1 431	-	24,7	24,7	-
Unistaw	-	200	-	24	12,0	-	12,0	
Waganiec	0	128	0	0	0,0	0,0	0,0	
Wielka Nieszawka	-	122	-	0	0,0	-	0,0	
Zakrzewo	0	83	0	0	0,0	0,0	0,0	
Zbójno	-	127	-	0	0,0	-	0,0	
Zławieś Wielka	-	461	-	58	12,6	-	12,6	
Województwo kujawsko-pomorskie	31 841	24 772	5 344	869	11,0	16,8	3,5	

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

2.11. Wychowanie przedszkolne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunek dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury wychowania przedszkolnego)

Wychowanie przedszkolne stanowi przygotowanie do dalszych etapów edukacji, umożliwiając dziecku zdobycie niezbędnych kompetencji. Wpływa m.in. na kształtowanie odpowiednich postaw i nawyków, umiejętności funkcjonowania w grupie, wzmacnianie poczucia wartości czy pobudzenie aktywności i ciekawości świata. Odgrywa tym samym bardzo istotną rolę w procesie poznawczego, emocjonalnego i społecznego rozwoju dziecka. W związku z tym konieczne jest zapewnienie wysokiego poziomu oferty placówek wychowania przedszkolnego i warunków wychowawczo-opiekuńczych w odpowiednio przygotowanej i wyposażonej bazie lokalowej.

W 2020 r. wychowaniem przedszkolnym na terenie MOF Torunia objętych było 11 463 dzieci w wieku od 3 do 5 lat, z czego 48,8% to dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym w Toruniu. Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na analizowanym obszarze stale utrzymuje się powyżej średniej dla województwa - w 2020 r. wynosił 81,2% wobec średniej dla regionu wynoszącej 80,1%. Wartość tego wskaźnika w latach 2010-2020 cechowała się trendem rosnącym.

Na poziomie poszczególnych gmin wchodzących w skład analizowanego obszaru wartość udziału dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym cechowała się dużym zróżnicowaniem. Z jednej strony w 2020 r. w 8 z 32 gmin wskaźnik ten kształtował się powyżej średniej dla całego województwa, z drugiej natomiast w kolejnych 9 gminach nie osiągał 60%, przy najniższej występującej wartości wynoszącej zaledwie 35,5% w gminie Papowo Biskupie (4. najniższa wartość w regionie). W pozostałych 15 gminach wartość wskaźnika zawierała się w przedziale od 60,4% w gminie Raciążek do 78,5% w gminie Obrowo, przy czym wyższe wartości z tego przedziału (powyżej 70%) zazwyczaj przyjmowały gminy położone w zasięgu strefy podmiejskiej Torunia²⁵.

Dostęp do przedszkola w dogodnej lokalizacji ma bardzo duży wpływ na podejmowanie aktywności zawodowej przez rodziców małych dzieci (zwłaszcza kobiety), przy czym „dogodna lokalizacja” przedszkola nie zawsze oznacza jego obecność w gminie zamieszkania. Związki funkcjonalne między poszczególnymi jednostkami obszaru wpływają na przemieszczanie się ludności w cyklu dziennym w celu realizacji pracy, co niekiedy wpływa na konieczność zapewnienia dzieciom opieki przedszkolnej w miejscu pracy, a nie zamieszkania, lub w miejscowości położonej „na trasie” do pracy. Dlatego też mogą pojawić się potrzeby zwiększania liczby miejsc przedszkolnych w gminach, w których wskaźnik uprzedzskolnienia wydaje się stosunkowo wysoki, lecz które ze względu na dogodnie położenie zapewniają opiekę przedszkolną nie tylko dzieciom zamieszkałym na terenie gminy, lecz również dzieciom mieszkającym na terenie innych gmin obszaru funkcjonalnego.

Inwestycje w zakresie infrastruktury przedszkolnej powinny być realizowane na obszarach gmin o udziale dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w liczbie dzieci w wieku 3-5 lat poniżej 85% średniej dla województwa oraz na obszarach gmin zagrożonych likwidacją miejsc wychowania przedszkolnego spowodowaną złym stanem technicznym obiektów. Zgodnie z Aneks 4. do dokumentu *Wychowanie przedszkolne w województwie kujawsko-pomorskim w roku 2020 z uwzględnieniem wykorzystania środków UE*, opracowanym przez Departament Funduszy Europejskich UMWK-P w 2020 r. pierwszy warunek spełniało 14 gmin z obszaru MOF Torunia. W poniższej tabeli,

²⁵ Analizowany wskaźnik dotyczy dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na obszarze danej gminy - oznacza to, że liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym uwzględnia również dzieci zamieszkujące na obszarze gmin sąsiednich, uczęszczające do placówek poza miejscem zamieszkania. Stąd wynikają zawyżone wartości dla gmin miejskich (wynoszące nawet ponad 100%, np. dla gminy miejskiej Aleksandrów Kujawski) oraz niskie wartości dla wiejskich gmin obwarunkowych.

przedstawiającej wartości wskaźnika dla poszczególnych gmin, kolorem czerwonym zaznaczono wartości, które spełniają to kryterium.

Tabela. Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym na terenie MOF Torunia w 2020 r. (kolorem czerwonym zaznaczono wartości wskaźnika kształtujące się poniżej 85% średniej wojewódzkiej)

Jednostka	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat	Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie gminy	Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie gminy w liczbie dzieci w wieku 3 - 5 lat (%)	
MOF Torunia	14 109	11 463	81,2	
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	317	336	106,0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	374	220	58,8
	Bądkowo	110	83	75,5
	Chełmno (miejska)	467	421	90,1
	Chełmno (wiejska)	190	98	51,6
	Chełmża (miejska)	450	283	62,9
	Chełmża (wiejska)	289	128	44,3
	Ciechocin	128	80	62,5
	Ciechocinek	253	264	104,3
	Czernikowo	293	216	73,7
	Golub-Dobrzyń (miejska)	373	325	87,1
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	271	189	69,7
	Kijewo Królewskie	133	126	94,7
	Koneck	77	44	57,1
	Kowalewo Pomorskie	324	233	71,9
	Lisewo	156	100	64,1
	Lubicz	660	476	72,1
	Łubianka	296	128	43,2
	Łysomice	343	263	76,7
	Nieszawa	42	41	97,6
	Obrowo	729	572	78,5
	Papowo Biskupie	141	50	35,5
	Raciążek	96	58	60,4
	Radomin	118	80	67,8
	Stolno	175	100	57,1
	Toruń	6 032	5 596	92,8
	Unisław	217	219	100,9
Waganiec	150	89	59,3	
Wielka Nieszawka	169	130	76,9	
Zakrzewo	96	70	72,9	
Zbójno	138	79	57,2	
Zławieś Wielka	502	366	72,9	
Województwo kujawsko-pomorskie	59 900	47 994	80,1	

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie BDL GUS

Tabela. Liczba placówek wychowania przedszkolnego na terenie MOF Torunia w 2022 r.

Jednostka	Ogółem	w tym:				
		przedszkole	punkt przedszkolny	oddział przedszkolny przy szkole podstawowej	zespół wychowania przedszkolnego	
MOF Torunia	287	136	32	119	0	
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	8	6	0	2	0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	2	2	0	0	0
	Bądkowo	2	1	0	1	0
	Chełmno (miejska)	7	6	0	1	0
	Chełmno (wiejska)	4	0	0	4	0
	Chełmża (miejska)	8	3	1	4	0
	Chełmża (wiejska)	5	0	2	3	0
	Ciechocin	2	0	0	2	0
	Ciechocinek	6	4	1	1	0
	Czernikowo	7	2	0	5	0
	Golub-Dobrzyń (miejska)	8	5	1	2	0
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	11	5	2	4	0
	Kijewo Królewskie	4	1	0	3	0
	Koneck	4	1	1	2	0
	Kowalewo Pomorskie	8	3	0	5	0
	Lisewo	3	1	0	2	0
	Lubicz	13	7	1	5	0
	Łubianka	7	2	0	5	0
	Łysomice	6	2	0	4	0
	Nieszawa	3	2	0	1	0
	Obrowo	10	6	0	4	0
	Papowo Biskupie	6	0	3	3	0
	Raciążek	1	1	0	0	0
	Radomin	4	2	1	1	0
	Stolno	3	0	1	2	0
	Toruń	110	62	14	34	0
	Unisław	5	3	0	2	0
Waganiec	3	2	0	1	0	
Wielka Nieszawka	3	1	0	2	0	
Zakrzewo	4	1	0	3	0	
Zbójno	8	2	2	4	0	
Zławieś Wielka	11	3	1	7	0	

Źródło: Opracowanie KPBPIR o. Bydgoszcz na podstawie Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych SIO, dostęp z dnia 23.03.2022 r.

Wg danych pochodzących z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych SIO²⁶ w 2022 r. na terenie analizowanego MOF działało 287 placówek wychowania przedszkolnego - 136 przedszkoli, 32 punkty przedszkolne i 119 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Większość z tych placówek to instytucje publiczne (169). 38% z placówek funkcjonujących na tym obszarze znajdowało się w gminie miejskiej Toruń (110 placówek). Poza miastem Toruń największa liczba placówek występowała w gminach Lubicz (13 placówek), Zławieś Wielka (11 placówek), wiejska Golub-Dobrzyń (11 placówek) i Obrowo (10 placówek). W pozostałych gminach działało od 1 (gmina Raciążek) do 8 placówek (gminy miejskie Aleksandrów Kujawski, Chełmża i Golub-Dobrzyń oraz gminy Kowalewo Pomorskie i Zbójno). W trzech gminach - wiejskiej Chełmno, Ciechocin i Stolno - funkcjonowały tylko oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. Na analizowanym obszarze placówki zlokalizowane były w 102 miejscowościach, z czego na obszarach wiejskich poza miejscowościami będącymi siedzibami gmin w 76 miejscowościach (łącznie działało tam 99 placówek).

Na obszarze MOF występują potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury przedszkoli i jej wyposażenia, wynikające z aktualnych problemów lokalowych oraz niewystarczającej liczby miejsc w placówkach. Poprawę wymaga również jakość nauczania w istniejących miejscach wychowania przedszkolnego m.in. poprzez organizację zajęć dodatkowych (np. nauki języków obcych, zajęć logopedycznych), rozwój edukacji prozdrowotnej, rozwój edukacji związanej z zieloną lub cyfrową transformacją, podniesienie kompetencji i kwalifikacji kadry czy zapewnienie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Szczególnie istotną kwestią jest przystosowanie usług z zakresu wychowania przedszkolnego do dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi, w tym dzieci z niepełnosprawnościami. Na obszarze MOF brakuje zorganizowanej sieci współpracy dla osób zaangażowanych w kształcenie dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Jej utworzenie przyczynić się może do upowszechnienia i wdrożenia edukacji włączającej już na etapie wychowania przedszkolnego.

2.12. Kształcenie ogólne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunek dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury edukacyjnej bazy sportowej)

W zakresie kształcenia ogólnego wyzwaniem pozostaje dążenie do osiągnięcia wysokiej jakości nauczania, mierzonej wynikami egzaminów zewnętrznych. Braki utrudniające realizację wyzwania dostrzega się zarówno w sferze rozwoju kompetencji miękkich u uczniów, jak i w sferze niedostatecznego przygotowania kadr systemu oświaty.

W dzisiejszym świecie w procesie kształcenia coraz większego znaczenia nabiera umiejętność wykorzystania nowoczesnych technologii, w tym cyfrowych a więc poprawa kompetencji cyfrowych uczniów i kadr systemu oświaty oraz odpowiednie wyposażenie sprzętowe szkół i uczniów (zwłaszcza z grup defaworyzowanych), gdyż nadal dostrzegane są braki w tym zakresie. Niewystarczające umiejętności uczniów i nauczycieli stanowią duży problem w przypadku konieczności rezygnacji z tradycyjnych metod nauczania na rzecz prowadzenia zajęć w sposób zdalny lub w systemie hybrydowym. Ważnym aspektem w procesie edukacji jest także podnoszenie kompetencji językowych uczniów, gdyż ciągle dostrzegalne są deficyty znajomości języka angielskiego wśród młodzieży, zwłaszcza wśród osób uczęszczających do szkół na terenach wiejskich, co wpływa negatywnie na późniejsze możliwości podjęcia satysfakcjonującej pracy i ogranicza samorozwój. Istotną kwestią w sytuacji coraz częściej pojawiającego się niedoboru kadr w systemie oświaty stanowi podnoszenie i uzupełnianie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli. Wsparcie kadry obejmować powinno również

---

²⁶ dostęp z dnia 23.03.2022 r.

zwiększenie umiejętności zapewnienia uczniom wsparcia pedagogiczno-psychologicznego, przygotowanie do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz do pracy z uczniem zdolnym.

Ważne jest, aby realizowane działania zmierzające do poprawy sytuacji prowadzone były przy jednoczesnym zapewnieniu równego dostępu (także infrastrukturalnego) do nowoczesnej edukacji wszystkim uczniom, gdyż w procesie edukacyjnym szczególnego wsparcia wymagają uczniowie ze środowisk defaworyzowanych oraz uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Bardzo istotne jest dalsze wprowadzanie edukacji włączającej zwłaszcza w przypadku dzieci z niepełnosprawnościami. Szkoła powinna pełnić kluczową rolę w zapobieganiu alienacji rówieśniczej poprzez dostosowanie infrastruktury i działania włączające, umożliwiając wspólną realizację zainteresowań, poszerzanie wiedzy, a zwłaszcza uczestnictwo w zajęciach sportowych i pozalekcyjnych wszystkich uczniów. Wpływa to na budowanie właściwych relacji i kompetencji społecznych, przyczyniając się do integracji uczniów. Dlatego wyzwaniem dla szkół ciągle jeszcze pozostaje zapewnienie atrakcyjnej infrastruktury sportowej i edukacyjnej, dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W 2022 roku przyjęta została „Diagnoza potrzeb przyszłolnej bazy sportowej w województwie kujawsko-pomorskim”, stanowiąca Załącznik do Stanowiska Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2022 r. W dokumencie tym zawarto informacje o najważniejszych niedoborach występujących w gminach i powiatach regionu w zakresie przyszłolnej infrastruktury sportowej. Wynikiem analizy jest wskazanie tzw. „białych plam”, a więc gmin i powiatów cechujących się najgorszą w regionie sytuacją w zakresie dostępu do nowoczesnej przyszłolnej infrastruktury sportowej (co prowadzi do wykluczenia społecznego) oraz zidentyfikowanie zadań inwestycyjnych rekomendowanych do dofinansowania o charakterze priorytetowym, ukierunkowanych na zniwelowanie „białych plam”. Na terenie MOF Torunia rekomenduje się dofinansowanie realizacji pierwszej pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie Waganiec (powiat aleksandrowski), pierwszej pełnowymiarowej krytej pływalni/basenu w powiecie aleksandrowskim oraz pierwszej pełnowymiarowej bieżni tartanowej w powiatach: aleksandrowskim (gmina miejska Aleksandrów Kujawski) i toruńskim, jak również realizację pełnowymiarowej bieżni tartanowej w mieście powiatowym Golub-Dobrzyń, które dotychczas takiego obiektu nie posiadało. Na terenie MOF zidentyfikowano także istnienie „białych plam” w wyniku braku dostępu do pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie Nieszawa, lecz nie uwzględniono tego przedsięwzięcia na liście rekomendowanych inwestycji o charakterze priorytetowym z uwagi na to, iż gmina nie planuje realizacji tego zadania.

2.13. Szkoły podstawowe i jakość kształcenia na poziomie szkół podstawowej

Jak wskazują dane pozyskane z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych²⁷ na terenie MOF Torunia funkcjonuje 158 szkół podstawowych (w tym 11 szkół specjalnych). Większość z nich to szkoły publiczne (138 placówek). Według danych GUS w 2020 r. łącznie w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży działających na terenie MOF uczyło się 37 376 uczniów (w tym 703 uczniów w szkołach specjalnych).

Podstawową statystyczną miarą oceny zróżnicowania jakości kształcenia jednostek samorządu terytorialnego jest analiza wyników egzaminów kończących szkołę podstawową (egzamin

²⁷ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 23.03.2022 r.

ósmoklasisty). Egzamin ten przeprowadzany jest w formie pisemnej i obejmuje trzy przedmioty: język polski, matematykę oraz język obcy nowożytny (zdecydowana większość uczniów zdaje egzamin z języka angielskiego, dlatego też analizę przeprowadzono na podstawie wyników osiągniętych na egzaminie z tego języka obcego). Wyniki egzaminów ósmoklasisty stanowią podsumowanie zdobytej wiedzy i umiejętności w procesie kształcenia na etapie szkoły podstawowej i pośrednio wskazują na poziom nauczania w szkołach. Ze względu na coroczną zmienność poziomu trudności egzaminów, wyniki przedstawiono jako wartości względne, odniesione do średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego. Ponadto, w analizie wykorzystano wartości uśrednione dla 3 lat (2019-2021) w celu wyeliminowania jednorazowego, przypadkowego wystąpienia wartości bardzo niskiej (będącej konsekwencją np. zdawania egzaminu przez słabszy rocznik uczniów).

Na terenie MOF Torunia w okresie 2019-2021 egzamin kończący szkołę podstawową zdawało średniorocznie około 4,2 tys. uczniów (z czego 1,7 tys. stanowili uczniowie z Torunia), a uzyskane na obszarze przeciętne wyniki egzaminów należały do bardzo wysokich na tle województwa kujawsko-pomorskiego. Warto jednak zwrócić uwagę na duże zróżnicowanie jakości kształcenia w gminach obszaru, wyrażone zarówno obecnością gmin dobrych i przeciętnych, jak również notujących wyniki słabe z pojedynczych przedmiotów, czy bardzo słabe z każdego ze zdawanych przedmiotów.

Pod względem jakości kształcenia Toruń wyróżniał się zdecydowanie wśród gmin MOF Torunia, jak i wśród gmin regionu, gdyż uzyskiwane w nim wyniki na egzaminach ósmoklasisty od początku jego przeprowadzania (czyli od 2019 roku) ze wszystkich zdawanych przedmiotów były jednymi z wyższych w województwie i w latach 2019-2021 na egzaminach z poszczególnych przedmiotów wyniosły przeciętnie: z języka polskiego - 109,2% średniej wartości wojewódzkiej, z matematyki - 121,9%, z języka angielskiego - 123,7% średniej.

Spośród pozostałych gmin obszaru najlepszą jakość kształcenia zanotowano w czterech gminach podmiejskich Torunia (Lubicz, Łysomice, Obrowo, Wielka Nieszawka), w których przeciętne wyniki egzaminów z wszystkich analizowanych przedmiotów przewyższają średnią wartość wojewódzką. Pozytywnie wyróżnia się również siedem gmin, w których wyższe, niż przeciętne wyniki egzaminów uzyskano z dwóch zdawanych przedmiotów (zaliczają się do nich 4 gminy z powiatu aleksandrowskiego: miejska Aleksandrów Kujawski, Nieszawa, Raciążek, Zakrzewo oraz gminy: Ciechocin z powiatu golubsko-dobrzyńskiego, Kijewo Królewskie z chełmińskiego i Łubianka z toruńskiego). Wśród pozostałych gmin występowało duże zróżnicowanie pozycji i wyników w zależności od zdawanego przedmiotu. W przypadku każdego z przedmiotów zauważa się kilka gmin, w których egzamin napisano bardzo słabo na tle pozostałych gmin regionu. Szczególnie negatywnie wyróżniają się zwłaszcza gminy Koneck (powiat aleksandrowski) i Stolno (chełmiński), które w zakresie wyników egzaminów ze wszystkich przedmiotów zajmują jedno z niższych pozycji w regionie (od 131. do 144. wśród 144 gmin regionu) oraz (zajmujące nieznacznie wyższe pozycje, ale osiągające słabe wyniki ze wszystkich przedmiotów) gminy wiejskie: Golub-Dobrzyń i Aleksandrów Kujawski. Do gmin o najniższej jakości kształcenia na obszarze MOF Torunia zaliczyć należy także gminy osiągające niskie wyniki egzaminów z dwóch przedmiotów i tu wymienić należy zwłaszcza gminy: Lisewo (powiat chełmiński), Waganiec (aleksandrowski), Radomin (golubsko-dobrzyński), jak również miejską Chełmża (powiat toruński), miejską Chełmno, Papowo Biskupie (chełmiński).

Charakterystyczna dla obszaru jest bardzo duża rozpiętość wyników skrajnych uzyskanych w gminach, widoczna zwłaszcza na egzaminach z matematyki i języka angielskiego. Wyniki najlepsze z obu tych przedmiotów uzyskał Toruń i przewyższały one o ponad 20% średnie wartości wojewódzkie, natomiast gminy zajmujące kolejne lokaty przewyższały średnią dla regionu o kilkanaście procent. Jednocześnie w gminach o najniższych rezultatach wyniki były nawet o ponad 30% gorsze od średniej wojewódzkiej.

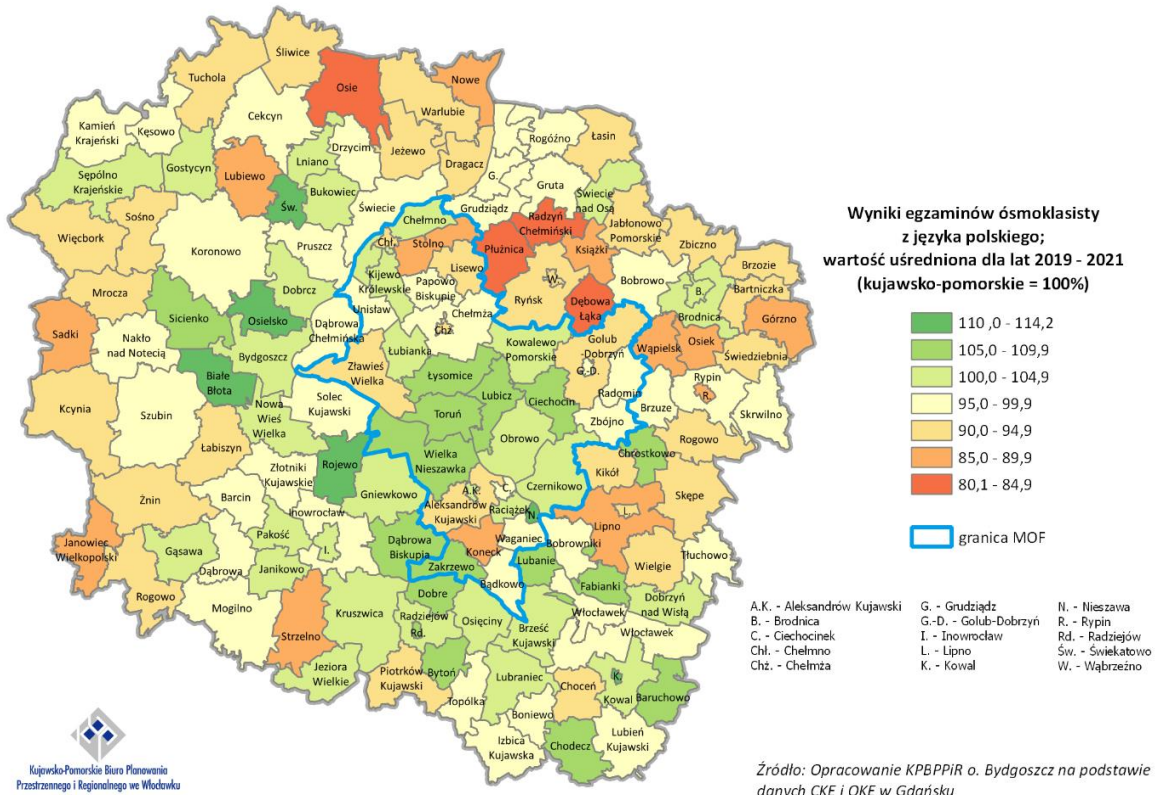
Tabela. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w latach 2019-2021 na terenie MOF Torunia w stosunku do średniej wartości dla województwa kujawsko-pomorskiego (%; kujawsko-pomorskie = 100%)

Jednostka		Język polski				Matematyka				Język angielski			
		2019	2020	2021	śred.*	2019	2020	2021	śred.*	2019	2020	2021	śred.*
MOF Torunia		104,2	103,9	102,3	103,5	108,5	107,5	107,0	107,6	106,7	106,7	105,5	106,3
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	103,3	103,1	98,8	101,7	102,7	94,8	98,3	98,6	105,3	101,2	96,4	101,0
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	92,2	89,6	90,7	90,8	81,3	76,8	79,5	79,2	85,0	77,9	86,8	83,3
	Bądkowo	87,9	110,0	96,8	98,2	99,7	100,9	116,9	105,8	74,0	90,8	85,7	83,5
	Chełmno (miejska)	95,4	94,0	94,0	94,5	97,9	95,4	84,5	92,6	101,0	94,0	89,8	95,0
	Chełmno (wiejska)	100,8	106,4	93,7	100,3	94,0	105,8	94,7	98,2	76,5	94,8	95,6	89,0
	Chełmża (miejska)	92,7	92,7	97,8	94,4	89,3	86,3	98,6	91,4	87,4	92,2	104,6	94,7
	Chełmża (wiejska)	98,7	95,5	103,8	99,4	92,2	98,2	94,2	94,9	86,0	92,1	93,2	90,4
	Ciechocin	112,9	101,8	110,6	108,4	122,0	98,9	103,4	108,1	112,0	81,3	93,2	95,5
	Ciechocinek	102,5	96,3	95,5	98,1	100,3	93,3	93,5	95,7	114,7	116,9	109,8	113,8
	Czernikowo	102,2	107,4	103,1	104,2	92,4	88,1	99,5	93,3	90,2	93,8	92,5	92,2
	Golub-Dobrzyń (miejska)	103,8	102,2	85,8	97,3	100,5	93,3	88,6	94,1	109,0	97,5	88,7	98,4
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	88,3	97,9	95,1	93,8	87,0	86,5	87,3	86,9	72,2	61,8	73,1	69,0
	Kijewo Królewskie	103,8	100,6	100,1	101,5	110,8	102,1	94,5	102,5	92,7	87,2	80,6	86,8
	Koneck	82,8	86,3	87,8	85,7	58,8	75,2	65,2	66,4	68,5	76,1	79,4	74,7
	Kowalewo Pomorskie	98,0	102,7	105,0	101,9	88,1	100,0	99,9	96,0	84,7	80,8	97,2	87,6
	Lisewo	90,8	98,0	84,0	90,9	96,9	107,4	92,4	98,9	72,9	79,6	78,2	76,9
	Lubicz	107,4	100,8	107,8	105,3	109,9	104,4	107,9	107,4	111,6	105,5	109,2	108,7
	Łubianka	102,5	106,4	95,2	101,3	99,2	106,3	100,3	101,9	91,8	89,5	90,1	90,4
	Łysomice	111,8	105,6	111,0	109,5	106,2	107,5	120,4	111,4	106,2	113,6	103,7	107,8
	Nieszawa	120,7	103,2	b.d.	111,9	97,2	106,8	b.d.	102,0	91,7	74,7	b.d.	83,2
	Obrowo	103,9	106,7	99,2	103,3	109,2	115,3	105,2	109,9	96,0	103,1	101,2	100,1
	Papowo Biskupie	104,6	98,9	81,4	95,0	96,9	94,5	72,7	88,0	96,2	87,6	77,7	87,2
	Raciążek	100,3	111,1	92,4	101,3	120,7	109,6	100,1	110,1	86,9	104,1	84,5	91,8
	Radomin	95,4	116,8	87,1	99,7	77,9	100,7	80,8	86,5	78,5	93,1	79,5	83,7
	Stolno	91,3	89,3	84,7	88,4	88,4	69,8	55,4	71,2	75,4	71,4	77,8	74,8
	Toruń	110,6	108,2	108,9	109,2	124,3	121,1	120,3	121,9	125,5	124,6	120,8	123,7
	Unisław	97,6	89,3	102,0	96,3	96,3	96,9	120,0	104,4	91,0	84,8	108,9	94,9
Waganiec	106,0	96,4	95,6	99,3	76,6	69,3	96,6	80,8	80,0	80,0	76,1	78,7	
Wielka Nieszawka	101,9	111,8	109,8	107,8	105,3	120,8	107,7	111,3	107,7	116,5	119,4	114,5	
Zakrzewo	100,4	114,9	113,0	109,4	89,6	102,3	110,6	100,8	76,6	88,3	96,5	87,1	
Zbójno	95,7	108,0	85,3	96,3	92,7	103,1	95,4	97,1	82,7	81,1	77,9	80,6	
Zławieś Wielka	94,8	99,2	89,7	94,5	100,9	100,8	102,0	101,2	93,4	101,1	96,6	97,0	
Województwo kujawsko-pomorskie	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

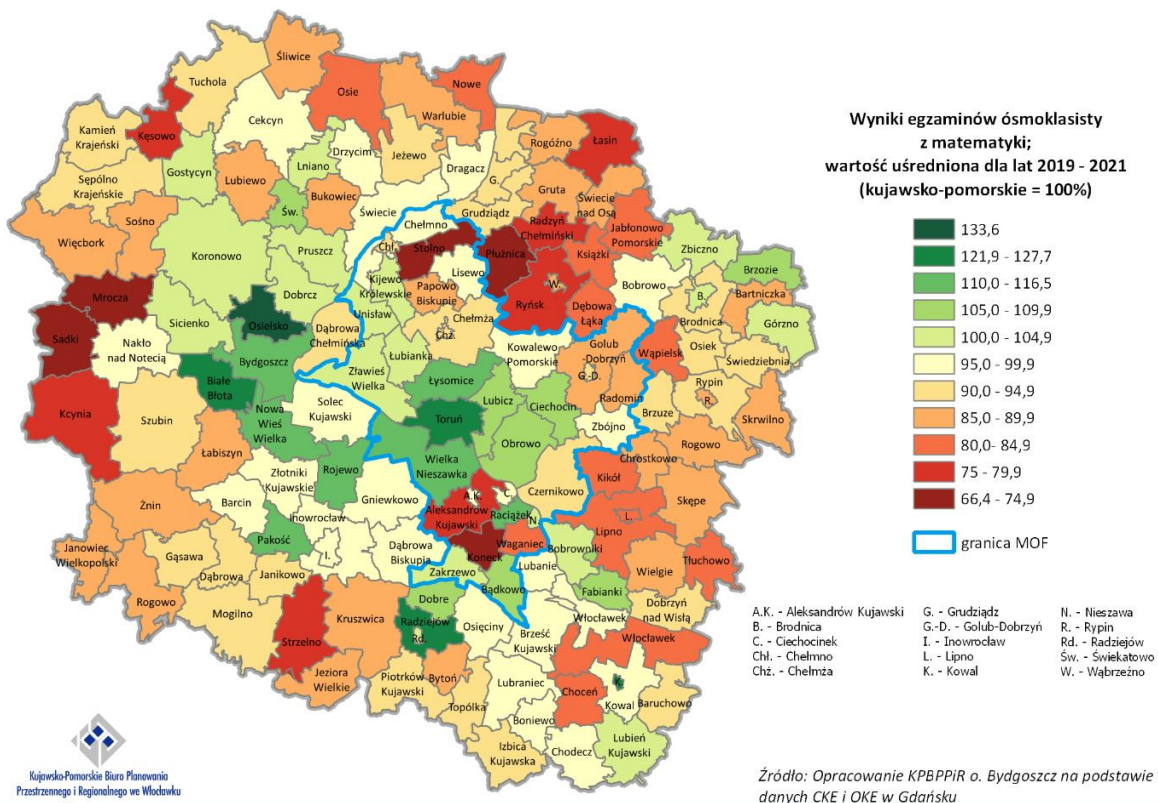
Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie CKE i OKE w Gdańsku

*wartość uśredniona dla lat 2019-2021 2021 (za wyjątkiem gminy Nieszawa, dla której uśredniono wyniki jedynie dla lat 2019 i 2020, ze względu na niepublikowanie wyniku za rok 2021 z powodu zbyt małej liczby zdających)

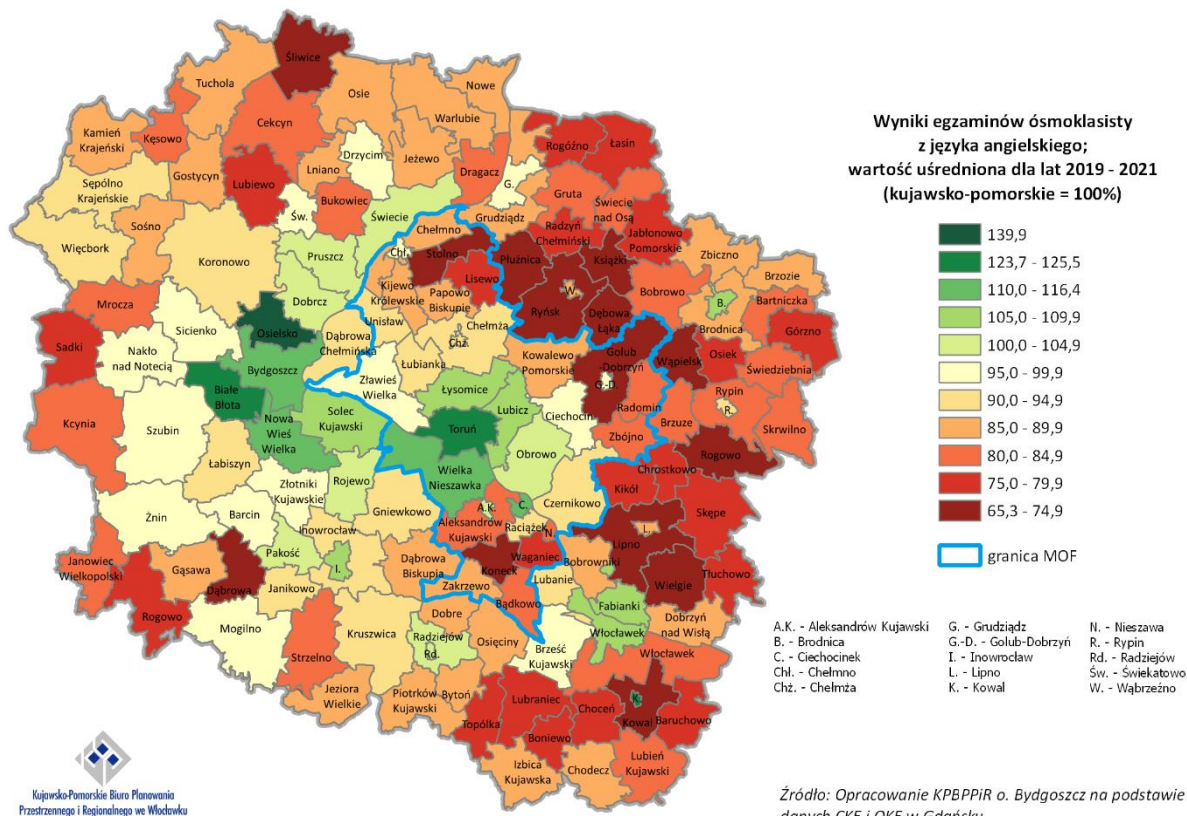
Mapa. Przeciętne wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego w latach 2019-2021 w stosunku do średniej wartości wojewódzkiej

Mapa. Przeciętne wyniki egzaminu ósmoklasisty z matematyki w latach 2019-2021 w stosunku do średniej wartości wojewódzkiej

Mapa. Przeciętne wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka angielskiego w latach 2019-2021 w stosunku do średniej wartości wojewódzkiej

2.14. Szkoły ponadpodstawowe i jakość kształcenia na poziomie szkoły ponadpodstawowej

W wyniku reformy systemu edukacyjnego, zapoczątkowanej 1 września 2017 r., zlikwidowano gimnazja i wprowadzono 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią szkołę branżową I stopnia oraz 2-letnią szkołę branżową II stopnia. Szkoły branżowe są to szkoły powstałe na podbudowie programowej szkoły podstawowej, realizujące program nauczania w zakresie kształcenia ogólnego oraz zawodowego. Tym samym dotychczasowa 3-letnia zasadnicza szkoła zawodowa przekształciła się w 3-letnią branżową szkołę I stopnia. W roku szkolnym 2017/2018 odbył się pierwszy nabór do klasy pierwszej branżowych szkół I stopnia, a w 2020/2021 do klasy pierwszej branżowych szkół II stopnia.

Zgodnie z danymi z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych²⁸ na terenie MOF Torunia zarejestrowanych było 97 szkół ponadpodstawowych dla dzieci i młodzieży (w tym 7 szkół specjalnych). Szkoły te zlokalizowane były zarówno w miastach (Toruniu, Aleksandrowie Kujawskim, Ciechocinku, Chełmnie, Golubiu-Dobrzyń, Kowalewie Pomorskim i Chełmży), jak i na terenach wiejskich (w Grubnie, Unisławiu, Czernikowie, Gronowie i Dobrzejewicach) wchodzących w skład MOF. Zaliczamy do nich: 36 liceów ogólnokształcących (20 w Toruniu, 4 w Aleksandrowie Kujawskim, 2 w Ciechocinku, 3 w Chełmnie, 1 w Golubiu-Dobrzyń, 1 w Chełmży oraz po 1 w Grubnie, Unisławiu, Czernikowie, Gronowie i Dobrzejewicach), 27 techników (15 w Toruniu, 3 w Aleksandrowie Kujawskim, 2 w Chełmnie, 2 w Golubiu-Dobrzyń, 1 w Kowalewie Pomorskim, 1 w Chełmży oraz po 1 w Grubnie, Czernikowie i

²⁸ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 23.03.2022 r.

Gronowie), 25 szkół branżowych I stopnia (11 w Toruniu, 3 w Aleksandrowie Kujawskim, 2 w Chełmnie, 2 w Golubiu-Dobrzyniu, 1 w Kowalewie Pomorskim, 2 w Chełmży oraz po 1 w Grubnie, Unistawiu, Czernikowie i Gronowie), 5 szkół branżowych II stopnia (2 w Toruniu, oraz po 1 w Golubiu-Dobrzyniu, Kowalewie Pomorskim i Gronowie) oraz 4 szkoły artystyczne (po 2 w Toruniu i Golubiu-Dobrzyniu). Jak wynika z Rejestru większość z nich, 74 szkoły, to szkoły publiczne. Działalność szkół ponadpodstawowych wzmacnia powiązania funkcjonalne obszaru, gdyż w szkołach tych kształcą się uczniowie z terenu całego MOF Torunia. Oznacza to, że działania realizowane na rzecz szkół ponadpodstawowych przyczyniają się do poprawy wykształcenia ogólnego, wzrostu aktywności i umiejętności zawodowych wszystkich mieszkańców obszaru.

2.14.1. Szkoły ponadpodstawowe maturalne

Wyniki egzaminów maturalnych ukazują jakość kształcenia na poziomie ponadpodstawowym maturalnym i stopień przygotowania absolwentów do dalszej edukacji. Analizie poddano wyniki pisemnych egzaminów maturalnych na poziomie podstawowym z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego w szkołach powiatów wchodzących w skład MOF Torunia. Podobnie jak w przypadku egzaminów ósmoklasisty, ze względu na coroczną zmienność trudności egzaminów, wyniki przedstawiono jako wartości względne odniesione do średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego. Także w tej analizie wykorzystano wartości uśrednione dla 3 lat (2019-2021).

W analizowanym okresie (2019-2021) w szkołach zlokalizowanych na terenie MOF Torunia egzamin maturalny zdawało średniorocznie około 3,2 tys. absolwentów szkół średnich, z czego 2,4 tys. w Toruniu.

Toruń zdecydowanie wyróżniał się, na tle pozostałych powiatów obszaru, bardzo wysokimi wynikami egzaminów maturalnych - z języka polskiego osiągnięto 108,6% średniej wartości wojewódzkiej, z matematyki 111,3%, a z języka angielskiego 109,9% (ze wszystkich wymienionych przedmiotów wyniki te były najkorzystniejsze wśród 23 powiatów regionu).

W pozostałych powiatach tworzących MOF Torunia, przeciętne wyniki egzaminów z wszystkich trzech przedmiotów były niższe, niż średnio w regionie, choć zauważa się występujące między powiatami zróżnicowanie wyników. Najlepiej egzaminy maturalne w latach 2019-2021 zdali uczniowie powiatu chełmińskiego, z egzaminu z języka polskiego uzyskując przeciętny wynik równy średniej wojewódzkiej, a z egzaminu z matematyki 98,8% średniej. Gorzej przedstawiały się wyniki matur z języka angielskiego, gdyż przeciętnie w analizowanym okresie stanowiły 92,9% średniej. Nieco słabiej przedstawia się sytuacja powiatu aleksandrowskiego, w którym egzaminy z języka polskiego napisano na przeciętnym poziomie 97,3% średniej wartości wojewódzkiej, z matematyki 93,2% średniej, a z języka angielskiego również uzyskano 92,9% średniej. Uczniowie powiatu golubsko-dobrzyńskiego i toruńskiego okazali się słabo przygotowani do egzaminów maturalnych - w golubsko-dobrzyńskim pod względem przeciętnych wyników egzaminów z najlepiej zdanego przedmiotu, matematyki, osiągnięto średnią wartość z ostatnich 3 lat na poziomie 91,1% średniej wartości wojewódzkiej, a jeszcze słabsze wyniki uzyskano na egzaminach z języka polskiego (przeciętny wynik stanowił zaledwie 89,5% wartości średniej) i z języka angielskiego (87,8% średniej); w powiecie toruńskim aż z dwóch przedmiotów osiągnięto przeciętny wynik egzaminów maturalnych na poziomie o ponad 20% niższym, niż średnio w regionie. Z matematyki uzyskano przeciętnie w latach 2019-2021 wynik stanowiący 74,6% średniej wartości wojewódzkiej (ostatnia pozycja wśród 23 powiatów regionu), a z języka angielskiego wynik na poziomie 79,8% średniej (21. lokata). Egzamin maturalny z języka polskiego napisano na poziomie 85,5% średniej (również 21. lokata).

Tabela. Wyniki egzaminu maturalnego w latach 2019-2021 w mieście rdzeniowym Toruń i na obszarach powiatów: aleksandrowskiego, chełmińskiego, golubsko-dobrzyńskiego i toruńskiego, w stosunku do średniej wartości dla województwa kujawsko-pomorskiego (%; kujawsko-pomorskie = 100%)

Jednostka	Język polski				Matematyka				Język angielski			
	2019	2020	2021	śred.*	2019	2020	2021	śred.*	2019	2020	2021	śred.*
m. Toruń	102,0	112,0	111,8	108,6	110,5	112,0	111,3	111,3	110,0	108,7	111,0	109,9
Powiat aleksandrowski	94,0	94,0	103,9	97,3	91,2	96,0	92,5	93,2	92,9	91,3	94,5	92,9
Powiat chełmiński	108,0	96,0	96,1	100,0	96,5	98,0	101,9	98,8	92,9	91,3	94,5	92,9
Powiat golubsko-dobrzyński	106,0	90,0	72,5	89,5	96,5	92,0	84,9	91,1	92,9	85,5	84,9	87,8
Powiat toruński	80,0	100,0	76,5	85,5	86,0	70,0	67,9	74,6	82,9	79,7	76,7	79,8
Województwo kujawsko-pomorskie	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie CKE i OKE w Gdańsku

*wartość uśredniona dla lat 2019-2021

2.14.2. Szkoły ponadpodstawowe zawodowe

Niezbędnym elementem sprawnie funkcjonującego i sprzyjającego rozwojowi gospodarczemu rynku pracy jest efektywne szkolnictwo zawodowe. W zakresie systemu kształcenia zawodowego dostrzega się potrzebę realizacji działań ukierunkowanych na poprawę jakości i skuteczności tego rodzaju kształcenia oraz dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.

W zakresie poprawy jakości kształcenia zawodowego niezbędne jest wspieranie, rozwijanie i prowadzenie szeregu działań związanych z podnoszeniem umiejętności i kompetencji uczniów, a także prowadzenie działań związanych z nabywaniem specjalistycznych kwalifikacji związanych z danym zawodem jak też zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy²⁹. Istnieje zatem potrzeba promowania kształcenia zawodowego jako wysokiej jakości ścieżki kariery wymagającej wysokich kwalifikacji, prowadzenia dodatkowych zajęć lekcyjnych, staży, praktyk zawodowych (często w bezpośredniej współpracy z pracodawcami oraz środowiskiem otoczenia biznesu), nauki języków obcych oraz prowadzenia szeregu innych działań związanych z podnoszeniem kwalifikacji i kompetencji zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy. Wsparcie uczniów powinno obejmować nie tylko zakres związany z edukacją formalną, ale również tą pozaformalną i uzupełniającą. Istotnym elementem jest zadbanie o rozwijanie umiejętności, uzdolnień oraz zainteresowań uczniów, realizacja działań edukacyjno-doradczych, diagnozowanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i finansowej (stypendia). Ważnym elementem procesu edukacyjnego jest także kształcenie ustawiczne, które obejmuje uczenie się przez całe życie tj. pozyskiwanie wiedzy niezależnie od wieku, poziomu wykształcenia czy doświadczenia zawodowego. Dobrze przygotowana i wspierana oferta kształcenia ustawicznego daje szerokie możliwości całościowej edukacji a to przekłada się na wzrost i rozwój postępu społecznego i gospodarczego.

Ważnym elementem przyszłego sukcesu edukacyjnego jest także kształtowanie właściwego środowiska edukacyjnego tj. dostosowanie infrastruktury edukacyjnej do potrzeb nowoczesnego szkolnictwa

²⁹ Lista zawodów deficytowych, na poziomie kraju, województwa lub powiatu, publikowana jest na podstawie badania „Barometr zawodów”.

zawodowego oraz zwiększenie dostępności wykwalifikowanych kadr. Biorąc pod uwagę szybki postęp technologiczny, dynamikę rynku pracy oraz potrzebę dostosowania do rynku pracy kierunków kształcenia zawodowego dostrzega się potrzebę realizacji zadań związanych z remontem, doposażeniem, modernizacją, adaptacją sal dydaktycznych, nowoczesnych pracowni zawodowych, warsztatów, centrów kształcenia praktycznego i ustawicznego oraz innych placówek, które pełnią rolę miejsc kształcenia praktycznego uczniów. Niezbędne jest także wsparcie rozwoju zawodowego nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu, dostosowanie i podnoszenie ich kompetencji, nabywanie odpowiednich kwalifikacji związanych z danym zawodem. Przedstawiciele kadry powinni również uzyskiwać wsparcie z zakresu realizacji zadań doradztwa zawodowego czy edukacji włączającej tj. edukacji dostosowanej do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów z niepełnosprawnościami czy uczniów z rodzin emigranckich. Odpowiednio przygotowane, doposażone i zmodernizowane miejsca, w których odbywają się zajęcia (szkoła, klasa, pracownia, biblioteka) oraz kadra, której stworzono warunki do podnoszenia kwalifikacji, będą wpływać zarówno na poprawę jakości kształcenia jak i podniesienie skuteczności nauczania.

Na terenie MOF Torunia identyfikuje się potrzebę realizacji zadań mających wpływ na poprawę jakości i skuteczności kształcenia zawodowego oraz dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy (w tym do wymogów zielonej i cyfrowej transformacji), gdyż ze względu na silne powiązania społeczno-gospodarcze MOF, w szkołach zawodowych kształcą się mieszkańcy wszystkich gmin obszaru, a następnie absolwenci tych szkół znajdują zatrudnienie na terenie MOF Torunia. Dlatego też niezbędne jest prowadzenie szeregu działań związanych z podnoszeniem podstawowych i przekrojowych umiejętności uczniów (głównie poprzez realizację kształcenia praktycznego na rzeczywistych stanowiskach pracy oraz realizację dodatkowych zajęć), nabywaniem kompetencji (w tym cyfrowych ale także społeczno-emocjonalnych) oraz kwalifikacji zawodowych, zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy. Ponadto identyfikuje się potrzeby związane z rozwijaniem postaw i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku w zakresie kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej. Na terenie MOF dostrzega się również potrzebę realizacji zadań związanych z podniesieniem kompetencji i kwalifikacji nauczycieli kształcenia zawodowego a także zadań związanych z diagnozowaniem indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów oraz z zapewnieniem doradztwa zawodowego. Nie mniej ważne są potrzeby związane z tworzeniem sieci współpracy i rozwojem edukacji włączającej dla osób organizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i osób powracających z zagranicy uczących się w szkołach zawodowych.

Niedobory identyfikowane na terenie MOF to także braki w wyposażeniu szkół kształcenia zawodowego oraz braki infrastrukturalne. Potrzebne jest wsparcie dla szkół zawodowych i warsztatów kształcenia praktycznego w zakresie doposażenia w sprzęt oraz pomoce dydaktyczne zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli. W zakresie infrastruktury zauważa się potrzeby związane z remontem i unowocześnieniem oraz modernizacją i adaptacją szkół i warsztatów kształcenia zawodowego. Szkoły zawodowe z terenu MOF potrzebują także wsparcia w zakresie tworzenia nowoczesnych pracowni odzwierciedlających rzeczywiste warunki pracy oraz wsparcia związanego z dostosowaniem infrastruktury szkolnej do wymagań uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

2.15. Szkolnictwo wyższe

Toruń, będący miastem rdzeniowym MOF, jest ważnym ośrodkiem akademickim nie tylko w skali województwa, ale także w skali kraju, co świadczy o jego metropolitalnym potencjale. Jak wskazuje

Rejestr Instytucji Szkolnictwa Wyższego siedzibę mają tu 4 szkoły wyższe (1 publiczna i 3 niepubliczne)³⁰. Kolejne 2 szkoły wyższe prowadzą tu swoje filie (niepubliczne)³¹.

Najważniejszą z nich jest Uniwersytet Mikołaja Kopernika (UMK), który wyróżnia się na tle pozostałych instytucji szkolnictwa wyższego w regionie. W 2019 r. uzyskał status uczelni badawczej, co oznacza, że jest jedną z 10 polskich uczelni biorących udział w programie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Inicjatywa Doskonałości - Uczelnia Badawcza”³². Tym samym UMK uznany został za jedną z najlepszych uczelni w kraju, których poziom pozwala na skuteczne konkutowanie z najlepszymi ośrodkami akademickimi nie tylko w Europie, ale i na świecie. Bardzo dobrą jakość działalności naukowej UMK potwierdzają wyniki ostatniej ewaluacji (za lata 2017-2021), według której 12 spośród prowadzonych na uniwersytecie dyscyplin naukowych uzyskało kategorię A³³. Ponadto w rankingu Perspektyw³⁴ 2022 uniwersytet uplasował się na 13. pozycji wśród uczelni akademickich w Polsce.

Obok UMK udział w kształceniu studentów mają również 3 niepubliczne szkoły wyższe Akademia Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu - Akademia Nauk Stosowanych, Akademia Jagiellońska w Toruniu³⁵ oraz Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu, jak i działające w Toruniu filie Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy oraz Wyższej Szkoły Nauk o Zdrowiu w Bydgoszczy.

Według danych GUS w 2021 r. w Toruniu kształciło się ponad 26,0 tys. studentów (ponad 48% wszystkich studentów w Kujawsko-Pomorskiem), a studia ukończyło prawie 6,5 tys. absolwentów (blisko 51% wszystkich absolwentów w kujawsko-pomorskim).

2.16. Instytucje kultury

Baza kulturowa poziomu regionalnego i lokalnego ma istotny wpływ na szeroko rozumiany rozwój społeczny, w tym na budowanie wysokiej jakości kapitału ludzkiego.

MOF Torunia posiada bogatą i różnorodną ofertę kulturalną. Na jego obszarze funkcjonują liczne instytucje kultury o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, pełniące ważną rolę w zachowaniu i upowszechnianiu dziedzictwa kulturowego województwa. Większość z nich znajduje się w Toruniu, który jest jednym z głównych ośrodków kulturalnych nie tylko w regionie ale także w kraju.

Warto wspomnieć, że aż 9 z 16 samorządowych instytucji kultury, których organizatorem jest województwo kujawsko-pomorskie³⁶, znajduje się na terenie MOF. Są to: Galeria i Ośrodek Plastycznej Twórczości Dziecka w Toruniu, Galeria Sztuki „Wozownia” w Toruniu, Muzeum Etnograficzne im. Marii

³⁰ Informacje dotyczą wyłącznie uczelni działających (bez uczelni w likwidacji), które posiadają główną siedzibę na terenie województwa - Rejestr Instytucji Szkolnictwa Wyższego, <https://polon.nauka.gov.pl>, dostęp z dnia 24.03.2022 r.

³¹ Na podstawie przeglądu stron internetowych instytucji szkolnictwa wyższego z terenu województwa kujawsko-pomorskiego wskazanych w Rejestrze Instytucji Szkolnictwa Wyższego, dostęp z dnia 24-25.03.2022 r.

³² Podstawowe informacje - IDUB - Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (umk.pl), <https://idub.umk.pl/program/podstawowe-informacje/>, dostęp z dnia 30.11.2022 r.

³³ Wykaz kategorii naukowych przyznanych w 2022 r. podmiotom systemu szkolnictwa wyższego i nauki w poszczególnych dyscyplinach naukowych przez Ministra Edukacji i Nauki, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wyniki-ewaluacji-dzialalnosci-naukowej-za-lata-2017-2021>, dostęp z dnia 30.11.2022 r.

Kategorię A otrzymały następujące dyscypliny: archeologia, ekonomia i finanse, historia, matematyka, nauki fizyczne, nauki o polityce i administracji, nauki o sztuce, nauki o zarządzaniu i jakości, nauki prawne, nauki teologiczne, pedagogika, sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki

³⁴ Ranking Szkół Wyższych Perspektywy 2022, <https://ranking.perspektywy.pl/2022/ranking/ranking-uczelni-akademickich>, dostęp z dnia 30.11.2022 r.

³⁵ W latach 2013-2022 funkcjonowała jako Kolegium Jagiellońskie - Toruńska Szkoła Wyższa

³⁶ Rejestr Instytucji Kultury, dla których organizatorem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie (stan na 27 października 2021 r.)

Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu, Teatr im. Wilama Horzycy w Toruniu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska w Toruniu, Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Toruniu, Kujawsko-Pomorski Teatr Muzyczny w Toruniu, Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu oraz Ośrodek Chopinowski w Szafarni.

Spośród toruńskich samorządowych instytucji kultury warto wskazać Toruńską Orkiestrę Symfoniczną, realizującą koncerty symfoniczne, kameralne, oratoryjne, recitale i audycje. Od 2015 r. siedziba Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej znajduje się w Centrum Kulturalno-Kongresowym Jordanki. Według danych GUS w 2021 r. orkiestra ta zagrała 39 koncertów (w stałej sali), które zgromadziły ponad 26,9 tys. słuchaczy. Istotną rolę w budowaniu oferty kulturalnej Torunia pełnią także m.in. Teatr im. Wilama Horzycy, Teatr Muzyczny czy teatr lalkowy - Teatr „Baj Pomorski” (według danych GUS w 2021 r. teatry działające w Toruniu zgromadziły w stałych salach prawie 48,4 tys. widzów), Muzeum Okręgowe z 7 oddziałami (w tym Dom Kopernika, Muzeum Piernika czy Muzeum Twierdzy Toruń), pierwsze w regionie centrum nauki - Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy, Centrum Kultury Dwór Artusa, Toruńska Agenda Kulturalna oraz Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” (współorganizowane przez ministerstwo kultury). Toruń jest również siedzibą państwowej instytucji kultury - Europejskiego Centrum Filmowego CAMERIMAGE.

Toruń, jako miasto o rozwiniętych funkcjach metropolitalnych, jest również miejscem organizacji wielu cyklicznych wydarzeń kulturalnych i festiwali także o randze międzynarodowej (najbardziej rozpoznawalne imprezy kulturalne wpływają także na atrakcyjność turystyczną regionu i wymienione zostały w rozdziale Turystyka). Poza Toruniem na obszarze MOF odbywają się również: Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina dla Dzieci i Młodzieży w Szafarni, Wielki Międzynarodowy Turniej Rycerski na Zamku Golubskim czy Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Kultury Romów w Ciechocinku. Według danych GUS w 2021 r. w obrębie MOF działało 8 obiektów działalności wystawienniczej (galerie i salony sztuki) i 13 muzeów (łącznie z oddziałami). Muzea odwiedziło łącznie 403,7 tys. osób, z czego prawie 98% to zwiedzający muzea znajdujące się w Toruniu (pod względem liczby zwiedzających muzea Toruń plasuje się na 1. miejscu w regionie i na 4. miejscu wśród miast wojewódzkich w kraju). Na terenie MOF zauważa się potrzebę rozwoju tego typu jednostek i dostosowania ich oferty do oczekiwań wszystkich grup odbiorców (m.in. poprzez wykorzystanie nowoczesnych systemów ekspozycyjnych, rozbudowę i modernizację wystaw stałych, realizację wystaw czasowych, zakup wyposażenia, tworzenie ścieżek edukacyjnych czy rozszerzenie działalności o funkcje kulturalno-dydaktyczne). Obiekty instytucji kultury tego poziomu (często historyczne) wymagają stałych prac konserwatorskich, modernizacji i remontów, a czasem także rozbudowy oraz odpowiedniego zagospodarowania zieleni wokół nich, aby mogły w pełni wykorzystywać swój potencjał i aby spełniały potrzeby odwiedzających/korzystających.

Na poziomie lokalnym placówki kultury obejmują biblioteki, centra i domy kultury, świetlice a także inne instytucje pełniące tego rodzaju funkcje. Do ich zadań należy zarówno umożliwienie uczestnictwa w życiu kulturalnym, jak i prowadzenie działań aktywizacyjnych i włączających, które służą przede wszystkim integracji społecznej, kształtowaniu tożsamości lokalnej i regionalnej, a także atrakcyjnemu i pożytecznemu spędzaniu wolnego czasu. Według danych GUS w 2021 r. na terenie MOF funkcjonowało 80 bibliotek publicznych (łącznie z filiami) i 36 innych placówek prowadzących działalność kulturalną. Poza placówkami wskazywanymi przez GUS na obszarze MOF znajdują się również inne obiekty (w tym świetlice wiejskie), które mogą być miejscem realizacji działań kulturalno-animacyjnych. Istotną kwestią jest jednak stan techniczny i wyposażenie istniejących budynków oraz zagospodarowanie terenów wokół nich. W obrębie MOF identyfikuje się lokalne instytucje kultury dysponujące niewystarczającymi warunkami lokalowymi (wymagające m.in. modernizacji, adaptacji budynków pełniących dotychczas inne funkcje, przeniesienia do bardziej funkcjonalnych obiektów lub budowy nowych). Dostrzegalne są również niedobory w zakresie ich wyposażenia (dotyczące m.in.

sprzętu audio-wizualnego, sprzętu do prowadzenia zajęć). Problemy te ograniczają możliwość rozszerzenia ich działalności.

Zarówno w przypadku regionalnych, jak i lokalnych instytucji kultury zauważa się niedostateczne przygotowanie oferty i infrastruktury do osób z niepełnosprawnościami. Poprawa sytuacji w tym zakresie może być ważnym czynnikiem zachęcającym mieszkańców do uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym obszaru.

2.17. Poziom świadomości obywatelskiej

Frekwencja wyborcza w MOF Torunia zarówno w wyborach samorządowych, jak i parlamentarnych utrzymuje się na wyższym poziomie niż średnio w województwie. W 2018 r. w wyborach samorządowych wzięło udział 53,9% upoważnionych do głosowania mieszkańców MOF (przy średniej dla województwa 52,9%) i było to o 8,9 pkt. proc. więcej niż w poprzednich wyborach tj. w 2014 r. W wyborach parlamentarnych natomiast swój głos oddało 60,3% uprawnionych do głosowania osób (w regionie 58,1%), a frekwencja ta była wyższa o 11,3 pkt. proc. w stosunku do 2015 r. Rozpatrując frekwencję wyborczą w ujęciu terytorialnym zauważyć można znaczne dysproporcje. Najwyższą frekwencję w wyborach samorządowych zanotowano w gminie Ciechocin (65,6%), a w wyborach parlamentarnych w gminie Ciechocinek (71,8% - jedna z najwyższych wartości w województwie). Najniższy udział głosujących wśród ogółu upoważnionych w wyborach samorządowych wykazała gmina wiejska Chełmno (39,9% - jedna z najniższych wartości w województwie), a w parlamentarnych gmina Papowo Biskupie (45,1%).

Określając poziom rozwoju współodpowiedzialności obywatelskiej przeanalizowano wskaźnik osób zaszczepionych przeciwko wirusowi SARS-CoV2. MOF Torunia charakteryzuje się wyższym niż przeciętnie w regionie poziomem realizacji szczepień przeciwko COVID-19. Udział mieszkańców MOF zaszczepionych pełnym cyklem szczepień³⁷, według stanu na 9.10.2021 r., wyniósł 54,3% (dla województwa 52,9%). Najwyższy odsetek osób zaszczepionych zanotowano w Ciechocinku (58,9%) i Toruniu (58,2%), najniższy zaś w gminie wiejskiej Chełmno (42,3% - jedna z najniższych wartości w województwie).

---

³⁷ Pełen cykl szczepień przeciw COVID-19 dotyczy dwóch dawek preparatów dwudawkowych (AstraZeneca, Moderna, Pfizer) lub jednej dawki preparatu jednodawkowego (Johnson&Johnson)

Tabela. Obraz wybranych wskaźników będących wyznacznikami poziomu świadomości obywatelskiej w MOF Torunia

Jednostka		Frekwencja w I turze wyborów (%)		Poziom zaszczepienia (%)
		samorządowych w 2018 r.	parlamentarnych w 2019 r.	stan na 9.10.2021 r.
MOF Torunia		53,9	60,3	54,3
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	51,0	55,0	56,3
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	47,6	51,2	49,4
	Bądkowo	63,7	52,0	50,6
	Ciechocinek	58,5	71,8	58,9
	Koneck	50,3	46,6	54,9
	Nieszawa	64,2	56,4	50,1
	Raciążek	64,5	55,2	51,9
	Waganiec	60,8	52,1	47,5
	Zakrzewo	59,5	49,1	53,3
	Chełmno (miejska)	51,5	56,6	54,7
	Chełmno (wiejska)	39,9	46,8	42,3
	Kijewo Królewskie	47,5	55,5	54,0
	Lisewo	58,2	52,1	49,2
	Papowo Biskupie	52,5	45,1	48,0
	Stolno	46,8	50,0	47,3
	Unisław	49,1	51,4	51,4
	Golub-Dobrzyń (miejska)	55,0	54,3	53,1
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	57,3	50,1	47,1
	Ciechocin	65,6	53,9	53,4
	Kowalewo Pomorskie	51,9	53,3	49,8
	Radomin	56,1	51,4	49,0
	Zbójno	57,9	47,0	46,6
	Chełmża (miejska)	50,6	52,4	52,8
	Chełmża (wiejska)	48,7	48,2	47,2
	Czernikowo	53,9	49,4	47,0
	Lubicz	55,2	62,0	53,0
	Łubianka	60,8	60,6	50,2
	Łysomice	57,1	60,2	53,0
	Obrowo	56,0	62,0	49,2
	Wielka Nieszawka	61,7	63,0	53,3
Zławieś Wielka	53,0	59,8	53,4	
Toruń	53,8	66,6	58,2	
Województwo kujawsko-pomorskie		52,9	58,1	52,9

Źródło: Opracowanie KPBPPiR o. Bydgoszcz na podstawie danych <https://wybory2018.pkw.gov.pl>, <https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/>, <https://www.gov.pl/web/szczepienia-gmin/sprawdz-poziomwyszczepienia-mieszkancow-gmin>

2.18. Zasoby mieszkaniowe

W 2020 r. na zasoby mieszkaniowe MOF Torunia składało się 179 437 mieszkań, co stanowi 23,4% zasobów regionu. W latach 2010-2020 na terenie MOF liczba mieszkań zwiększyła się o 20 792 tj. o 13,1% (w województwie o 9,2%). Średnia trzyletnia liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1 tys. mieszkańców w MOF kształtowała się powyżej wartości dla województwa i dla lat 2018-2020 wyniosła 5,6/1 tys. osób (dla województwa 4,0/1 tys. osób). Najwyższe wartości analizowanego wskaźnika zanotowano w gminach Obrowo i Zławień Wielka (odpowiednio 14,0 i 9,0/1 tys. osób), najniższe z kolei w gminie Nieszawa (0,4/1 tys. osób) i gminie miejskiej Chełmno (0,7/1 tys. osób). W obrębie MOF Torunia zauważa się także wyższy poziom nasycenia mieszkaniem niż przeciętnie w regionie. W 2020 r. liczba mieszkań w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców, wynosiła 390,4 w MOF (dla województwa 372,6/1 tys. mieszkańców). Najwyższe wartości analizowanego wskaźnika zanotowano w gminie Ciechocinek i Toruniu (odpowiednio 514,5 i 473,5/1 tys. mieszkańców), z kolei najniższe w gminach Stolno i Wielka Nieszawka (odpowiednio 265,5 i 269,0/1 tys. mieszkańców). Powyżej średniej dla regionu kształtowała się też przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę. W 2020 r. była równa 27,7 m²/osobę (w województwie 26,4 m²/osobę).

Tabela. Zasoby mieszkaniowe i rozwój mieszkalnictwa w MOF Torunia

Jednostka		Liczba mieszkań/1 tys. ludności		Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania m ² / 1 osobę		Przeciętna liczba mieszkań oddanych do użytku / 1 tys. ludności
		2010	2020	2010	2020	
MOF Torunia		347,2	390,4	23,9	27,7	5,6
Gminy	Aleksandrów Kujawski (miejska)	352,1	392,9	23,6	26,6	3,2
	Aleksandrów Kujawski (wiejska)	279,0	294,6	25,5	28,2	4,2
	Bądkowo	299,6	329,8	28,8	32,1	1,4
	Ciechocinek	453,9	514,5	32,9	37,8	3,0
	Koneck	294,1	323,9	27,3	30,6	1,3
	Nieszawa	386,9	442,2	26,3	30,5	0,4
	Raciążek	288,1	317,1	26,7	30,3	4,0
	Waganiec	283,6	298,9	23,6	25,7	2,3
	Zakrzewo	266,5	287,4	26,4	28,8	1,0
	Chełmno (miejska)	355,0	397,0	20,6	23,4	0,7
	Chełmno (wiejska)	254,2	275,8	24,1	27,8	5,2
	Kijewo Królewskie	255,5	278,9	22,8	26,1	3,9
	Lisewo	270,5	293,8	22,2	24,9	1,5
	Papowo Biskupie	261,4	284,4	18,4	20,8	1,4
	Stolno	248,2	265,5	19,3	21,9	3,2
	Unisław	280,4	304,3	22,7	25,8	3,1
	Golub-Dobrzyń (miejska)	337,2	368,4	21,0	23,5	1,1
	Golub-Dobrzyń (wiejska)	288,3	310,8	25,7	29,3	3,9
	Ciechocin	263,3	287,3	26,2	29,1	2,9

Jednostka	Liczba mieszkań/1 tys. ludności		Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania m ² / 1 osobę		Przeciętna liczba mieszkań oddanych do użytku / 1 tys. ludności
	2010	2020	2010	2020	2018-2020
Kowalewo Pomorskie	293,7	323,8	23,3	26,3	3,1
Radomin	282,7	313,9	24,4	27,6	1,6
Zbójno	262,6	285,5	21,5	23,9	1,6
Chełmża (miejska)	344,7	378,2	19,4	21,8	1,1
Chełmża (wiejska)	268,6	288,7	22,2	25,0	2,7
Czernikowo	250,5	289,6	22,7	26,4	5,2
Lubicz	296,5	312,9	27,3	30,7	5,8
Łubianka	258,5	276,7	24,4	28,5	8,5
Łysomice	266,8	299,2	26,2	31,7	8,4
Obrowo	267,4	297,3	27,6	30,2	14,0
Wielka Nieszawka	254,2	269,0	25,1	28,2	6,3
Zławieś Wielka	272,1	301,6	25,1	30,4	9,0
Toruń	403,8	473,5	23,6	27,8	7,2
Województwo kujawsko-pomorskie	335,4	372,6	23,0	26,4	4,0

Źródło: Opracowanie KPBPIR o. Bydgoszcz na podstawie danych GUS

2.19. Rewitalizacja i odnowa przestrzeni publicznych

Na terenie miasta rdzeniowego Toruń realizowany będzie proces rewitalizacji w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji pn. „Program Rewitalizacji Torunia do roku 2027”, natomiast na pozostałym obszarze MOF zakłada się możliwość realizacji projektów w ramach odnowy przestrzeni publicznych. Celem realizowanej odnowy przestrzeni publicznych jest przywrócenie atrakcyjności terenów zdegradowanych lub zniszczonych, które utraciły możliwość pełnienia swej pierwotnej funkcji, lub pełnienie tej funkcji zostało wyraźnie ograniczone. Przestrzenie publiczne powinny stanowić bezpieczne miejsce spędzania czasu wolnego, oferując przestrzeń do realizacji potrzeb rekreacyjnych, wypoczynkowych, turystycznych, kulturalnych, ułatwiając kontakt z przyrodą i z innymi ludźmi. Dobrze zorganizowane przestrzenie publiczne są ważnym elementem procesu wzmacniania integracji mieszkańców, ułatwiają kontakty międzyludzkie i wspólne przebywanie wszystkich grup społecznych, co przyczynia się do rozwoju tolerancji i wzmacnia więzi międzypokoleniowe, wskutek czego sprzyja włączeniu w życie lokalnej społeczności osób z grup defaworyzowanych, osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, rodziców małych dzieci, migrantów itp.

Na terenie MOF Torunia dostrzega się potrzeby w zakresie odnowy przestrzeni publicznych poprzez ich zagospodarowanie i przystosowanie do potrzeb lokalnych społeczności. Istotna jest przede wszystkim realizacja i doposażenie miejsc wypoczynku i rekreacji, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury służącej aktywności fizycznej, wykonanie remontów i wyposażenie obiektów o funkcji społeczno-kulturalnej oraz właściwe zagospodarowanie ich otoczenia, aby służyć mogły integracji międzypokoleniowej i wzmacnianiu więzi międzyludzkich w ramach lokalnych społeczności. Odnowa przestrzeni publicznych na obszarze przyczyni się także do poprawy stanu środowiska przyrodniczego i

będzie miała pozytywny wpływ na złagodzenie negatywnych zmian klimatu, gdyż wiąże się z zagospodarowaniem terenów zielonych, nowymi nasadzeniami i wykonaniem zabiegów pielęgnacyjnych istniejącej szaty roślinnej.

2.20. Gospodarka wodno-ściekowa

Ze względu na malejące zasoby wody do najważniejszych aspektów rozwoju i właściwego funkcjonowania gospodarki wodno-ściekowej należy zapewnienie dostaw wody dobrej jakości, oszczędzania wody i ograniczanie jej strat w sieciach wodociągowych, magazynowanie wody oraz troska o stan wód poprzez właściwe oczyszczanie ścieków. Istotne jest zwiększenie efektywności dostaw wody poprzez m.in. rozwój systemów ujęć, uzdatnianie i wspieranie inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodno-kanalizacyjnymi. Bardzo ważny jest aspekt edukacyjny, czyli promowanie i wspieranie mieszkańców w procesie oszczędzania wody, wyrabianie odpowiednich nawyków i umożliwienie kontroli zużycia wody w gospodarstwie domowym poprzez odpowiednie opomiarowanie.

MOF Torunia cechuje się przeciętnym udziałem osób korzystających z sieci wodociągowej, choć w jego granicach zauważalne są wyraźne różnicowania wewnętrzne. W 2020 roku³⁸ najwyższymi wartościami wskaźnika cechował się powiat chełmiński (98,1%) i golubsko-dobrzyński (96,9%), przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 95,5%. Wartości niższe, niż przeciętnie w regionie zanotowano w Toruniu (94,9%), powiecie aleksandrowskim (94,2%) i powiecie toruńskim (93,9%), przy czym wartości w obu najstarszych powiatach ziemskich należały do jednych z niższych wśród powiatów ziemskich województwa. W ponad 2/3 gmin tworzących MOF Torunia odsetek korzystających z sieci wodociągowej był równy lub wyższy niż przeciętnie w regionie, a w 11 spośród 32 gmin obszaru osiągał on wartości bardzo wysokie (powyżej 97%). Jednocześnie w 5 najstarszych gminach wynosił poniżej 90% (Obrowo, Nieszawa, Waganiec, Koneck i Zławieś Wielka) z czego w trzech ostatnich gminach z sieci wodociągowej korzystało zaledwie 83-85% mieszkańców. Wynika z tego, że na obszarze ciągle jeszcze istnieją potrzeby realizacji nowych odcinków sieci wodociągowej oraz modernizacji przestarzałej i często awaryjnej sieci wodociągowej. Ważną potrzebą obszaru jest także zapewnienie ciągłości dostaw wody oraz poprawy jej jakości (realizowanych m.in. poprzez modernizację stacji uzdatniania wody i infrastruktury towarzyszącej). Dla oszczędnego gospodarowania zasobami wody istotne jest także wdrożenie nowoczesnych technologii odczytu i ewidencji poboru wody oraz stałe monitorowanie wycieków, co w konsekwencji przyczynia się do ograniczania strat wody.

Udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w Toruniu w 2020 roku³⁹ wynosił 91,3%, przy średniej dla województwa 70,3% (wg danych UM Torunia z sieci kanalizacyjnej w 2022 roku korzystało 97,9% ludności miasta). Pozostałe powiaty tworzące MOF Torunia cechują się przeciętnymi wartościami wskaźnika na tle pozostałych powiatów ziemskich w województwie kujawsko-pomorskim, przy czym w powiatach chełmińskim, golubsko-dobrzyńskim i toruńskim udziały osób korzystających z sieci kanalizacyjnej były bardzo zbliżone i kształtowały się na poziomie 60-62%, a w aleksandrowskim udział ten był nieco niższy (56%). Według VI edycji *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych* (KPOŚK) na terenie obszaru istnieje 16 aglomeracji wodno-ściekowych o RLM równej lub większej niż 2 tys. Największa to Aglomeracja Toruń (obejmująca gminy: Toruń, m. Chełmża, w. Chełmża, Zławieś Wielka) o RLM równej 273122. W trzech aglomeracjach (Chełmno, obejmującej gminy: m. Chełmno, w. Chełmno - wieś Osnowo, Kijewo Królewskie - wieś Brzozowo; Aleksandrów Kujawski, obejmującej

³⁸ Opracowano na podstawie danych BDL GUS (aktualność na koniec 2020 roku)

³⁹ Opracowano na podstawie danych BDL GUS (aktualność na koniec 2020 roku)

gminę m. Aleksandrów Kujawski i w. Aleksandrów Kujawski; Ciechocinek, obejmującej gminę Ciechocinek) RLM zawiera się w przedziałach od 17 do 21 tys. Do kolejnego przedziału (10-15 tys. RLM) zalicza się jedynie Aglomeracja Golub-Dobrzyń (obejmująca gminę miejską i wiejską Golub-Dobrzyń) o RLM 13 tys. Pozostałe aglomeracje to: liczące ok. 9 tys. RLM aglomeracje Lubicz, Łysomice, Zławieś Wielka, liczące 5-6 tys. RLM aglomeracje Kowalewo Pomorskie, Unisław, Wielka Nieszawka i najmniejsze, o RLM zawierającej się w przedziale 2-4 tys. RLM aglomeracje Czernikowo, Łubianka, Obrowo, Papowo Biskupie, Waganiec. W zdecydowanej większości aglomeracji wodno-ściekowych stopień skanalizowania kształtuje się na poziomie 98-100%, a w dwóch najstarszych wynosi prawie 95%. Na terenie MOF Torunia funkcjonuje 13 oczyszczalni ścieków.

2.21. Poprawa efektywności energetycznej, redukcja emisji zanieczyszczeń i adaptacja do zmian klimatu

Jednym ze współczesnych problemów, który stanowi wyzwanie dla wielu sektorów gospodarki są zmiany klimatyczne. Przejawiają się one m.in. ociepleniem klimatu i nasilaniem się ekstremalnych zjawisk pogodowych. Zmiany te prowadzą często do negatywnych konsekwencji i strat dla środowiska, społeczeństwa oraz gospodarki, wśród których wyróżnić można np. spadek poziomu wód w zbiornikach wodnych oraz gruntowych, nasilanie się okresów suszy (szczególnie uciążliwych dla produkcji rolniczej - w tym żywności), pustynnienie gleb, utrudnienia w sektorze transportowym (w tym w komunikacji publicznej), uszkodzenia infrastruktury technicznej i łączności, uszkodzenia i zniszczenia budynków wskutek silnych zjawisk pogodowych, czy też powstawanie wysp ciepła na mocno przekształconych przestrzeniach (zwłaszcza miast). Możliwość dokładnego rozpoznania skali problemów na poziomie lokalnym są jednak bardzo ograniczone. Zmiany klimatyczne zachodzą bowiem na szeroką skalę i nie wynikają wyłącznie z sytuacji notowanej tylko na konkretnym obszarze. Stąd też jeżeli na terenie danej jednostki (np. gminy) wielkość emisji zanieczyszczeń jest mniejsza niż na terenie jednostki sąsiedniej, nie oznacza to, iż jest ona z tego powodu mniej narażona na konsekwencje zmian klimatycznych. Poza tym dane klimatyczne analizowane są co do zasady na dużo bardziej ogólnym poziomie, stąd też różnicowanie sytuacji na poziomie jednostek lokalnych jest praktycznie niemożliwe. Procesy związane z przekształcaniem się klimatu zachodzą zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich, niezależnie od ich położenia. Różnica polega jedynie na skali powodowanych uciążliwości. Dlatego też odpowiedź na próbę łagodzenia wspomnianych problemów powinna być odgórnie kierowana z jednej strony na eliminowanie przyczyny zmian klimatu - czyli bezpośrednio ograniczenie emisji gazów i pyłów we wszystkich dziedzinach gospodarki i w sektorze mieszkalnictwa (co przełoży się m.in. na wyhamowanie procesu globalnego ocieplenia w przyszłości), prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej (zapobiegając nadmiernym i nieuzasadnionym wycinkom drzew) i odpowiedzialne gospodarowanie zasobami wody, a z drugiej strony na zwiększanie odporności oraz trwałości infrastruktury i systemów (w tym ekosystemów) w różnych obszarach, aby nie doprowadzić do ich uszkodzenia lub zniszczenia. Problemy wynikające ze zmian klimatu dotyczą również MOF Torunia, co przejawia się np. występowaniem licznych okresów suszy w rolnictwie (w okresie 2012-2022, w zależności od gminy, stwierdzono suszę w 6-9 latach⁴⁰, która zagrażała często co najmniej kilku rodzajom upraw), czy także obserwowanym wzrostem średniej temperatury powietrza w okresach wielolecia⁴¹. Dlatego też w celu łagodzenia różnego rodzaju uciążliwości będących następstwem zmian klimatu, zasadne jest stosowanie podejścia ekosystemowego, mającego na celu ochronę oraz wzrost powierzchni zasobów przyrodniczych - co dotyczy wszelkich działań w obszarze niebiesko-zielonej infrastruktury (w tym również wprowadzanie jej w mikroskali, np. zazieleniając powierzchnie budynków i obiektów budowlanych). Wprowadzanie

⁴⁰ <https://susza.iung.pulawy.pl>

⁴¹ <https://klimat.imgw.pl>

tego rodzaju infrastruktury (zwłaszcza nasadzeń selektywnie dobranej roślinności) jest także skutecznym narzędziem w celu przechwytywania zanieczyszczeń powietrza, które stanowią pospolity problem szczególnie w dużych miastach oraz wzdłuż często uczęszczanych ciągów komunikacyjnych. Problemem identyfikowanym na obszarze MOF Torunia (zwłaszcza na obszarach miast) jest w tym aspekcie również silnie przekształcenie przestrzeni, w kierunku wysokiego poziomu jej zabudowania. Konsekwencją tego procesu jest powstawanie wysp ciepła (co jest silnie odczuwalne w okresach letnich upałów), czy lokalnych podtopień wskutek opadów atmosferycznych (powstających niekiedy nawet przy umiarkowanej ich intensywności). Poza tym ważną rolę dla okresów deficytowych w wodę pełnią zbiorniki wodne o funkcjach retencyjnych, które zdolne są m.in. do odbioru wód opadowych. Takowe znajdują się na obszarze MOF Torunia, jednak część z nich wskutek działania różnego rodzaju procesów naturalnych oraz antropogenicznych wymaga odbudowy. Podobna sytuacja dotyczy niektórych lokalnych cieków wodnych na omawianym obszarze, które w wyniku wspomnianych procesów utraciły drożność, uniemożliwiając swobodny przepływ wód.

Ważnym obszarem w kontekście wpływu na ocieplanie się klimatu jest energetyka. Wykorzystywanie surowców energetycznych na potrzeby pozyskania energii elektrycznej i ciepłej wiąże się z generowaniem zanieczyszczeń powietrza. Efektem ubocznym tych procesów jest ciągłe dostarczanie gazów cieplarnianych do atmosfery, co wzmacnia omawiany problem. W obszarze energetyki ciepłej istotne są zwłaszcza kwestie takie jak poziom zapotrzebowania na ciepło (związany ze stanem technicznym instalacji sieci grzewczej oraz stopniem izolacji zewnętrznej budynków) oraz źródła jego pozyskiwania (związane z rodzajem wykorzystywanego surowca energetycznego). W obszarze energii elektrycznej istotny jest z kolei poziom zapotrzebowania na prąd wynikający m.in. ze stanu i jakości instalacji oraz klasy energetycznej urządzeń i systemów) jak również źródła jego pozyskiwania (kwestia podłączenia do sieci ogólnej bądź wykorzystywania instalacji OZE). Jak wynika z danych GUS⁴² dla kraju, w roku 2021, w strukturze paliw wykorzystanych do produkcji energii ciepłej na cele grzewcze, największy udział stanowiły paliwa stałe (61,9%) i gazowe (36,1%). Uzależnienie od tradycyjnych metod ogrzewania jest wciąż bardzo wysokie. Z drugiej strony, powołując się na dane GUS dotyczące potrzeb w zakresie inwestycji termomodernizacyjnych⁴³, aż blisko 40% budynków wielomieszkaniowych w kraju wymaga podjęcia tego rodzaju działań. Nawet jeżeli część z tych budynków przeszła już termomodernizację, to skala potrzeb wciąż pozostaje bardzo duża. W tych aspektach na obszarze MOF Torunia identyfikuje się problemy związane z komunalnymi budynkami mieszkaniowymi oraz budynkami użyteczności publicznej ogrzewanymi za pomocą mało efektywnych systemów grzewczych oraz charakteryzującymi się bardzo słabą izolacją zewnętrzną i występowaniem mostków termicznych. Bardzo często są to obiekty użytkowane od wielu lat, zbudowane w oparciu o stare systemy budownictwa. Efektem tego są mierzone bardzo duże straty ciepła, jak również widoczna jest duża energochłonność w związku z potrzebą stałego utrzymywania odpowiedniej temperatury w środku. Część budynków korzysta z ogrzewania dostarczanego przez lokalne ciepłownie. Opierają się one jednak na wysoko emisyjnych rozwiązaniach, co istotnie ogranicza możliwości zrealizowania celów redukcyjnych zanieczyszczeń powietrza. Mimo to efektywność zbiorczych systemów ciepłowniczych jest znacznie wyższa w stosunku do rozproszonych, indywidualnych systemów ciepłowniczych (charakteryzujących się zróżnicowanym poziomem klas kotłów oraz zróżnicowanym jakościowo, użytym surowcem energetycznym). Poza tym korzystanie z systemów zbiorczych minimalizuje ryzyko bezpośredniej ekspozycji mieszkańców na zanieczyszczenia powietrza na poziomie tzw. niskiej emisji (niemniej jednak zanieczyszczenia te odkładane są na wyższych poziomach atmosfery). W tym aspekcie na obszarze MOF Torunia identyfikowana jest potrzeba zmniejszenia emisyjności systemów ciepłowniczych oraz zdecydowanego zwiększenia zaangażowania źródeł odnawialnych (ewentualnie

⁴² Gospodarka energetyczna i gazownictwo w 2021 r. GUS, 2022

⁴³ Opracowanie metodologii i przeprowadzenie badania skali działań termomodernizacyjnych budynków mieszkalnych wielomieszkaniowych. GUS, 2018

niskoemisyjnych lub kogeneracyjnych) w produkcję energii cieplnej. Podobnie jest w przypadku zapotrzebowania na energię elektryczną, której konsumpcja (zwłaszcza w budynkach użyteczności publicznej opartych na energochłonnych instalacjach elektrycznych) jest bardzo wysoka. Dotyczy to na przykład systemów oświetlenia oraz zasilania urządzeń, których częstotliwość eksploatacji jest bardzo wysoka. W tym miejscu należy również zwrócić uwagę na kwestię produkcji energii z odnawialnych źródeł. Na obszarze MOF Torunia energia wykorzystywana na potrzeby działalności budynków użyteczności publicznej i budynków komunalnych pochodzi w głównej mierze z ogólnej sieci energetycznej, pomimo iż mają one potencjał do wdrażania rozwiązań opartych na własnej produkcji energii z odnawialnych źródeł.

Duże zapotrzebowanie na energię elektryczną generują systemy oświetlenia drogowego, składające się z kilkuset lub kilku tysięcy punktów oświetlenia (w zależności od wielkości danej gminy). Stanowią one niezbędny komponent przede wszystkim w sferze bezpieczeństwa publicznego. Coraz powszechniej praktykowane są rozwiązania mające na celu doświetlanie miejsc niebezpiecznych na drogach oraz przejść dla pieszych - co minimalizuje ryzyko potencjalnych wypadków, niemniej jednak niesie za sobą większe zapotrzebowanie na prąd oraz tym samym generuje większe koszty utrzymania. W tym aspekcie na obszarze MOF Torunia identyfikowane są problemy związane z niedostosowaniem systemów oświetlenia ulicznego do współczesnych standardów. Dla zapewnienia maksymalnych korzyści środowiskowych ważne jest zatem, aby upowszechnić na szeroką skalę systemy oświetlenia energooszczędne, które bez straty jakości parametrów działania wobec systemów tradycyjnych cechują się zdecydowanie większą oszczędnością zarówno w sferze energetycznej, środowiskowej oraz finansowej.

Omówione powyżej aspekty wpływają na bardzo duże zainteresowanie problematyką zmian klimatu zarówno przez podmioty ze sfery publicznej, jak i prywatnej. Przeciwdziałanie pogłębianiu się zmianom klimatu (zwane mitygacją zmian klimatu) oraz uodpornienie się na skutki tych zmian, stanowią szczególny obszar interwencji na poziomie Unii Europejskiej, kraju oraz województwa kujawsko-pomorskiego. Ponadto w ramach wspomnianej perspektywy przyjęto zasadę DNSH („do not significant harm”), która nakazuje realizowanie działań inwestycyjnych w taki sposób, aby nie czynić znaczących szkód w środowisku. Zasada ta jest oceniana w odniesieniu do celów środowiskowych tj. łagodzenie zmian klimatu, adaptacja do zmian klimatu, odpowiednie użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich, gospodarka o obiegu zamkniętym, zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń powietrza, wody i ziemi oraz ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności i ekosystemów.

2.22. Najważniejsze wnioski wynikające z Planu adaptacji do zmiany klimatu MOF Torunia

Dokument o nazwie *Plan adaptacji do zmiany klimatu MOF Torunia* powstał w marcu 2023 r. i jest zgodny z głównym dokumentem odniesienia, tj. *Strategią rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku - Strategią Przyspieszenia 2030+*. Podstawowym celem opracowania dokumentu było określenie podatności Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu, a także wskazanie skoordynowanych działań mających na celu zminimalizowanie negatywnych skutków zjawisk związanych ze zmianami klimatu zarówno w kontekście ekonomicznym, społecznym, jak i środowiskowym. Przewiduje się realizację Planu do roku 2030, przy czym w tak założonych ramach czasowych przewiduje się: raporty z monitorowania i raporty z ewaluacji Planu, podjęcie w I kwartale 2027 roku decyzji o ewentualnej aktualizacji dokumentu, natomiast zakończenie okresu wdrażania Planu adaptacji do zmiany klimatu MOF Torunia przewidziano na IV kwartał 2030.

Problematyka zmian klimatu nie oddziałuje jedynie na poziomie globalnym, lecz wpływa na realne problemy lokalnych społeczności w gminach i miastach. Zaobserwowane zmiany klimatyczne powodują nie tylko dysfunkcje i niedogodności w codziennym funkcjonowaniu człowieka, ale mogą również doprowadzać do istotnych awarii infrastruktury czy wystąpienia zjawisk o charakterze katastroficznym. Istotne jest więc prowadzenie wszelkich działań i takie realizowanie zasad polityki, które będzie uwzględniać zasady adaptacyjne określone w *Planie adaptacji do zmian klimatu MOF Torunia*. Pozwoli to na zniwelowanie negatywnych skutków zmian klimatu na środowisko przyrodnicze i społeczne omawianego obszaru, a w konsekwencji ochroni wrażliwe na te zmiany grupy społeczne i zmniejszy koszty wdrażania i eksploatacji inwestycji.

W opracowaniu zawarta jest syntetyczna charakterystyka Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia w zakresie umiejscowienia geograficznego tego terenu, stosunków wodnych, ukształtowania terenu, zalesienia czy urbanizacji wraz z przedstawieniem uwarunkowań klimatycznych i specyfiki w podziale na poszczególne obszary lub wyodrębnione subobszary. Dodatkowo zwrócono uwagę na kwestie zaludnienia i uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, charakterystykę głównych przedsiębiorstw związanych z wytwarzaniem lub przesyłem nośników energii, ciepła czy paliw, a także z ochroną środowiska, gospodarowaniem odpadami czy wodami i ściekami.

Główne zagrożenia klimatyczne dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego to:

- wzrost liczby dni z maksymalną temperaturą powietrza oraz wzrost osiągniętych wartości dla maksymalnej temperatury powietrza,
- wzrost długości i częstotliwości występowania fal upałów,
- nasilające się zjawisko miejskiej wyspy ciepła,
- występowanie późnych wiosennych przymrozków i fal chłodu, powodujące zagrożenia dla rolnictwa i mieszkańców,
- długotrwałe okresy bezopadowe połączone ze zjawiskiem suszy i niedoborami wody,
- występowanie lokalnych nagłych powodzi powodujących zalania i podtopienia,
- wzrost częstości występowania burz z towarzyszącymi im silnymi wiatrami powodującymi zniszczenia,
- wzrost koncentracji zanieczyszczeń powietrza i występowanie smogu, w szczególności w okresie zimowym.

W wyniku analiz wyodrębniono cztery obszary tematyczne najbardziej wrażliwe na wskazane zjawiska klimatyczne, tj.: zdrowie publiczne (w szczególności w grupach wrażliwych), transport, gospodarka wodna i różnorodność biologiczna.

Plan adaptacji do zmian klimatu MOF Torunia określa cele strategiczne, które mają służyć realizacji działań ukierunkowanych na zminimalizowanie negatywnych zjawisk związanych ze zmianami klimatu. Priorytetem działań powinno być: łagodzenie wpływu emisji gazów cieplarnianych, ograniczenie zjawisk klimatycznych poprzez zwiększanie obszarów zieleni, wzmocnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i podtopieniowego wraz z poprawą małej retencji i zagospodarowania wód opadowych, wzmocnienie systemów i procesów zwiększających zdolność reagowania na ekstremalne zjawiska, działania informacyjno-edukacyjne skierowane do mieszkańców MOF Torunia.

Wymienione powyżej cele strategiczne zbieżne są z celami określonymi (w omawianym zakresie) w dokumencie programowym pn. *Program Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027*, w szczególności w zakresie Priorytetu 2 *Fundusze europejskie dla czystej energii i ochrony zasobów środowiska regionu*, ale również Priorytetu 3 *Fundusze europejskie na zrównoważony transport miejski*, Priorytetu 4 *Fundusze europejskie na rzecz spójności i dostępności komunikacyjnej regionu*, Priorytetu 5 *Fundusze europejskie na wzmacnianie potencjałów endogenicznych regionu* czy Priorytetu 6 *Fundusze europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury dla mieszkańców*.

Dokument pn. *Plan adaptacji do zmian klimatu MOF Torunia* i zawarte w nim ustalenia są także zgodne z innymi dokumentami odniesienia, m.in. Programem Ochrony Środowiska Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2022-2030, Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych, miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego i studiami uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego czy Planem adaptacji do zmian klimatu miasta Torunia, przyjętym Uchwałą Rady Miasta Torunia nr 285/19 z dnia 21.11.2019 r. Jako główny cel *Miejskiego Planu Adaptacji do Zmian Klimatu* autorzy dokumentu wyznaczyli zwiększenie odporności miasta na przewidywane w perspektywie 2030 roku zmiany intensywności i częstości występowania zjawisk klimatycznych i ich pochodnych, poprzez podjęcie wielu działań adaptacyjnych dających efekt synergii. Działania adaptacyjne mają pomóc miastu przystosować się do zmian klimatu, redukując podatność sektorów miasta: zdrowia publicznego/grup wrażliwych, gospodarki wodnej, transportu oraz różnorodności biologicznej.

2.23. Analiza potrzeb w zakresie wsparcia administracyjnego

Niezbędnym elementem skutecznej i efektywnej realizacji zadań związanych z opracowaniem i wdrożeniem *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia* jest odpowiednio przygotowany zespół kadrowo-administracyjny obsługujący zawiązane partnerstwo. Partnerstwo, jako nowa jednostka zarządzana na poziomie lokalnym, musi powołać zasób kadrowy, w celu prowadzenia statutowych działań, a także z uwagi na konieczność zapewnienia sprawnej realizacji i wdrażania Strategii na poziomie MOF. W związku z tym istnieje potrzeba wsparcia finansowego dla tych jednostek, którym powierzone zostały zadania związane z prowadzeniem polityki terytorialnej na terenie wyodrębnionego obszaru. Wsparcie finansowe zdolności administracyjnej polega na finansowaniu wynagrodzeń pracowników, zakupie wyposażenia biura, w tym materiałów biurowych i eksploatacyjnych oraz zakupie sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem, sfinansowaniu szkoleń dla pracowników, utworzeniu strony internetowej, a także organizacji spotkań, w ramach partnerstwa, związanych z wdrażaniem polityki terytorialnej i rozwijaniem współpracy.

Wsparcie lokalnych struktur MOF umożliwi zapewnienie stabilnej i kompetentnej kadry pracowników, a tym samym sprawnej obsługi wdrażania polityki terytorialnej w ww. obszarze funkcjonalnym oraz umożliwi sprawniejsze aplikowanie o środki finansowe na realizację wskazanych projektów. Zrealizowane projekty natomiast przyczynią się do rozwoju regionu i przeciwdziałaniu marginalizacji.

2.24. Podsumowanie (identyfikacja najważniejszych problemów/ potrzeb rozwojowych obszaru, jako podstawy programowania interwencji w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego)

Przeprowadzona dla MOF Torunia diagnoza wskazuje na występujące na tym obszarze silne powiązania społeczno-gospodarcze i środowiskowe. Szczególnie odznaczają się powiązania z resztą obszaru MOF miasta rdzeniowego Toruń, które jako ośrodek pełniący funkcje metropolitalne zapewnia nie tylko obsługę mieszkańców na poziomie ponadlokalnym, ale również gwarantuje dostęp do usług specjalistycznych (m.in. z zakresu szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, administracji publicznej, usług biznesowych). Na obszarze MOF identyfikuje się także występowanie powiązań transportowych

w relacji miasto Toruń-otoczenie, gdzie Toruń stanowi ważny węzeł przesiadkowy dla mieszkańców MOF. Na poziomie lokalnym obserwuje się związki łączące wiejskie i miejskie ośrodki lokalne (najczęściej będące siedzibami gmin) i otaczające je obszary wiejskie w zakresie realizacji podstawowych usług społecznych takich jak opieka nad dziećmi i edukacja, opieka zdrowotna, kultura, a także świadczenie pracy, rekreacja i wypoczynek. Postrzeganie MOF Torunia jako spójnego obszaru uwidacznia się również w podejmowanych przez samorządy działaniach mających wpływ na stan środowiska przyrodniczego całego terenu MOF.

Na obszarze MOF Torunia jako główne obszary wymagające wsparcia, w zakresie których identyfikuje się najważniejsze problemy, potrzeby i potencjały rozwojowe i które stanowią podstawę programowania interwencji w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego, wskazuje się przede wszystkim:

- wychowanie przedszkolne, kształcenie ogólne i zawodowe - ze względu na występujący niski udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na części obszaru MOF oraz potrzeby w zakresie poprawy jakości świadczenia usług wychowania przedszkolnego, niską jakość kształcenia mierzoną wynikami egzaminów zewnętrznych występującą w części gmin, niedostateczne kompetencje kluczowe uczniów (zwłaszcza cyfrowe i językowe), potrzeby dostosowania szkolnictwa zawodowego do potrzeb nowoczesnego rynku pracy, jak również występujące potrzeby wsparcia infrastrukturalnego i doposażenia obiektów, organizację zajęć dodatkowych i włączających dla osób z niepełnosprawnościami oraz dzieci ze specjalnymi potrzebami, a także wsparcie kadry nauczycielskiej; identyfikuje się również potrzeby w zakresie przyszłolnej bazy sportowej;

- poprawę dostępności i podniesienie standardu zagospodarowanych ogólnodostępnych przestrzeni publicznych oraz obiektów świadczących usługi publiczne (w tym usługi zdrowotne), rewitalizację i odnowę przestrzeni publicznych, wsparcie rozwoju turystyki - na obszarze występują zniszczone lub mało atrakcyjne przestrzenie i obiekty publiczne, które wymagają zagospodarowania, remontu lub doposażenia w celu udostępnienia ich mieszkańcom m.in. na potrzeby świadczenia usług kulturalnych, rekreacji i wypoczynku oraz włączenia społecznego; w zakresie potencjałów rozwojowych na obszarze MOF identyfikuje się niewykorzystany w pełni potencjał do rozwoju turystyki na bazie występujących walorów przyrodniczych i kulturowych; w związku z występującym procesem starzenia się społeczeństwa dostrzega się również potrzebę poprawy dostępności do usług zdrowotnych;

- wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej - w MOF identyfikuje się potrzeby dotyczące poprawy funkcjonowania transportu zbiorowego na obszarze miast, w szczególności w zakresie modernizacji infrastruktury transportowej (w tym węzłów przesiadkowych) oraz wymiany taboru na pojazdy niskoemisyjne wraz z utworzeniem infrastruktury do ich obsługi;

- budowę dróg rowerowych i pieszo-rowerowych - na terenie MOF identyfikuje się niedostateczny rozwój infrastruktury rowerowej w związku z występowaniem luk w istniejącej sieci, potrzeby infrastrukturalne na obszarach miast oraz połączenia miast z obszarami wiejskimi, co ogranicza wykorzystywanie roweru jako bezpiecznego i ekologicznego środka transportu; na analizowanym obszarze dostrzega się również potrzebę realizacji dróg rowerowych poprawiających dostępność do obiektów i atrakcji turystycznych w celu wzmocnienia potencjału turystycznego MOF;

- poprawę efektywności energetycznej, redukcję emisji zanieczyszczeń, adaptację do zmian klimatu, poprawę dostępu do dobrej jakości wody oraz oszczędzania wody - ze względu na obecność na terenie MOF budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej cechujących się słabą izolacją termiczną, wykorzystujących mało efektywne, energochłonne i nieekologiczne systemy grzewcze, występowanie energochłonnych systemów oświetleniowych i przestarzałych instalacji uzdatniających wodę oraz sieci wodociągowych; identyfikuje się również potrzeby związane z przystosowaniem oraz budowaniem

odporności w związku z zachodzącymi zmianami klimatu - tworzeniem zielonej i niebieskiej infrastruktury;

- przygotowanie terenów inwestycyjnych - ze względu na występowanie względnie niskich wskaźników poziomu przedsiębiorczości na części obszaru MOF oraz identyfikowane ciągłe zapotrzebowanie na przygotowane i uzbrojone tereny inwestycyjne na potrzeby rozwoju gospodarczego;

- wsparcie administracyjne - w celu sprawnego wdrażania ustaleń Strategii identyfikuje się szereg potrzeb w zakresie wsparcia instytucjonalnego dla podmiotu odpowiedzialnego za realizację zadań związanych z Polityką Terytorialną.

3. Identyfikacja obszarów charakteryzujących się trudną sytuacją społeczno-gospodarczą, tj. wykazujących negatywną sytuację społeczno-gospodarczą, gmin zagrożonych trwałą marginalizacją i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze

Według Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego - Strategia Przyspieszenia 2030+ w obrębie MOF Torunia identyfikowane są obszary wymagające rozwiązania negatywnej sytuacji społeczno-gospodarczej (będące Obszarami Strategicznej Interwencji wskazywanymi w polityce regionalnej województwa). W ujęciu regionalnym⁴⁴ do gmin problemowych pod względem niskiego poziomu rozwoju społecznego i niskiego poziomu przedsiębiorczości zaliczono gminy Papowo Biskupie, Radomin, Stolno i Waganiec⁴⁵. Gminy miejskie Aleksandrów Kujawski, Chełmża, Golub Dobrzyń i Nieszawa oraz gminy wiejskie Aleksandrów Kujawski, Koneck i Zbójno⁴⁶ zakwalifikowano do gmin

⁴⁴ na podstawie delimitacji wykonanej na potrzeby „Strategii Przyspieszenia 2030+”

⁴⁵ wskaźniki, względem których gminy uznano za problemowe tj. w przypadku których gmina wykazała negatywne wartości (poniżej lub powyżej przyjętego kryterium)

- saldo migracji wewnętrznych na 1 tys. mieszkańców (wartość uśredniona z lat 2014-2018) (**Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec**)
- zmiana liczby ludności w latach 2010-2018 (2010=100%) (**Papowo Biskupie, Radomin**)
- wyniki egzaminów z matematyki i języka angielskiego na poziomie szkoły podstawowej (wartość uśredniona dla lat 2015-2016) oraz gimnazjum (wartość uśredniona dla lat 2016-2018) jako procent średniej krajowej (**Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec**)
- udział zarejestrowanych osób bezrobotnych powyżej 12 miesięcy w ludności w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Papowo Biskupie, Stolno, Waganiec**)
- udział bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Papowo Biskupie, Stolno, Waganiec**)
- udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2017 r. (**Papowo Biskupie, Radomin**)
- udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w 2017 r. (**Papowo Biskupie, Radomin, Waganiec**)
- udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2017 r. (**Papowo Biskupie, Stolno**)
- udział osób uprawnionych do głosowania, które oddały głos w I turze wyborów samorządowych w latach 2010, 2014 i 2018 (**Papowo Biskupie, Stolno**)
- liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. ludności w 2018 r. (**Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec**)
- liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec**)

⁴⁶ wskaźniki, względem których gminy uznano za problemowe tj. w przypadku których gmina wykazała negatywne wartości (poniżej lub powyżej przyjętego kryterium)

- saldo migracji wewnętrznych na 1 tys. mieszkańców (wartość uśredniona z lat 2014-2018) (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Chełmża gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Koneck, Nieszawa, Zbójno**)
- zmiana liczby ludności w latach 2010-2018 (2010=100%) (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Chełmża gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Koneck, Nieszawa, Zbójno**)

problemowych charakteryzujących się niskim poziomem rozwoju społecznego, z kolei gminy Ciechocin, Kijewo Królewskie, Lisewo i Zakrzewo⁴⁷ do gmin cechujących się niskim poziomem przedsiębiorczości. W większości wymienionych gmin (poza gminami Ciechocin, Koneck, Radomin i Zbójno) na wskazane problemy nakładają się także procesy starzenia się społeczeństwa o ponadprzeciętnym natężeniu. Ponadto gminy Koneck, Papowo Biskupie, Radomin i Zbójno identyfikowane są jako obszar zagrożony trwałą marginalizacją na poziomie krajowym, a Chełmno zaliczone zostało do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (miasta kryzysowe)⁴⁸.

4. Wizja rozwoju obszaru - oczekiwany wynik realizacji działań planowanych w ramach Polityki Terytorialnej

Realizacja projektów w ramach zaproponowanych celów strategicznych na terenie MOF Torunia przyczyni się do podniesienia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru, zwiększenia powiązań społeczno-gospodarczych wewnątrz obszaru oraz wesprze proces zielonej transformacji i rozwoju gospodarki zeroemisyjnej.

MOF Torunia stanie się obszarem bardziej atrakcyjnym gospodarczo, dzięki przygotowanym uzbrojonym terenom inwestycyjnym, służącym pozyskaniu inwestorów i tworzeniu nowych miejsc pracy dla mieszkańców całego obszaru. W wyniku podnoszenia jakości i dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy wzmocnione zostaną kompetencje zawodowe przyszłych pracowników.

Ograniczony zostanie negatywny wpływ człowieka na atmosferę, do czego przyczyni się poprawa funkcjonowania i rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego na terenie miast, połączony z rozbudową sieci dróg rowerowych umożliwiającą ekologiczne przemieszczanie się na terenie obszaru. Realizacja dróg rowerowych i pieszo-rowerowych wpłynie też na zwiększenie dostępności, gdyż umożliwi mieszkańcom obszaru bezpieczną i ekologiczną podróż rowerem w celu skorzystania z usług publicznych czy dotarcia do miejsc pracy. Stan czystości powietrza poprawi się także w wyniku

-
- wyniki egzaminów z matematyki i języka angielskiego na poziomie szkoły podstawowej (wartość uśredniona dla lat 2015-2016) oraz gimnazjum (wartość uśredniona dla lat 2016-2018) jako procent średniej krajowej (**Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Koneck, Nieszawa, Zbójno**)
  - udział zarejestrowanych osób bezrobotnych powyżej 12 miesięcy w ludności w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Nieszawa, Zbójno**)
  - udział bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Chełmża gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Nieszawa, Zbójno**)
  - udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2017 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Chełmża gm. miejska, Golub-Dobrzyń gm. miejska, Koneck, Nieszawa, Zbójno**)
  - udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w 2017 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Koneck, Zbójno**)
  - udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2017 r. (**Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Nieszawa**)
  - udział osób uprawnionych do głosowania, które oddały głos w I turze wyborów samorządowych w latach 2010, 2014 i 2018 (**Aleksandrów Kujawski gm. miejska, Aleksandrów Kujawski gm. wiejska, Chełmża gm. miejska**)
- ⁴⁷ wskaźniki, względem których gminy uznano za problemowe tj. w przypadku których gmina wykazała negatywne wartości (poniżej lub powyżej przyjętego kryterium)
- liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. ludności w 2018 r. (**Ciechocin, Kijewo Królewskie, Lisewo, Zakrzewo**)
  - liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2018 r. (**Ciechocin, Kijewo Królewskie, Lisewo, Zakrzewo**)

⁴⁸ na podstawie delimitacji wykonanej na potrzeby „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” a następnie zaktualizowanej w roku 2020 („Zaktualizowana lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, programowanie 2021-2027” oraz „Zaktualizowana imienna lista 139 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze”)

realizacji działań z zakresu modernizacji źródeł ciepła oraz modernizacji energetycznej budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, jak również modernizacji oświetlenia ulicznego, dzięki czemu zwiększy się efektywność energetyczna i zmniejszy się emisja zanieczyszczeń do atmosfery. Poprawi się dostęp mieszkańców do dobrej jakości wody pitnej oraz ograniczone zostaną jej straty w wyniku modernizacji przestarzałych systemów i sieci wodociągowych.

MOF Torunia będzie cechował się większą odpornością na skutki negatywnych zmian klimatycznych. Proces adaptacji do zmian klimatu wsparty zostanie poprzez tworzenie nowych terenów zielonych, uporządkowanie terenów zieleni istniejącej, realizację nasadzeń i zagospodarowanie wód opadowych.

Na terenie MOF Torunia nastąpi poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wzrost poziomu i zwiększenie dostępu do usług publicznych, zwłaszcza edukacyjnych, wychowania przedszkolnego, kulturalnych i ochrony zdrowia. W wyniku realizacji projektów edukacyjnych uczniowie obszaru będą lepiej wykształceni i uzyskają dodatkowe kompetencje kluczowe oraz umiejętności uniwersalne, zwłaszcza w zakresie kompetencji matematyczno-przyrodniczych, językowych, cyfrowych, a więc niezbędnych w przyszłym procesie nauki i pozyskiwania pracy. Zwiększy się dostęp do wychowania przedszkolnego w wyniku utworzenia nowych miejsc przedszkolnych, a wdrożenie nowoczesnych metod prowadzenia zajęć i zwiększenie oferty edukacyjnej jak również rozbudzanie zainteresowań dzieci poznawaniem świata i nauką przyczyni się do wzrostu atrakcyjności placówek wychowania przedszkolnego. Zarówno w procesie kształcenia szkolnego, jak i wychowania przedszkolnego uwzględniane będą potrzeby uczniów i dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zwiększając dostępność do nauki i zabawy w grupie rówieśników, co sprzyjać będzie integracji, rozwojowi tolerancji i wzmocnieniu więzi międzyludzkich wśród dzieci. W procesie kształcenia i wychowania, uczniowie i dzieci przedszkolne uzyskają lepsze wsparcie ze strony nauczycieli, którzy podniosą swoje kompetencje i kwalifikacje w wyniku uczestnictwa w stażach i szkoleniach.

Zwiększy się udział mieszkańców w życiu społeczno-kulturalnym obszaru w wyniku podniesienia jakości i modernizacji obiektów kultury. Rozwój bazy sportowej przyczyni się do zwiększenia aktywności ruchowej mieszkańców obszaru, w tym dzieci i młodzieży, a realizacja działań z zakresu ochrony zdrowia wpłynie na podniesienie jakości i zwiększenie dostępności do ambulatoryjnych zdrowotnych świadczeń specjalistycznych, co jest szczególnie istotne w kontekście starzejącego się społeczeństwa. Skutkiem tego będzie zdrowsze społeczeństwo.

Przestrzeń stanie się bardziej atrakcyjna i dostępna dla mieszkańców obszaru oraz turystów. Odnowione zostaną zaniedbane lub zniszczone przestrzenie publiczne, które służyć będą społecznościom lokalnym oraz osobom przyjezdnym, umożliwiając bezpieczne spędzanie wolnego czasu, wzmacniając integrację i kontakty międzyludzkie. W wyniku realizacji infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wzmocniony zostanie potencjał turystyczny obszaru.

W celu wzmocnienia rozwoju MOF Torunia, oprócz działań realizowanych w ramach polityki terytorialnej, na obszarze planuje się także realizację działań uzupełniających w ramach instrumentu RLKS, działań rewitalizacyjnych prowadzonych w Toruniu na podstawie „Programu Rewitalizacji Torunia do roku 2027” oraz realizację projektów finansowanych ze środków krajowych.

5. Opis wsparcia obszarów charakteryzujących się trudną sytuacją społeczno-gospodarczą

Celem realizacji założeń Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego jest zrównoważony rozwój całego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem tzw. obszarów problemowych (miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, gmin wykazujących negatywną sytuację społeczno-gospodarczą), którym przyznano dodatkowe wsparcie finansowe przeznaczone na realizację działań służących poprawie zdiagnozowanej sytuacji problemowej.

Na terenie MOF Torunia do tzw. obszarów problemowych zaliczono:

- **miasto Chełmno** (*wskazane z poziomu krajowego jako miasto średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze - miasto kryzysowe*), dla którego w celu niwelowania występujących na terenie miasta problemów społeczno-gospodarczych planuje się realizację działań mających na celu podniesienie jakości kształcenia ogólnego i kształcenia zawodowego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na rozwój kompetencji kluczowych u uczniów i dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy, co w przyszłości zwiększy możliwości podjęcia pracy, redukując tym samym zjawisko bezrobocia. Również inwestycje w obiekty wychowania przedszkolnego przyczynią się do wzrostu dostępności do wysokiej jakości wychowania przedszkolnego, wpływając na aktywizację zawodową opiekunów dzieci. Istotnym czynnikiem rozwoju będą prowadzone na terenie miasta działania z zakresu odnowy przestrzeni publicznej i obiektów kultury, które wpłyną na zwiększenie estetyki i poprawę funkcjonalności przestrzeni, przystosowując ją do potrzeb kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych lokalnej społeczności, a poprzez realizację działań na rzecz rozwoju infrastruktury turystycznej zwiększy się potencjał turystyczny miasta. Na terenie Chełmna planowane jest również wzmocnienie świadczonych usług zdrowotnych, co wpłynie na dostępność dla mieszkańców miasta i pozostałych gmin obszaru do lepszej jakości ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Podjęte działania przyczynią się do wzrostu przedsiębiorczości i podniesienia jakości świadczonych usług publicznych, zwłaszcza w aspektach istotnych dla młodych rodzin z dziećmi. Przyczyni się to do wzrostu atrakcyjności miasta jako miejsca przyjaznego do zamieszkania i pracy, co jest szczególnie istotne w aspekcie niekorzystnych procesów demograficznych;

- **gminy: Papowo Biskupie, Radomin, Stolno, Waganiec** (*wskazane z poziomu regionalnego jako problemowe pod względem niskiego poziomu rozwoju społecznego i niskiego poziomu przedsiębiorczości, a dodatkowo pierwsze dwie wymienione gminy zaliczone na poziomie krajowym do gmin zmarginalizowanych*), dla których w celu niwelowania występujących na ich terenie problemów społeczno-gospodarczych planuje się realizację działań mających na celu wsparcie kształcenia zawodowego i jego dostosowanie do potrzeb rynku pracy. Wsparciu procesu podniesienia poziomu rozwoju społecznego mieszkańców służyć będą projekty mające na celu podniesienie jakości kształcenia ogólnego, co sprzyjać będzie nabywaniu przez uczniów kompetencji kluczowych, wyrównywaniu szans rozwojowych i wzrostowi ich aktywności. Projekty mające na celu zwiększenie dostępu do dobrej jakości wychowania przedszkolnego wpłyną zarówno na możliwości podjęcia pracy przez opiekunów dzieci, jak i na wzrost kompetencji miękkich u dzieci, aktywności i zainteresowania nauką, umożliwiając jednocześnie włączenie społeczne i integrację z rówieśnikami dzieci z rodzin defaworyzowanych. Dzięki działaniom wspierającym rozwój instytucji kultury, odnowę przestrzeni publicznych i powstanie nowej bazy sportowej mieszkańcy gmin notujących sytuację problemową zyskają przestrzeń do realizacji działań o charakterze sportowym, kulturalno-rozrywkowym oraz działań włączających i możliwość integracji społecznej i międzypokoleniowej, umożliwiającą tym samym włączenie społeczne osób wymagających wsparcia.

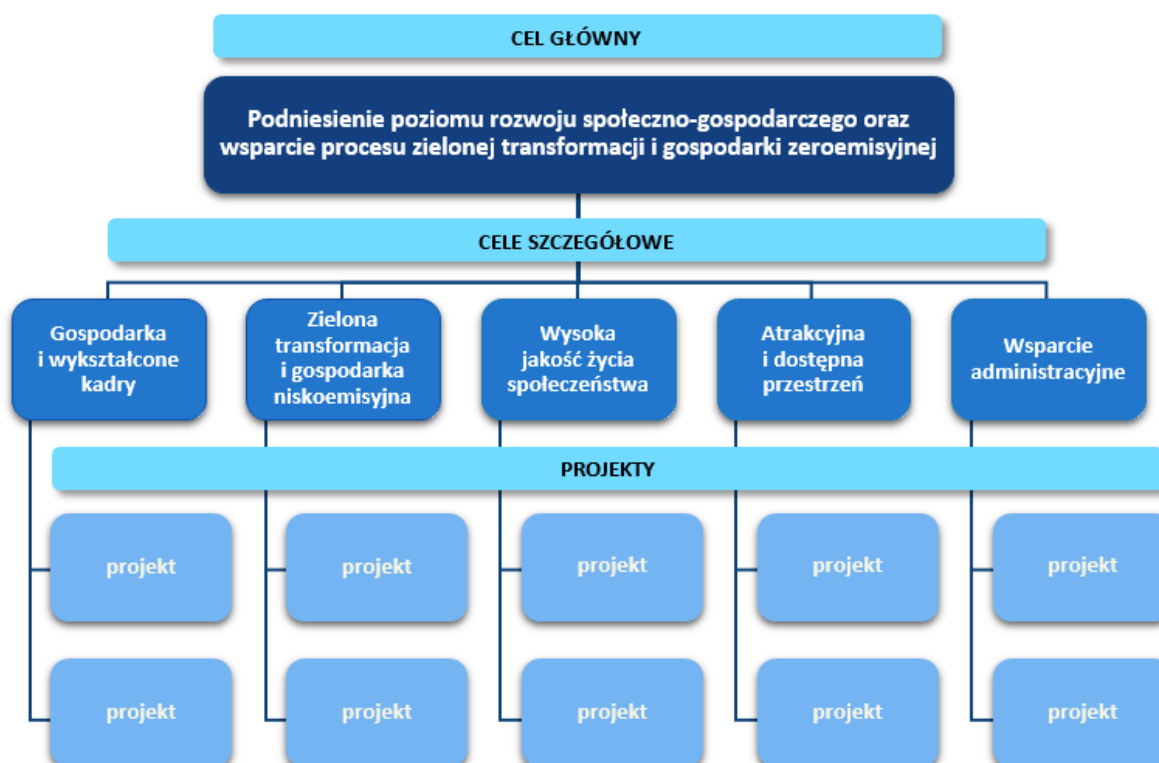
- **gminy: Koneck, Zbójno, miejska Aleksandrów Kujawski, wiejska Aleksandrów Kujawski, miejska Chełmża, miejska Golub-Dobrzyń, Nieszawa** (wskazane z poziomu regionalnego jako problemowe pod względem niskiego poziomu rozwoju społecznego, a dodatkowo pierwsze dwie wymienione gminy zaliczone na poziomie krajowym do gmin zmarginalizowanych), dla których w celu niwelowania występujących na ich terenie problemów planuje się różnorakie działania, w tym wsparcie terenów inwestycyjnych umożliwiających zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, co w połączeniu ze zwiększeniem dostępu do wysokiej jakości wychowania przedszkolnego może bezpośrednio przyczynić się do zmniejszenia poziomu bezrobocia oraz działania usprawniające system transportowy, zwiększające dostęp do transportu publicznego. Działania na rzecz rozwoju infrastruktury turystycznej przyczynią się do wzrostu potencjału turystycznego gmin. W celu podniesienia jakości życia mieszkańców obszarów problemowych i zwiększenia aktywności społecznej realizowane będą działania wspierające rozwój instytucji kultury, przyszłolnej bazy sportowej i nadanie nowych funkcji zdegradowanym przestrzeniom publicznym, co wpłynie na zwiększenie dostępu do infrastruktury społecznej i atrakcyjnej przestrzeni umożliwiającej integrację i realizację zajęć sportowych i kulturalno-rekreacyjnych. Na wzrost poziomu rozwoju społecznego wpłynie również realizacja projektów podnoszących jakość kształcenia ogólnego oraz kształcenia zawodowego.

- **gminy: Ciechocin, Kijewo Królewskie, Lisewo, Zakrzewo** (wskazane z poziomu regionalnego jako problemowe pod względem niskiego poziomu przedsiębiorczości), dla których planuje się realizację działań z zakresu poprawy jakości kształcenia ogólnego, co w wyniku poprawy poziomu nauczania, i wzrostu kompetencji kluczowych, w tym cyfrowych, wpłynie w przyszłości na zwiększenie poziomu aktywizacji społecznej na rynku pracy, a tym samym pozytywnie wpłynie na zdiagnozowany w gminie problem niskiego poziomu przedsiębiorczości. Planowane jest również działanie mające na celu odnowę przestrzeni publicznej, poprawiając dostępność dla wszystkich grup społecznych, w tym defaworyzowanych, co pozytywnie wpłynie na wzrost aktywności społecznej i jakość życia mieszkańców obszaru problemowego.

Wpływ na poprawę sytuacji wszystkich gmin problemowych MOF Torunia będą miały również działania prowadzone przez samorządy powiatowe w zakresie wzmocnienia jakości szkolnictwa zawodowego i jego dostosowania do lokalnych rynków pracy, w zakresie podniesienia jakości kształcenia ogólnego, co wpłynie na wzrost kompetencji miękkich i aktywności uczniów oraz w zakresie rozwoju opieki zdrowotnej, co przyczyni się do lepszego dostępu do lepszej jakości opieki lekarskiej, wpływając na podniesienie stanu zdrowia mieszkańców.

6. Cele rozwojowe obszaru realizowane poprzez wsparcie w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Ryc. Schemat struktury celów oraz realizujących je projektów (tzw. drzewo ustaleń)

6.1. Opis realizacji celów

Cel główny: Podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej

Głównym celem realizacji strategii służącej wsparciu rozwoju w ramach Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego jest „Podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej”. Cel główny swoim zakresem obejmuje wszystkie zagadnienia mieszczące się w ramach celów szczegółowych i określa (stanowi swego rodzaju deklarację) wizję rozwoju obszaru, do której będzie się dążyć poprzez realizację zaplanowanej interwencji w ramach polityki terytorialnej województwa. Cel ten zdefiniowano na podstawie zidentyfikowanych problemów i potrzeb rozwojowych występujących na obszarze realizacji Strategii, a jego wypełnienie związane będzie przede wszystkim z rozwojem innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w tym rozwojem rynku pracy, kształtowaniem stanu środowiska przyrodniczego, poprawą szeroko rozumianego rozwoju społecznego, zwłaszcza w aspekcie rozwoju i dostępności do usług z zakresu edukacji, zdrowia, kultury i sportu oraz kształtowaniem warunków i przestrzeni dla wysokiej jakości życia.

Cele szczegółowe:

1. Cel szczegółowy: Gospodarka i wykształcone kadry

Cel szczegółowy „Gospodarka i wykształcone kadry” obejmuje przede wszystkim projekty realizowane w zakresie poprawy infrastruktury i jakości kształcenia zawodowego. Ponadto cel ten odnosi się do projektów związanych z podniesieniem atrakcyjności gospodarczej obszaru tj. projektów dotyczących uzbrojenia terenu.

W ramach celu realizowane będą projekty ukierunkowane na poprawę jakości, efektywności i skuteczności kształcenia zawodowego oraz działania wpływające na dostosowanie tego rodzaju kształcenia do potrzeb rynku pracy. Cel „Gospodarka i wykształcone kadry” obejmuje także projekty wpływające na dostosowanie kształcenia zawodowego do wymogów zielonej i cyfrowej transformacji oraz projekty związane z promowaniem tego rodzaju kształcenia jako wysokiej jakości ścieżki kariery wymagającej wysokich kwalifikacji. Ponadto w celu poprawy jakości oraz dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy realizowane będą inwestycje w infrastrukturę edukacyjną i szkoleniową szkół oraz centrów i placówek prowadzących kształcenie zawodowe. Dostępność wysoko wykwalifikowanych kadr będzie miała bezpośredni wpływ na podniesienie poziomu innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej regionu. W ramach celu realizowane będą również działania polegające na uzbrojeniu terenów inwestycyjnych, które mają za zadanie przyciąganie inwestorów i zachęcenie ich do prowadzenia działalności gospodarczej na terenach lokalnych.

2. Cel szczegółowy: Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna

Cel szczegółowy „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” związany jest z poprawą stanu środowiska przyrodniczego tj. obejmuje projekty dotyczące poprawy efektywności energetycznej, redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza, przystosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, zrównoważonej gospodarki wodnej oraz gospodarki zeroemisyjnej.

Do najważniejszych wyzwań związanych z poprawą stanu środowiska przyrodniczego należą kwestie poprawy jakości powietrza i gospodarki wodnej. Cel „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna” zawiera szereg wielokierunkowych działań, które wpłyną na poprawę obecnego systemu energetycznego oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wodnych. I tak, kompleksowa modernizacja energetyczna, rozwój efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych opartych na źródłach OZE, budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego opartego na technologii LED doprowadzą do redukcji zużycia energii cieplnej i elektrycznej, a tym samym znacząco wpłyną na redukcję zanieczyszczeń powietrza. Obok projektów energetycznych poprawie stanu powietrza będą służyć także działania z zakresu rozwoju i usprawnienia nisko- i zeroemisyjnego transportu publicznego m.in. zakup „czystego” taboru wraz z niezbędną infrastrukturą, działania związane z ułatwieniem podróży multimodalnych („park&ride”, „bike&ride”), czy nawet inwestycje w infrastrukturę rowerową, przyczyniające się do priorytetyzacji ruchu pieszego i rowerowego, tym samym zmniejszające ilość emitowanych zanieczyszczeń do powietrza. Wsparcie zielonej i niebieskiej infrastruktury, nasadzenia i zazielenienia w miastach przyczynią się do zwiększenia powierzchni terenów zielonych, a tym samym realizując zadania małej retencji pozwolą na skuteczne i efektywne gospodarowanie wodami opadowymi, przez co pozytywnie wpłyną na zaadaptowanie miast do zmian klimatu. Natomiast projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych, odpowiadające na problem malejących zasobów wodnych, ukierunkowane zostaną na ograniczenie strat wody oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wodnych.

3. Cel szczegółowy: Wysoka jakość życia społeczeństwa

Cel szczegółowy „Wysoka jakość życia społeczeństwa” obejmuje projekty związane z poprawą dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu (m.in. przedszkola, przyszkolna baza sportowa), podniesieniem jakości kształcenia ogólnego, ochroną zdrowia oraz wsparciem instytucji kultury.

Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości infrastruktury i usług społecznych skorelowane jest z kompleksową poprawą warunków kształcenia przedszkolnego tj. tworzeniem nowych miejsc wychowania przedszkolnego, a także działaniami wpływającymi na poprawę oferty i jakości świadczonych usług edukacyjnych oraz z działaniami inwestycyjnymi w nowoczesne edukacyjne bazy sportowe dostępne także dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wysoka jakość życia społecznego to także projekty w zakresie poprawy jakości i efektywności kształcenia ogólnego. Działania te przyczynić się mają przede wszystkim do wyrównywania szans edukacyjnych wewnątrz- i międzyregionalnych. Projekty realizowane dla uczniów obejmować będą m.in. podnoszenie kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), społecznych, społeczno-emocjonalnych, podstawowych, przekrojowych lub dotyczących zielonej lub cyfrowej transformacji. Nie zabraknie również działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego czy edukacji włączającej. Wsparcie dla przedstawicieli kadry będzie dotyczyć m. in. podnoszenia kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z danym zawodem, podnoszenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), społeczno-emocjonalnych, przekrojowych lub związanych z zieloną lub cyfrową transformacją. Kadry szkół i placówek będzie udzielana pomoc w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych lub wychowawczych. Z kolei szkoły i placówki prowadzące kształcenie ogólne uzyskają możliwość poprawy warunków kształcenia w ramach dostosowania do wymogów edukacji włączającej, w tym poprawy dostępności. Rozwój opieki specjalistycznej, rehabilitacji medycznej, deinstytucjonalizacja usług opieki zdrowotnej, tworzenie i dostosowanie infrastruktury podmiotów leczniczych do wymagań osób ze szczególnymi potrzebami oraz zakup sprzętu medycznego i aparatury medycznej to kolejne elementy, jakie zostały zawarte w celu „Wysoka jakość życia społeczeństwa”. Natomiast działania związane ze wsparciem instytucji kultury ukierunkowane będą na rozwój i funkcjonowanie oferty instytucji kultury dostosowanej do odbiorców lokalnych oraz regionalnych, a także na zadania w zakresie budowy/rozbudowy/remontu, wyposażenia oraz adaptacji obiektów do pełnienia funkcji kulturalnych. Cel ten obejmuje także działania związane z odrestaurowaniem i konserwacją ogólnodostępnych obiektów zabytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu wokół nich. Sektor kultury stanowi bowiem istotny potencjał zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, przez co jest ważnym elementem wpływającym na podniesienie jakości życia.

4. Cel szczegółowy: Atrakcyjna i dostępna przestrzeń

Cel szczegółowy „Atrakcyjna i dostępna przestrzeń” obejmuje zagadnienia związane z rewitalizacją i odnową przestrzeni publicznej, turystyką oraz ścieżkami rowerowymi prowadzącymi do atrakcji turystycznych.

W celu przywrócenia lub nadania nowych funkcji, kulturalnych, społecznych lub edukacyjnych zdegradowanej przestrzeni, obiektom bądź terenom, w ramach celu „Atrakcyjna i dostępna przestrzeń” realizowane będą projekty polegające m.in. na ich przebudowie, remoncie, adaptacji (wraz z wyposażeniem) oraz projekty mające na celu uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznej, służące udostępnieniu terenów dla mieszkańców. W obszarze turystyki realizowane zostaną projekty przyczyniające się do rozwoju oferty turystycznej bazującej na lokalnych potencjałach turystycznych oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, polegające m.in. na rozwoju infrastruktury turystycznej wraz z zakupem wyposażenia i sprzętu oraz adaptacji obiektów do pełnienia funkcji

turystycznych. Działania te ukierunkowane będą na tworzenie lub rozszerzanie istniejących tras i szlaków turystycznych różnych rodzajów (np. piesze, wodne, rowerowe), w tym budowę, przebudowę i rozbudowę infrastruktury poprawiającej dostępność obiektów i atrakcji turystycznych oraz zagospodarowanie ich bezpośredniego otoczenia (m.in. parkingi, ciągi komunikacyjne, infrastruktura dla osób z niepełnosprawnościami, zielona infrastruktura). W ramach realizacji celu możliwa będzie także budowa/przebudowa szlaków i ścieżek rowerowych, prowadzących do atrakcji turystycznych lub miejsc bezpośrednio z nimi powiązanych.

5. Cel szczegółowy: Wsparcie administracyjne

Cel szczegółowy „Wsparcie administracyjne” obejmuje działania mające na celu wsparcie zdolności administracyjnej w zakresie wdrażania Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

W ramach realizacji celu możliwe będzie wynagradzanie osób odpowiedzialnych za realizację polityki terytorialnej, zakup wyposażenia biurowego, sprzętu komputerowego oraz materiałów biurowych i eksploatacyjnych jak również organizacja spotkań w ramach Stowarzyszenia MOF Torunia związanych z wdrażaniem polityki terytorialnej i rozwijaniem współpracy. Realizacja projektów przypisanych do celu „Wsparcie administracyjne” zapewni stworzenie i utrzymanie odpowiednich warunków pracy oraz zatrudnienie wykwalifikowanych pracowników, gwarantujących skuteczne wykonywanie obowiązków związanych z realizacją Polityki Terytorialnej.

6.2. Drzewo ustaleń

CEL GŁÓWNY: Podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej
CEL SZCZEGÓŁOWY 1: Gospodarka i wykształcone kadry
ZIT-TO-2 Przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych położonych na terenie Specjalnego Obszaru Gospodarczego Ośno w Gminie Aleksandrów Kujawski
ZIT-TO-16 Modernizacja i adaptacja wraz z wyposażeniem Publicznej Szkoły Muzycznej I stopnia w Konecku.
ZIT-TO-42 Nowoczesne pracownie zawodowe odzwierciedlające rzeczywiste warunki pracy
ZIT-TO-54 Kursy nadające kwalifikacje i podwyższające kompetencje uczniów i nauczycieli szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego, praktyki zawodowe i staże dla uczniów, staże branżowe dla nauczycieli oraz doposażenie pracowni szkolnych i międzyszkolnych
ZIT-TO-55 Zdobądź uprawnienia- spełniaj marzenia na rynku pracy.
ZIT-TO-56 Zielona transformacja w toruńskich szkołach zawodowych -dostosowanie szkół do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją
ZIT-TO-57 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy
ZIT-TO-58 Szkoła zawodowa szansą na przyszłość- IV etap.
ZIT-TO-59 Nowoczesna technologia inwestycją w przyszłość.
ZIT-TO-64 Zawodowo i profesjonalnie w szkołach z powiatu chełmińskiego
ZIT-TO-103 Inwestycja w infrastrukturę kształcenia zawodowego przy ul. Odrodzenia 8 w Kowalewie Pomorskim; Remont warsztatów samochodowych
ZIT-TO-125 Powiatowi fachowcy

CEL SZCZEGÓŁOWY 2: Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna
ZIT-TO-3 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 1 - budynek wielorodzinny przy ul. Poznańskiej 66 w Toruniu
ZIT-TO-4 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 2 - budynek wielorodzinny przy ul. Mickiewicza 118 w Toruniu
ZIT-TO-5 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 3 - budynek wielorodzinny przy ul. Kościuszki 44 w Toruniu
ZIT-TO-7 Promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez modernizację istniejącego oświetlenia w Toruniu
ZIT-TO-8 Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Urzędu Gminy z/s w Aleksandrowie Kujawskim.
ZIT-TO-9 Parki kieszonkowe w walce ze zmianami klimatu
ZIT-TO-10 Budowa ścieżki rowerowej Ciechocinek – Toruń
ZIT-TO-11 Zielone korytarze Torunia
ZIT-TO-12 Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych w Toporzyszczewie Starym oraz w Bądkowie
ZIT-TO-13 Termomodernizacja remizy OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice
ZIT-TO-14 Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Kolonii Łowiczek
ZIT-TO-15 Struga Toruńska od ul. Wały gen. Sikorskiego do rzeki Wisły wraz z rekultywacją zbiornika Kaszownik i rewitalizacją ich otoczenia na odcinku od ul. S. Batorego do wylotu ze zbiornika Kaszownik w Toruniu
ZIT-TO-18 Zakup autobusów zeroemisyjnych wraz z dostawą i integracją infrastruktury do ładowania
ZIT-TO-19 Wymiana źródła ciepła w budynku Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego
ZIT-TO-20 Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą od ul. Śląskiego do pętli Olimpijska oraz zakup pojazdów technicznych
ZIT-TO-21 Renowacja zbiorników wodnych w parku miejskim przy ul. Parkowej, zasilanych wodami opadowymi z pobliskich terenów
ZIT-TO-23 Rozbudowa ul. Sobieskiego poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku od pl. Pokoju Toruńskiego do ul. Żółkiewskiego w Toruniu
ZIT-TO-24 Rozbudowa ul. Poznańskiej poprzez budowę infrastruktury rowerowej na odcinku od ul. Andersa do ul. Szubińskiej w Toruniu
ZIT-TO-26 Budowa rowerowego połączenia mostu im. J. Piłsudskiego z planowaną trasą rowerową wzdłuż mostu kolejowego im. E. Malinowskiego oraz ul. Rudacką w Toruniu
ZIT-TO-29 Termomodernizacja części budynku użyteczności publicznej w zasobach Urzędu Gminy Miejskiej Aleksandrów Kujawski przy ul. Juliusza Słowackiego 8 - I etap
ZIT-TO-31 Modernizacja węzła przesiadkowego w Aleksandrowie Kujawskim
ZIT-TO-35 Wymiana źródła ciepła w ciepłowni lokalnej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Polskich Olimpijczyków w Ciechocinku
ZIT-TO-37 Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Miejskiej Ciechocinek
ZIT-TO-43 Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Miejskiej Nieszawa - kolejny etap
ZIT-TO-45 Modernizacja kotłowni w budynkach użyteczności publicznej w Raciążku
ZIT-TO-47 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Raciążek
ZIT-TO-49 Budowa ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych na terenie gminy Waganiec - kolejny etap
ZIT-TO-51 Budowa ścieżki pieszo-rowerowej
ZIT-TO-61 Budowa ścieżki rowerowej Ciechocinek – Toruń
ZIT-TO-62 Wymiana źródła ciepła w budynkach użyteczności publicznej - Domu Pomocy Społecznej w Zakrzewie, Zespole Szkół Nr 1 CKP w Aleksandrowie Kujawskim, Powiatowym

Urządzie Pracy w Aleksandrowie Kujawskim, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Aleksandrowie Kujawskim
ZIT-TO-63 Modernizacja energetyczna budynków SOSzW w Chełmnie
ZIT-TO-73 Budowa ścieżki pieszo rowerowej w miejscowości Kokocko
ZIT-TO-75 Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Unisławiu
ZIT-TO-78 Modernizacja energetyczna budynków publicznych w gminie Kijewo Królewskie
ZIT-TO-80 Budowa inteligentnych sieci wodociągowych w gminie Kijewo Królewskie
ZIT-TO-83 Modernizacja energetyczna kompleksu Europejskiego Centrum Wymiany Młodzieży z przeznaczeniem pod rozwój usług Zakładu Aktywności Zawodowej - etap II
ZIT-TO-84 Działania dotyczące rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury
ZIT-TO-90 Termomodernizacja Sali gimnastycznej w Papowie Biskupim
ZIT-TO-96 Modernizacja lokalnej sieci ciepłowniczej w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Lisewie
ZIT-TO-98 Termomodernizacja budunków użyteczności publicznej w gminie Lisewo
ZIT-TO-99 Wymiana oświetlenia ulicznego na terenie gminy Lisewo
ZIT-TO-104 Modernizacja sieci wodociągowej w gminie Kowalewo Pomorskie
ZIT-TO-106 Dostawa i montaż instalacji fotowoltaicznych oraz pomp ciepła w budynkach użyteczności publicznej w Gminie Zbójno
ZIT-TO-107 Modernizacja sieci wodociągowej w Gminie Zbójno
ZIT-TO-109 Budowa ścieżek rowerowych: etap I - przy drodze wojewódzkiej nr 534; etap II - od DW 534 do Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni
ZIT-TO-111 Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej - Stacja Uzdatniania Wody w miejscowości Nowa Wieś
ZIT-TO-112 Przebudowa i rozbudowa systemu wodociągowo-kanalizacyjnego na terenie Gminy Ciechocin
ZIT-TO-114 Kompleksowa termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego nr 2 przy ul. Szkolnej z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii
ZIT-TO-116 Zagospodarowanie Golubskiej Starowki
ZIT-TO-119 Rozwój infrastruktury rowerowej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń
ZIT-TO-122 Przebudowa i rozbudowa gminnej stacji wodociągowej w Gałczewie
ZIT-TO-123 Kontynuacja budowy sieci dróg rowerowych w Powiecie Toruńskim
ZIT-TO-124 Modernizacja ciepłowni lokalnych w kierunku wykorzystania OZE jako źródła ciepła
ZIT-TO-127 Modernizacja kotłowni zasilającej budynki oświatowe w obrębie ulic Hallera wraz z modernizacją wew. Instalacji c.w.u. wraz z systemem zarządzania energią
ZIT-TO-128 Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych na terenie miasta Chełmży
ZIT-TO-129 Przebudowa stacji uzdatniania wody - etap II
ZIT-TO-130 Kompleksowa renowacja zieleni miejskiej w parku miejskim przy ulicy 3-go Maja w Chełmży
ZIT-TO-131 Rewitalizacja zieleni miejskiej na obszarze miasta Chełmży
ZIT-TO-134 Budowa ścieżki rowerowej łączącej os. Kąkol w Cierpicach z istniejącą ścieżką rowerową wzdłuż ul. Ogrodowej w Cierpicach (ok. 1,5 km)
ZIT-TO-135 Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Sosnowej w Cierpicach od os. Stokrotka (przy zakładzie Andrewex) do Szkoły Podstawowej w Cierpicach (ok. 1,7 km)
ZIT-TO-137 Poprawa gminnego oświetlenia ulicznego
ZIT-TO-144 Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Zławieś Wielka
ZIT-TO-145 Modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej na terenie Gminy Zławieś Wielka
ZIT-TO-147 Budowa stacji uzdatniania wody wraz ze studniami oraz elementami sieci wodociągowej

ZIT-TO-149 Budowa ścieżki rowerowej na odcinku Wybczyk - Wybcz
ZIT-TO-152 Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Czernikowie
ZIT-TO-156 Poprawa spójności komunikacyjnej dróg rowerowych na terenie Gminy Chełmża
ZIT-TO-160 Rozbudowa drogi powiatowej nr 2008C poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku Gostkowo-Lipniczki
ZIT-TO-167 Budowa drogi dla rowerów w Lubiczu Dolnym
ZIT-TO-168 Termomodernizacja gminnych budynków komunalnych
ZIT-TO-169 Wymiana oświetlenia gminnego – ulicznego
ZIT-TO-170 Termomodernizacja gminnych budynków użyteczności publicznej
FEniKS Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu
CEL SZCZEGÓŁOWY 3: Wysoka jakość życia społeczeństwa
ZIT-TO-1 Poprawa dostępności szkół dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym budowa pełnowymiarowej bieżni tartanowej wraz z boiskiem lekkoatletycznym
ZIT-TO-25 Budowa ogrodzenia Miejskiego Centrum Kultury wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych.
ZIT-TO-30 Wzrost potencjału edukacyjnego i badawczego regionu poprzez rozbudowę i przebudowę wystawy "Rzeka" oraz likwidację barier architektonicznych w Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy
ZIT-TO-33 Kompetentne szkoły - poprawa jakości kształcenia ogólnego Szkół Podstawowych z terenu powiatu aleksandrowskiego.
ZIT-TO-34 Kompleksowa modernizacja, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zieleni w Zamku Krzyżackim oraz realizacja wystaw stałych i czasowych
ZIT-TO-38 Nauka poTęźnie
ZIT-TO-39 Edukacja Przyszłości w Ciechocinku
ZIT-TO-40 Obrazy sacrum - sacrum obrazów. Modernizacja wystawy stałej sztuki średniowiecznej w Muzeum Okręgowym w Toruniu
ZIT-TO-40a Remont konserwatorski elewacji Kamienicy pod Gwiazdą wraz z modernizacją wystawy stałej
ZIT-TO-40b Wykonanie izolacji pionowej ścian zewnętrznych i remont zniszczonych elewacji zewnętrznych budynku dawnego klasztoru siostr benedyktynek z przełomu XIV/XV w. przy ul. św. Jakuba 20a w Toruniu
ZIT-TO-44 Kompleksowa rehabilitacja kardiologiczna w warunkach pobytu dziennego w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. M. Kopernika w Toruniu
ZIT-TO-46 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych
ZIT-TO-48 Zielona transformacja w toruńskich przedszkolach - dostosowanie przedszkoli do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją
ZIT-TO-50 Zielona transformacja w toruńskich szkołach - dostosowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją
ZIT-TO-52 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy
ZIT-TO-53 Dobry zawód to przyszłość - edycja III.
ZIT-TO-60 Wielozmysłowe poznawanie świata z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.
ZIT-TO-65 Prosta sprawa - kompetencje to podstawa
ZIT-TO-66 Rozbudowa oraz modernizacja i doposażenie ZOZ w Chełmnie
ZIT-TO-67 Centrum Edukacyjno-Kulturalne - Budowa Oddziałów Przedszkolnych w Stolnie
ZIT-TO-68 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Stolno
ZIT-TO-71 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Chełmno

ZIT-TO-72 Budowa i wyposażenie siedziby Gminnej Biblioteki Publicznej - Centrum Usług Kulturalnych i Społecznych w Kolnie
ZIT-TO-76 Klucz do wiedzy
ZIT-TO-79 Poprawa dostępności Zespołu Szkół w Zbrachlinie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym utworzenie pierwszej pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie
ZIT-TO-81 Rozumiem świat - projekt edukacyjny w gminie Kijewo Królewskie
ZIT-TO-85 Modernizacja z wyposażeniem punktu filialnego Przedszkola Miejskiego Tęczowy Zakątek mieszczącego się w części jednego z dwóch budynków siedziby Szkoły Podstawowej nr 2 w Chełmnie przy ul. 22 Stycznia 4.
ZIT-TO-86 Poznaję, eksperymentuję, decyduję! Szkolne laboratorium umiejętności - v. 2.
ZIT-TO-87 Poprawa funkcjonalności z doposażeniem siedziby Chełmińskiego Domu Kultury w Chełmnie przy ul. Dworcowej 40a
ZIT-TO-91 Wzrost jakości kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych w Gminie Papowo Biskupie
ZIT-TO-92 Wychowanie przedszkolne
ZIT-TO-93 Kompleksowa modernizacja budynku GOK w Papowie Biskupim
ZIT-TO-94 Wsparcie instytucji kultury (świetlic wiejskich) na terenie gminy Papowo Biskupie
ZIT-TO-100 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych na terenie gminy Lisewo
ZIT-TO-105 Adaptacja byłego budynku Urzędu Miejskiego na obiekt pełniący funkcje kulturalne (biblioteka, centrum aktywizacji społecznej, Izba pamięci)
ZIT-TO-110 Kompleksowa modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Radominie
ZIT-TO-115 Poprawa dostępności Szkoły Podstawowej nr 2 im. Orła Białego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym modernizacja stadionu OSIR w Golubiu-Dobrzyniu
ZIT-TO-118 Wsparcie wychowania przedszkolnego w Mieście Golub-Dobrzyń
ZIT-TO-126 EU-geniusz w świecie naukowych żywiołów
ZIT-TO-138 Dobry początek. Kompleksowy system wsparcia przedszkoli i oddziałów przedszkolnych z Gminy Obrowo
ZIT-TO-139 Budowa kompleksu przedszkolno-żłobkowego w Obrowie
ZIT-TO-151 Utworzenie i funkcjonowanie nowych miejsc przedszkolnych na terenie Gminy Łubianka
ZIT-TO-157 Budowa przedszkola w Grzywnie Gm. Chełmża
ZIT-TO-162 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w gminie Łysomice
ZIT-TO-163 Kształcenie przedszkolne w gminie Łysomice
ZIT-TO-164 Wsparcie instytucji kultury
ZIT-TO-171 Budowa przedszkola "Chatka Puchatka" w Lubiczu Górnym z zagospodarowaniem terenu wraz z wyburzeniem starego obiektu
ZIT-TO-173 Budowa obiektu kultury przy ul. Księżycowej w Grębocinie wraz z parkingami
CEL SZCZEGÓŁOWY 4: Atrakcyjna i dostępna przestrzeń
ZIT-TO-6 Odnowa przestrzeni publicznej poprzez budowę miejsca wypoczynku i rekreacji w miejscowości Stawki.
ZIT-TO-27 Zagospodarowanie terenów i stawów parku miejskiego przy ulicy Parkowej oraz Placu 3 Maja w Aleksandrowie Kujawskim
ZIT-TO-28 Budowa ciągu pieszo rowerowego wzdłuż ul. Barbarka na odcinku ul. Polnej do Osady Leśnej Barbarka
ZIT-TO-41 Budowanie marki miasta Torunia w oparciu o walory architektoniczne za pomocą nowoczesnych technologii
ZIT-TO-69 Odnowa przestrzeni publicznej w Stolnie, Oborach, Małym Czystem oraz Wabczu na terenie Gminy Stolno
ZIT-TO-70 Budowa Centrum Aktywności Lokalnej w Małych Łunawach

ZIT-TO-77	Odnowa przestrzeni publicznej w parku w Unisławiu
ZIT-TO-82	Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Kijewo Królewskie
ZIT-TO-88	Centrum rozwoju nad Jeziorem Starogrodzkim
ZIT-TO-89	Rewaloryzacja parku miejskiego Stare Planty
ZIT-TO-95	Modernizacja obiektu rekreacyjnego w miejscowości Papowo Biskupie
ZIT-TO-101	Przebudowa przestrzeni publicznej w Krusinie
ZIT-TO-108	Renowacja zabytkowego parku oraz terenu wokół pałacu w miejscowości Zbójno
ZIT-TO-113	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie Gminy Ciechocin
ZIT-TO-117	Zagospodarowanie terenu przy Szkole Podstawowej nr 1 przy ul. Zamkowej
ZIT-TO-120	Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń
ZIT-TO-121	Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń
ZIT-TO-132	Zagospodarowanie turystyczne terenów wokół Jeziora Chełmżyńskiego
ZIT-TO-133	Kompleksowa odnowa przestrzeni miejskiej w obszarze zdegradowanym Chełmży
ZIT-TO-136	Odnowa przestrzeni publicznych na terenie Gminy Wielka Nieszawka
ZIT-TO-140	Rewitalizacja stawu i stworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku w terenie wokół stawu przy al. Lipowej w miejscowości Obrowo
ZIT-TO-141	Modernizacja parku w miejscowości Łążyn
ZIT-TO-142	Zagospodarowanie terenu w miejscowości Osiek nad Wisłą
ZIT-TO-143	Zagospodarowanie terenu przy ul. Dworcowej w Obrowie
ZIT-TO-146	Odnowa istniejącego placu dożynkowego w miejscowości Zławieś Mała wraz z istniejącą infrastrukturą oraz budowa placów zabaw na terenie Gminy Zławieś Wielka.
ZIT-TO-148	Zagospodarowanie na cele rekreacyjne jeziora Kozielec i jego otoczenia w Łubiance
ZIT-TO-150	Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Łubianka
ZIT-TO-153	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie gminy Czernikowo
ZIT-TO-154	Odnowa przestrzeni publicznej na terenie gminy Czernikowo
ZIT-TO-155	Zagospodarowanie terenu wokół chaty kantora we Włęczu
ZIT-TO-158	Rewaloryzacja zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Brąchnówku
ZIT-TO-159	Przebudowa części budynków pogimnazjalnych wraz z terenem przyległym w celu stworzenia oferty dla seniorów
ZIT-TO-165	Rozwój turystyki w gminie Łysomice
ZIT-TO-166	Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Łysomice
ZIT-TO-172	Rozbiórka i odbudowa budynku przy ul. Grębockiej 1 w Lubiczu Dolnym z przeznaczeniem na obiekt użyteczności publicznej
ZIT-TO-175	Rewitalizacja
CEL SZCZEGÓŁOWY 5: Wsparcie administracyjne	
ZIT-TO-174	Wsparcie administracyjne wdrażania ZIT na obszarze MOF Torunia - 1 i 2 etap

7. Oczekiwane wskaźniki produktu i rezultatu realizacji strategii

Wskaźniki produktu							
Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
2 (i)	Działanie 02.01	EFRR	RCO019	Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej*	m ²	18	19 621
2 (i)	Działanie 02.01	EFRR	PLRO025	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła (innych niż indywidualne)*	szt.	1	7
2 (i)	Działanie 02.03	EFRR	RCO018	Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	szt.	0	45
2 (i)	Działanie 02.03	EFRR	PLRO025	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła (innych niż indywidualne)	szt.	2	6
2 (i)	Działanie 02.01 Działanie 02.03	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	45 958
2 (iv)	Działanie 02.07	EFRR	RCO121	Powierzchnia objęta środkami ochrony przed klęskami żywiołowymi związanymi z klimatem (oprócz powodzi i niekontrolowanych pożarów)	ha	0	8,5
2 (iv)	Działanie 02.07	EFRR	RCO026	Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	ha	0	11
2 (iv)	Działanie 02.07	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	114 895

Wskaźniki produktu

Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
2 (v)	Działanie 02.11	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	23 380
2 (v)	Działanie 02.11	EFRR	RCO030	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	km	0	18
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCO056	Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra	km	0	2
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	PLRO084	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej i metropolitarnej	szt.	0	10
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCO058	Wspierana infrastruktura rowerowa	km	1	70,69
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	114 895
5 (i)	Działanie 05.02 Działanie 05.04 Działanie 05.07 Działanie 05.10 Działanie 05.11	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	5745	114 895
5 (i)	Działanie 05.02	EFRR	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	sztuki	2	18

Wskaźniki produktu							
Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
5 (i)	Działanie 05.04	EFRR	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	sztuki	0	19
4 (ii)	Działanie 06.02	EFRR	RCO066	Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach opieki nad dziećmi	osoby	0	670
4 (ii)	Działanie 06.04 Działanie 06.06	EFRR	RCO067	Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych	osoby	0	1 954
4 (ii)	Działanie 06.02 Działanie 06.04 Działanie 06.06	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	4 099
4 (v)	Działanie 06.10	EFRR	RCO069	Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	osoby/rok	1000	1 200
4 (v)	Działanie 06.10	EFRR	PLRO133	Liczba wspartych podmiotów wykonujących działalność leczniczą	szt.	0	2
4 (v)	Działanie 06.10	EFRR	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	114 895

Wskaźniki produktu

Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
2 (i) 2 (iv) 2 (v) 2 (viii) 5 (i) 4 (ii) 4 (v)	Działanie 02.01 Działanie 02.03 Działanie 02.07 Działanie 02.11 Działanie 03.02 Działanie 05.02 Działanie 05.04 Działanie 05.07 Działanie 05.10 Działanie 05.11 Działanie 06.02 Działanie 06.04 Działanie 06.06 Działanie 06.10	EFRR	RCO075	Wsperane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	1
4 (f)	Działanie 08.10	EFS+	PLFCO01	Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej	osoby	0	239
4 (f)	Działanie 08.10	EFS+	PLFCO02	Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	sztuki	0	146

Wskaźniki produktu

Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
4 (f)	Działanie 08.10	EFS+	PLFCO07	Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	podmioty	0	3
4 (f)	Działanie 08.13	EFS+	PLFCO03	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	osoby	142	2841
4 (f)	Działanie 08.13	EFS+	PLFCO07	Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	podmioty	1	39
4 (f)	Działanie 08.16	EFS+	PLFCO04	Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	osoby	133	2663
4 (f)	Działanie 08.16	EFS+	PLEFCO05	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich	osoby	31	625
4 (f)	Działanie 08.16	EFS+	PLFCO07	Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	podmioty	1	29

Ponadto, w projekcie realizowanym w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu” zaplanowano następujące docelowe wartości wskaźników produktu:

WLWK-RCO056 - Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra - 3,7 km

WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami - 1 szt.

WLWK-PLRO084 - Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej i metropolitarnej - 4 szt.

WLWK-RCO057 - Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego - 800 osób

Wskaźniki rezultatu

Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło danych	Cel końcowy (2029)
2 (i)	Działanie 02.01	EFRR	RCR026	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)*	MWh/rok	CST2021	15 513
2 (i)	Działanie 02.01	EFRR	RCR029	Szacowana emisja gazów cieplarnianych*	tony równoważnika CO2/rok	CST2021	4 758
2 (i)	Działanie 02.03	EFRR	RCR026	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)*	MWh/rok	CST2021	5 137
2 (i)	Działanie 02.03	EFRR	RCR029	Szacowana emisja gazów cieplarnianych*	tona równoważnika CO ² /rok	CST2021	1 714
2 (v)	Działanie 02.11	EFRR	RCR041	Ludność przyłączona do udoskonalonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	osoby	CST2021	19 670
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCR029	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tona równoważnika CO ² /rok	CST2021	2 880
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCR063	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra	użytkownicy/rok	CST2021	4 000 000
2 (viii)	Działanie 03.02	EFRR	RCR064	Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	użytkownicy/rok	CST2021	738 699

Wskaźniki rezultatu

Cel szczegółowy	Działanie	Fundusz	Numer	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło danych	Cel końcowy (2029)
5 (i)	Działanie 05.02	EFRR	RCR077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/ rok	CST2021	177 105
5 (i)	Działanie 05.04	EFRR	RCR077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/ rok	CST2021	25 768
4 (ii)	Działanie 06.02	EFRR	RCR070	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki nad dziećmi	użytkownicy/ rok	CST2021	640
4 (ii)	Działanie 06.04 Działanie 06.06	EFRR	RCR071	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych	użytkownicy/ rok	CST2021	1 954
4 (v)	Działanie 06.10	EFRR	RCR073	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	użytkownicy/rok	CST2021	1 200
4 (f)	Działanie 08.13	EFS+	PLFCR01	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	CST2021	1590
4 (f)	Działanie 08.16	EFS+	PLFCR01	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	CST2021	1491

* wartość pośrednia i docelowa wskaźników zostanie zweryfikowana po przeprowadzeniu audytów energetycznych, przed złożeniem wniosków o dofinansowanie

Ponadto, w projekcie realizowanym w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu” zaplanowano następującą docelową wartość wskaźnika rezultatu:

WLWK-RCR063 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra - 6,5 mln osób (do weryfikacji na etapie opracowywania dokumentacji aplikacyjnej)

8. Wskazanie zgodności planowanej interwencji z dokumentami programowymi (funduszami), do których zamierza się aplikować o finansowanie wsparcia

Niniejsza strategia terytorialna realizowana będzie w zgodności z przyjętym Programem *Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza (FEdKP) 2021-2027*. Program ten umożliwia ubieganie się o wsparcie na realizację projektów w ramach instrumentów terytorialnych takich jak m.in. ZIT, czy IIT. W województwie kujawsko-pomorskim tymi instrumentami objęte są konkretne obszary (tzw. obszary prowadzenia polityki terytorialnej), które wyznaczone zostały w *Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 - Strategia Przyspieszenia 2030+*. We wspomnianym programie FEdKP zapisano, iż to strategie ZIT/IIT będą określały kierunki wsparcia i projekty dostosowane do specyfiki danego obszaru, zgodnie z przyjętymi założeniami rozwojowymi dla poszczególnych poziomów Polityki Terytorialnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Niniejsza Strategia określa zatem listę projektów odpowiadających na problemy oraz potrzeby obszaru MOF Torunia, które wynikają z zakresu wsparcia w ramach Celów Polityki: CP2, CP4, CP5 scharakteryzowanego w programie FEdKP. Wszystkie projekty wskazane do realizacji w ramach niniejszej Strategii, dla których planowane jest finansowanie ze środków programu FEdKP 2021-2027, wykazują pełną zgodność z zapisami tego programu.

Tabela. Wykazanie zgodności planowanej interwencji z celami i priorytetami określonymi w programie FEaKP 2021-2027

Cel Polityki	Priorytet	Cel szczegółowy	Nazwy projektów zgodnych z zakresem wsparcia w ramach celów i priorytetów
<p>Cel Polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>Priorytet 2 Fundusze Europejskie dla czystej energii i ochrony zasobów środowiska regionu</p>	<p>2(i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych</p>	<p>ZIT-TO-3 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 1 - budynek wielorodzinny przy ul. Poznańskiej 66 w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-4 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 2 - budynek wielorodzinny przy ul. Mickiewicza 118 w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-5 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 3 - budynek wielorodzinny przy ul. Kościuszki 44 w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-7 Promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez modernizację istniejącego oświetlenia w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-8 Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Urzędu Gminy z/s w Aleksandrowie Kujawskim.</p> <p>ZIT-TO-12 Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych w Toporzyszczewie Starym oraz w Bądkowie</p> <p>ZIT-TO-13 Termomodernizacja remizy OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice</p> <p>ZIT-TO-14 Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Kolonii Łowiczek</p> <p>ZIT-TO-19 Wymiana źródła ciepła w budynku Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego</p>

			<p>ZIT-TO-29 Termomodernizacja części budynku użyteczności publicznej w zasobach Urzędu Gminy Miejskiej Aleksandrów Kujawski przy ul. Juliusza Słowackiego 8 - I etap</p> <p>ZIT-TO-35 Wymiana źródła ciepła w ciepłowni lokalnej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Polskich Olimpijczyków w Ciechocinku</p> <p>ZIT-TO-45 Modernizacja kotłowni w budynkach użyteczności publicznej w Raciążku</p> <p>ZIT-TO-47 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Raciążek</p> <p>ZIT-TO-62 Wymiana źródła ciepła w budynkach użyteczności publicznej - Domu Pomocy Społecznej w Zakrzewie, Zespole Szkół Nr 1 CKP w Aleksandrowie Kujawskim, Powiatowym Urzędzie Pracy w Aleksandrowie Kujawskim, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Aleksandrowie Kujawskim</p> <p>ZIT-TO-63 Modernizacja energetyczna budynków SOSzW w Chełmnie</p> <p>ZIT-TO-75 Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Unisławiu</p> <p>ZIT-TO-78 Modernizacja energetyczna budynków publicznych w gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-83 Modernizacja energetyczna kompleksu Europejskiego Centrum Wymiany Młodzieży z przeznaczeniem pod rozwój usług Zakładu Aktywności Zawodowej - etap II</p> <p>ZIT-TO-90 Termomodernizacja Sali gimnastycznej w Papowie Biskupim</p> <p>ZIT-TO-96 Modernizacja lokalnej sieci ciepłowniczej w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Lisewie</p> <p>ZIT-TO-98 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Lisewo</p>
--	--	--	--

			<p>ZIT-TO-99 Wymiana oświetlenia ulicznego na terenie gminy Lisewo</p> <p>ZIT-TO-106 Dostawa i montaż instalacji fotowoltaicznych oraz pomp ciepła w budynkach użyteczności publicznej w Gminie Zbójno</p> <p>ZIT-TO-111 Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej - Stacja Uzdatniania Wody w miejscowości Nowa Wieś</p> <p>ZIT-TO-114 Kompleksowa termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego nr 2 przy ul. Szkolnej z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii</p> <p>ZIT-TO-124 Modernizacja ciepłowni lokalnych w kierunku wykorzystania OZE jako źródła ciepła</p> <p>ZIT-TO-127 Modernizacja kotłowni zasilającej budynki oświatowe w obrębie ulic Hallera wraz z modernizacją wew. Instalacji c.w.u. wraz z systemem zarządzania energią</p> <p>ZIT-TO-128 Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych na terenie miasta Chełmży</p> <p>ZIT-TO-137 Poprawa gminnego oświetlenia ulicznego</p> <p>ZIT-TO-145 Modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej na terenie Gminy Zławieś Wielka</p> <p>ZIT-TO-168 Termomodernizacja gminnych budynków komunalnych</p> <p>ZIT-TO-169 Wymiana oświetlenia gminnego - ulicznego</p> <p>ZIT-TO-170 Termomodernizacja gminnych budynków użyteczności publicznej</p>
	<p>Priorytet 2</p> <p>Fundusze Europejskie dla czystej energii i ochrony</p>	<p>2(iv)</p> <p>Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi</p>	<p>ZIT-TO-9 Parki kieszonkowe w walce ze zmianami klimatu</p> <p>ZIT-TO-11 Zielone korytarze Torunia</p>

	<p>zasobów środowiska regionu</p>	<p>i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego</p>	<p>ZIT-TO-15 Struga Toruńska od ul. Wały gen. Sikorskiego do rzeki Wisły wraz z rekultywacją zbiornika Kaszownik i rewitalizacją ich otoczenia na odcinku od ul. S. Batorego do wylotu ze zbiornika Kaszownik w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-21 Renowacja zbiorników wodnych w parku miejskim przy ul. Parkowej, zasilanych wodami opadowymi z pobliskich terenów</p> <p>ZIT-TO-84 Działania dotyczące rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury</p> <p>ZIT-TO-116 Zagospodarowanie Golubskiej Starówki</p> <p>ZIT-TO-130 Kompleksowa renowacja zieleni miejskiej w parku miejskim przy ulicy 3-go Maja w Chełmży</p> <p>ZIT-TO-131 Rewitalizacja zieleni miejskiej na obszarze miasta Chełmży</p>
	<p>Priorytet 2</p> <p>Fundusze Europejskie dla czystej energii i ochrony zasobów środowiska regionu</p>	<p>2(v)</p> <p>Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej</p>	<p>ZIT-TO-80 Budowa inteligentnych sieci wodociągowych w gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-104 Modernizacja sieci wodociągowej w gminie Kowalewo Pomorskie</p> <p>ZIT-TO-107 Modernizacja sieci wodociągowej w Gminie Zbójno</p> <p>ZIT-TO-112 Przebudowa i rozbudowa systemu wodociągowo-kanalizacyjnego na terenie Gminy Ciechocin</p> <p>ZIT-TO-122 Przebudowa i rozbudowa gminnej stacji wodociągowej w Gałczewie</p> <p>ZIT-TO-129 Przebudowa stacji uzdatniania wody - etap II</p> <p>ZIT-TO-147 Budowa stacji uzdatniania wody wraz ze studniami oraz elementami sieci wodociągowej</p> <p>ZIT-TO-152 Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Czernikowie</p>

	<p>Priorytet 3</p> <p>Fundusze Europejskie na zrównoważony transport miejski</p>	<p>2(viii)</p> <p>Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>	<p>ZIT-TO-10 Budowa ścieżki rowerowej Ciechocinek - Toruń</p> <p>ZIT-TO-18 Zakup autobusów zeroemisyjnych wraz z dostawą i integracją infrastruktury do ładowania</p> <p>ZIT-TO-20 Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą od ul. Śląskiego do pętli Olimpijska oraz zakup pojazdów technicznych</p> <p>ZIT-TO-23 Rozbudowa ul. Sobieskiego poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku od pl. Pokoju Toruńskiego do ul. Żółkiewskiego w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-24 Rozbudowa ul. Poznańskiej poprzez budowę infrastruktury rowerowej na odcinku od ul. Andersa do ul. Szubińskiej w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-26 Budowa rowerowego połączenia mostu im. J. Piłsudskiego z planowaną trasą rowerową wzdłuż mostu kolejowego im. E. Malinowskiego oraz ul. Rudacką w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-31 Modernizacja węzła przesiadkowego w Aleksandrowie Kujawskim</p> <p>ZIT-TO-37 Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Miejskiej Ciechocinek</p> <p>ZIT-TO-43 Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Miejskiej Nieszawa - kolejny etap</p> <p>ZIT-TO-49 Budowa ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych na terenie gminy Waganiec - kolejny etap</p> <p>ZIT-TO-51 Budowa ścieżki pieszo-rowerowej</p> <p>ZIT-TO-61 Budowa ścieżki rowerowej Ciechocinek - Toruń</p>
--	---	--	---

			<p>ZIT-TO-73 Budowa ścieżki pieszo rowerowej w miejscowości Kokocko</p> <p>ZIT-TO-109 Budowa ścieżek rowerowych: etap I - przy drodze wojewódzkiej nr 534; etap II - od DW 534 do Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni</p> <p>ZIT-TO-119 Rozwój infrastruktury rowerowej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-123 Kontynuacja budowy sieci dróg rowerowych w Powiecie Toruńskim</p> <p>ZIT-TO-134 Budowa ścieżki rowerowej łączącej os. Kąkol w Cierpicach z istniejącą ścieżką rowerową wzdłuż ul. Ogrodowej w Cierpicach (ok. 1,5 km)</p> <p>ZIT-TO-135 Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Sosnowej w Cierpicach od os. Stokrotka (przy zakładzie Andrewex) do Szkoły Podstawowej w Cierpicach (ok. 1,7 km)</p> <p>ZIT-TO-144 Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Zławieś Wielka</p> <p>ZIT-TO-149 Budowa ścieżki rowerowej na odcinku Wybczyk - Wybcz</p> <p>ZIT-TO-156 Poprawa spójności komunikacyjnej dróg rowerowych na terenie Gminy Chełmża</p> <p>ZIT-TO-160 Rozbudowa drogi powiatowej nr 2008C poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku Gostkowo-Lipniczki</p> <p>ZIT-TO-167 Budowa drogi dla rowerów w Lubiczu Dolnym</p>
<p>Cel Polityki 4.</p> <p>Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca</p>	<p>Priorytet 7</p> <p>Fundusze Europejskie na rozwój lokalny</p>	<p>4(f)</p> <p>Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w</p>	<p>ZIT-TO-33 Kompetentne szkoły - poprawa jakości kształcenia ogólnego Szkół Podstawowych z terenu powiatu aleksandrowskiego.</p>

<p>Europejski filar praw socjalnych</p>		<p>szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami</p>	<p>ZIT-TO-38 Nauka poTężnie</p> <p>ZIT-TO-39 Edukacja Przyszłości w Ciechocinku</p> <p>ZIT-TO-46 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych</p> <p>ZIT-TO-48 Zielona transformacja w toruńskich przedszkolach - dostosowanie przedszkoli do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją</p> <p>ZIT-TO-50 Zielona transformacja w toruńskich szkołach - dostosowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją</p> <p>ZIT-TO-52 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy</p> <p>ZIT-TO-53 Dobry zawód to przyszłość - edycja III.</p> <p>ZIT-TO-54 Kursy nadające kwalifikacje i podwyższające kompetencje uczniów i nauczycieli szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego, praktyki zawodowe i staże dla uczniów, staże branżowe dla nauczycieli oraz doposażenie pracowni szkolnych i międzyszkolnych</p> <p>ZIT-TO-55 Zdobądź uprawnienia- spełniaj marzenia na rynku pracy.</p> <p>ZIT-TO-56 Zielona transformacja w toruńskich szkołach zawodowych - dostosowanie szkół do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją</p>
---	--	---	---

			<p>ZIT-TO-57 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy</p> <p>ZIT-TO-58 Szkoła zawodowa szansą na przyszłość- IV etap.</p> <p>ZIT-TO-59 Nowoczesna technologia inwestycją w przyszłość.</p> <p>ZIT-TO-60 Wielozmysłowe poznawanie świata z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.</p> <p>ZIT-TO-64 Zawodowo i profesjonalnie w szkołach z powiatu chełmińskiego</p> <p>ZIT-TO-65 Prosta sprawa - kompetencje to podstawa</p> <p>ZIT-TO-68 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Stolno</p> <p>ZIT-TO-71 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Chełmno</p> <p>ZIT-TO-76 Klucz do wiedzy</p> <p>ZIT-TO-81 Rozumiem świat - projekt edukacyjny w gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-86 Poznają, eksperymentują, decydują! Szkolne laboratorium umiejętności - v. 2.</p> <p>ZIT-TO-91 Wzrost jakości kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych w Gminie Papowo Biskupie</p> <p>ZIT-TO-92 Wychowanie przedszkolne</p> <p>ZIT-TO-100 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych na terenie gminy Lisewo</p>
--	--	--	--

			<p>ZIT-TO-118 Wsparcie wychowania przedszkolnego w Mieście Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-125 Powiatowi fachowcy</p> <p>ZIT-TO-126 EU-geniusz w świecie naukowych żywołów</p> <p>ZIT-TO-138 Dobry początek. Kompleksowy system wsparcia przedszkoli i oddziałów przedszkolnych z Gminy Obrowo</p> <p>ZIT-TO-151 Utworzenie i funkcjonowanie nowych miejsc przedszkolnych na terenie Gminy Łubianka</p> <p>ZIT-TO-163 Kształcenie przedszkolne w gminie Łysomice</p>
	<p>Priorytet 6</p> <p>Fundusze Europejskie na rzecz zwiększania dostępności regionalnej infrastruktury dla mieszkańców</p>	<p>4(ii)</p> <p>Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz on-line</p>	<p>ZIT-TO-1 Poprawa dostępności szkół dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym budowa pełnowymiarowej bieżni tartanowej wraz z boiskiem lekkoatletycznym</p> <p>ZIT-TO-16 Modernizacja i adaptacja wraz z wyposażeniem Publicznej Szkoły Muzycznej I stopnia w Konecku.</p> <p>ZIT-TO-42 Nowoczesne pracownie zawodowe odzwierciedlające rzeczywiste warunki pracy</p> <p>ZIT-TO-67 Centrum Edukacyjno-Kulturalne - Budowa Oddziałów Przedszkolnych w Stolnie</p> <p>ZIT-TO-79 Poprawa dostępności Zespołu Szkół w Zbrachlinie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym utworzenie pierwszej pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie</p> <p>ZIT-TO-85 Modernizacja z wyposażeniem punktu filialnego Przedszkola Miejskiego Tęczowy Zakątek mieszczącego się w części jednego z dwóch budynków siedziby Szkoły Podstawowej nr 2 w Chełmnie przy ul 22 Stycznia 4.</p>

			<p>ZIT-TO-103 Inwestycja w infrastrukturę kształcenia zawodowego przy ul. Odrodzenia 8 w Kowalewie Pomorskim; Remont warsztatów samochodowych</p> <p>ZIT-TO-115 Poprawa dostępności Szkoły Podstawowej nr 2 im. Orła Białego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym modernizacja stadionu OSIR w Golubiu-Dobrzyniu</p> <p>ZIT-TO-139 Budowa kompleksu przedszkolno-żłobkowego w Obrowie</p> <p>ZIT-TO-157 Budowa przedszkola w Grzywnie Gm. Chełmża</p> <p>ZIT-TO-162 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w gminie Łysomice</p> <p>ZIT-TO-171 Budowa przedszkola "Chatka Puchatka" w Lubiczu Górnym z zagospodarowaniem terenu wraz z wyburzeniem starego obiektu</p>
	<p>Priorytet 6</p> <p>Fundusze Europejskie na rzecz zwiększania dostępności regionalnej infrastruktury dla mieszkańców</p>	<p>4(v)</p> <p>Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej</p>	<p>ZIT-TO-44 Kompleksowa rehabilitacja kardiologiczna w warunkach pobytu dziennego w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. M. Kopernika w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-66 Rozbudowa oraz modernizacja i doposażenie ZOZ w Chełmnie</p>
<p>Cel Polityki 5.</p>	<p>Priorytet 5</p>	<p>5(i)</p>	

<p>Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych</p>	<p>Fundusze Europejskie na wzmocnienie potencjałów endogenicznych regionu</p>	<p>Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>	<p>ZIT-TO-2 Przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych położonych na terenie Specjalnego Obszaru Gospodarczego Ośno w Gminie Aleksandrów Kujawski</p> <p>ZIT-TO-6 Odnowa przestrzeni publicznej poprzez budowę miejsca wypoczynku i rekreacji w miejscowości Stawki.</p> <p>ZIT-TO-25 Budowa ogrodzenia Miejskiego Centrum Kultury wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych.</p> <p>ZIT-TO-27 Zagospodarowanie terenów i stawów parku miejskiego przy ulicy Parkowej oraz Placu 3 Maja w Aleksandrowie Kujawskim</p> <p>ZIT-TO-28 Budowa ciągu pieszo rowerowego wzdłuż ul. Barbarka na odcinku ul. Polnej do Osady Leśnej Barbarka</p> <p>ZIT-TO-30 Wzrost potencjału edukacyjnego i badawczego regionu poprzez rozbudowę i przebudowę wystawy "Rzeka" oraz likwidację barier architektonicznych w Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy</p> <p>ZIT-TO-34 Kompleksowa modernizacja, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zieleni w Zamku Krzyżackim oraz realizacja wystaw stałych i czasowych</p> <p>ZIT-TO-40 Obrazy sacrum - sacrum obrazów. Modernizacja wystawy stałej sztuki średniowiecznej w Muzeum Okręgowym w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-40a Remont konserwatorski elewacji Kamienicy pod Gwiazdą wraz z modernizacją wystawy stałej</p> <p>ZIT-TO-40b Wykonanie izolacji pionowej ścian zewnętrznych i remont zniszczonych elewacji zewnętrznych budynku dawnego klasztoru sióstr benedyktynek z przełomu XIV/XV w. przy ul. św. Jakuba 20a w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-41 Budowanie marki miasta Torunia w oparciu o walory architektoniczne za pomocą nowoczesnych technologii</p>
--	---	---	--

			<p>ZIT-TO-69 Odnowa przestrzeni publicznej w Stolnie, Oborach, Małem Czystem oraz Wabczu na terenie Gminy Stolno</p> <p>ZIT-TO-70 Budowa Centrum Aktywności Lokalnej w Małych Łunawach</p> <p>ZIT-TO-72 Budowa i wyposażenie siedziby Gminnej Biblioteki Publicznej - Centrum Usług Kulturalnych i Społecznych w Kolnie</p> <p>ZIT-TO-77 Odnowa przestrzeni publicznej w parku w Unisławiu</p> <p>ZIT-TO-82 Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-87 Poprawa funkcjonalności z doposażeniem siedziby Chełmińskiego Domu Kultury w Chełmnie przy ul. Dworcowej 40a</p> <p>ZIT-TO-88 Centrum rozwoju nad Jeziorem Starogrodzkim</p> <p>ZIT-TO-89 Rewaloryzacja parku miejskiego Stare Planty</p> <p>ZIT-TO-93 Kompleksowa modernizacja budynku GOK w Papowie Biskupim</p> <p>ZIT-TO-94 Wsparcie instytucji kultury (światlic wiejskich) na terenie gminy Papowo Biskupie</p> <p>ZIT-TO-95 Modernizacja obiektu rekreacyjnego w miejscowości Papowo Biskupie</p> <p>ZIT-TO-101 Przebudowa przestrzeni publicznej w Krusinie</p> <p>ZIT-TO-105 Adaptacja byłego budynku Urzędu Miejskiego na obiekt pełniący funkcje kulturalne (biblioteka, centrum aktywizacji społecznej, Izba pamięci)</p> <p>ZIT-TO-108 Renowacja zabytkowego parku oraz terenu wokół pałacu w miejscowości Zbójno</p> <p>ZIT-TO-110 Kompleksowa modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Radominie</p>
--	--	--	--

			<p>ZIT-TO-113 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie Gminy Ciechocin</p> <p>ZIT-TO-117 Zagospodarowanie terenu przy Szkole Podstawowej nr 1 przy ul. Zamkowej</p> <p>ZIT-TO-120 Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-121 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-132 Zagospodarowanie turystyczne terenów wokół Jeziora Chełmżyńskiego</p> <p>ZIT-TO-133 Kompleksowa odnowa przestrzeni miejskiej w obszarze zdegradowanym Chełmży</p> <p>ZIT-TO-136 Odnowa przestrzeni publicznych na terenie Gminy Wielka Nieszawka</p> <p>ZIT-TO-140 Rewitalizacja stawu i stworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku w terenie wokół stawu przy al. Lipowej w miejscowości Obrowo</p> <p>ZIT-TO-141 Modernizacja parku w miejscowości Łążyn</p> <p>ZIT-TO-142 Zagospodarowanie terenu w miejscowości Osiek nad Wisłą</p> <p>ZIT-TO-143 Zagospodarowanie terenu przy ul. Dworcowej w Obrowie</p> <p>ZIT-TO-146 Odnowa istniejącego placu dożynkowego w miejscowości Zławieś Mała wraz z istniejącą infrastrukturą oraz budowa placów zabaw na terenie Gminy Zławieś Wielka.</p> <p>ZIT-TO-148 Zagospodarowanie na cele rekreacyjne jeziora Kozielec i jego otoczenia w Łubiance</p>
--	--	--	---

			<p>ZIT-TO-150 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Łubianka</p> <p>ZIT-TO-153 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie gminy Czernikowo</p> <p>ZIT-TO-154 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie gminy Czernikowo</p> <p>ZIT-TO-155 Zagospodarowanie terenu wokół chaty kantora we Włęczu</p> <p>ZIT-TO-158 Rewaloryzacja zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Brąchnówku</p> <p>ZIT-TO-159 Przebudowa części budynków pogimnazjalnych wraz z terenem przyległym w celu stworzenia oferty dla seniorów</p> <p>ZIT-TO-164 Wsparcie instytucji kultury</p> <p>ZIT-TO-165 Rozwój turystyki w gminie Łysomice</p> <p>ZIT-TO-166 Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Łysomice</p> <p>ZIT-TO-172 Rozbiórka i odbudowa budynku przy ul. Grębockiej 1 w Lubiczu Dolnym z przeznaczeniem na obiekt użyteczności publicznej</p> <p>ZIT-TO-173 Budowa obiektu kultury przy ul. Księżycowej w Grębocinie wraz z parkingami</p> <p>ZIT-TO-174 Wsparcie administracyjne wdrażania ZIT na obszarze MOF Torunia - 1 i 2 etap</p> <p>ZIT-TO-175 Rewitalizacja</p>
--	--	--	---

Na problemy oraz potrzeby obszaru MOF Torunia odpowiada również projekt realizowany w programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 pn. „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu”. Będzie on. Zgodność projektu z celami i priorytetami FEnIKS przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela. Wykazanie zgodności planowanej interwencji z celami i priorytetami określonymi w programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027

Cel Polityki	Priorytet	Cel szczegółowy	Nazwy projektów zgodnych z zakresem wsparcia w ramach celów i priorytetów
<p>CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa</p>	<p>Priorytet 3 Transport miejski</p>	<p>2 (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>	<p>Nazwa projektu: Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu.</p> <p>Celem projektu jest rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w Toruniu poprzez modernizację infrastruktury szynowej, modernizację i rozbudowę zaplecza technicznego dla taboru szynowego i autobusowego oraz zakup taboru szynowego.</p> <p>Działania realizowane w ramach projektu będą polegać na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modernizacji linii tramwajowych pozostających w złym stanie technicznym wraz z wymianą sieci trakcyjnej oraz infrastrukturą towarzyszącą; - budowie nowej zajezdni tramwajowo-autobusowej do obsługi nowoczesnego taboru; - modernizacji istniejącej zajezdni tramwajowej; - zakupie nowego taboru tramwajowego oraz pojazdów technicznych.

9. Lista projektów podstawowych (wraz z informacją na temat sposobu ich wyboru oraz powiązania z innymi projektami)

9.1. Tryb i zasady naboru projektów

Projekty wybrane do listy podstawowej Strategii ZIT MOF Torunia realizują cele określone w diagnozie Strategii - odwołują się do obszarów problemowych, potrzeb oraz potencjałów rozwojowych zdefiniowanych na jej podstawie. Wyniki analizy szans i wyzwań rozwojowych zawartych w diagnozie Strategii MOF Torunia były punktem wyjścia do wyznaczenia logicznie powiązanych z nimi celów, a te podstawą wyboru przedsięwzięć zmierzających do ich osiągnięcia.

Zgodnie z dokumentem „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027” istotą Strategii ZIT jest realizacja projektów zintegrowanych tj. wpisujących się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i ukierunkowanych na rozwiązywanie wspólnych problemów - projekt zintegrowany ma wpływ na więcej niż jedną gminę w MOF oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii.

Ww. dokument wskazuje ponadto, iż projekt zintegrowany powinien realizować jeden lub kilka z następujących celów:

- a. wspierać rozwój gospodarczy;
- b. dążyć do neutralności klimatycznej;
- c. wpływać na zwiększenie dostępności do usług publicznych;
- d. realnie przekładać się na poprawę jakości życia mieszkańców;
- e. opierać się na inteligentnym zarządzaniu.

W ramach prac nad Strategią ZIT dla MOF Torunia już od czerwca 2021 roku - od momentu podpisania „Porozumienia w sprawie współpracy na rzecz integracji społeczno-gospodarczej i zrównoważonego rozwoju gmin i powiatów w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia” - rozpoczęły się spotkania oraz konsultacje przedstawicieli władz samorządowych, podczas których rozmawiano o potrzebach i problemach poszczególnych gmin i powiatów jak i całego obszaru funkcjonalnego Miasta Torunia. Był to pierwszy etap wyboru projektów, którego celem było zdiagnozowanie potrzeb oraz zgłoszenie propozycji projektowych w oparciu o ideę budowania partnerstwa i współpracy, z uwzględnieniem powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych wszystkich członków porozumienia.

Propozycje projektowe zgłaszane przez poszczególnych partnerów Porozumienia, wcześniej wewnątrznie konsultowane były z mieszkańcami gmin, radnymi, radami sołeckimi, organizacjami pozarządowymi działającymi na danym obszarze - kołami gospodyń wiejskich, klubami seniora, klubami sportowymi, a niektóre zgłaszane były przez samych mieszkańców w bezpośrednich wnioskach czy zapytaniach.

W kolejnym etapie wszystkie zgłoszone przedsięwzięcia zostały poddane szczegółowej weryfikacji. Poza preferencjami wyboru przedsięwzięć określonymi dla poszczególnych obszarów wsparcia - zawartymi w dokumencie Polityka Terytorialna Województwa Kujawsko-Pomorskiego, do wszystkich zgłoszonych projektów przyjęto preferencje ogólne - sprawdzano czy dany projekt wynika z diagnozy Strategii ZIT MOF Torunia i realizuje w najwyższym stopniu cele i potrzeby rozwojowe danego obszaru oraz czy jest to projekt zintegrowany.

Zgodnie z dokumentem „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027”, projekt zintegrowany powinien spełniać przynajmniej jeden z dwóch warunków:

- a. być projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej;
- b. deklarować wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, tj. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin obszaru funkcjonalnego, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Ponadto, Partnerzy porozumienia przyjęli dodatkowe kryteria wyboru projektów, które miały za zadanie wspomóc wewnętrzny proces negocjacji i doprowadzić do wyboru przedsięwzięć, które w najwyższym stopniu służyć będą zaspokojeniu potrzeb rozwojowych obszaru MOF Torunia oraz wykorzystaniu jego potencjału:

- projekt realizuje cele główne i operacyjne Strategii Przyspieszenia 2030+,
- projekt charakteryzuje osiągnięcie pełnej gotowości technicznej najpóźniej do połowy 2025 r.,
- projekt spełnia zasady DNSH,
- projekt charakteryzuje się istotnym znaczeniem dla rozwoju MOF Torunia w aspekcie społecznym, gospodarczym, środowiskowym.

Wybrane przedsięwzięcia musiały również wykazywać zgodność z założeniami dokumentu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027, którego pierwsza wersja ukazała się w październiku 2021 roku. Były również aktualizowane pod kątem merytorycznym i finansowym oraz dostosowywane do kolejnych wersji dokumentu FEdKP 2021-2027 oraz założeń dokumentu Polityka Terytorialna Województwa Kujawsko-Pomorskiego, w którym wskazane zostały m. in. główne założenia Polityki Terytorialnej oraz podział alokacji na poszczególne instrumenty terytorialne. Projekty wybrane do dofinansowania zostały również zaprezentowane partnerom społeczno-gospodarczym wybranym do Rady ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia.

Wybór projektów odbywał się na zasadach partnerstwa i zgodnie z zasadami identyfikacji projektów do wyboru w trybie niekonkurencyjnym. Ostatecznie, przedsięwzięcia wybrane do dofinansowania przekazane zostały Instytucji Zarządzającej w formie fiszek projektowych.

9.2. Uzasadnienie wyboru projektów poprzez wykazanie zgodności projektów z potrzebami rozwojowymi danego obszaru

Bardzo duże znaczenie w kontekście możliwych do uzyskania efektów w wyniku realizacji zaplanowanych projektów, posiada stopień wpisania się ich w potrzeby rozwojowe obszaru. Aby stworzyć dobre warunki dla rozwoju całego obszaru, należy ukierunkować interwencję na najbardziej istotne sfery, w których występuje potencjał do jego osiągnięcia. Poza tym bardzo ważna jest również odpowiedź na diagnozowane na danym obszarze problemy, które mogą z kolei ograniczać możliwość prowadzenia działań w kluczowych sferach (przykładem może być np. mała liczba miejsc w placówkach przedszkolnych, co ogranicza możliwość podniesienia dostępności do usług w sferze wychowania przedszkolnego). Zaplanowane do realizacji projekty na obszarze MOF Torunia wpisują się w potrzeby rozwojowe w kilku sferach, które przedstawiono w tabeli.

Tabela. Uzasadnienie wyboru projektów do wsparcia

NAZWA SFERY	PROJEKTY	UZASADNIENIE POTRZEBY REALIZACJI PROJEKTU
Gospodarka	ZIT-TO-2 Przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych położonych na terenie Specjalnego Obszaru Gospodarczego Ośno w Gminie Aleksandrów Kujawski	Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery gospodarki są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Przedsiębiorczość”
Termomodernizacja i poprawa efektywności energetycznej	<p>ZIT-TO-3 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 1 - budynek wielorodzinny przy ul. Poznańskiej 66 w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-4 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 2 - budynek wielorodzinny przy ul. Mickiewicza 118 w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-5 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 3 - budynek wielorodzinny przy ul. Kościuszki 44 w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-7 Promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez modernizację istniejącego oświetlenia w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-8 Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Urzędu Gminy z/s w Aleksandrowie Kujawskim.</p> <p>ZIT-TO-12 Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych w Toporzyszczewie Starym oraz w Bądkowie</p> <p>ZIT-TO-13 Termomodernizacja remizy OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowie</p> <p>ZIT-TO-14 Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Kolonii Łowiczek</p> <p>ZIT-TO-19 Wymiana źródła ciepła w budynku Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego</p> <p>ZIT-TO-29 Termomodernizacja części budynku użyteczności publicznej w zasobach Urzędu Gminy Miejskiej Aleksandrów Kujawski przy ul. Juliusza Słowackiego 8 - I etap</p> <p>ZIT-TO-35 Wymiana źródła ciepła w ciepłowni lokalnej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Polskich Olimpijczyków w Ciechocinku</p> <p>ZIT-TO-45 Modernizacja kotłowni w budynkach użyteczności publicznej w Raciążku</p> <p>ZIT-TO-47 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Raciążek</p> <p>ZIT-TO-62 Wymiana źródła ciepła w budynkach użyteczności publicznej - Domu Pomocy Społecznej w Zakrzewie, Zespole Szkół Nr 1 CKP w Aleksandrowie Kujawskim, Powiatowym Urzędzie Pracy w Aleksandrowie Kujawskim,</p>	Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery termomodernizacji są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Poprawa efektywności energetycznej, redukcja emisji zanieczyszczeń i adaptacja do zmian klimatu”

	<p>Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Aleksandrowie Kujawskim</p> <p>ZIT-TO-63 Modernizacja energetyczna budynków SOSzW w Chełmnie</p> <p>ZIT-TO-75 Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Unisławiu</p> <p>ZIT-TO-78 Modernizacja energetyczna budynków publicznych w gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-83 Modernizacja energetyczna kompleksu Europejskiego Centrum Wymiany Młodzieży z przeznaczeniem pod rozwój usług Zakładu Aktywności Zawodowej - etap II</p> <p>ZIT-TO-90 Termomodernizacja Sali gimnastycznej w Papowie Biskupim</p> <p>ZIT-TO-96 Modernizacja lokalnej sieci ciepłowniczej w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Lisewie</p> <p>ZIT-TO-98 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Lisewo</p> <p>ZIT-TO-99 Wymiana oświetlenia ulicznego na terenie gminy Lisewo</p> <p>ZIT-TO-106 Dostawa i montaż instalacji fotowoltaicznych oraz pomp ciepła w budynkach użyteczności publicznej w Gminie Zbójno</p> <p>ZIT-TO-111 Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej - Stacja Uzdatniania Wody w miejscowości Nowa Wieś</p> <p>ZIT-TO-114 Kompleksowa termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego nr 2 przy ul. Szkolnej z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii</p> <p>ZIT-TO-124 Modernizacja ciepłowni lokalnych w kierunku wykorzystania OZE jako źródła ciepła</p> <p>ZIT-TO-127 Modernizacja kotłowni zasilającej budynki oświatowe w obrębie ulic Hallera wraz z modernizacją wew. Instalacji c.w.u. wraz z systemem zarządzania energią</p> <p>ZIT-TO-128 Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych na terenie miasta Chełmży</p> <p>ZIT-TO-137 Poprawa gminnego oświetlenia ulicznego</p> <p>ZIT-TO-145 Modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej na terenie Gminy Zławieś Wielka</p> <p>ZIT-TO-168 Termomodernizacja gminnych budynków komunalnych</p> <p>ZIT-TO-169 Wymiana oświetlenia gminnego - ulicznego</p> <p>ZIT-TO-170 Termomodernizacja gminnych budynków użyteczności publicznej</p>	
<p>Adaptacja do zmian klimatu</p>	<p>ZIT-TO-9 Parki kieszonkowe w walce ze zmianami klimatu</p> <p>ZIT-TO-11 Zielone korytarze Torunia</p> <p>ZIT-TO-15 Struga Toruńska od ul. Wały gen. Sikorskiego do rzeki Wisły wraz z rekultywacją zbiornika Kaszownik i</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery adaptacji do zmian klimatu są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Poprawa efektywności energetycznej, redukcja emisji zanieczyszczeń i adaptacja do zmian klimatu”</p>

	<p>rewitalizacją ich otoczenia na odcinku od ul. S. Batorego do wylotu ze zbiornika Kaszownik w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-21 Renowacja zbiorników wodnych w parku miejskim przy ul. Parkowej, zasilanych wodami opadowymi z pobliskich terenów</p> <p>ZIT-TO-84 Działania dotyczące rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury</p> <p>ZIT-TO-116 Zagospodarowanie Golubskiej Starowki</p> <p>ZIT-TO-130 Kompleksowa renowacja zieleni miejskiej w parku miejskim przy ulicy 3-go Maja w Chełmży</p> <p>ZIT-TO-131 Rewitalizacja zieleni miejskiej na obszarze miasta Chełmży</p>	
Gospodarka wodno-ściekowa	<p>ZIT-TO-80 Budowa inteligentnych sieci wodociągowych w gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-104 Modernizacja sieci wodociągowej w gminie Kowalewo Pomorskie</p> <p>ZIT-TO-107 Modernizacja sieci wodociągowej w Gminie Zbójno</p> <p>ZIT-TO-112 Przebudowa i rozbudowa systemu wodociągowo-kanalizacyjnego na terenie Gminy Ciechocin</p> <p>ZIT-TO-122 Przebudowa i rozbudowa gminnej stacji wodociągowej w Gałczewie</p> <p>ZIT-TO-129 Przebudowa stacji uzdatniania wody - etap II</p> <p>ZIT-TO-147 Budowa stacji uzdatniania wody wraz ze studniami oraz elementami sieci wodociągowej</p> <p>ZIT-TO-152 Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Czernikowie</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery termomodernizacji są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Gospodarka wodno-ściekowa”</p>
Transport	<p>ZIT-TO-10 Budowa ścieżki rowerowej Ciehocinek - Toruń</p> <p>ZIT-TO-18 Zakup autobusów zeroemisyjnych wraz z dostawą i integracją infrastruktury do ładowania</p> <p>ZIT-TO-20 Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą od ul. Śląskiego do pętli Olimpijska oraz zakup pojazdów technicznych</p> <p>ZIT-TO-23 Rozbudowa ul. Sobieskiego poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku od pl. Pokoju Toruńskiego do ul. Żółkiewskiego w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-24 Rozbudowa ul. Poznańskiej poprzez budowę infrastruktury rowerowej na odcinku od ul. Andersa do ul. Szubińskiej w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-26 Budowa rowerowego połączenia mostu im. J. Piłsudskiego z planowaną trasą rowerową wzdłuż mostu kolejowego im. E. Malinowskiego oraz ul. Rudacką w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-31 Modernizacja węzła przesiadkowego w Aleksandrowie Kujawskim</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery transportu są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Transport”</p>

	<p>ZIT-TO-37 Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Miejskiej Ciechocinek</p> <p>ZIT-TO-43 Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Miejskiej Nieszawa - kolejny etap</p> <p>ZIT-TO-49 Budowa ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych na terenie gminy Waganiec - kolejny etap</p> <p>ZIT-TO-51 Budowa ścieżki pieszo-rowerowej</p> <p>ZIT-TO-61 Budowa ścieżki rowerowej Ciechocinek - Toruń</p> <p>ZIT-TO-73 Budowa ścieżki pieszo-rowerowej w miejscowości Kokocko</p> <p>ZIT-TO-109 Budowa ścieżek rowerowych: etap I - przy drodze wojewódzkiej nr 534; etap II - od DW 534 do Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni</p> <p>ZIT-TO-119 Rozwój infrastruktury rowerowej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-123 Kontynuacja budowy sieci dróg rowerowych w Powiecie Toruńskim</p> <p>ZIT-TO-134 Budowa ścieżki rowerowej łączącej os. Kąkol w Cierpicach z istniejącą ścieżką rowerową wzdłuż ul. Ogrodowej w Cierpicach (ok. 1,5 km)</p> <p>ZIT-TO-135 Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Sosnowej w Cierpicach od os. Stokrotka (przy zakładzie Andrewex) do Szkoły Podstawowej w Cierpicach (ok. 1,7 km)</p> <p>ZIT-TO-144 Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Zławieś Wielka</p> <p>ZIT-TO-149 Budowa ścieżki rowerowej na odcinku Wybczyk - Wybcz</p> <p>ZIT-TO-156 Poprawa spójności komunikacyjnej dróg rowerowych na terenie Gminy Chełmża</p> <p>ZIT-TO-160 Rozbudowa drogi powiatowej nr 2008C poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku Gostkowo-Lipniczki</p> <p>ZIT-TO-167 Budowa drogi dla rowerów w Lubiczu Dolnym</p>	
<p>Wychowanie przedszkolne</p>	<p>ZIT-TO-38 Nauka poTężnie</p> <p>ZIT-TO-46 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych</p> <p>ZIT-TO-48 Zielona transformacja w toruńskich przedszkolach - dostosowanie przedszkoli do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją</p> <p>ZIT-TO-67 Centrum Edukacyjno-Kulturalne - Budowa Oddziałów Przedszkolnych w Stolnie</p> <p>ZIT-TO-Modernizacja z wyposażeniem punktu filialnego Przedszkola Miejskiego Tęczowy Zakątek mieszczącego się w części jednego z dwóch budynków</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery wychowania przedszkolnego są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Wychowanie przedszkolne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunek dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury wychowania przedszkolnego)”</p>

	<p>siedziby Szkoły Podstawowej nr 2 w Chełmnie przy ul 22 Stycznia 4.</p> <p>ZIT-TO-92 Wychowanie przedszkolne</p> <p>ZIT-TO-118 Wsparcie wychowania przedszkolnego w Mieście Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-138 Dobry początek. Kompleksowy system wsparcia przedszkoli i oddziałów przedszkolnych z Gminy Obrowo</p> <p>ZIT-TO-139 Budowa kompleksu przedszkolno-żłobkowego w Obrowie</p> <p>ZIT-TO-151 Utworzenie i funkcjonowanie nowych miejsc przedszkolnych na terenie Gminy Łubianka</p> <p>ZIT-TO-157 Budowa przedszkola w Grzywnie Gm. Chełmża</p> <p>ZIT-TO-162 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w gminie Łysomice</p> <p>ZIT-TO-163 Kształcenie przedszkolne w gminie Łysomice</p> <p>ZIT-TO-171 Budowa przedszkola "Chatka Puchatka" w Lubiczu Górnym z zagospodarowaniem terenu wraz z wyburzeniem starego obiektu</p>	
<p>Edukacja</p>	<p>ZIT-TO-1 Poprawa dostępności szkół dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym budowa pełnowymiarowej bieżni tartanowej wraz z boiskiem lekkoatletycznym</p> <p>ZIT-TO-16 Modernizacja i adaptacja wraz z wyposażeniem Publicznej Szkoły Muzycznej I stopnia w Konecku.</p> <p>ZIT-TO-33 Kompetentne szkoły - poprawa jakości kształcenia ogólnego Szkół Podstawowych z terenu powiatu aleksandrowskiego.</p> <p>ZIT-TO-39 Edukacja Przyszłości w Ciechocinku</p> <p>ZIT-TO-42 Nowoczesne pracownie zawodowe odzwierciedlające rzeczywiste warunki pracy</p> <p>ZIT-TO-50 Zielona transformacja w toruńskich szkołach - dostosowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją</p> <p>ZIT-TO-52 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy</p> <p>ZIT-TO-53 Dobry zawód to przyszłość - edycja III.</p> <p>ZIT-TO-54 Kursy nadające kwalifikacje i podwyższające kompetencje uczniów i nauczycieli szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego, praktyki zawodowe i staże dla uczniów, staże branżowe dla nauczycieli oraz doposażenie pracowni szkolnych i międzyszkolnych</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery edukacji są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziałach „Kształcenie ogólne (w tym identyfikacja gmin spełniających warunków dostępowy wsparcia w zakresie infrastruktury edukacyjnej bazy sportowej)”, „Szkoly podstawowe i jakość kształcenia na poziomie szkoły podstawowej”, „Szkoly ponadpodstawowe maturalne”, „Szkoly ponadpodstawowe zawodowe”</p>

	<p>ZIT-TO-55 Zdobądź uprawnienia- spełniaj marzenia na rynku pracy.</p> <p>ZIT-TO-56 Zielona transformacja w toruńskich szkołach zawodowych - dostosowanie szkół do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją</p> <p>ZIT-TO-57 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy</p> <p>ZIT-TO-58 Szkoła zawodowa szansą na przyszłość- IV etap.</p> <p>ZIT-TO-59 Nowoczesna technologia inwestycją w przyszłość.</p> <p>ZIT-TO-60 Wielozmysłowe poznawanie świata z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.</p> <p>ZIT-TO-64 Zawodowo i profesjonalnie w szkołach z powiatu chełmińskiego</p> <p>ZIT-TO-65 Prosta sprawa - kompetencje to podstawa</p> <p>ZIT-TO-68 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Stolno</p> <p>ZIT-TO-71 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Chełmno</p> <p>ZIT-TO-76 Klucz do wiedzy</p> <p>ZIT-TO-79 Poprawa dostępności Zespołu Szkół w Zbrachlinie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym utworzenie pierwszej pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie</p> <p>ZIT-TO-81 Rozumiem świat - projekt edukacyjny w gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-86 Poznają, eksperymentują, decydują! Szkolne laboratorium umiejętności - v. 2.</p> <p>ZIT-TO-91 Wzrost jakości kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych w Gminie Papowo Biskupie</p> <p>ZIT-TO-100 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych na terenie gminy Lisewo</p> <p>ZIT-TO-103 Inwestycja w infrastrukturę kształcenia zawodowego przy ul. Odrodzenia 8 w Kowalewie Pomorskim; Remont warsztatów samochodowych</p> <p>ZIT-TO-115 Poprawa dostępności Szkoły Podstawowej nr 2 im. Orła Białego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym modernizacja stadionu OSIR w Golubiu-Dobrzyniu</p> <p>ZIT-TO-125 Powiatowi fachowcy</p> <p>ZIT-TO-126 EU-geniusz w świecie naukowych żywiołów</p>	
<p>Zdrowie</p>	<p>ZIT-TO-44 Kompleksowa rehabilitacja kardiologiczna w warunkach pobytu</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery rewitalizacji i odnowy przestrzeni publicznej są</p>

	<p>dziennego w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. M. Kopernika w Toruniu ZIT-TO-66 Rozbudowa oraz modernizacja i doposażenie ZOZ w Chełmnie</p>	<p>opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Opieka zdrowotna”</p>
Kultura	<p>Z ZIT-TO-25 Budowa ogrodzenia Miejskiego Centrum Kultury wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych. ZIT-TO-30 Wzrost potencjału edukacyjnego i badawczego regionu poprzez rozbudowę i przebudowę wystawy "Rzeka" oraz likwidację barier architektonicznych w Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy ZIT-TO-34 Kompleksowa modernizacja, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zieleni w Zamku Krzyżackim oraz realizacja wystaw stałych i czasowych ZIT-TO-40 Obrazy sacrum - sacrum obrazów. Modernizacja wystawy stałej sztuki średniowiecznej w Muzeum Okręgowym w Toruniu ZIT-TO-40a Remont konserwatorski elewacji Kamienicy pod Gwiazdą wraz z modernizacją wystawy stałej ZIT-TO-40b Wykonanie izolacji pionowej ścian zewnętrznych i remont zniszczonych elewacji zewnętrznych budynku dawnego klasztoru sióstr benedyktynek z przełomu XIV/XV w. przy ul. św. Jakuba 20a w Toruniu ZIT-TO-72 Budowa i wyposażenie siedziby Gminnej Biblioteki Publicznej - Centrum Usług Kulturalnych i Społecznych w Kolnie ZIT-TO-87 Poprawa funkcjonalności z doposażeniem siedziby Chełmińskiego Domu Kultury w Chełmnie przy ul. Dworcowej 40a ZIT-TO-93 Kompleksowa modernizacja budynku GOK w Papowie Biskupim ZIT-TO-94 Wsparcie instytucji kultury (świetlic wiejskich) na terenie gminy Papowo Biskupie ZIT-TO-105 Adaptacja byłego budynku Urzędu Miejskiego na obiekt pełniący funkcje kulturalne (biblioteka, centrum aktywizacji społecznej, Izba pamięci) ZIT-TO-110 Kompleksowa modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Radominie ZIT-TO-164 Wsparcie instytucji kultury ZIT-TO-173 Budowa obiektu kultury przy ul. Księżycowej w Grębocinie wraz z parkingami</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery kultury są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Instytucje kultury”</p>
Turystyka	<p>ZIT-TO-27 Zagospodarowanie terenów i stawów parku miejskiego przy ulicy Parkowej oraz Placu 3 Maja w Aleksandrowie Kujawskim ZIT-TO-28 Budowa ciągu pieszo rowerowego wzdłuż ul. Barbarka na odcinku ul. Polnej do Osady Leśnej Barbarka</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery kultury są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Turystyka”</p>

	<p>ZIT-TO-41 Budowanie marki miasta Torunia w oparciu o walory architektoniczne za pomocą nowoczesnych technologii</p> <p>ZIT-TO-88 Centrum rozwoju nad Jeziorem Starogrodzkim</p> <p>ZIT-TO-113 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie Gminy Ciechocin</p> <p>ZIT-TO-120 Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-132 Zagospodarowanie turystyczne terenów wokół Jeziora Chełmżyńskiego</p> <p>ZIT-TO-140 Rewitalizacja stawu i stworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku w terenie wokół stawu przy al. Lipowej w miejscowości Obrowo</p> <p>ZIT-TO-148 Zagospodarowanie na cele rekreacyjne jeziora Kozielec i jego otoczenia w Łubiance</p> <p>ZIT-TO-153 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie gminy Czernikowo</p> <p>ZIT-TO-158 Rewaloryzacja zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Brąchnówku</p> <p>ZIT-TO-165 Rozwój turystyki w gminie Łysomice</p>	
<p>Rewitalizacja i odnowa przestrzeni publicznej</p>	<p>ZIT-TO-6 Odnowa przestrzeni publicznej poprzez budowę miejsca wypoczynku i rekreacji w miejscowości Stawki.</p> <p>ZIT-TO-69 Odnowa przestrzeni publicznej w Stolnie, Oborach, Małym Czystem oraz Wabczu na terenie Gminy Stolno</p> <p>ZIT-TO-70 Budowa Centrum Aktywności Lokalnej w Małych Łunawach</p> <p>ZIT-TO-77 Odnowa przestrzeni publicznej w parku w Unisławiu</p> <p>ZIT-TO-82 Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-89 Rewaloryzacja parku miejskiego Stare Planty</p> <p>ZIT-TO-95 Modernizacja obiektu rekreacyjnego w miejscowości Papowo Biskupie</p> <p>ZIT-TO-101 Przebudowa przestrzeni publicznej w Krusinie</p> <p>ZIT-TO-108 Renowacja zabytkowego parku oraz terenu wokół pałacu w miejscowości Zbójno</p> <p>ZIT-TO-117 Zagospodarowanie terenu przy Szkole Podstawowej nr 1 przy ul. Zamkowej</p> <p>ZIT-TO-121 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-133 Kompleksowa odnowa przestrzeni miejskiej w obszarze zdegradowanym Chełmży</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery rewitalizacji i odnowy przestrzeni publicznej są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Rewitalizacja i odnowa przestrzeni publicznych”</p>

	<p>ZIT-TO-136 Odnowa przestrzeni publicznych na terenie Gminy Wielka Nieszawka</p> <p>ZIT-TO-141 Modernizacja parku w miejscowości Łążyn</p> <p>ZIT-TO-142 Zagospodarowanie terenu w miejscowości Osiek nad Wisłą</p> <p>ZIT-TO-143 Zagospodarowanie terenu przy ul. Dworcowej w Obrowie</p> <p>ZIT-TO-146 Odnowa istniejącego placu dożynkowego w miejscowości Zławieś Mała wraz z istniejącą infrastrukturą oraz budowa placów zabaw na terenie Gminy Zławieś Wielka.</p> <p>ZIT-TO-150 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Łubianka</p> <p>ZIT-TO-154 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie gminy Czernikowo</p> <p>ZIT-TO-155 Zagospodarowanie terenu wokół chaty kantora we Włęczu</p> <p>ZIT-TO-159 Przebudowa części budynków pogimnazjalnych wraz z terenem przyległym w celu stworzenia oferty dla seniorów</p> <p>ZIT-TO-166 Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Łysomice</p> <p>ZIT-TO-172 Rozbiórka i odbudowa budynku przy ul. Grębockiej 1 w Lubiczu Dolnym z przeznaczeniem na obiekt użyteczności publicznej</p> <p>ZIT-TO-175 REWITALIZACJA</p> <p>ZIT-TO-150 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Łubianka</p> <p>ZIT-TO-154 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie gminy Czernikowo</p> <p>ZIT-TO-155 Zagospodarowanie terenu wokół chaty kantora we Włęczu</p> <p>ZIT-TO-159 Przebudowa części budynków pogimnazjalnych wraz z terenem przyległym w celu stworzenia oferty dla seniorów</p> <p>ZIT-TO-166 Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Łysomice</p> <p>ZIT-TO-172 Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Lubicz - Rewitalizacja Lubicz Dolny</p> <p>ZIT-TO-176 Rewitalizacja</p>	
<p>Wsparcie potencjału administracyjnego</p>	<p>ZIT-TO-174 Wsparcie administracyjne wdrażania ZIT na obszarze MOF Torunia - 1 i 2 etap</p>	<p>Uzasadnieniem realizacji projektów ze sfery rewitalizacji i odnowy przestrzeni publicznej są opisy potrzeb rozwojowych w części diagnostycznej, w rozdziale „Analiza potrzeb w zakresie wsparcia administracyjnego”</p>

9.3. Uzasadnienie wyboru projektów w oparciu o preferencje określone dla poszczególnych obszarów wsparcia

Ostateczny wybór projektów do dofinansowania dokonany został w oparciu o katalog preferencji dla poszczególnych obszarów wsparcia określony w dokumencie Polityka Terytorialna Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Wszystkie przedsięwzięcia pogrupowane zostały w tematyczne wiązki projektów, mających wspólny cel główny - podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej na obszarze MOF Torunia.

Spośród wszystkich zgłoszonych propozycji wybrane zostały te, które najlepiej realizują katalog preferencji oraz spełniają założenia wynikające z tego katalogu.

W ramach wiązki projektów: **Wsparcie trwałego rozwoju i konkurencyjności gospodarki obszaru MOF**, wybrano projekty uwzględniające następujące preferencje:

- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
  - stosowanie rozwiązań z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury w odniesieniu do zakładów i budynków powstających na wspieranym terenie inwestycyjnym,
  - zastosowanie gatunków rodzimych w zagospodarowywaniu terenów otaczających,
  - preferowane pod działalność gospodarczą będą obszary nieobejmujące terenów cennych przyrodniczo;
- preferencje dla projektów zakładających wykorzystanie istniejącej infrastruktury;
- preferencje dla projektów obejmujących w szczególności infrastrukturę związaną z kształceniem w zawodach, na które istnieje regionalne lub lokalne zapotrzebowanie, w tym zgodnych z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami.

W ramach wiązki projektów: **Wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej i spójnej sieci dróg rowerowych na obszarze MOF**, realizowanych w oparciu o SUMP, wybrano projekty, biorąc pod uwagę następujące preferencje:

- preferencje w zakresie wykorzystania pojazdów napędzanych przy zastosowaniu technologii wodorowej oraz innych bezemisyjnych form napędu;
- w miastach posiadających transport szynowy (tramwaje) - preferencje dla rozwoju tej gałęzi transportu zbiorowego poprzez inwestycje w infrastrukturę szynową;
- preferencje z zakresie realizacji inwestycji w oparciu o SUMP

W ramach wiązki projektów: **Poprawa efektywności energetycznej oraz redukcja emisji gazów cieplarnianych na obszarze MOF**, uwzględniono preferencje:

- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
  - w ramach prac nad zagospodarowaniem otoczenia termomodernizowanych obiektów preferowane będzie wprowadzanie gatunków rodzimych,
  - priorytetowo traktowane będą źródła ciepła wykorzystujące OZE.

W ramach wiązki projektów: **Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna**, przy wyborze wzięto pod uwagę preferencje:

- preferencje dla inwestycji w stacje uzdatniania wody na obszarach wiejskich;
- preferencje dla projektów zakładających ograniczanie strat wody.

W ramach wiązki projektów: **Działania adaptacyjne mające na celu budowanie odporności i przystosowanie do zmian klimatu**, dokonano wyboru projektów uwzględniając preferencje:

- preferencja dla projektów zakładających działania z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury;
- preferencje dla projektów, które w pierwszej kolejności zakładają działania o charakterze ekosystemowym, tj. wykorzystujące naturalne mechanizmy ekosystemowe i uwzględniające wzajemnie powiązane procesy naturalne i zachowanie środowiska naturalnego w możliwie stabilnym stanie;
- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
  - w urządzeniu terenów zieleni preferowane jest wykorzystywanie rodzimych gatunków roślin.

W ramach wiązki projektów: **Wychowanie przedszkolne, kształcenie ogólne oraz przyszłolna baza sportowa**, wybrano projekty z uwzględnieniem preferencji:

- preferencje dla projektów, zakładających wykorzystanie istniejącej infrastruktury;
- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
  - stosowanie rozwiązań z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury,
  - zastosowanie gatunków rodzimych w zagospodarowywaniu otoczenia,
  - stosowanie dobrych praktyk z zakresu ochrony zieleni i drzew w celu zminimalizowania wpływu prowadzonych prac na występujące siedliska i gatunki.

W ramach wiązki projektów: **Opieka zdrowotna**, dokonano wyboru projektów, biorąc pod uwagę preferencje:

- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
  - stosowanie rozwiązań z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury,
  - zastosowanie gatunków rodzimych w zagospodarowywaniu otoczenia,
  - stosowanie dobrych praktyk z zakresu ochrony zieleni i drzew w celu zminimalizowania wpływu prowadzonych prac na występujące siedliska i gatunki.

W ramach wiązki projektów: **Wsparcie instytucji kultury, Rozwój turystyki i Odnowa przestrzeni publicznych i rewitalizacja**, wybrano projekty uwzględniając:

- preferencje dla projektów, które zawierają rozwiązania wspierające zgodność z zasadą DNSH:
  - stosowanie rozwiązań z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury;
  - zastosowanie gatunków rodzimych w zagospodarowywaniu otoczenia;
  - stosowanie dobrych praktyk z zakresu ochrony zieleni i drzew w celu zminimalizowania wpływu prowadzonych prac na występujące siedliska i gatunki.

Ostatecznym efektem prac nad wyborem projektów do dofinansowania jest lista projektów strategicznych, które w największym stopniu służyć będą zaspokajaniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia.

9.4. Wykaz projektów wybranych do wsparcia wraz z ich charakterystyką

Tabela. Lista projektów podstawowych

Lp. / Nr fiszki	Cel polityki	Cel szczegółowy (kod)	Typ wsparcia	Fundusz	Beneficjent	Nazwa projektu	Czy projekt znajduje się na obszarze problemowym? (TAK/NIE)*	Krótki opis projektu	Całkowita wartość projektu (euro)	Koszty kwalifikowalne (euro)	Dofinansowanie UE (euro)	% dofinansowania
ZIT-TO-1	CP4	4(ii)	baza sportowa	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Poprawa dostępności szkół dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym budowa pełnowymiarowej bieżni tartanowej wraz z boiskiem lekkoatletycznym	TAK	W ramach inwestycji w miejscowości Aleksandrów Kujawski wybudowany zostanie kompleks sportowo-rekreacyjny obejmujący: utworzenie pierwszej pełnowymiarowej bieżni tartanowej w powiecie wraz z boiskiem lekkoatletycznym zgodnie z obowiązującymi normami.	902 527,00		767 148,00	85%
ZIT-TO-2	CP5	5(i)	Tereny inwestycyjne	EFRR	Gmina Aleksandrów Kujawski	Przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych położonych na terenie Specjalnego Obszaru Gospodarczego Ośno w Gminie Aleksandrów Kujawski	TAK	Projekt obejmuje przygotowanie terenów inwestycyjnych o powierzchni 56 ha położonych na terenie Specjalnego Obszaru Gospodarczego Ośno w Gminie Aleksandrów Kujawski. Zakres prac przewidzianych do realizacji: - uzbrojenie terenów poprzez budowę: sieci wodociągowej, kanalizacji deszczowej, kanalizacji sanitarnej, linii światłowodowej, budowę drogi. Celem Projektu jest WZROST ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY. Przedmiotowy obszar to teren inwestycyjny o strategicznym znaczeniu dla rozwoju gospodarczego Gminy Aleksandrów Kujawski, przeznaczony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę usługowo-przemysłową. To tereny dotychczas nie zagospodarowane, ze względu na brak dostępu do podstawowych mediów niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej. Tereny objęte projektem wchodzi w skład specjalnej strefy ekonomicznej.	1 796 299,63		1 347 224,72	75%
ZIT-TO-3	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 1 - budynek wielorodzinny przy ul. Poznańskiej 66 w Toruniu	NIE	Termomodernizacja budynków polegająca na dociepleniu ścian zewnętrznych, stropodachu oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej wraz z wykonaniem robót towarzyszących	263 877,65		224 296,00	85%
ZIT-TO-4	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 2 - budynek wielorodzinny przy ul.	NIE	Termomodernizacja budynków polegająca na dociepleniu ścian zewnętrznych, stropodachu oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej wraz z wykonaniem robót towarzyszących	598 678,82		508 877,00	85%

						Mickiewicza 118 w Toruniu						
ZIT-TO-5	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 3 - budynek wielorodzinny przy ul. Kościuszki 44 w Toruniu	NIE	Termomodernizacja budynków polegająca na dociepleniu ścian zewnętrznych, stropodachu oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej wraz z wykonaniem robót towarzyszących	296 917,65		252 380,00	85%
ZIT-TO-6	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Aleksandrów Kujawski	Odnowa przestrzeni publicznej poprzez budowę miejsca wypoczynku i rekreacji w miejscowości Stawki.	TAK	Projekt polega na budowie kompleksu sportowo - rekreacyjnego, w tym zespołu boisk sportowych, placu zabaw i terenu rekreacyjnego w miejscowości Stawki w Gminie Aleksandrów Kujawski. Podstawowym celem realizacji zadania jest rozwijanie aktywności fizycznej, poprawa jakości życia mieszkańców, promocja zdrowego trybu życia, rozwój infrastruktury sportowej, co przyczyni się do poprawy warunków życia mieszkańców, do rozwoju społecznego obszaru wiejskiego.	298 561,89		253 777,60	85%
ZIT-TO-7	CP2	2(i)	Oświetlenie uliczne	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez modernizację istniejącego oświetlenia w Toruniu	NIE	Przedmiotem projektu jest modernizacja istniejącego oświetlenia ulicznego (własność Gminy Miasta Toruń) polegającego na wymianie przestarzałych opraw na nowoczesne, wykonane w technologii LED z zastosowaniem reduktorów mocy. Zakres inwestycji obejmuje demontaż istniejących słupów oświetleniowych wraz z przestarzałymi oprawami sodowymi i montaż nowych słupów oświetleniowych, wraz z nowymi oprawami oświetleniowych wykonanych w technologii LED oraz wymiana szafek sterujących oświetleniem drogowym. Zastąpienie tradycyjnych lamp energooszczędnymi diodami LED umożliwi wielokrotnie zmniejszenie poboru energii elektrycznej i uzyskanie większej trwałości źródła światła. Nowa technologia oznacza dłuższy czas pracy lamp, dużą oszczędność i wysoką niezawodność, co zdecydowanie zmniejsza koszty eksploatacji oświetlenia. Realizacja projektu będzie miała pozytywny wpływ na klimat - zmniejszenie efektu cieplarnianego. W ramach realizacji projektu planuje się modernizację ok. 8 tys punktów świetlnych. Efektem realizacji projektu będzie zmniejszenie kosztów poboru energii o ok. 2,5 mln zł rocznie.	519 726,67		155 918,00	30%
ZIT-TO-8	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Aleksandrów Kujawski	Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Urzędu Gminy z/s w Aleksandrowie Kujawskim.	TAK	Prace termomodernizacyjne obiektu polegać będą m.in. przygotowaniu i ociepleniu ścian zewnętrznych, oczyszczeniu i zabezpieczeniu ścian wewnętrznych, wymianie i ociepleniu stropów wraz z montażem ogrzewania podłogowego wraz z regulacją, wymianie z dociepleniem poszycia dachowego, wymianie stolarki okiennej i drzwiowej zewnętrznej i wewnętrznej, montażu oświetlenia energooszczędnego, montażu instalacji wewnętrznych CO-CW wraz z montażem nowych źródeł ciepła - pompa ciepła i gaz, montażu paneli fotowoltaicznych.	1 357 628,46		665 237,95	49%
ZIT-TO-9	CP2	2(iv)	Działania adaptacyjne w miastach	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Parki kieszonkowe w walce ze zmianami klimatu	NIE	Tworzenie parków kieszonkowych w Toruniu będzie przyczyniało się do adaptacji do zmian klimatu, m.in. poprzez:	759 788,00		600 890,00	79%

			(nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)					a) tworzenie tzw. zielonej i/lub niebieskiej infrastruktury czy małych ogrodów deszczowych na cele małej retencji, wzmacniającej system filtracji, przechwytywania i wykorzystania wód opadowych; b) zwiększanie bioróżnorodności przez wprowadzanie odpowiednich gatunków roślin np. miododajnych wabiących pszczoły, roślinności wabiącej motyle, odpowiedniej roślinności stanowiącej pokarm dla ptaków; c) wprowadzenie tzw. zielonych ścian i zieleni pełniące funkcje izolujące np. od hałasu i źródeł emisji spalin; d) zielone zadaszenia - osłaniające przed nadmiernym upałem i przechwytyjące zanieczyszczenia z powietrza.				
ZIT-TO-10	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Aleksandrów Kujawski	Budowa ścieżki rowerowej Ciechocinek - Toruń	TAK	Przedmiotowa inwestycja polegała będzie na budowie ścieżki rowerowej o długości ok. 9 km w Gminie Aleksandrów Kujawski na odcinku: Otłoczyn - Wołuszewo - Słońsk Dolny. Planowane jest utworzenie punktu przesiadkowego w miejscowości Wołuszewo oraz miejsc postojowych w miejscowości Otłoczyn i Słońsk Dolny. Planowana inwestycja pozwoli na likwidację luk w istniejącej sieci infrastruktury rowerowej w województwie kujawsko-pomorskim i pozwoli połączyć Powiat Toruński z Powiatem Aleksandrowskim.	121 692,62		103 438,73	85%
ZIT-TO-11	CP2	2(iv)	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Zielone korytarze Torunia	NIE	Poprawa jakości zieleni oraz stopniowe zwiększanie jej powierzchni. 1. Kompleksowe zagospodarowanie zielenią infrastruktury drogowej poprzez: nasadzenie krzewów, traw i bylin w pasach drogowych. 2. Zwiększanie jakości zieleni miejskiej.	244 848,10		193 430,00	79%
ZIT-TO-12	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Bądkowo	Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych w Toporzyszczewie Starym oraz w Bądkowie	NIE	termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych Inwestycja zakłada termomodernizację w budynku komunalnym na ulicy Wojska Polskiego w Bądkowie oraz w budynku komunalnym w Toporzyszczewie Starym polegającą m.in. na ociepleniu ścian i dachów, wymianie stolarki okiennej i drzwiowej.	400 000,00		204 000,00	51%
ZIT-TO-13	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Bądkowo	Termomodernizacja remizy OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice	NIE	Termomodernizacja remizy OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice Inwestycja zakłada termomodernizację budynków OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice m.in. ocieplenie ścian, dachów, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej.	416 326,53		204 000,00	49%
ZIT-TO-14	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Bądkowo	Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Kolonii Łowiczek	NIE	Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Kolonii Łowiczek Inwestycja zakłada termomodernizację m.in. ocieplenie ścian, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej w świetlicy wiejskiej w Kolonii Łowiczek.	85 373,89		41 833,00	49%

ZIT-TO-15	CP2	2(iv)	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Struga Toruńska od ul. Wały gen. Sikorskiego do rzeki Wisły wraz z rekultywacją zbiornika Kaszownik i rewitalizacją ich otoczenia na odcinku od ul. S. Batorego do wylotu ze zbiornika Kaszownik w Toruniu	NIE	Podzadanie I: Odbudowa systemu sterowania przepływem wód Strugi Toruńskiej do kanału A i kanału B poniżej zbiornika Kaszownik. Odtworzenie urządzeń umożliwiających skuteczną kontrolę natężenia przepływu wód Strugi kanałem zasadniczym i kanałem ulgi. Podzadanie II: Remont siedmiu zamkniętych odcinków kanału A Strugi Toruńskiej w przebiegu od ul. Wały gen. Sikorskiego do wylotu do Wisły, polegający na oczyszczeniu zamkniętych odcinków kanału A z nagromadzonych odpadów, rumoszu organicznego, namułu i gruzu, naprawieniu ścian kanału, uzupełnieniu ubytków ścian, założeniu zaprojektowanych studni rewizyjnych, naprawie istniejących studni rewizyjnych z odtworzeniem wejść włazowych, usunięciu niezainwentaryzowanych wylotów kanalizacyjnych, założeniu w przygotowanych odcinkach kanału A Strugi metodą bezwykopową, rękawów utwardzanych żywicą (CIPP) o grubości ścianki min. 10 mm, albo metodą ciasno pasowanego reliningu. Renowacja wykonana w sposób zapewniający pełną wytrzymałość przewodu po zakończeniu prac bez uwzględniania współpracy przy przenoszeniu obciążeń istniejącego przewodu. Łączna długość odcinków zamkniętych, wymagających remontu to ok. 780 m.	1 416 163,75		898 860,00	63%
ZIT-TO-16	CP4	4(ii)	Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego	EFRR	Gmina Koneck	Modernizacja i adaptacja wraz z wyposażeniem Publicznej Szkoły Muzycznej I stopnia w Konecku.	TAK	Modernizacja i adaptacja wraz z wyposażeniem Publicznej Szkoły Muzycznej I stopnia w Konecku.	661 527,00		562 298,00	85%
ZIT-TO-18	CP2	2(viii)	Tabor na potrzeby czystej komunikacji miejskiej; Infrastruktura paliw alternatywnych	EFRR	Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu	Zakup autobusów zeroemisyjnych wraz z dostawą i integracją infrastruktury do ładowania	NIE	Projekt obejmuje zakup 10 szt. autobusów zeroemisyjnych oraz dostawę i montaż 2 ładowarek szybkiego ładowania oraz 5 podwójnych ładowarek wolnego ładowania, które mają zapewnić usprawnienie funkcjonowania zakupionych autobusów elektrycznych.	7 855 338,11	6 386 454	4 585 999,22	72%
ZIT-TO-19	CP2	2(i)	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Wymiana źródła ciepła w budynku Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego	TAK	W ramach zadania planuje się wymianę źródła ciepła zainstalowanego w budynku Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego w Aleksandrowie Kujawskim.	180 505,00		153 429,25	85%
ZIT-TO-20	CP2	2(viii)	Projekty z zakresu rozwoju i usprawnienia systemu transportu miejskiego, w tym węzły zintegrowane i infrastruktura przystankowa	EFRR	Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu	Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą od ul. Śląskiego do pętli Olimpijska oraz zakup pojazdów technicznych	NIE	Projekt obejmuje modernizację torowiska wraz z siecią trakcyjną w ul. Konstytucji 3-ego Maja od wylotu ze skrzyżowania ulic Konstytucji 3-ego Maja/Śląskiego do pętli Olimpijska (łącznie z pętlą) z uwzględnieniem przejazdu drogowego na skrzyżowaniu ul. Szosa Lubicka/Śląskiego.	17 650 093,61	14 349 670	10 428 052,78	73%
ZIT-TO-21	CP2	2(iv)	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Renowacja zbiorników wodnych w parku miejskim przy ul. Parkowej, zasilanych wodami	TAK	W ramach zadania planuje się renowację zbiorników wodny wraz z ich zagospodarowaniem na tereny rekreacyjne.	270 758,00		230 144,30	85%

			miast, gospodarowanie wodami opadowymi)			opadowymi z pobliskich terenów						
ZIT-TO-23	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Rozbudowa ul. Sobieskiego poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku od pl. Pokoju Toruńskiego do ul. Żółkiewskiego w Toruniu	NIE	Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane problemy miasta związane z brakiem dostatecznie rozwiniętej infrastruktury rowerowej oraz niskim poziomem bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Brak części elementów tej infrastruktury utrudnia dobrą dostępność komunikacyjną na obszarze całego miasta. Dodatkowym problemem jest duży wzrost indywidualnego transportu samochodowego, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo użytkowników dróg. Przedmiotem projektu jest budowa kluczowych odcinków dróg rowerowych, które uzupełnią brakujące elementy infrastruktury rowerowej w różnych częściach miasta. Pozwoli to na zachowanie spójności i ciągłości głównych tras rowerowych. W szerszym ujęciu realizacja poszczególnych zadań wpłynie m.in. na większe wykorzystanie transportu niemotoryzowanego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i hałasu oraz przede wszystkim poprawę bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Wszystkie zgłoszone drogi rowerowe zaznaczone na mapie (od nr 1 do nr 4) stanowią uzupełnienie sieci rowerowej w Toruniu.	1 686 149,34		1 433 226,94	85%
ZIT-TO-24	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Rozbudowa ul. Poznańskiej poprzez budowę infrastruktury rowerowej na odcinku od ul. Andersa do ul. Szubińskiej w Toruniu	NIE	Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane problemy miasta związane z brakiem dostatecznie rozwiniętej infrastruktury rowerowej oraz niskim poziomem bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Brak części elementów tej infrastruktury utrudnia dobrą dostępność komunikacyjną na obszarze całego miasta. Dodatkowym problemem jest duży wzrost indywidualnego transportu samochodowego, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo użytkowników dróg. Przedmiotem projektu jest budowa kluczowych odcinków dróg rowerowych, które uzupełnią brakujące elementy infrastruktury rowerowej w różnych częściach miasta. Pozwoli to na zachowanie spójności i ciągłości głównych tras rowerowych. W szerszym ujęciu realizacja poszczególnych zadań wpłynie m.in. na większe wykorzystanie transportu niemotoryzowanego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i hałasu oraz przede wszystkim poprawę bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Wszystkie zgłoszone drogi rowerowe zaznaczone na mapie (od nr 1 do nr 4) stanowią uzupełnienie sieci rowerowej w Toruniu.	915 224,22		777 940,59	85%
ZIT-TO-25	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Budowa ogrodzenia Miejskiego Centrum Kultury wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych.	TAK	W ramach zadania planuje się wykonanie ogrodzenia wokół Miejskiego Centrum Kultury w Aleksandrowie Kujawskim oraz zagospodarowanie terenów zielonych.	180 505,00		153 429,25	85%
ZIT-TO-26	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Budowa rowerowego połączenia mostu im. J. Piłsudskiego z planowaną trasą rowerową wzdłuż mostu kolejowego	NIE	Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane problemy miasta związane z brakiem dostatecznie rozwiniętej infrastruktury rowerowej oraz niskim poziomem bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Brak części elementów tej infrastruktury utrudnia dobrą dostępność komunikacyjną na obszarze całego miasta. Dodatkowym	518 748,46		440 936,19	85%

						im. E. Malinowskiego oraz ul. Rudacką w Toruniu		problemem jest duży wzrost indywidualnego transportu samochodowego, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo użytkowników dróg. Przedmiotem projektu jest budowa kluczowych odcinków dróg rowerowych, które uzupełnią brakujące elementy infrastruktury rowerowej w różnych częściach miasta. Pozwoli to na zachowanie spójności i ciągłości głównych tras rowerowych. W szerszym ujęciu realizacja poszczególnych zadań wpłynie m.in. na większe wykorzystanie transportu niezmotoryzowanego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i hałasu oraz przede wszystkim poprawę bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów. Wszystkie zgłoszone drogi rowerowe zaznaczone na mapie (od nr 1 do nr 4) stanowią uzupełnienie sieci rowerowej w Toruniu.				
ZIT-TO-27	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Zagospodarowanie terenów i stawów parku miejskiego przy ulicy Parkowej oraz Placu 3 Maja w Aleksandrowie Kujawskim	TAK	W ramach zadania planuje się zagospodarowanie terenów zielonej i niebieskiej infrastruktury z ukierunkowaniem na potrzeby wspierania miejsc turystyczno - wypoczynkowych. Odnowa parku wraz z przywróceniem bioróżnorodności obszaru, doposażenie w małą Infrastrukturę oraz wyposażenie dostosowane do osób o szczególnych potrzebach. Utworzenie sceny letniej oraz ścieżek rekreacyjno-spacerowych.	649 922,00		552 434,00	85%
ZIT-TO-28	CP5	5(i)	Infrastruktura rowerowa	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Budowa ciągu pieszo rowerowego wzdłuż ul. Barbarka na odcinku ul. Polnej do Osady Leśnej Barbarka	NIE	W ramach przedsięwzięcia planuje się budowę ciągu pieszo rowerowego ok. długości 3 km w pasie drogowym ul. Barbarka z uwzględnieniem infrastruktury towarzyszącej w tym elementów małej architektury. Początek planowanej inwestycji znajduje się w rejonie skrzyżowania ul. Barbarka z ul. Polnej w Toruniu. Inwestycja kończy się w pobliżu Osady Leśnej Barbarka. Szczegółowy zakres rzeczowy zadania zostanie określony po opracowaniu dokumentacji projektowo kosztorysowej. Inwestycja kończy się w pobliżu Osady Leśnej Barbarka. Początek planowanej inwestycji znajduje się w rejonie skrzyżowania ul. Barbarka z ul. Polnej w Toruniu.	741 056,47		629 898,00	85%
ZIT-TO-29	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Termomodernizacja części budynku użyteczności publicznej w zasobach Urzędu Gminy Miejskiej Aleksandrów Kujawski przy ul. Juliusza Słowackiego 8 - I etap	TAK	Inwestycja będzie obejmować: docieplenia ścian zewnętrznych budynku Urzędu, wykonanie elewacji zewnętrznej, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, przyczyniającej się do poprawy wentylacji obiektu.	413 084,20		202 411,26	49%
ZIT-TO-30	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy	Wzrost potencjału edukacyjnego i badawczego regionu poprzez rozbudowę i przebudowę wystawy "Rzeka" oraz likwidację barier architektonicznych w Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy	NIE	Celem projektu jest dostosowanie obiektu CNMW do potrzeb odwiedzających poprzez: 1. Modernizację wystawy stałej "Rzeka" znajdującej się na 2. piętrze CNMW. Działania obejmą rozbudowę i remont istniejącej wystawy wraz z aranżacją przestrzeni 2. piętra oraz antresoli na 3. piętrze budynku, które zostaną ze sobą połączone, w sposób umożliwiający przemieszczanie się między kondygnacjami. Celem przebudowy jest wykorzystanie całej dostępnej, dwukondygnacyjnej przestrzeni, dlatego wystawa uzupełniona zostanie o ekspozycje o większej wysokości. Tematyka nowej	1 079 296,00		917 401,60	85%

								wystawy ("Na fali") oscylować będzie wokół hydrologii, fal mechanicznych, a stanowiska oferować będą element zabawy i przygody dla głównej grupy odbiorców tej przestrzeni- rodzin z dziećmi. 2. Dostosowanie obiektu do potrzeb osób z różnymi typami niepełnosprawności oraz przebudowę i modernizację infrastruktury niezbędnej do prowadzenia działalności edukacyjnej i kulturalnej CNMW. W ramach projektu zostanie przebudowana infrastruktura na zewnątrz budynków, która umożliwi korzystanie z zasobów CNMW przez osoby niepełnosprawne.				
ZIT-TO-31	CP2	2(viii)	Projekty z zakresu rozwoju i usprawnienia systemu transportu miejskiego, w tym węzły zintegrowane i infrastruktura przystankowa	EFRR	Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski	Modernizacja węzła przesiadkowego w Aleksandrowie Kujawskim	TAK	W ramach zadania planuje się budowę miejsc parkingowych dla pasażerów korzystających z PKS, przebudowa zatoczki autobusowej poprzez przebudowę nawierzchni drogi i modernizację oraz rozbudowę ciągów pieszych, wyposażenie w infrastrukturę towarzyszącą tj. wiaty przystankowe, system informacyjny dla podróżnych oraz niezbędną małą infrastrukturę na potrzeby mobilności miejskiej. Zadanie ma na celu pełne skomunikowanie pasażerów z dostępnymi środkami lokomocji - autobusowy, kolejowy, rowerowy oraz zapewnienie dogodnych i bezpiecznych warunków w oczekiwaniu na środek lokomocji.	270 758,00		230 144,30	85%
ZIT-TO-33	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Zakrzewo	Kompetentne szkoły - poprawa jakości kształcenia ogólnego Szkół Podstawowych z terenu powiatu aleksandrowskiego.	TAK	W ramach zadania planuje się wprowadzenie zajęć mających na celu rozwój kompetencji w zakresie nauczania według modelu STREAM (S-nauka, T-technologie, R-robotyka, E-inżynieria, A-sztuka) dla uczniów szkół z terenu gminy. Zaplanowane działania: zakup kompleksowego wyposażenia pracowni STREAM dla szkół realizujących kształcenie ogólne, zajęcia dla uczniów, szkolenia dla nauczycieli, wyjazdy edukacyjne.	779 618,36		662 673,62	85%
ZIT-TO-34	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Toruńska Agenda Kulturalna	Kompleksowa modernizacja, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zieleni w Zamku Krzyżackim oraz realizacja wystaw stałych i czasowych	NIE	1. Organizacja toalety na terenie zamku dla odwiedzających i turystów w formie dobudowania pomieszczenia do Generałówki. 2. Wykonanie ogrodzenia przy zachodniej części terenu zamku. 3. Modernizacja sieci informatycznej z wykorzystaniem przesyłów bezprzewodowych i sieci elektrycznej. 4. Kompleksowa konserwacja ruin zamku. 5. Stworzenie historycznej ścieżki edukacyjnej. Zakup wykonanych na indywidualne zamówienie figur koni i jeźdźców z różnych epok historycznych do stałej ekspozycji zewnętrznej. 6. Stworzenie pięciu wystaw czasowych prezentowanych wewnątrz zamku. 7. Zakup wyposażenia m.in. projektorów, wyposażenia obozowiska, strojów historycznych. 8. Realizacja działań związanych z czystą energią i zagospodarowaniem zieleni na terenie zamku.	1 044 842,35		888 116,00	85%
ZIT-TO-35	CP2	2(i)	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Miejska Ciechocinek	Wymiana źródła ciepła w ciepłowni lokalnej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Polskich Olimpijczyków w Ciechocinku	NIE	Projekt zakłada wymianę wyeksploatowanego źródła ciepła na nowoczesne, energooszczędne wraz z przebudową instalacji gazowej i technologicznej w kotłowni Szkoły Podstawowej nr 3 im. Polskich Olimpijczyków w Ciechocinku.	187 225,00		154 185,00	82%

ZIT-TO-37	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miejska Ciechocinek	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Miejskiej Ciechocinek	NIE	W ramach inwestycji przeprowadzone zostaną prace konserwatorskie oraz prace budowlane przy budynkach stanowiących jedne z bardziej eksponowanych obiektów zabytkowych i turystycznych miasta, pochodzących z XVI/XVII w. mieszczących obecnie Muzeum Historii Torunia. Przewidywane są w ramach inwestycji prace konserwatorskie wszystkich elewacji budynków, jak również prace konserwatorskie i odtworzeniowe elementów architektonicznych stanowiących najcenniejsze elementy budynku (portal główny wraz z wykonaniem kopii oryginalnych drzwi z płaskorzeźbioną sceną pożegnania z ojcem i odjazdu Syna Marnotrawnego. Przewidywane są również izolacje pionowe w gruncie i prace dekarские, w celu zabezpieczenia budynku przed zniszczeniem, a także uporządkowanie elementów nowoczesnej infrastruktury.	1 211 454,00	1 029 735,00	85%
ZIT-TO-38	CP4	4(f)	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Miejska Ciechocinek	Nauka poTęźnie	NIE	Projekt skierowany będzie do uczniów i nauczycieli dwóch placówek przedszkolnych, funkcjonujących na terenie gminy Ciechocinek. Zadanie przewiduje wzmocnienie potencjału edukacyjnego ciechocińskich przedszkoli w zakresie nowoczesnej edukacji i rozwoju kompetencji dzieci już od najwcześniejszego etapu edukacji. Planowane jest przeprowadzenie zajęć językowych, logopedycznych, informatycznych, artystycznych oraz rozwijających umiejętności psychoruchowe oparte o pracownie doświadczalne i sensoryczne. Poza zajęciami planowane są szkolenia i warsztaty trenerskie dla nauczycieli oraz zakup wyposażenia sal edukacyjnych.	125 350,00	109 000,00	85%
ZIT-TO-39	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Miejska Ciechocinek	Edukacja Przyszłości w Ciechocinku	NIE	Projekt skierowany będzie do uczniów i nauczycieli dwóch szkół podstawowych, funkcjonujących na terenie gminy Ciechocinek tj. Szkoły Podstawowej nr 1 im. Józefa Piłsudskiego, ul. Kopernika 18 oraz Szkoły Podstawowej nr 3 i. Polskich Olimpijczyków, ul. Wojska Polskiego 37 w Cichocinku Zadanie przewiduje wzmocnienie potencjału edukacyjnego ciechocińskich szkół podstawowych w zakresie nowoczesnej edukacji i rozwoju kluczowych kompetencji uczniów. Istotą projektu jest stworzenie atrakcyjnego dla uczniów, opartego o najnowsze technologie programu zajęć uzupełniających, z naciskiem na te obszary, które rozwijają kreatywność oraz kompetencje w obszarach kluczowych dla nowoczesnej gospodarki, takich jak informatyka, robotyka, matematyka, język angielski czy sztuki kreatywne. Projekt ma zatem za zadanie rozwijać kompetencje miękkie, ale także wyposażać młodych uczestników w konkretne, praktyczne narzędzia uzupełniające ich kształcenie	297 736,47	253 076,00	85%
ZIT-TO-40	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Muzeum Okręgowe w Toruniu	Obrazy sacrum - sacrum obrazów. Modernizacja wystawy stałej sztuki średniowiecznej w Muzeum Okręgowym w Toruniu	NIE	Galeria Sztuki Gotyckiej znajduje się w pomieszczeniach dawnych ław chlebowych połączonych z tzw. Salą Sądową na parterze wschodniego skrzydła Ratusza Staromiejskiego. Gotycki charakter pomieszczenia współgra z przedstawianymi na wystawie eksponatami: przykładami sakralnej rzeźby i malarstwa od XIV do XVI w, a także unikatową w muzealnictwie polskim kolekcję witraży średniowiecznych. Obecna ekspozycja z niewielkimi zmianami funkcjonuje od kilkadziesiąt lat.	572 331,33	475 035,00	83%

								Modernizacja wystawy pozwoli na dostosowanie jej do oczekiwań współczesnych zwiedzających, poprzez rozszerzenie warstwy informacyjnej, zastosowanie nowoczesnych systemów ekspozycyjnych, zamontowanie dostosowanego do warunków sali i eksponatów oświetlenia i innych elementów podkreślających zgromadzone tam eksponaty.				
ZIT-TO-40a	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Muzeum Okręgowe w Toruniu	Remont konserwatorski elewacji Kamienicy pod Gwiazdą wraz z modernizacją wystawy stałej	NIE	W Muzeum Sztuki Dalekiego Wschodu w Kamienicy pod Gwiazdą, oddziale Muzeum Okręgowego w Toruniu w ramach zadania planowany jest remont konserwatorski elewacji, jednej z bardziej ozdobnych na Rynku Staromiejskim w Toruniu. Ponadto wykonana zostanie modernizacja wystawy stałej, która połączy wątki kamienicy mieszczarskiej z prezentowaną kolekcją sztuki dalekiego wschodu. Modernizacja wystawy stałej przewiduje również usprawnienia umożliwiające dostęp osobom niepełnosprawnym.	463 447,06		393 930,00	85%
ZIT-TO-40b	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Muzeum Okręgowe w Toruniu	Wykonanie izolacji pionowej ścian zewnętrznych i remont zniszczonych elewacji zewnętrznych budynku dawnego klasztoru siostr benedyktynek z przełomu XIV/XV w. przy ul. św. Jakuba 20a w Toruniu	NIE	Budynek dawnego klasztoru, obecnie mieszczący bibliotekę muzealną oraz pracownię i magazyny Działu Archeologii - ul. Jakuba 20a, 87-100 Toruń. Wykonanie izolacji pionowej ścian zewnętrznych w części piwnicznej budynku spowoduje obniżenie stopnia zawilgocenia w piwnicach (miejscu przechowywania zabytków archeologicznych), a przez to powstanie właściwych warunków do przechowywania dla obiektów muzealnych, oraz zatrzyma postępującą degradację elewacji zewnętrznych i ścian wewnętrznych piwnic. Po wykonaniu izolacji zostanie przeprowadzony remont zewnętrznych elewacji.	231 723,53		196 965,00	85%
ZIT-TO-41	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Toruńska Agenda Kulturalna	Budowanie marki miasta Torunia w oparciu o walory architektoniczne za pomocą nowoczesnych technologii	NIE	Projekt zakłada kompleksowe wykorzystanie nowoczesnych technologii w budowaniu wizerunku miasta Torunia jako miejsca, gdzie w kreatywny sposób tworzy się relacje między niezwykle bogatym dziedzictwem architektonicznym a najnowszymi możliwościami techniki. Połączenie obu tych elementów ma szansę zachwycić współczesnego, wymagającego turystę i spowodować zwiększenie atrakcyjności turystycznej miasta jako nieszablonowej destynacji, gdzie stare miesza się z nowym. Projekt polega na perspektywicznej, długofalowej promocji marki miasta Torunia. W tym celu zostanie zakupiony wysokiej klasy sprzęt techniczny (nagłośnieniowy, audiowizualny i oświetleniowy), przeprowadzone zostaną nietypowe akcje promocyjne i wyeksponowane zostaną różne zabytki naszego miasta. Założenia zakładają realizację trzech etapów: 1. Zakup wyposażenia. 2. Realizacja akcji specjalnych. 3. Realizacja długofalowych kampanii promocyjnych. Ad. 2 Realizacja akcji specjalnych: Na lata 2023-2027 zakładamy realizację co najmniej kilkunastu specjalnych akcji o charakterze promocyjnym. Część z nich będzie wiązała się z uczestnictwem w targach, pokazach i konferencjach, gdzie prezentowane będzie turystyczne bogactwo Torunia, a część będzie dotyczyć wyeksponowania - przy użyciu zakupionego	674 682,30		573 479,96	85%

								sprzętu multimedialnego - konkretnych toruńskich zabytków w różnych porach roku.				
ZIT-TO-42	CP4	4(ii)	Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego	EFRR	Gmina Miasta Toruń	Nowoczesne pracownie zawodowe odzwierciedlające rzeczywiste warunki pracy	NIE	Celem projektu jest tworzenie w szkołach zawodowych i placówkach kształcenia zawodowego GMT warunków odzwierciedlających rzeczywiste warunki pracy. Planowane działanie: dostosowanie pomieszczeń do kształcenia zawodowego w zawodach na które istnieje regionalne zapotrzebowanie, odzwierciedlających rzeczywiste warunki pracy, doposażenie tych pomieszczeń, zakup pomocy dydaktycznych niezbędnych dla uczniów i nauczycieli	846 921,00		719 883,00	85%
ZIT-TO-43	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Miejska Nieszawa	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Miejskiej Nieszawa - kolejny etap	TAK	Inwestycja polegać będzie na budowie ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Kujawskiej oraz częściowo wzdłuż ul. Warszawskiej na terenie Gminy Miejskiej Nieszawa. Szerokość ścieżki będzie wynosić 2,0 m na długości 1630 m. Wykonanie ścieżki z masy bitumicznej. Budowa ścieżki pozwoli na odseparowanie ruchu rowerowego od samochodowego, co pozwoli na zwiększenie bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu drogowego.	352 941,00		300 000,00	85%
ZIT-TO-44	CP4	4(v)	Opieka zdrowotna	EFRR	Specjalistyczny Szpital Miejski w Toruniu	Kompleksowa rehabilitacja kardiologiczna w warunkach pobytu dziennego w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. M. Kopernika w Toruniu	NIE	W ramach projektu utworzony zostanie oddział prowadzący kompleksową rehabilitację kardiologiczną w warunkach pobytu dziennego. Oddział będzie dysponował min. 5 miejscami dziennego pobytu. Szpital nie posiada w swoich strukturach tego typu oddziału, zapotrzebowanie na tego rodzaju świadczenia medyczne jest bardzo duże. Obecnie pacjenci kierowani są do innych ośrodków w regionie. Realizacja projektu jest zgodna z dążeniem do zapewnienia pacjentom jak najbardziej kompleksowej opieki. W ramach projektu wykonane zostaną roboty budowlane (przystosowanie pomieszczeń po OITM do potrzeb oddziału dziennego rehabilitacji kardiologicznej), zakup niezbędnego wyposażenia (w tym sprzęt i aparatura medyczna oraz wyposażenie niezbędne do funkcjonowania oddziału).	1 270 593,00		1 080 004,00	85%
ZIT-TO-45	CP2	2(i)	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Raciążek	Modernizacja kotłowni w budynkach użyteczności publicznej w Raciążku	NIE	Wymiana źródła ciepła wraz z modernizacją kotłowni, układu sterowania oraz automatyki zasilającej budynek, w którym znajdują się: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna w Raciążku. Dodatkowo przewiduje się wymianę urządzeń do rozprzodzenia c.w.u. oraz wymianę instalacji c.o. w budynku wraz z opomiarowaniem. Zmiana dotychczasowego źródła ogrzewania (olej opałowy) na gaz pochodzący z sieci gazowej w budynku w którym znajdują się: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna w Raciążku. Modernizacja kotłowni znajdującej się w Przedszkolu Publicznym w Raciążku polegająca na wymianie źródła ogrzewania (olej opałowy) na gaz pochodzący z sieci gazowej wraz z niezbędną infrastrukturą.	400 000,00		340 000,00	85%
ZIT-TO-46	CP4	4(f)	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Miasta Toruń	Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych	NIE	Celem projektu jest tworzenie sieci współpracy i wzajemnego uczenia się osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych (bez specjalnych) w GMT. Jako osoby współorganizujące kształcenie - należy rozumieć nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej.	235 294,00		200 000,00	85%

								Planowane działania: 1) wsparcie dla osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji z zakresu edukacji włączającej i pedagogiki specjalnej lub udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych, 2) realizacja dodatkowej oferty specjalistycznej dla dzieci z niepełnosprawnościami w zakresie poprawy edukacji włączającej (np. asystent dziecka), 3) dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami - w celu poprawy jakości edukacji przedszkolnej planowany jest zakup pomocy dydaktycznych, w tym specjalistycznych, narzędzi i sprzętu TIK zgodnych z potrzebami dzieci z niepełnosprawnościami z uwzględnieniem rekomendacji wskazanych w Modelu Dostępnej Szkoły (https://model.dostepnaskola.info/). W projekcie zostaną ujęte działania zwiększające szanse edukacyjne dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, w szczególności dzieci niepełnosprawnych, m. in. poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne.				
ZIT-TO-47	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Raciążek	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Raciążek	NIE	Inwestycja będzie obejmować: docieplenie stropodachu oraz zadaszenia wejścia, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej w budynku Urzędu Gminy w Raciążku. Docieplenie stropu budynku szkoły podstawowej w Raciążku, stropodachu sali gimnastycznej i sali technicznej oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej w budynku szkoły podstawowej w Raciążku.	177 337,26		77 354,20	44%
ZIT-TO-48	CP4	4(f)	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Miasta Toruń	Zielona transformacja w toruńskich przedszkolach - dostosowanie przedszkoli do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją	NIE	Celem projektu jest zwiększenie szans edukacyjnych dzieci poprzez poprawę jakości edukacji przedszkolnej w przedszkolach miejskich i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez GMT. Planowane działania: 1) realizacja dodatkowej oferty edukacyjnej lub specjalistycznej dla dzieci w zakresie poprawy jakości świadczenia usług edukacyjnych oraz edukacji włączającej podnoszącej kompetencje kluczowe i umiejętności związane z zieloną transformacją, 2) wsparcie dla nauczycieli ukierunkowane m.in. na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji (w tym związanych z zieloną lub cyfrową transformacją), 3) dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami - w celu poprawy jakości edukacji przedszkolnej planowany jest zakup pomocy dydaktycznych, w tym specjalistycznych, narzędzi i sprzętu TIK zgodnych z potrzebami dzieci z niepełnosprawnościami. 4) działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci (w tym edukacja prozdrowotna).	505 762,00		429 898,00	85%

								W projekcie zostaną ujęte działania zwiększające szanse edukacyjne dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, w szczególności dzieci niepełnosprawnych, m. in. poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne.				
ZIT-TO-49	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Waganiec	Budowa ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych na terenie gminy Waganiec - kolejny etap	TAK	Przedmiotowa inwestycja polegała będzie na budowie ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych na terenie gminy Waganiec o łącznej długości ok. 9,4 km. Ciągi rowerowe i pieszo-rowerowe będą szerokości 2m - 2,5m z betonu asfaltowego lub kostki betonowej bezfazowej. Przedmiotowa inwestycja pozwoli odseparować ruch pieszy i rowerowy od samochodowego zwiększając tym samym bezpieczeństwo ruchu drogowego.	395 904,00		336 518,00	85%
ZIT-TO-50	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Miasta Toruń	Zielona transformacja w toruńskich szkołach - dostosowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją	NIE	Celem projektu jest wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez podniesienie jakości i efektywności kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących prowadzonych przez GMT. Planowane działania: 1) wsparcie dla uczniów w zakresie podnoszenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych) lub związanych z zieloną lub cyfrową transformacją, działań wynikających z zakresu profilaktyki problemów (w tym edukacja prozdrowotna lub ekologiczna), doradztwa edukacyjno-zawodowego, wdrażania nowatorskich metod nauczania, 2) wsparcie dla nauczycieli ukierunkowane m.in. na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji (w tym związanych z zieloną lub cyfrową transformacją), udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych (w tym wsparcie metodyczne) lub wychowawczych, realizację zadań dotyczących doradztwa edukacyjno-zawodowego, 3) wsparcie dla szkół w zakresie wyposażenia i pomocy dydaktycznych niezbędnych dla uczniów i nauczycieli, dostosowania do wymogów zielonej lub cyfrowej transformacji. W projekcie zostaną ujęte działania zwiększające szanse edukacyjne uczniów szkół prowadzących kształcenie ogólne.	1 925 802,00		1 636 931,38	85%
ZIT-TO-51	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Zakrzewo	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej	TAK	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej o nawierzchni asfaltowej na podbudowie wraz z elementami bezpieczeństwa ruchu.	751 476,47		638 755,00	85%
ZIT-TO-52	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Miasta Toruń	Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy	NIE	Celem projektu jest tworzenie sieci współpracy i wzajemnego uczenia się osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach (bez specjalnych) w GMT. Jako osoby współorganizujące kształcenie - należy rozumieć nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej. Planowane działania: 1) wsparcie dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji z zakresu edukacji włączającej	941 176,00		800 000,00	85%

								i pedagogiki specjalnej lub udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych; 2) realizacja dodatkowej oferty specjalistycznej dla uczniów z niepełnosprawnościami w zakresie poprawy edukacji włączającej (np. asystent ucznia); 3) dostosowanie istniejących miejsc kształcenia ogólnego do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami, w tym poprawa dostępności, uczniów obcokrajowców i powracających z zagranicy. W projekcie zostaną ujęte działania zwiększające szanse edukacyjne uczniów szkół prowadzących kształcenie ogólne.				
ZIT-TO-53	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Powiat Aleksandrowski	Dobry zawód to przyszłość - edycja III.	NIE	Celem projektu jest rozwijanie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy u uczniów oraz podniesienie kompetencji u nauczycieli szkół: Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Staszica w Ciechocinku, II Liceum Ogólnokształcącego w Zespole Szkół Nr 2 im. Mjra H. Dobrzańskiego "Hubala" w Aleksandrowie Kujawskim oraz Szkole Podstawowej Specjalnej Nr 4 w Aleksandrowie Kujawskim.	90 697,64	-	77 093,00	85%
ZIT-TO-54	CP4	4(f)	Kształcenie zawodowe	EFS	Gmina Miasta Toruń	Kursy nadające kwalifikacje i podwyższające kompetencje uczniów i nauczycieli szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego, praktyki zawodowe i staże dla uczniów, staże branżowe dla nauczycieli oraz wyposażenie pracowni szkolnych i międzyszkolnych	NIE	Celem projektu jest podniesienie efektywności i jakości kształcenia zawodowego w szkołach GMT poprzez zwiększenie integracji szkolnictwa branżowego z rynkiem pracy oraz promowanie kształcenia zawodowego jako wysokiej jakości ścieżki kariery wymagającej wysokich kwalifikacji. Planowane działania: 1) wsparcie dla uczniów w zakresie podnoszenia umiejętności, kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z danym zawodem lub zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy, podnoszenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), umiejętności podstawowych i przekrojowych, zdobywanie doświadczenia zawodowego na stażach, doradztwa edukacyjno-zawodowego; 2) wsparcie dla nauczycieli w zakresie podnoszenia kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z danym zawodem, pogłębiania współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, doskonalenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), społeczno-emocjonalnych, udzielania pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych (w tym wsparcie metodyczne) lub wychowawczych; 3) wsparcie dla szkół w zakresie wyposażenia i pomocy dydaktycznych niezbędnych dla uczniów lub nauczycieli, zewnętrznego wsparcia w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego; 4) wsparcie dla otoczenia społeczno-gospodarczego w zakresie nabywania kwalifikacji lub podnoszenia kompetencji opiekunów stażystów. W ramach projektu planowane są działania w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych wszystkich uczniów, umożliwiania równego dostępu do edukacji, tworzenia warunków do pełnego rozwoju uczniów i zmniejszania trudności w ich funkcjonowaniu. Przełoży się to na zwiększenie dostępności edukacji dla wszystkich poprzez	1 411 248,00		1 199 561,00	85%

								rozwój i zwiększenie dostępu do doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym dla uczniów z indywidualnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami.				
ZIT-TO-55	CP4	4(f)	Kształcenie zawodowe	EFS	Powiat Aleksandrowski	Zdobądź uprawnienia- spełniaj marzenia na rynku pracy.	NIE	Celem projektu jest poprawa jakości i efektywności kształcenia zawodowego w Zespole Szkół Nr 1 i Zespole Szkół Nr 2 w Aleksandrowie Kujawskim. Projekt zakłada realizację szkoleń i kursów zawodowych podnoszących kompetencje i kwalifikację uczniów i nauczycieli szkół zawodowych.	51 825,90		44 052,00	85%
ZIT-TO-56	CP4	4(f)	Kształcenie zawodowe	EFS	Gmina Miasta Toruń	Zielona transformacja w toruńskich szkołach zawodowych - dostosowanie szkół do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją	NIE	Celem projektu jest wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez podniesienie jakości i efektywności kształcenia w szkołach GMT prowadzących kształcenie zawodowe. Planowane działania: 1) wsparcie dla uczniów w zakresie podnoszenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych) lub związanych z zieloną lub cyfrową transformacją, działań wynikających z zakresu profilaktyki problemów (w tym edukacja prozdrowotna lub ekologiczna), doradztwa edukacyjno-zawodowego, wdrażania nowatorskich metod nauczania, 2) wsparcie dla nauczycieli ukierunkowane m.in. na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji (w tym związanych z zieloną lub cyfrową transformacją), udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych (w tym wsparcie metodyczne) lub wychowawczych, realizację zadań dotyczących doradztwa edukacyjno-zawodowego, 3) wsparcie dla szkół lub placówek kształcenia zawodowego w zakresie wyposażenia i pomocy dydaktycznych niezbędnych dla uczniów i nauczycieli, dostosowania do wymogów zielonej lub cyfrowej transformacji. W ramach projektu planowane są działania w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych wszystkich uczniów, umożliwiania równego dostępu do edukacji, tworzenia warunków do pełnego rozwoju uczniów i zmniejszania trudności w ich funkcjonowaniu. Przełoży się to na zwiększenie dostępności edukacji dla wszystkich poprzez rozwój i zwiększenie dostępu do doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym dla uczniów z indywidualnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami.	1 176 471,00		1 000 000,00	85%
ZIT-TO-57	CP4	4(f)	Kształcenie zawodowe	EFS	Gmina Miasta Toruń	Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy	NIE	Celem projektu jest tworzenie sieci współpracy i wzajemnego uczenia się osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach zawodowych GMT oraz uczniów obcokrajowców i powracających z zagranicy w tych szkołach. Jako osoby współorganizujące kształcenie - należy rozumieć nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej. Planowane działania: 1) wsparcie dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy na podnoszenie kompetencji lub nabywanie kwalifikacji z zakresu edukacji włączającej	588 235,00		500 000,00	85%

								i pedagogiki specjalnej lub udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych; grupą docelową są przedstawiciele kadry szkół lub placówek prowadzących kształcenie zawodowe; 2) realizacja dodatkowej oferty specjalistycznej dla uczniów z niepełnosprawnościami w zakresie poprawy edukacji włączającej (np. asystent ucznia); 3) dostosowanie istniejących miejsc kształcenia zawodowego do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami, w tym poprawa dostępności, uczniów obcokrajowców i powracających z zagranicy - w celu poprawy jakości edukacji w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego planowany jest zakup pomocy dydaktycznych, w tym specjalistycznych, narzędzi i sprzętu TIK zgodnych z potrzebami uczniów z niepełnosprawnościami, uczniów obcokrajowców i powracających z zagranicy z uwzględnieniem rekomendacji wskazanych w Modelu Dostępnej Szkoły (https://model.dostepnaszkola.info/).				
ZIT-TO-58	CP4	4(f)	Kształcenie zawodowe	EFS	Powiat Aleksandrowski	Szkoła zawodowa szansą na przyszłość- IV etap.	NIE	Celem projektu jest poprawa jakości i efektywności kształcenia zawodowego w Zespole Szkół Nr 1 i Zespole Szkół Nr 2 w Aleksandrowie Kujawskim.	247 058,83		210 000,00	85%
ZIT-TO-59	CP4	4(f)	Kształcenie zawodowe	EFS	Powiat Aleksandrowski	Nowoczesna technologia inwestycją w przyszłość.	NIE	Celem projektu jest doposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu oraz sal lekcyjnych w nowoczesny sprzęt. Trwają prace nad koncepcją w sprawie połączenia wyposażenia z podniesieniem kwalifikacji poprzez organizację kursów i szkoleń, kompleksowość wsparcia.	70 588,24		60 000,00	84,99999%
ZIT-TO-60	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Powiat Aleksandrowski	Wielozmystowe poznawanie świata z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.	NIE	Celem projektu jest rozwijanie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy u uczniów z niepełnosprawnością szkół: Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Staszica w Ciechocinku, II Liceum Ogólnokształcącego w Zespole Szkół Nr 2 im. Mjra H. Dobrzańskiego "Hubala" w Aleksandrowie Kujawskim oraz Szkole Podstawowej Specjalnej Nr 4 w Aleksandrowie Kujawskim.	51 825,88		44 052,00	85%
ZIT-TO-61	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Powiat Aleksandrowski	Budowa ścieżki rowerowej Ciechocinek - Toruń	NIE	Budowa ścieżki rowerowej jako wsparcie działań związanych z likwidacją zidentyfikowanych luk w istniejącej sieci infrastruktury rowerowej na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.	77 786,00		66 117,54	85%
ZIT-TO-62	CP2	2(i)	Efektywne sieci ciepłownicze (budowa i modernizacja)	EFRR	Powiat Aleksandrowski	Wymiana źródła ciepła w budynkach użyteczności publicznej - Domu Pomocy Społecznej w Zakrzewie, Zespole Szkół Nr 1 CKP w Aleksandrowie Kujawskim, Powiatowym Urzędzie Pracy w Aleksandrowie Kujawskim, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Aleksandrowie Kujawskim	NIE	Wymiana źródła ciepła wraz z modernizacją sieci ciepłowniczej w budynkach użyteczności publicznej wraz z instalacją pomp ciepła.	1 087 582,22		489 412,00	45%

ZIT-TO-63	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Powiat Chełmiński	Modernizacja energetyczna budynków SOSzW w Chełmnie	TAK	Projekt zakłada głęboką termomodernizację budynku szkoły wraz z wymianą źródła ciepła.	763 000,00	763 000	373 802,50	49%
ZIT-TO-64	CP4	4(f)	Kształcenie zawodowe	EFS	Powiat Chełmiński	Zawodowo i profesjonalnie w szkołach z powiatu chełmińskiego	TAK	<p>W ramach zadania zaplanowano m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających ich szanse na rynku pracy poprzez realizację zajęć specjalistycznych, - dodatkowe zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne ukierunkowane na uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kompetencji zawodowych, w tym realizacja wizyt studyjnych, - organizację i przeprowadzenie staży i praktyk zawodowych, - dodatkowe zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne niezbędne na rynku pracy. <p>W ramach wsparcia planuje się zakup pomocy dydaktycznych niezbędnych do prowadzenia dodatkowych form wsparcia.</p> <p>Ponadto w ramach projektu zaplanowano doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli związanych z nauczaniem zawodem. Realizacja zadania będzie prowadzić do uzyskania kwalifikacji lub nabycia kompetencji przez nauczycieli.</p> <p>Projekt również zakłada zakup wyposażenia do pracowni nauki zawodu/ warsztatów/ sal przedmiotów zawodowych. Zakupiony sprzęt zostanie wykorzystany do stworzenia warunków odzwierciedlających rzeczywiste warunki pracy. Ponadto zakup stosownego wyposażenia jest niezbędny do podniesienia jakości i skuteczności prowadzonych zajęć, co jest zasadne w kontekście realizacji procesu dydaktycznego zgodnie ze współczesnymi standardami.</p>	220 264,00		187 224,00	85%
ZIT-TO-65	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Powiat Chełmiński	Prosta sprawa - kompetencje to podstawa	TAK	<p>Projekt zakłada podniesienie poziomu i rozwijanie kompetencji kluczowych wśród uczniów oraz poprawę efektywności kształcenia, poprzez realizację dodatkowych zajęć m.in.: z kompetencji kluczowych, z doradztwa edukacyjno-zawodowego, opartych na metodzie eksperymentu oraz wyjazdów edukacyjnych i staży zawodowych dla uczniów. W ramach zadania planuje się zakup pomocy dydaktycznych niezbędnych do prowadzenia dodatkowych form wsparcia.</p> <p>W ramach zadania zaplanowano również wsparcie nauczycieli ukierunkowane na doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych niezbędnych do prowadzenia m.in.: procesu nauczania opartego na metodzie eksperymentu, doradztwa edukacyjno-zawodowego, w zakresie korzystania z narzędzi TIK oraz włączania narzędzi TIK do nauczania.</p> <p>Zaplanowano także wyposażenie pracowni szkolnych m.in.: w sprzęt i narzędzia TIK, wyposażenie niezbędne do nauczania eksperymentalnego, w tym stworzenie w</p>	133 895,35	133 895,35	113 811,05	85%

								szkołach warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu. Zakup wyposażenia jest zasadny w kontekście planowanych zadań, gdyż odpowiedni dobór instrumentów wpłynie na podniesienie jakości i skuteczności podjętych działań w ramach projektu.				
ZIT-TO-66	CP4	4(v)	Opieka zdrowotna	EFRR	Powiat Chełmiński	Rozbudowa oraz modernizacja i doposażenie ZOZ w Chełmnie	TAK	Remont pomieszczeń szpitalnych oraz zakup sprzętu medycznego obejmuje: 1. Remont i wyposażenie w sprzęt medyczny dla Działu Fizjoterapii. 2. Inwestycja w infrastrukturę i doposażenie w sprzęt na rozwój AOS. 3. Inwestycja w infrastrukturę i zakup sprzętu na potrzeby opieki długoterminowej.	484 581,50		411 894,27	85%
ZIT-TO-67	CP4	4(ii)	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Stolno	Centrum Edukacyjno-Kulturalne - Budowa Oddziałów Przedszkolnych w Stolnie	TAK	Projekt będzie polegał na budowie budynku dwukondygnacyjnego o powierzchni zabudowy około 520 m ² o konstrukcji tradycyjnej murowanej z dachem płaskim. W budynku znajdzie się 7 klas dostosowanych do potrzeb oddziałów przedszkolnych wraz z sanitariatami oraz odpowiednim zapleczem socjalno - gastronomicznym. Wokoło budynku zostanie zagospodarowany teren w tym m.in. powstanie plac zabaw dla dzieci. W ramach projektu powstaną nowe miejsca wychowania przedszkolnego (50 miejsc wychowania przedszkolnego)	1 011 765	1 011 765	860000,00	85%
ZIT-TO-68	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Stolno	Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Stolno	TAK	Celem projektu jest udzielenie wsparcia w zakresie kształcenia ogólnego uczniom ze szkół podstawowych z terenu Gminy Stolno oraz nauczycielom poprzez m.in.: realizację zajęć eksperymentalnych rozwijających umiejętności i kompetencje matematyczno - przyrodnicze; wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami; zajęcia pozaszkolne i pozalekcyjne z zakresu kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych w tym j.angielskiego, postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy w zakresie kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej; zakup pomocy dydaktycznych oraz doposażenia do prowadzenia zajęć eksperymentalnych; podniesienie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych poprzez kursy, szkolenia, studia podyplomowe. Projekt będzie również ujmował działania z zakresu edukacji włączającej.	85 692	85 692	72838,28	85%
ZIT-TO-69	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Stolno	Odnowa przestrzeni publicznej w Stolnie, Oborach, Małym Czystem oraz Wabczu na terenie Gminy Stolno	TAK	Doposażenie istniejących miejsc rekreacji w nowe bezpieczne urządzenia; wymiana podłoża na bezpieczne na istniejących placach zabaw; zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół świetlicy wiejskiej w Oborach (zagospodarowanie skarpy); zagospodarowanie przestrzeni publicznej przy świetlicy wiejskiej w Małym Czystem (zagospodarowanie przestrzeni publicznej w bezpośrednim sąsiedztwie świetlicy na imprezy plenerowe), wymiana podłoża na bezpieczne na plenerowym centrum aktywności lokalnej w Małym Czystem	170 000	170 000	144602,00	85%
ZIT-TO-70	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Chełmno	Budowa Centrum Aktywności Lokalnej w Małych Łunawach	NIE	Projekt realizowany ze środków przeznaczonych na Odnowę przestrzeni publicznej. W ramach inwestycji w miejscowości Małe Łunawy wybudowany zostałby budynek, który będzie wykorzystywany do celów	346 916,30		153 068,50	44%

								animacji, aktywizacji, integracji i edukacji społeczności lokalnej. Na terenie tej miejscowości oraz sąsiedniej brakuje tego typu obiektu. Gmina nie posiada w swoich zasobach budynku, który mógłby zostać wyremontowany, przebudowany na w/w cele stąd konieczność budowy nowego obiektu.				
ZIT-TO-71	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Chełmno	Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Chełmno	NIE	Zakres projektu obejmuje: podniesienie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych, wyposażenie pracowni w sprzęt niezbędny do nauczania eksperymentalnego, IT, języków obcych, zajęcia rozwijające umiejętności i kompetencje matematyczno - przyrodnicze uczniów, wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zajęcia pozaszkolne z zakresu kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów w zakresie nauk matematyczno - przyrodniczych oraz postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy w zakresie kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej. Projekt obejmie także podnoszenie kompetencji uczniów z języka angielskiego, a także będzie zawierał działania z zakresu edukacji włączającej. Projekt będzie realizowany w partnerstwie z minimum jedną gminą członkiem MOF w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej. Projekt skierowany do uczniów szkół podstawowych (4 szkoły) z terenu Gminy Chełmno.	178 900,00	178 900,00	152 057,30	85%
ZIT-TO-72	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Chełmno	Budowa i wyposażenie siedziby Gminnej Biblioteki Publicznej - Centrum Usług Kulturalnych i Społecznych w Kolnie	NIE	Projekt polega na budowie Centrum Usług Kulturalnych i Społecznych. Centrum byłoby siedzibą Gminnej Biblioteki Publicznej. Aktualnie w Gminie nie ma żadnego obiektu, który pełniłby tego typu usługi. Wszystkie większe wydarzenia odbywają się albo w wynajmowanym obiekcie kinoteatru w Chełmnie lub małych świetlicach wiejskich, ewentualnie szkołach. Gminna biblioteka ma swoją siedzibę w pomieszczeniach szkół (biblioteka i jej filie). Wybudowany obiekt posiadałby zaplecze w postaci Sali widowiskowej, w której mogłyby się odbywać duże wydarzenia kulturalne w skali gminy oraz mniejszą salę gdzie mogłyby być organizowane różnego rodzaju warsztaty, szkolenia, odczyty itd. a także zaplecze na księgozbiór. Byłby to nowoczesny obiekt, przyjazny środowisku i osób z niepełnosprawnościami. Szacowana powierzchnia 550 m2. W nim też mógłby działać/spotykać się Klub seniora oraz KGW Kolno. W Centrum chcielibyśmy realizować np. zajęcia w ramach projektów grantowych z LGD.	982 268,72		688 379,07	70%
ZIT-TO-73	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Unisław	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej w miejscowości Kokocko	NIE	Zadanie obejmuje budowę około 4,5 km ścieżki pieszo-rowerowej wzdłuż drogi powiatowej oraz wojewódzkiej nr 550 od granicy z Gminą Dąbrowa Chełmińska (tj. od granicy z powiatem bydgoskim) do granicy z gminą Chełmno	888 000,00		754 556,54	85%
ZIT-TO-75	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem	EFRR	Gmina Unisław	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Unisławiu	NIE	Projekt zakłada między innymi ocieplenie ścian, wymianę okien, wymianę stolarki drzwiowej	358 400,00		175 568,58	49%

			(wsparcie w ramach IF)									
ZIT-TO-76	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Unistaw	Klucz do wiedzy	NIE	Realizatorzy: Szkoła Podstawowa w Grzybnie, Szkoła Podstawowa w Kokocku, Szkoła Podstawowa w Unistawiu, Liceum Ogólnokształcące w Unistawiu. Celem projektu jest podniesienie jakości kształcenia w 4 szkołach z gminy Unistaw poprzez udział min. 250 uczniów w zajęciach rozwijających komp. kluczowe, w tym podnoszenie kompetencji z języka angielskiego, umiejętności uniwersalne na rynku pracy oraz podniesienie kompetencji wśród kadry. Projekt zakłada: - działania na rzecz kształtowania i rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy w zakresie TIK; - realizację procesu indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi, a także wsparcie ucznia młodszego wraz z doposażeniem; - doradztwo edukacyjno-zawodowe związane z wyborem dalszych kierunków kształcenia i uwzględniające potrzeby rynku pracy; - Tworzenie warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu w zakresie komp. matematyczno-przyrodniczych wraz z koniecznym doposażeniem; - Podniesienie kompetencji n-li oraz pracowników pedagogicznych. Projekt ma charakter integrowany oraz będzie elementem kompleksowego projektu.	106 401,22		90 441,04	85%
ZIT-TO-77	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Unistaw	Odnowa przestrzeni publicznej w parku w Unistawiu	NIE	Odnowa przestrzeni publicznej części parku w Unistawiu- adaptacja, wyposażenie przestrzeni. Projekt uwzględniający edukację sensoryczną.	160 097,18		136 082,60	85%
ZIT-TO-78	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Kijewo Królewskie	Modernizacja energetyczna budynków publicznych w gminie Kijewo Królewskie	TAK	Projekt zakłada modernizację energetyczną trzech szkół z terenu gminy Kijewo Królewskie wraz z wyposażeniem w panele fotowoltaiczne i pompy ciepła.	340 000,00		166 409,98	49%
ZIT-TO-79	CP4	4(ii)	baza sportowa	EFRR	Gmina Waganiec	Poprawa dostępności Zespołu Szkół w Zbrachlinie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym utworzenie pierwszej pełnowymiarowej sali gimnastycznej w gminie	TAK	Przedmiotowa inwestycja polegała będzie na zapewnieniu odpowiednich warunków, w tym bezpieczeństwa, dla uczniów Zespołu Szkół w Zbrachlinie. Nowopowstały obiekt przede wszystkim przeznaczony będzie do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego wśród dzieci i młodzieży oraz do prowadzenia pozalekcyjnych zajęć sportowych (np. SKS) i organizowania szkolnych/gminnych zawodów sportowych. Kubatura nowopowstałego obiektu wyniesie 6 612 m ³ . Powierzchnia użytkowa obiektu to 990,36 m ² , z czego 563,17 m ² przypada na powierzchnię areny sportowej (30 m x 18,8 m). Wymiary budynku: długość 41,50 m, szerokość 26,75 m, wysokość 9,95 m. Projektowany obiekt to budynek ocieplony, niepodpiwniczony, częściowo dwukondygnacyjny - posadowiony w poziomie istniejącego terenu. Na pierwszej kondygnacji (parter), oprócz areny sportowej (z możliwością podziału na 2 odrębne boiska) powstaną 2	1 450 208,00		522 075,00	36%

								<p>pomieszczenia szatniowo-socjalne, 2 pomieszczenia WC (w tym jedno dostosowane dla osób niepełnosprawnych), 3 pomieszczenia techniczno-gospodarcze, magazyn na sprzęt sportowy oraz hall służący komunikacji z szatnią. Na piętrze budynku planuje się budowę pomieszczenia do gimnastyki indywidualnej/fitness, szatnie z WC oraz pomieszczenie dla nauczycieli wychowania fizycznego. Obie kondygnacje połączy klatka schodowa. Nowopowstały budynek połączony zostanie łącznikiem z istniejącym budynkiem Szkoły</p>				
ZIT-TO-80	CP2	2(v)	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Kijewo Królewskie	Budowa inteligentnych sieci wodociągowych w gminie Kijewo Królewskie	TAK	Projekt zakłada przebudowę sieci wodociągowej i wyposażenie jej w elementy infrastruktury teleinformatycznej pozwalającej na sterowanie, opomiarowanie i monitoring przepływu i ciśnienia wody na odcinku od ujęcia wody do konsumenta.	285 047,06		242 290,00	85%
ZIT-TO-81	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Kijewo Królewskie	Rozumiem świat - projekt edukacyjny w gminie Kijewo Królewskie	TAK	Projekt zakłada podniesienie jakości kształcenia w 3 szkołach publicznych gminy Kijewo Królewskie poprzez rozwijanie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych na rynku pracy, zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych, matematyczno-przyrodniczych realizowanych metodą eksperymentu itp. Wsparciem zostaną objęte 3 szkoły podstawowe w Gminie Kijewo Królewskie. Wsparcie dla tych szkół będzie uwzględniało podnoszenie kompetencji z języka angielskiego oraz wsparcie kadr szkół i OWP.	193 300,00		164 223,60	85%
ZIT-TO-82	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Kijewo Królewskie	Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Kijewo Królewskie	TAK	Projekt zakłada szereg działań związanych z odnową przestrzeni publicznej na terenie 3 wsi w gm. Kijewo Królewskie, zmiana funkcji użytkowych w kierunku zwiększenia lokalnego potencjału społecznego i gospodarczego defaworyzowanych grup społecznych w tym młodzieży i seniorów. Zagospodarowanie ogólnodostępnej przestrzeni wiejskiej w Kijewie Królewskim, Trzebczu Szlacheckim i Brzozowie na potrzeby związane z zagospodarowaniem czasu dla młodzieży (przestrzeń sportowa, parkur, skate-park, ścieżka starych zawodów) oraz zagospodarowanie terenu wiejskiego na kompleks rekreacyjny dla seniorów (m.in. ścieżki sensoryczne, mini tężnie solankowe, zagospodarowanie terenów rekreacyjnych wokół 2 zbiorników wodnych).	398 538,00		338 757,00	85%
ZIT-TO-83	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Modernizacja energetyczna kompleksu Europejskiego Centrum Wymiany	TAK	Poprawa standardu energetycznego obiektu dawnego Europejskiego Centrum Wymiany Młodzieży na cele rozwoju całorocznej działalności w zakresie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością, realizowanej przez Zakład Aktywności Zawodowej. Zakłada się	831 057,27		399 688,36	48%

			publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)			Młodzieży z przeznaczeniem pod rozwój usług Zakładu Aktywności Zawodowej - etap II		docieplenie zewnętrzne obiektu wraz z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę źródła ogrzewania, wymianę instalacji wewnętrznych C.O. i C.W.U.				
ZIT-TO-84	CP2	2(iv)	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Działania dotyczące rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury	TAK	Działania w zakresie zwiększania retencji wód w przestrzeni miasta - obejmujące demontaż części nawierzchni utwardzonych i zastąpienie ich powierzchniami biologicznie czynnymi (chłonnymi), realizacja ogrodów deszczowych jako systemu zagospodarowania wód opadowych z powierzchni czystych (dachy), odnowienie nasadzeń historycznych alei drzew oraz nasadzeń wzmacniających skarpy.	535 408,14		455 096,92	85%
ZIT-TO-85	CP4	4(ii)	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Modernizacja z wyposażeniem punktu filialnego Przedszkola Miejskiego Tęczowy Zakątek mieszczącego się w części jednego z dwóch budynków siedziby Szkoły Podstawowej nr 2 w Chełmnie przy ul 22 Stycznia 4.	TAK	W ramach projektu zakłada się modernizację z wyposażeniem punktu filialnego Przedszkola Miejskiego Tęczowy Zakątek mieszczącego się w części jednego z dwóch budynków siedziby Szkoły Podstawowej nr 2 w Chełmnie przy ul 22 Stycznia 4. W jej zakresie rzeczowym przewiduje się w szczególności dostosowanie części rzeczonoego budynku pełniącego funkcję przedszkola do stosownych przepisów prawa, w tym przede wszystkim do obowiązujących wymagań z zakresu ochrony p.poż (kategoria ZLIII), sanitarnych, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Ponadto przewiduje się m.in.: - poprawę elementów zagospodarowania terenu (mała architektura - plac zabaw dla dzieci w wieku przedszkolnym etc.), - zakup niezbędnego wyposażenia. Na terenie Gminy Chełmno nie ma innego obiektu/budynku, który mógłby zostać wykorzystany zgodnie z przeznaczeniem opisanym w projekcie.	647 836,23		550 660,79	85%
ZIT-TO-86	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Miasto Chełmno	Poznaję, eksperymentuję, decyduję! Szkolne laboratorium umiejętności - v. 2.	TAK	Projekt zakłada podjęcie działań na rzecz kształtowania i rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy w zakresie: TIK; umiejętności matematyczno-przyrodniczych; umiejętności posługiwania się językami obcymi; umiejętności rozumienia, kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów, umiejętności uczenia się i umiejętności pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy. Celem projektu jest rozbudzenie ciekawości poznawczej ucznia poprzez innowacyjne, zróżnicowane metody i formy pracy, w tym wykorzystanie doświadczeń i eksperymentów podnoszących atrakcyjność procesu nauczania. Realizacja projektu obejmie trzy samorządowe szkoły podstawowe: nr 1, nr 2 i nr 4.	793 503,47		674 210,12	85%
ZIT-TO-87	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Poprawa funkcjonalności z doposażeniem siedziby Chełmińskiego Domu Kultury w Chełmnie	TAK	Realizacja przedmiotowego projektu w istotny sposób przyczyni się do podniesienia standardu świadczonych usług kulturalnych oraz poprawi dostępność architektoniczną siedziby CHDK dla osób ze szczególnymi potrzebami. W ramach przedsięwzięcia przewiduje się m.in.:	647 836,23		550 660,79	85%

						przy ul. Dworcowej 40a		- dostosowanie wnętrza budynku do celów działalności wraz z wykreowaniem specjalistycznych pracowni m.in. plastycznej, muzycznej, studia nagrań, jak również zespołu pomieszczeń służących próbom tanecznym, - dostosowanie infrastruktury kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami, - modernizacji energetycznej poprzez kompleksową modernizację oświetlenia wewnętrznego, - poprawa elementów zagospodarowania terenu: nawierzchnia drogi wewnętrznej oraz parkingu, oświetlenie zewnętrzne, monitoring, mała architektura, - zakup niezbędnego wyposażenia.				
ZIT-TO-88	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Centrum rozwoju nad Jeziorem Starogrodzkim	TAK	Rozwój infrastruktury turystycznej w ramach Ośrodka Nad Jeziorem Starogrodzkim w Chełmnie, poprzez stworzenie Centrum Sportów Wodnych obejmującego wzniesienie nowego obiektu całorocznego, który zapewni: magazyn dla sprzętu wodnego (smocze łodzie, kajaki), szatnie wraz z sanitariatami, miejsce spotkań do 25 osób, siłownię. Planuje się obiekt parterowy, z dachem jednospadowym o orientacji w kierunku południowym, dającym możliwość montażu ogniw fotowoltaicznych na całej powierzchni dachu. Standard niskoemisyjny. Szacowana powierzchnia obiektu: 850 m ² . Ponadto budowa małego pomostu wraz z miejscem wodowania sprzętu wodnego.	1 109 733,25		943 273,26	85%
ZIT-TO-89	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Miasto Chełmno	Rewaloryzacja parku miejskiego Stare Planty	TAK	Rewaloryzacja najstarszego parku miejskiego w Chełmnie - Stare Planty, utworzonego w XVIII wieku, objętego ochroną konserwatorską na podstawie wpisu do rejestru zabytków. Wymiana nawierzchni istniejących alejek, oraz schodów, odnowienie nasadzeń drzew, uzupełnienie oświetlenia, wprowadzenie elementów małej architektury.	356 035,24		302 629,96	85%
ZIT-TO-90	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Papowo Biskupie	Termomodernizacja Sali gimnastycznej w Papowie Biskupim	TAK	W ramach zadania wymienione zostaną okna oraz wymieniony zostanie system grzewczy (grzejniki zastąpione innym systemem nawiewu). Wymienione zostaną również drzwi oraz oświetlenie na energooszczędne	286 000,00		139 828,56	49%
ZIT-TO-91	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Papowo Biskupie	Wzrost jakości kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych w Gminie Papowo Biskupie	TAK	W ramach zadania wsparcie udzielone zostanie uczniom szkół podstawowych z terenu gminy Papowo Biskupie poprzez organizację zajęć: rozwijających umiejętności i kompetencje kluczowe, zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, zajęć językowych (logopedia), zajęć pozalekcyjnych. Planuje się również wsparcie nauczycieli poprzez organizację szkoleń, kursów oraz studiów podyplomowych. Zakupione zostanie również niezbędne wyposażenie, pomoce dydaktyczne.	111 690,35		94 936,80	85%
ZIT-TO-92	CP4	4(f)	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Papowo Biskupie	Wychowanie przedszkolne	TAK	Utworzenie 25 nowych miejsc przedszkolnych w systemie pełnowymiarowym. W ramach projektu sfinansowane zostaną: zajęcia dodatkowe, zajęcia logopedyczne, zajęcia językowe. Zakupione zostaną pomoce dydaktyczne, zabawki, utworzenie pracowni językowej, podniesienie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli	115 217,40		97 934,79	85%

ZIT-TO-93	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Papowo Biskupie	Kompleksowa modernizacja budynku GOK w Papowie Biskupim	TAK	Modernizacja polegała będzie na wykonaniu wentylacji mechanicznej w budynku, wyposażeniu obiektu w technologie energooszczędne, wykonanie klimatyzacji, remont pomieszczeń wewnętrznych (malowanie, cyklinowanie parkietu), odprowadzenie wód deszczowych z budynku oraz wykonanie opaski z kostki betonowej wokół budynku) . Zakupione zostanie wyposażenie do prowadzenia zajęć rekreacyjno - kulturowych dla dzieci i młodzieży z terenu gminy oraz dla mieszkańców.	373 004,00		317 053,00	85%
ZIT-TO-94	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Papowo Biskupie	Wsparcie instytucji kultury (świetlic wiejskich) na terenie gminy Papowo Biskupie	TAK	W ramach projektu przewiduje się modernizację świetlic wiejskich (drobny remont, zakup wyposażenia, wymianę drzwi), wymianę ogrzewania w świetlicach wraz z zagospodarowaniem terenu przy świetlicach	150 000,00		127 500,00	85%
ZIT-TO-95	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Papowo Biskupie	Modernizacja obiektu rekreacyjnego w miejscowości Papowo Biskupie	TAK	W ramach zadania wykonana zostanie modernizacja boiska, bieżni oraz zamontowane zostaną ławeczki i wykonanie nasadzenia roślin. Obiekt będzie ogólnodostępny i otwarty dla mieszkańców.	120 000,00		102 000,00	85%
ZIT-TO-96	CP2	2(i)	Efektywne sieci ciepłownicze (budowa i modernizacja)	EFRR	Gmina Lisewo	Modernizacja lokalnej sieci ciepłowniczej w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Lisewie	TAK	Projekt obejmuje modernizację centralnego ogrzewania wraz z modernizacją źródła ciepła.	129 567,06		110 132,00	85%
ZIT-TO-98	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Lisewo	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Lisewo	TAK	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej z wymianą źródła ciepła	746 547,45		365 808,25	49%
ZIT-TO-99	CP2	2(i)	Oświetlenie uliczne	EFRR	Gmina Lisewo	Wymiana oświetlenia ulicznego na terenie gminy Lisewo	TAK	Wymiana istniejącego oświetlenia ulicznego na ledowe (ok. 200 opraw oświetleniowych na oprawy energooszczędne).	504 043,33		151 213,00	30%
ZIT-TO-100	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Gmina Lisewo	Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych na terenie gminy Lisewo	TAK	Zakres projektu obejmuje: podniesienie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych, wyposażenie pracowni w sprzęt niezbędny do nauczania eksperymentalnego, IT, języków obcych (język angielski), zajęcia rozwijające umiejętności i kompetencje matematyczno - przyrodnicze uczniów, wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zajęcia pozaszkolne z zakresu kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów w zakresie nauk matematyczno - przyrodniczych oraz postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy w zakresie kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej. Projekt skierowany do uczniów szkół podstawowych (2 szkoły) z terenu Gminy Lisewo. W ramach projektu prowadzone będą również zajęcia z edukacji włączającej, których celem będzie zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne. Projekt ma charakter	274 464,92		233 295,18	85%

								zintegrowany ponieważ uczestnikami projektu będą również dzieci z powiatu chełmińskiego.				
ZIT-TO-101	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Lisewo	Przebudowa przestrzeni publicznej w Krusinie	TAK	Przebudowa i adaptacja zdegradowanych terenów i przestrzeni w celu przywrócenia im nowych funkcji, kulturalnych, społecznych i edukacyjnych na terenie gminy Lisewo. W ramach projektu przewiduje się utworzenie terenu, któremu nadane zostaną nowe funkcje w tym kulturalne, społeczne i edukacyjne. W ramach projektu zrealizowane zostaną następujące zadania: - wykonanie boiska wielofunkcyjnego wraz ogrodzeniem, oświetleniem, - wykonanie wiaty pełniącej funkcje integracyjne mieszkańców, - postawienie małej architektury, sprzyjającej działaniom społecznym realizowanych na tym terenie.	199 605,88		169 665,00	85%
ZIT-TO-103	CP4	4(ii)	Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego	EFRR	Powiat Golubsko-Dobrzyński	Inwestycja w infrastrukturę kształcenia zawodowego przy ul. Odrodzenia 8 w Kowalewie Pomorskim; Remont warsztatów samochodowych	NIE	Remont i unowocześnienie budynku warsztatów samochodowych, wyposażenie w nowoczesne maszyny i urządzenia do kształcenia zawodowego w dziedzinie mechanik samochodowy, technik spawalnictwa, technik mechatronik	910 585,77		773 997,90	85%
ZIT-TO-104	CP2	2(v)	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Kowalewo Pomorskie	Modernizacja sieci wodociągowej w gminie Kowalewo Pomorskie	NIE	Modernizacja/naprawa sieci wodociągowej na terenie miasta Kowalewo Pomorskie	1 176 470,00		1 000 000,00	85%
ZIT-TO-105	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Kowalewo Pomorskie	Adaptacja byłego budynku Urzędu Miejskiego na obiekt pełniący funkcje kulturalne (biblioteka, centrum aktywizacji społecznej, Izba pamięci)	NIE	Adaptacja byłego budynku Urzędu Miasta na obiekt pełniący funkcje kulturalne (biblioteka, centrum aktywizacji społecznej, Izba pamięci)	657 822,00		559 149,00	85%
ZIT-TO-106	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem	EFRR	Gmina Zbójno	Dostawa i montaż instalacji fotowoltaicznych oraz pomp ciepła w budynkach użyteczności	TAK	"Projekt polega na montażu mikroinstalacji fotowoltaicznych i pomp ciepła wraz z wymianą stolarki okiennej w budynku Zespołu Szkół w Zbójnie, Zespołu Szkół w Działyniu. Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej w ww. budynkach, zmniejszenie emisji CO2 do atmosfery".	127 031,83		88 833,45	70%

			(wsparcie w ramach IF)			publicznej w Gminie Zbójno						
ZIT-TO-107	CP2	2(v)	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Zbójno	Modernizacja sieci wodociągowej w Gminie Zbójno	TAK	Projekt w zakresie efektywnych(inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych-wycieków, instalacje monitoringowe)	363 886,00		309 304,00	85%
ZIT-TO-108	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Zbójno	Renowacja zabytkowego parku oraz terenu wokół pałacu w miejscowości Zbójno	TAK	Celem projektu jest podniesienie atrakcyjności miejscowości Zbójno poprzez rozbudowę zaplecza dla ruchu turystycznego zorganizowanego i wszelkich form rekreacji pieszej, rowerowej itd. Niezbędna jest budowa zaplecza w otoczeniu pałacu oraz remont ogrodzenia założenia ogrodowego i terenu pałacowego, a także rewitalizacja zieleni zabytkowej i uporządkowanie układu komunikacyjnego i małej architektury na terenie zabytkowego parku tj. instalacja oświetlenia, kosze na śmieci, ławki i stoliki w tym stojaki rowerowe itd.	396 545		337 066,00	85%
ZIT-TO-109	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Radomin	Budowa ścieżek rowerowych: etap I - przy drodze wojewódzkiej nr 534; etap II - od DW 534 do Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni	TAK	Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż DW 534 od granicy sąsiedniej gminy, ułatwiający poruszanie się rowerzystów w miejscu o szczególnie dużym natężeniu ruchu oraz ścieżki od DW 534 do Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni . łączna długość ścieżek realizowanych w obu etapach wyniesie ponad 2 km. Ścieżki umożliwią bezpieczne poruszanie się pieszych i rowerzystów wzdłuż drogi wojewódzkiej i powiatowej, zwiększy poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz umożliwi w przyszłości połączenie dwóch gmin i powiatów ciągiem rowerowym. Umożliwi bezpieczne podróżowanie turystom i mieszkańcom doceniającym walory turystyczne okolicy Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni, a także zachęci do odwiedzania powiatu golubsko-dobrzyńskiego wraz z jego unikalnymi zabytkami.	605 890,09		515 006,58	85%
ZIT-TO-110	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Radomin	Kompleksowa modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Radominie	TAK	Kompleksowa modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Radominie polegająca na wyposażeniu ośrodka w technologie energooszczędne i przyjazne środowisku naturalnemu, w tym system ogrzewania oparty na OZE , a także sprzęt audio-wizualny pozwalający wykorzystywać obiekt do zajęć i spotkań kulturalno-edukacyjnych prowadzonych z myślą o dzieciach, młodzieży i mieszkańcach gminy.	169 000,00		143 650,00	85%
ZIT-TO-111	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności	EFRR	Gmina Ciechocin	Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej - Stacja Uzdadniania Wody w	TAK	Przedmiotem wniosku jest termomodernizacja budynku stacji uzdatniania wody w miejscowości Nowa Wieś na terenie Gminy Ciechocin. Budynek jest obiektem zbudowanym w latach 80 w technologii tradycyjnej posiadającym jedną	529 039,35		259 229,28	49%

			publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)			miejsowości Nowa Wieś		kondygnację naziemną. Obecny stan techniczny budynku pod względem izolacyjności cieplnej jest niezadowolający. Część ścian zewnętrznych oraz stropodach nie spełniają wymagań technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Stan okien i drzwi budzą zastrzeżenia pod względem energooszczędnym. Planowana termomodernizacja budynku użyteczności publicznej umożliwi zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię, zmniejszy koszty eksploatacji budynku. Ponadto, zmniejszenie emisji do atmosfery szkodliwych gazów i pyłów przyczyni się do ograniczenia problemu niskiej emisji na terenie Gminy Ciechocin.				
ZIT-TO-112	CP2	2(v)	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Ciechocin	Przebudowa i rozbudowa systemu wodociągowo-kanalizacyjnego na terenie Gminy Ciechocin	TAK	Przebudowa i rozbudowa systemu wodociągowo-kanalizacyjnego na terenie Gminy Ciechocin. Rozbudowa systemu wodociągowego w celu zaopatrzenia mieszkańców w wodę oraz uzbrojenie terenów inwestycyjnych.	170 457,00		144 888,45	85%
ZIT-TO-113	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Ciechocin	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie Gminy Ciechocin	TAK	Budowa przystanków oraz wiat rowerowych, budowa siłowni zewnętrznych, budowa placów zabaw, budowa ścieżki edukacyjnej.	176 891,76		150 358,00	85%
ZIT-TO-114	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	Kompleksowa termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego nr 2 przy ul. Szkolnej z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii	TAK	Kompleksowa termomodernizacja, polegająca m.in. na dociepleniu ścian, fundamentów, stropodachu, wymianie okien, wymianie oświetlenia na energooszczędne, zastosowanie odnawialnych źródeł energii itp.	1 011 417,80		459 848,16	45%
ZIT-TO-115	CP4	4(ii)	baza sportowa	EFRR	Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	Poprawa dostępności Szkoły Podstawowej nr 2 im. Orła Białego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym modernizacja stadionu OSIR w Golubiu-Dobrzyniu	TAK	Projekt dotyczy poprawy dostępności szkół dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi m.in. poprzez modernizację stadioun lekkoatletycznego w Golubiu-Dobrzyniu, który zostnie wyposażony w : - pełnowymiarową bieżnię 6 torową na okrężnej i 6/8 torów na prostej o nawierzchni poliuretanowej, - rzutnię do rzutu oszczepem 2 szt., - rzutnię do rzutu dyskiem i młotem 1 szt., - rzutnię do pchnięcia kulą zlokalizowaną na zewnątrz stadionu 1 szt., - skocznię do skoku o tyczce 1 szt.,	1 067 668,74		907 518,43	85%

								- skocznia do skoku wzwyż 1 szt., - skocznia do skoku w dal i trójskoku 1 szt., - rów z wodą.				
ZIT-TO-116	CP2	2(iv)	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	Zagospodarowanie Golubskiej Starówki	TAK	Zagospodarowanie Golubskiej Starówki poprzez wybudowanie nowej fontany, wymianę nawierzchni, nasadzenia roślinności i utworzenie ogrodów kieszonkowych oraz ustawienie elementów małej architektury (ławki, kosze na śmieci, stojaki rowerowe).	583 052,60		495 594,71	85%
ZIT-TO-117	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	Zagospodarowanie terenu przy Szkole Podstawowej nr 1 przy ul. Zamkowej	TAK	Budowa mini boiska wielofunkcyjnego z bezpieczną nawierzchnią wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą oraz elementami małej architektury (np. ławki, kosze na śmieci, urządzenia siłowni zewnętrznej lub streetworkout). Powstała infrastruktura będzie ogólnodostępna.	259 134,50		220 264,33	85%
ZIT-TO-118	CP4	4(f)	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	Wsparcie wychowania przedszkolnego w Mieście Golub-Dobrzyń	TAK	Zwiększenia dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej poprzez: a) rozszerzenie oferty Przedszkola Publicznego nr 2 im Marii Konopnickiej w Golubiu-Dobrzyniu o zajęcia dodatkowe podnoszące jakość edukacji przedszkolnej w zakresie kształcenia i rozwijania u dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych oraz umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym w zakresie stwierdzonych deficytów i/lub uwzględniające indywidualizację pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym, w tym o specjalnych potrzebach edukacyjnych; b) doskonalenie umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli ośrodków wychowania przedszkolnego do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym; c) dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub realizacja dodatkowej oferty edukacyjnej i specjalistycznej umożliwiającej dziecku z niepełnosprawnością udział w wychowaniu przedszkolnym poprzez wyrównywanie deficytu wynikającego z niepełnosprawności.	142 780,94		121 363,80	85%
ZIT-TO-119	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Golub-Dobrzyń	Rozwój infrastruktury rowerowej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń	NIE	Inwestycja dotyczy budowy ścieżki rowerowej przy drodze wojewódzkiej nr 554 (duże natężenie ruchu) etap II od Węgierska w stronę Golubia-Dobrzynia o dł. ok. 2 km. Jest to kolejny etap budowy infrastruktury rowerowej łączący teren gminy z miastem. Przebieg planowanej ścieżki znajduje się na liście odcinków rekomendowanych do dofinansowania z RPO WK-P na lata 2021-2027.	467 364,45		397 259,78	85%
ZIT-TO-120	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Golub-Dobrzyń	Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń	NIE	Inwestycja będzie związana z budową infrastruktury służącej rozwojowi turystyki. W ramach zadania powstanie ścieżka rowerowa wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 554 o dł. ok 650 m. umożliwiająca przemieszczenie się w bezpieczny sposób do 2 jezior Słupno i Grodno oraz do centrum miasta Golubia-Dobrzynia w tym zamku oraz rzeki Drwęcy.	143 172,00		121 696,00	85%

ZIT-TO-121	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Golub-Dobrzyń	Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń	NIE	Inwestycja będzie związana z budową infrastruktury służącej odnowie przestrzeni publicznej. W ramach zadania powstanie miejsce rekreacji w miejscowości Owieczkowo. Zadanie polegać będzie na zagospodarowaniu terenu przy blokach będącymi typowymi terenami popegerowskimi. Zostanie teren wyrównany, ogrodzony wraz z nasadzeniami oraz posianiem trawy, ustawione zostaną ławeczki, bramki do piłki nożnej oraz słupki wraz z siatką do piłki siatkowej, zamontowane zostaną również nowe elementy placu zabaw i siłowni zewnętrznej. Powstanie aleja spacerowa do jeziora w Owieczkowie.	183 000,00		155 257,00	85%
ZIT-TO-122	CP2	2(v)	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Golub-Dobrzyń	Przebudowa i rozbudowa gminnej stacji wodociągowej w Gałczewie	NIE	Przebudowa i rozbudowa stacji wodociągowej w Gałczewie. W ramach rozbudowy planowany jest m.in. montaż agregatu prądowórczego, budowa ostojnika do oczyszczania wód oraz poletka osadowego do odwadniania osadów, budowa przewodów sieci wodociągowych, sieci kanalizacji technologicznej, linii kablowych i sterowniczych, budowa przyłącza kanalizacji sanitarnej, drogi, place i zjazdy umożliwiające dojazd do studni głębinowych, budynku stacji czy pozostałych obiektów wymagających dojazdu. W ramach przebudowy planowany jest m.in: demontaż istniejących i wykonanie nowych instalacji, termomodernizacja wraz z wymianą stolarki budynku stacji wodociągowej oraz wymiana bacharki, rynien i instalacji odgromowej, wykonanie opaski wokół budynku, ogrodzenie, zabezpieczenie antykorozyjne.	655 000,00		556 063,14	85%
ZIT-TO-123	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Powiat Toruński	Kontynuacja budowy sieci dróg rowerowych w Powiecie Toruńskim	NIE	Budowa drogi rowerowej Lubicz Górny - Młyniec - Brzeźno-Turzo oraz drogi rowerowej Dobrzejewice - Mazowsze	2 500 000,00		980 000,00	39%
ZIT-TO-124	CP2	2(i)	Ciepłownie lokalne	EFRR	Powiat Toruński	Modernizacja ciepłowni lokalnych w kierunku wykorzystania OZE jako źródła ciepła	NIE	Modernizacja kotłowni lokalnych o mocy do 5 MW w DPS w Dobrzejewicach i Wielkiej Nieszawce oraz w Browinie oraz w ZS CKU w Gronowie polegająca na wymianie nieekologicznych źródeł ciepła na pompy ciepła.	915 000,00		753 870,00	82%
ZIT-TO-125	CP4	4(f)	Kształcenie zawodowe	EFS	Powiat Toruński	Powiatowi fachowcy	NIE	Celem projektu jest podniesienie efektywności i jakości kształcenia zawodowego w szkołach zawodowych poprzez zwiększenie integracji szkolnictwa branżowego z rynkiem pracy oraz promowanie kształcenia zawodowego jako wysokiej jakości ścieżki kariery wymagającej wysokich kwalifikacji. Planowane działania: 1) wsparcie dla uczniów w zakresie podnoszenia umiejętności, kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z danym zawodem lub zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy, podnoszenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), umiejętności podstawowych i przekrojowych, zdobywanie doświadczenia zawodowego na stażach, doradztwa edukacyjno-zawodowego; 2) wsparcie dla nauczycieli w zakresie podnoszenia kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z danym zawodem, pogłębiania współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym,	905 653,96		769 805,87	85%

								doskonalenia kompetencji kluczowych (w tym cyfrowych), społeczno-emocjonalnych, udzielania pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych (w tym wsparcie metodyczne) lub wychowawczych; 3) wsparcie dla szkół w zakresie doposażenia i pomocy dydaktycznych niezbędnych dla uczniów lub nauczycieli, zewnętrznego wsparcia w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego; 4) wsparcie dla otoczenia społeczno-gospodarczego w zakresie nabywania kwalifikacji lub podnoszenia kompetencji opiekunów stażystów				
ZIT-TO-126	CP4	4(f)	Kształcenie ogólne	EFS	Powiat Toruński	EU-geniusz w świecie naukowych żywiołów	NIE	Projekt partnerski z zakresu kształcenia ogólnego, którego celem głównym będzie wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez podniesienie jakości i efektywności kształcenia. Cel zostanie osiągnięty poprzez poprawę rezultatów egzaminów, zwiększenie dostępności i włączenia społecznego, ukierunkowanie wsparcia na uczniów w niekorzystnej sytuacji. Wsparcie dla uczniów obejmować będzie: zajęcia dodatkowe w szkole prowadzone w małych grupach służące podnoszeniu kompetencji kluczowych, społecznych i związanych z zieloną lub cyfrową transformacją, językowe (głównie - jęz. angielski), wyjazdy edukacyjne, zewnętrzne doradztwo edukacyjno-zawodowe. Wsparcie dla nauczycieli obejmować będzie podnoszenia kompetencji lub nabywania kwalifikacji związanych z zawodem poprzez kursy, szkolenia i studia podyplomowe. Wsparcie dla szkół i placówek obejmować będzie: poprawę jakości warunków kształcenia poprzez stworzenie w każdej szkole sali STREAM i wdrożenie nowatorskich metod nauczania. Liderem projektu będzie Powiat Toruński, w partnerstwie z gminami powiatu.	4 036 738,20		3 431 227,47	85%
ZIT-TO-127	CP2	2(i)	Ciepłownie lokalne	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Modernizacja kotłowni zasilającej budynki oświatowe w obrębie ulic Hallera wraz z modernizacją wew. Instalacji c.w.u. wraz z systemem zarządzania energią	TAK	Wymiana źródeł ciepła wraz z modernizacją kotłowni i układu sterowania, automatyki i modernizacją węzłów. Dodatkowo przewiduje się wymianę istniejących urządzeń do podgrzewania ciepłej wody użytkowej i ich zastąpienie scentralizowanym systemem rozprowadzenia c.w.u. w budynkach.	424 151,33		360 528,63	85%
ZIT-TO-128	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych na terenie miasta Chełmży	TAK	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych na terenie gminy miasta Chełmży. Szczegółowy zakres prac modernizacyjnych dla poszczególnych budynków zostanie określony na podstawie audytów energetycznych.	306 348,80		260 396,48	85%
ZIT-TO-129	CP2	2(v)	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Przebudowa stacji uzdatniania wody - etap II	TAK	Przebudowa i modernizacja systemu uzdatniania wody wraz z modernizacją sieci wodociągowej. Zakres projektu dotyczy modernizacji istniejącej sieci wodociągowej na odcinkach charakteryzujących się wysoką awaryjnością. Przebudowa przestarzałego systemu dystrybucji wody opartego na wybudowanej w roku 1900 wodociągowej wieży ciśnień, poprzez wybudowanie systemu pomp	1 189 634,62		1 011 189,43	85%

			pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)					umożliwiających utrzymanie właściwego ciśnienia wody na terenie miasta. Planowana jest modernizacja systemu uzdatniania wody w punkcie ujęcia wody przy ulicy 3-go Maja w Chełmży.				
ZIT-TO-130	CP2	2(iv)	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Kompleksowa renowacja zieleni miejskiej w parku miejskim przy ulicy 3-go Maja w Chełmży	TAK	Uporządkowanie i zagospodarowanie terenów zielonych w obszarze parku miejskiego przy ulicy 3-go Maja w Chełmży. Wykonanie inwentaryzacji w tym także ekspertyzy dendrologicznej dot. Oceny stanu drzew, pozwalającej na zaplanowanie i przeprowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych, wycinki schorowanych i nasadzenia nowych drzew. W ramach zadania uzupełniona zostanie tzw. zieleń niska i średnia. Projekt ma na celu zrewitalizowanie parku i przywrócenie bioróżnorodności tego obszaru.	303 653,80		258 105,73	85%
ZIT-TO-131	CP2	2(iv)	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Rewitalizacja zieleni miejskiej na obszarze miasta Chełmży	TAK	Rewitalizacja i uporządkowanie terenów zieleni miejskiej na terenie miasta Chełmży. Zakres obejmować będzie m.in.. zinventaryzowanie terenów zielonych, opracowanie koncepcji ich uporządkowania. Drzewostan zostanie poddany zabiegom pielęgnacyjnym po uprzednim zdiagnozowaniu jego stanu. Przewiduje się wykonanie nowych nasadzeń wraz z zastosowaniem rozwiązań umożliwiających retencjonowanie wód opadowych.	300 048,53		255 041,25	85%
ZIT-TO-132	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Zagospodarowanie turystyczne terenów wokół Jeziora Chełmżyńskiego	TAK	Zagospodarowanie otoczenia Jeziora Chełmżyńskiego obejmujące uporządkowanie alejek wokół jeziora, przygotowania miejsc wypoczynku i zorganizowanie zaplecza sanitarnego. W ramach zadania przewiduje się stworzenie miejsc parkingowych, biwakowych i rekreacyjnych w pasie przybrzeżnym jeziora.	388 701,74		330 396,48	85%
ZIT-TO-133	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Miasta Chełmża	Kompleksowa odnowa przestrzeni miejskiej w obszarze zdegradowanym Chełmży	TAK	Odnowa i nadanie nowych funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych terenu położonego pomiędzy stadionem miejskim a plażą tzw. płątną. Zakres obejmuje utworzenie infrastruktury sprzyjającej wypoczynkowi i rozwojowi turystyki weekendowej przy Jeziorze Chełmżyńskim. W ramach zadania przewiduje się m.in. stworzenie zaplecza sanitarnego dla osób wypoczywających w okolicach jeziora.	340 877,65		289 746,00	85%
ZIT-TO-134	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Wielka Nieszawka	Budowa ścieżki rowerowej łączącej os. Kąkol w Cierpicach z istniejącą ścieżką rowerową wzdłuż ul. Ogrodowej w Cierpicach (ok. 1,5 km)	NIE	Budowa ścieżki rowerowej łączącej os. Kąkol w Cierpicach z istniejącą ścieżką rowerową wzdłuż ul. Ogrodowej w Cierpicach (ok. 1,5 km)	495 595,00		300 586,00	61%
ZIT-TO-135	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Wielka Nieszawka	Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Sosnowej w Cierpicach od os. Stokrotka (przy zakładzie Andrewex)	NIE	Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Sosnowej w Cierpicach od os. Stokrotka (przy zakładzie Andrewex) do Szkoły Podstawowej w Cierpicach (ok. 1,7 km)	561 674,00		340 595,00	61%

						do Szkoły Podstawowej w Cierpicach (ok. 1,7 km)							
ZIT-TO-136	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Wielka Nieszawka	Odnowa przestrzeni publicznych na terenie Gminy Wielka Nieszawka	NIE	Zinwentaryzowanie terenów zielonych i opracowanie koncepcji ich uporządkowania i wykonania zabiegów pielęgnacyjnych, nowe nasadzenia zieleni. Odnowa elementów małej architektury oraz zakup nowych urządzeń	169 285,88		143 893,00	85%	
ZIT-TO-137	CP2	2(i)	Oświetlenie uliczne	EFRR	Gmina Obrowo	Poprawa gminnego oświetlenia ulicznego	NIE	Poprawa gminnego oświetlenia ulicznego. Wymiana lamp, uzupełnienie brakującego oświetlenia na terenie Gminy Obrowo	130 000,00		39 000,00	30%	
ZIT-TO-138	CP4	4(f)	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Obrowo	Dobry początek. Kompleksowy system wsparcia przedszkoli i oddziałów przedszkolnych z Gminy Obrowo	NIE	Projekt zakłada unowocześnienie gminnych przedszkoli oraz realizację ciekawych cyklicznych zajęć rozwijających zainteresowania, a także wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz działania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Ponadto planowane jest przeszkolenie wychowawców grup przedszkolnych, także w zakresie wsparcia uczniów z SPE. Celem projektu jest poprawa warunków wychowania przedszkolnego w gminnych oddziałach przedszkolnych i przedszkolach w ramach projektu.	256 094,05		217 679,94	85%	
ZIT-TO-139	CP4	4(ii)	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Obrowo	Budowa kompleksu przedszkolno-żłobkowego w Obrowie	NIE	Budowa kompleksu przedszkolno-żłobkowego w Obrowie. Dokumentacja projektowa jest gotowa i obejmuje budynek jednokondygnacyjny w Obrowie na działkach nr 151/11 i 153/27, 200 miejsc przedszkolnych, 3 szatnie (plus wózkarnia), 8 sal, salę zabaw, kuchnię wraz z pomieszczeniami do przechowywania żywności, jadalnia, salę terapeutyczną, salę sensoryczną, pokój psychologa, pokój logopedy, pokój pielęgniarki, pomieszczenia administracyjne (pokój dyrektora, sekretariat, intendy, pokój nauczycielski), obiekt wyposażony w panele fotowoltaiczne, wentylacje mechaniczną, klimatyzację monitoring, ogrzewanie podłogowe, 24 miejsca parkingowe + 2 NPS. Sale dydaktyczne zostały zintegrowane z zespołami sanitarnymi i magazynkami podręcznymi, stanowiącymi zaplecze dla nauczycieli. Budynek będzie dostosowany do osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami.	1 807 902,00		1 536 716,70	85%	
ZIT-TO-140	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Obrowo	Rewitalizacja stawu i stworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku w terenie wokół stawu przy al. Lipowej w miejscowości Obrowo	NIE	Rewitalizacja stawu oraz zagospodarowanie miejsca wokół. Stworzenie miejsca rekreacji i wypoczynku.	313 420,00		266 407,00	85%	
ZIT-TO-141	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Obrowo	Modernizacja parku w miejscowości Łązyn	NIE	Modernizacja parku: bagrowanie stawów, zagospodarowanie terenu jako miejsca rekreacji. Celem rewitalizacji parku jest przywrócenie jego funkcji rekreacyjnej oraz społecznej. Zagospodarowanie terenu poprawi wygląd oraz ułatwi poruszanie się po parku. Montaż małej architektury tj. ławki, kosze na śmieci, stojaki rowerowe. Budowa ścieżek spacerowych oraz budowa instalacji oświetleniowej na terenie parku.	320 670,50		272 569,93	85%	

								Wprowadzenie różnorodnych nasadzeń roślinnych o bogatym składzie gatunkowym.				
ZIT-TO-142	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Obrowo	Zagospodarowanie terenu w miejscowości Osiek nad Wisłą	NIE	Stworzenie miejsca rekreacji i wypoczynku, nasadzenie zieleni, mała architektura, infrastruktura drogowa. Budowa obszaru rekreacyjnego wraz z nasadzeniami zieleni i małą architekturą oraz budową parkingu (tylko do 15% wartości wydatków kwalifikowanych projektu). Parking będzie wybudowany w technologii przyjaznej środowisku naturalnemu.	221 300,00		188 105,00	85%
ZIT-TO-143	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Obrowo	Zagospodarowanie terenu przy ul. Dworcowej w Obrowie	NIE	Budowa parkingu oraz obszaru rekreacyjnego, nasadzenie zieleni, mała architektura. Budowa obszaru rekreacyjnego wraz z nasadzeniami zieleni i małą architekturą oraz budową parkingu (tylko do 15% wartości wydatków kwalifikowanych projektu). Parking będzie wybudowany w technologii przyjaznej środowisku naturalnemu.	259 700,00		220 745,00	85%
ZIT-TO-144	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Zławieś Wielka	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Zławieś Wielka	NIE	Inwestycja będzie obejmować budowę ścieżek rowerowych na terenie Gminy Zławieś Wielka. Projekt stworzy spójną sieć ścieżek rowerowych i wpłynie na poprawę bezpieczeństwa rowerzystów.	1 755 569,00		1 492 233,00	85%
ZIT-TO-145	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Zławieś Wielka	Modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej na terenie Gminy Zławieś Wielka	NIE	Zadanie będzie obejmować termomodernizację budynku Szkoły Podstawowej. W ramach inwestycji zostaną wykonane między innymi: wymiana stolarki okiennej, przegrody, docieplenie dachu, szczegółowy zakres określony zostanie w audycie energetycznym.	480 566,00		235 477,00	49%
ZIT-TO-146	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Zławieś Wielka	Odnowa istniejącego placu dożynkowego w miejscowości Zławieś Mała wraz z istniejącą infrastrukturą oraz budowa placów zabaw na terenie Gminy Zławieś Wielka.	NIE	Zadanie będzie polegać na odnowieniu istniejącego placu dożynkowego w miejscowości Zławieś Mała wraz z istniejącą infrastrukturą mające na celu zwiększenie dostępności dla mieszkańców gminy oraz budowa placów zabaw na terenie Gminy Zławieś Wielka.	348 307,00		296 061,00	85%
ZIT-TO-147	CP2	2(v)	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Łubianka	Budowa stacji uzdatniania wody wraz ze studniami oraz elementami sieci wodociągowej	NIE	Planowane jest dokonanie wymiany opomiarowania zużycia wody na urządzenia monitorujące i pozwalające na zdalne odczyty i wykonanie analiz porównawczych, wpływające na zmniejszenie zużycia wody.	925 000,00		425 418,00	46%
ZIT-TO-148	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Łubianka	Zagospodarowanie na cele rekreacyjne	NIE	Planuje się zagospodarowanie terenów wokół jeziora poprzez dostosowanie ukształtowania terenu, montaż	91 000,00		77 253,00	85%

						jeziora Kozielec i jego otoczenia w Łubiance		urządzeń i instalacji służących rekreacji, budowę ścieżek przyrodniczo-rekreacyjnych oraz miejsc dojazdowych i parkingowych (do 15 % kosztów kwalifikowanych).				
ZIT-TO-149	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Łubianka	Budowa ścieżki rowerowej na odcinku Wybczyk - Wybcz	NIE	W ramach realizacji projektu planowane jest wybudowanie ścieżki rowerowej o długości około 2230 metrów na odcinku Wybczyk - Wybcz	410 000,00		344 582,00	84%
ZIT-TO-150	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Łubianka	Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Łubianka	NIE	Inwestycje poprawiające infrastrukturę komunalną tj. modernizację istniejących obiektów kulturowych, tworzenie terenów przyrodniczych, budowa miasteczka rowerowego (nauka jazdy) i skyparku.	210 000,00		178 447,00	85%
ZIT-TO-151	CP4	4(f)	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Łubianka	Utworzenie i funkcjonowanie nowych miejsc przedszkolnych na terenie Gminy Łubianka	NIE	Celem projektu jest zwiększenie szans edukacyjnych dzieci poprzez poprawę jakości edukacji przedszkolnej w przedszkolu gminnym	213 100,00		181 059,00	85%
ZIT-TO-152	CP2	2(v)	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	EFRR	Gmina Czernikowo	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Czernikowie	NIE	Kompleksowa modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Czernikowie na potrzeby zwiększenia oszczędności i poprawy jakości wody pitnej	784 489,00		666 815,00	85%
ZIT-TO-153	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Czernikowo	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie gminy Czernikowo	NIE	Utworzenie Parku Wiejskiego nad jeziorem Steklin w miejscowości Steklinek (mała architektura, ciągi komunikacyjne, tereny zielone itp.)	237 222,00		201 638,00	85%
ZIT-TO-154	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Czernikowo	Odnowa przestrzeni publicznej na terenie gminy Czernikowo	NIE	Modernizacja i zwiększenie funkcjonalności Parku 700-lecia w miejscowości Czernikowo (głównie mała architektura)	312 296,00		265 451,00	85%
ZIT-TO-155	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Czernikowo	Zagospodarowanie terenu wokół chaty kantora we Włęczu	NIE	Zagospodarowanie terenu wokół zabytku wraz z infrastrukturą techniczną (mała architektura, ciągi komunikacyjne, doświetlenie, monitoring, instalacja alarmowa)	130 396,00		110 836,00	85%
ZIT-TO-156	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Chełmża	Poprawa spójności komunikacyjnej dróg rowerowych na terenie Gminy Chełmża	NIE	Planuje się budowę dróg rowerowych wraz z infrastrukturą na terenie Gminy Chełmża, łączących istniejącą sieć dróg rowerowych z drogami rowerowymi położonymi na terenie Powiatu Chełmińskiego. Przewiduje się budowę wzdłuż dróg powiatowych 1604 i 1619.	525 160,00		386695,00	74%
ZIT-TO-157	CP4	4(ii)	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Chełmża	Budowa przedszkola w Grzywnie Gm. Chełmża	NIE	Budowa nowego obiektu we wsi Grzywna z przeznaczeniem na przedszkole gminne wraz z infrastrukturą techniczną oraz zagospodarowaniem	906 971,00		711235,00	78%

								terenu. Zakłada się, że w wyniku realizacji zadania powstanie obiekt na 50 miejsc przedszkolnych, w tym 25 miejsc jako nowe miejsca przedszkolne.				
ZIT-TO-158	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Chełmża	Rewaloryzacja zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Brąchnówku	NIE	W ramach zadania w zabytkowym parku planowane do realizacji : Zagospodarowanie terenu obejmujące wykonanie: - chodników - elementów małej architektury tj. ławki, kosze na odpady, - oświetlenie parkowe, - podesty rekreacyjno-wypoczynkowe przy stawie, - nasadzenie roślin ozdobnych i rabat, - oczyszczenie istniejącego stawu.	250 000,00		152809,00	61%
ZIT-TO-159	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Chełmża	Przebudowa części budynków pogimnazjalnych wraz z terenem przyległym w celu stworzenia oferty dla seniorów	NIE	Planuje się dostosowanie obiektów dawnego gimnazjum oraz zagospodarowanie terenu przyległego dla celów rekreacyjnych - w celu stworzenia oferty pobytu dziennego dla osób w wieku podeszłym.	190 000,00		102258,00	54%
ZIT-TO-160	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Łysomice	Rozbudowa drogi powiatowej nr 2008C poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku Gostkowo-Lipniczki	NIE	Budowa dróg rowerowych na terenie gminy Łysomice w celu zwiększenia bezpieczeństwa rowerzystów oraz ograniczenia emisyjności spalin. Droga rowerowa planowana do realizacji będzie obejmować trasę Gostkowo-Lipniczki znajdującą się na terenie gminy Łysomice.	668 371,76		568 116,00	85%
ZIT-TO-162	CP4	4(ii)	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Łysomice	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w gminie Łysomice	NIE	Planowane działania obejmują budowę obiektu przedszkolnego mieszczące 2 oddziały przedszkolne. Dotychczasowe zajęcia przedszkolne odbywają się w pomieszczeniach budynku świetlicy wiejskiej, które obecnie są zaadaptowane na cele kształcenia przedszkolnego co uniemożliwia swobodne korzystanie ze świetlicy przez mieszkańców.	177 612,94		150 971,00	85%
ZIT-TO-163	CP4	4(f)	Wychowanie przedszkolne	EFS	Gmina Łysomice	Kształcenie przedszkolne w gminie Łysomice	NIE	Celem projektu jest utworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego i ich bieżące funkcjonowanie.	90 696,47		77 092,00	85%
ZIT-TO-164	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Łysomice	Wsparcie instytucji kultury	NIE	Planowane działania obejmują utworzenie polegające na adaptacji budynku na cele Centrum Kultury w gminie Łysomice, w którym mieściłaby się Izba Historii i Tradycji oraz pomieszczenia przeznaczone na m.in. pracownie, zaplecze sanitarno- socjalne.	199 164,71		169 290,00	85%
ZIT-TO-165	CP5	5(i)	Wsparcie rozwoju turystyki	EFRR	Gmina Łysomice	Rozwój turystyki w gminie Łysomice	NIE	Budowa, przebudowa oraz rozbudowa infrastruktury turystycznej jak i rekreacyjnej wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia dla terenów zarówno czynnych turystycznie jak i zaplanowanych do utworzenia. W zakresie przedsięwzięcia znajdują się również działania mające na celu poprawę dostępności do istniejących terenów turystycznych i rekreacyjnych wraz z zagospodarowaniem ich bezpośredniego otoczenia. Projekt zakłada wydłużenie oraz modernizację kolejnych odcinków istniejącej ścieżki edukacyjnej nad jeziorem w Kamionkach Małych. Trasa ścieżki biegnie wzdłuż linii brzegowej Jeziora Kamionkowskiego w różnych odległościach. Na przeważającej długości ścieżce towarzyszy istniejący drzewostan - las mieszany	353 242,35		300 256,00	85%

								z przewagą sosny. Różnorodność drzewostanu powoduje bardzo dobry klimat dla wypoczynku i rekreacji. Ścieżka na stan obecny stanowi ciąg pieszy wytworzony w sposób naturalny przez spacerowiczów i turystów chcących poznawać piękno przyrody w tym ciekawym zakątku województwa. Nowa szutrowa nawierzchnia o długości 1 687,46 m będzie miała szerokość 2,0 m. Ścieżka edukacyjna nad jeziorem w Kamionkach Małych poza walorami rekreacyjnymi wzbogaca regionalną ofertę turystyczną i edukacyjną.				
ZIT-TO-166	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Łysomice	Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Łysomice	NIE	Planowane działania będą obejmowały m.in. odnowę, uporządkowanie i tworzenie terenów zielonych na terenie gminy Łysomice wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Planuje się również działania polegające m.in. na uzupełnieniu infrastruktury technicznej, rekreacyjnej, sportowej w postaci małej architektury, chodników, miejsc parkingowych.	270 554,12		229 971,00	85%
ZIT-TO-167	CP2	2(viii)	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	EFRR	Gmina Lubicz	Budowa drogi dla rowerów w Lubiczu Dolnym	NIE	Budowa drogi dla rowerów w Lubiczu Dolnym od salonu Skody wzdłuż ul. Toruńskiej do drogi DK80/DK10 o nawierzchni asfaltowej	650 000,00		552 500,00	85%
ZIT-TO-168	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	EFRR	Gmina Lubicz	Termomodernizacja gminnych budynków komunalnych	NIE	Inwestycja będzie obejmować modernizację energetyczną gminnych budynków komunalnych. Szczegółowy zakres prac modernizacyjnych dla poszczególnych budynków zostanie określony na podstawie audytów energetycznych.	900 000,00		441 000,00	49%
ZIT-TO-169	CP2	2(i)	Oświetlenie uliczne	EFRR	Gmina Lubicz	Wymiana oświetlenia gminnego - ulicznego	NIE	Wymiana 580 szt. opraw oświetleniowych w gminnym oświetleniu ulicznym na terenie całej gminy	130 000,00		39 000,00	30%
ZIT-TO-170	CP2	2(i)	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	EFRR	Gmina Lubicz	Termomodernizacja gminnych budynków użyteczności publicznej	NIE	Inwestycja będzie obejmować modernizację energetyczną gminnych budynków użyteczności publicznej. Szczegółowy zakres prac modernizacyjnych dla poszczególnych budynków zostanie określony na podstawie audytów energetycznych.	433 673,47		212 500,00	49%
ZIT-TO-171	CP4	4(ii)	Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	EFRR	Gmina Lubicz	Budowa przedszkola "Chatka Puchatka" w Lubiczu Górnym z zagospodarowaniem terenu wraz z wyburzeniem starego obiektu	NIE	Budowa nowego obiektu przedszkola wraz z dwoma oddziałami żłobkowymi z zapleczem sanitarnym, kuchnią i zagospodarowaniem terenu. Inwestycja ma na celu utrzymanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego gdyż obecnie użytkowany obiekt jest w złym stanie technicznym. Po zakończeniu budowy nowego przedszkola stare zostanie wyburzone.	665 014,00		565 262,00	85%
ZIT-TO-172	CP5	5(i)	Odnowa przestrzeni publicznych	EFRR	Gmina Lubicz	Rozbiórka i odbudowa budynku przy ul. Grębockiej 1 w Lubiczu Dolnym z przeznaczeniem na obiekt użyteczności publicznej	NIE	Rozbiórka i odbudowa budynku przy ul. Grębockiej 1 w Lubiczu Dolnym z przeznaczeniem na obiekt użyteczności publicznej.	350 000,00		297 500,00	85%
ZIT-TO-173	CP5	5(i)	Wsparcie instytucji kultury	EFRR	Gmina Lubicz	Budowa obiektu kultury przy ul. Księżycowej w	NIE	Budowa nowego obiektu kultury przy ul. Księżycowej w Grębocinie jednokondygnacyjnego dla celów aktywności kulturowej i społecznej dla wszystkich grup wiekowych	890 000,00		756 500,00	85%

						Grębocinie wraz z parkingami						
ZIT-TO-174	CP5	5(i)	Wsparcie potencjału administracyjnego	EFRR	Stowarzyszenie MOF Torunia	Wsparcie administracyjne wdrażania ZIT na obszarze MOF Torunia - 1 i 2 etap	NIE	Celem projektu jest wsparcie Stowarzyszenia MOF Torunia w koordynacji i zarządzania wdrażania instrumentu ZIT na obszarze Miejskiego Obszar Funkcjonalnego Torunia.	605 331,20		514 531,60	85%
ZIT-TO-175	CP5	5(i)	Rewitalizacja		Gmina Miasta Toruń	Rewitalizacja	NIE				3 640 000,00	

9.5. Wskazanie podejścia zintegrowanego

Zgodnie z Polityką Terytorialną Województwa Kujawsko-Pomorskiego⁴⁹ istotą wdrażania instrumentu ZIT jest realizacja projektów zintegrowanych. Projekt zintegrowany to projekt, który wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych. Zintegrowane inwestycje rozumiane są również jako wiązka projektów, w wyniku realizacji których zostaną osiągnięte cele wyznaczone w strategii terytorialnej.

W *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia* podejście zintegrowane przedstawiono przy pomocy „wiązek projektów”. Wiązki stanowią grupy projektów należące do podobnego typu wsparcia realizowanego w ramach Polityki Terytorialnej i pomagają podkreślić zintegrowany charakter interwencji zaplanowanej w Strategii. Projekty w ramach wiązki wzajemnie się uzupełniają i pozwolą na osiągnięcie efektu synergii zaplanowanej interwencji. Wiązki wpisują się w cele rozwojowe obszaru wyznaczone w dokumencie i ukierunkowane są na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych zidentyfikowanych w diagnozie. Grupowanie w wiązki pozwala uwidocznic wspólny efekt realizowanych działań, który wpłynie na rozwój całego obszaru MOF Torunia. Poprzez skumulowanie działań w wiązkach projektów, ich wspólna realizacja umożliwi kompleksową realizację celów Strategii. Wiązki projektów przyczynią się do realizacji poszczególnych celów szczegółowych Strategii, a także celu głównego - podniesienia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej.

Ze względu na pełnioną przez miasto Toruń funkcję miasta rdzeniowego będącego ośrodkiem metropolitalnym, projekty realizowane na jego obszarze są istotne dla rozwoju całego MOF, a zaplanowana na obszarze MOF infrastruktura będzie służyła wszystkim mieszkańcom.

W Strategii wyszczególniono następujące wiązki projektów:

Wsparcie trwałego rozwoju i konkurencyjności gospodarki obszaru MOF - wiązka 12 projektów – w tym jeden projekt partnerski w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej - polegających na uzbrojeniu terenów inwestycyjnych oraz inwestycji w infrastrukturę kształcenia zawodowego i dostosowaniu kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Gospodarka i wykształcone kadry”.

Wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej - 3 projekty realizowane w miastach Aleksandrów Kujawski i Toruń, obejmujące działania z zakresu modernizacji infrastruktury transportowej oraz zakupu niskoemisyjnego taboru wraz z infrastrukturą do jego obsługi. Miasta na obszarze MOF stanowią ważne punkty przesiadkowe dla mieszkańców, a planowane projekty będą miały istotny wpływ na funkcjonowanie systemu transportowego całego obszaru MOF. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna”.

Zintegrowany z tą wiązką projektów jest również projekt realizowany przy udziale środków z programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027, pn. „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu”.

Spójna sieć dróg rowerowych na obszarze MOF - zestaw 20 projektów – w tym jeden projekt partnerski w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej - budowy infrastruktury przeznaczonej dla rowerów realizowanych na obszarze MOF mających na celu likwidację luk w obecnej sieci dróg rowerowych oraz poprawę bezpieczeństwa rowerzystów. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna”.

⁴⁹ Załącznik do Uchwały nr 9/312/23 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 1 marca 2023 r.

Poprawa efektywności energetycznej oraz redukcja emisji gazów cieplarnianych na obszarze MOF - wiązka 33 projektów realizowanych na obszarze MOF polegających na budowie, wymianie i modernizacji źródeł ciepła, kompleksowej modernizacji energetycznej komunalnych budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej oraz wymianę oświetlenia na energooszczędne. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna”.

Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna - 8 projektów realizowanych w 8 gminach polegających na modernizacji systemów wodociągowych i stacji uzdatniania wody oraz wprowadzeniu rozwiązań mających na celu oszczędzanie wody. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna”.

Działania adaptacyjne mające na celu budowanie odporności i przystosowanie do zmian klimatu - wiązka 8 projektów realizowanych w 5 miastach (Aleksandrowie Kujawskim, Chełmży, Chełmnie, Golubiu-Dobrzyniu i Toruniu) polegających na utworzeniu niebieskiej i zielonej infrastruktury. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna”.

Wychowanie przedszkolne - obejmuje grupę 14 projektów, które będą realizowane na obszarze 11 gmin z obszaru MOF. Projekty będą dotyczyły zarówno inwestycji w infrastrukturę, jak i będą miały na celu podniesienie jakości już istniejących miejsc wychowania przedszkolnego. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Kształcenie ogólne - 15 projektów – w tym dwa projekty partnerskie w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej - zaplanowanych do realizacji na obszarze MOF, mających na celu podniesienie jakości kształcenia i rozwój kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych ogólnokształcących. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Przyszkolna baza sportowa - 3 projekty (realizowane w gminach miejskich Aleksandrów Kujawski i Golub-Dobrzyń oraz w gminie Waganiec) polegające na budowie lub modernizacji bazy sportowej przeznaczonej na prowadzenie m.in. zajęć wychowania fizycznego, pozalekcyjnych zajęć sportowych i organizacji zawodów sportowych. Realizacja projektów przyczyni się do zwiększenia dostępności do infrastruktury sportowej oraz upowszechnienia sportu na obszarze MOF. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Opieka zdrowotna - 2 projekty (realizowane w gminie miejskiej Chełmno oraz w Toruniu) dotyczące rozwoju i wsparcia usług z zakresu opieki zdrowotnej, co przyczyni się do zwiększenia dostępności do tego typu usług na obszarze MOF. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Wsparcie instytucji kultury - 14 projektów realizowanych w 9 gminach, mających na celu upowszechnienie i poprawę dostępności do działalności kulturalnej poprzez działania infrastrukturalne oraz doposażenie instytucji kultury. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Wysoka jakość życia społeczeństwa”.

Rozwój turystyki - wiązka 12 projektów realizowanych w 11 gminach, mających na celu rozwój funkcji turystycznej w oparciu o zidentyfikowany potencjał przyrodniczy i kulturowy, obejmujących rozwój infrastruktury turystycznej. Wiązka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Atrakcyjna i dostępna przestrzeń”.

Odnowa przestrzeni publicznych i rewitalizacja - wiązka 24 projektów realizowanych w 21 gminach, mających na celu przywrócenie lub nadanie nowych funkcji zdegradowanym obiektom i przestrzeniom oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznych w celu udostępnienia ich mieszkańcom. Wiazka projektów będzie realizowała zadania w ramach celu szczegółowego „Atrakcyjna i dostępna przestrzeń”.

Wsparcie administracyjne - projekt mający na celu wsparcie pracowników wykonujących obowiązki związane z realizacją działań w ramach Polityki Terytorialnej oraz funkcjonowanie biura. Powiązanie ze wszystkimi projektami składanymi przez jst (36 podmiotów) należącymi do obszaru MOF Torunia

Tabela. Powiązanie wiązek projektów z celami rozwojowymi Strategii.

CEL GŁÓWNY: Podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej		
NAZWA WIĄZKI PROJEKTÓW	PROJEKTY	CELE SZCZEGÓŁOWE
Wsparcie trwałego rozwoju i konkurencyjności gospodarki obszaru MOF	ZIT-TO-2 Przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych położonych na terenie Specjalnego Obszaru Gospodarczego Ośno w Gminie Aleksandrów Kujawski ZIT-TO-16 Modernizacja i adaptacja wraz z wyposażeniem Publicznej Szkoły Muzycznej I stopnia w Konecku. ZIT-TO-42 Nowoczesne pracownie zawodowe odzwierciedlające rzeczywiste warunki pracy ZIT-TO-54 Kursy nadające kwalifikacje i podwyższające kompetencje uczniów i nauczycieli szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego, praktyki zawodowe i staże dla uczniów, staże branżowe dla nauczycieli oraz doposażenie pracowni szkolnych i międzyszkolnych ZIT-TO-55 Zdobądź uprawnienia- spełniaj marzenia na rynku pracy. ZIT-TO-56 Zielona transformacja w toruńskich szkołach zawodowych - dostosowanie szkół do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją ZIT-TO-57 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy ZIT-TO-58 Szkoła zawodowa szansą na przyszłość- IV etap. ZIT-TO-59 Nowoczesna technologia inwestycją w przyszłość. ZIT-TO-64 Zawodowo i profesjonalnie w szkołach z powiatu chełmińskiego ZIT-TO-103 Inwestycja w infrastrukturę kształcenia zawodowego przy ul. Odrodzenia 8 w Kowalewie Pomorskim; Remont warsztatów samochodowych ZIT-TO-125 Powiatowi fachowcy – projekt partnerski w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej	Gospodarka i wykształcone kadry
Wsparcie zrównoważonej mobilności miejskiej	ZIT-TO-18 Zakup autobusów zeroemisyjnych wraz z dostawą i integracją infrastruktury do ładowania ZIT-TO-20 Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą od ul. Śląskiego do pętli Olimpijska oraz zakup pojazdów technicznych ZIT-TO-31 Modernizacja węzła przesiadkowego w Aleksandrowie Kujawskim FEnIKS Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu	
Spójna sieć dróg rowerowych na obszarze MOF	ZIT-TO-10 Budowa ścieżki rowerowej Ciechocinek - Toruń ZIT-TO-23 Rozbudowa ul. Sobieskiego poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku od pl. Pokoju Toruńskiego do ul. Żółkiewskiego w Toruniu ZIT-TO-24 Rozbudowa ul. Poznańskiej poprzez budowę infrastruktury rowerowej na odcinku od ul. Andersa do ul. Szubińskiej w Toruniu ZIT-TO-26 Budowa rowerowego połączenia mostu im. J. Piłsudskiego z planowaną trasą rowerową wzdłuż mostu kolejowego im. E. Malinowskiego oraz ul. Rudacką w Toruniu ZIT-TO-37 Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Miejskiej Ciechocinek ZIT-TO-43 Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Miejskiej Nieszawa - kolejny etap ZIT-TO-49 Budowa ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych na terenie gminy Waganiec - kolejny etap	Zielona transformacja i gospodarka niskoemisyjna

	<p>ZIT-TO-51 Budowa ścieżki pieszo-rowerowej</p> <p>ZIT-TO-61 Budowa ścieżki rowerowej Ciechocinek - Toruń – projekt partnerski w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej</p> <p>ZIT-TO-73 Budowa ścieżki pieszo rowerowej w miejscowości Kokocko</p> <p>ZIT-TO-109 Budowa ścieżek rowerowych: etap I - przy drodze wojewódzkiej nr 534; etap II - od DW 534 do Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni</p> <p>ZIT-TO-119 Rozwój infrastruktury rowerowej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-123 Kontynuacja budowy sieci dróg rowerowych w Powiecie Toruńskim</p> <p>ZIT-TO-134 Budowa ścieżki rowerowej łączącej os. Kąkol w Cierpicach z istniejącą ścieżką rowerową wzdłuż ul. Ogrodowej w Cierpicach (ok. 1,5 km)</p> <p>ZIT-TO-135 Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Sosnowej w Cierpicach od os. Stokrotka (przy zakładzie Andrewex) do Szkoły Podstawowej w Cierpicach (ok. 1,7 km)</p> <p>ZIT-TO-144 Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Zławieś Wielka</p> <p>ZIT-TO-149 Budowa ścieżki rowerowej na odcinku Wybczyk - Wybcz</p> <p>ZIT-TO-156 Poprawa spójności komunikacyjnej dróg rowerowych na terenie Gminy Chełmża</p> <p>ZIT-TO-160 Rozbudowa drogi powiatowej nr 2008C poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku Gostkowo-Lipniczki</p> <p>ZIT-TO-167 Budowa drogi dla rowerów w Lubiczu Dolnym</p>	
<p>Poprawa efektywności energetycznej oraz redukcja emisji gazów cieplarnianych na obszarze MOF</p>	<p>ZIT-TO-3 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 1 - budynek wielorodzinny przy ul. Poznańskiej 66 w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-4 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 2 - budynek wielorodzinny przy ul. Mickiewicza 118 w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-5 Poprawa efektywności energetycznej gminnych budynków mieszkalnych w Toruniu, etap 3 - budynek wielorodzinny przy ul. Kościuszki 44 w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-7 Promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez modernizację istniejącego oświetlenia w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-8 Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Urzędu Gminy z/s w Aleksandrowie Kujawskim.</p> <p>ZIT-TO-12 Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych w Toporzyszczewie Starym oraz w Bądkowie</p> <p>ZIT-TO-13 Termomodernizacja remizy OSP Kujawka, OSP Łowiczek i OSP Łówkowice</p> <p>ZIT-TO-14 Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Kolonii Łowiczek</p> <p>ZIT-TO-19 Wymiana źródła ciepła w budynku Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego</p> <p>ZIT-TO-29 Termomodernizacja części budynku użyteczności publicznej w zasobach Urzędu Gminy Miejskiej Aleksandrów Kujawski przy ul. Juliusza Słowackiego 8 - I etap</p> <p>ZIT-TO-35 Wymiana źródła ciepła w ciepłowni lokalnej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Polskich Olimpijczyków w Ciechocinku</p> <p>ZIT-TO-45 Modernizacja kotłowni w budynkach użyteczności publicznej w Raciążku</p> <p>ZIT-TO-47 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Raciążek</p> <p>ZIT-TO-50 Zielona transformacja w toruńskich szkołach - dostosowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją</p> <p>ZIT-TO-63 Modernizacja energetyczna budynków SOSzW w Chełmnie</p> <p>ZIT-TO-75 Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Unisławiu</p> <p>ZIT-TO-78 Modernizacja energetyczna budynków publicznych w gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-83 Modernizacja energetyczna kompleksu Europejskiego Centrum Wymiany Młodzieży z przeznaczeniem pod rozwój usług Zakładu Aktywności Zawodowej - etap II</p> <p>ZIT-TO-90 Termomodernizacja Sali gimnastycznej w Papowie Biskupim</p> <p>ZIT-TO-96 Modernizacja lokalnej sieci ciepłowniczej w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Lisewie</p> <p>ZIT-TO-98 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Lisewo</p> <p>ZIT-TO-99 Wymiana oświetlenia ulicznego na terenie gminy Lisewo</p>	

	<p>ZIT-TO-106 Dostawa i montaż instalacji fotowoltaicznych oraz pomp ciepła w budynkach użyteczności publicznej w Gminie Zbójno</p> <p>ZIT-TO-111 Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej - Stacja Uzdatniania Wody w miejscowości Nowa Wieś</p> <p>ZIT-TO-114 Kompleksowa termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego nr 2 przy ul. Szkolnej z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii</p> <p>ZIT-TO-124 Modernizacja ciepłowni lokalnych w kierunku wykorzystania OZE jako źródła ciepła</p> <p>ZIT-TO-127 Modernizacja kotłowni zasilającej budynki oświatowe w obrębie ulic Hallera wraz z modernizacją wew. Instalacji c.w.u. wraz z systemem zarządzania energią</p> <p>ZIT-TO-128 Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych na terenie miasta Chełmży</p> <p>ZIT-TO-137 Poprawa gminnego oświetlenia ulicznego</p> <p>ZIT-TO-145 Modernizacja energetyczna budynku użyteczności publicznej na terenie Gminy Zławieś Wielka</p> <p>ZIT-TO-168 Termomodernizacja gminnych budynków komunalnych</p> <p>ZIT-TO-169 Wymiana oświetlenia gminnego - ulicznego</p> <p>ZIT-TO-170 Termomodernizacja gminnych budynków użyteczności publicznej</p>	
<p>Poprawa dostępu do dobrej jakości wody i zrównoważona gospodarka wodna</p>	<p>ZIT-TO-80 Budowa inteligentnych sieci wodociągowych w gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-104 Modernizacja sieci wodociągowej w gminie Kowalewo Pomorskie</p> <p>ZIT-TO-107 Modernizacja sieci wodociągowej w Gminie Zbójno</p> <p>ZIT-TO-112 Przebudowa i rozbudowa systemu wodociągowo-kanalizacyjnego na terenie Gminy Ciecchocin</p> <p>ZIT-TO-122 Przebudowa i rozbudowa gminnej stacji wodociągowej w Galczewie</p> <p>ZIT-TO-129 Przebudowa stacji uzdatniania wody - etap II</p> <p>ZIT-TO-147 Budowa stacji uzdatniania wody wraz ze studniami oraz elementami sieci wodociągowej</p> <p>ZIT-TO-152 Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Czernikowie</p>	
<p>Działania adaptacyjne mające na celu budowanie odporności i przystosowanie do zmian klimatu</p>	<p>ZIT-TO-9 Parki kieszonkowe w walce ze zmianami klimatu</p> <p>ZIT-TO-11 Zielone korytarze Torunia</p> <p>ZIT-TO-15 Struga Toruńska od ul. Wały gen. Sikorskiego do rzeki Wisły wraz z rekultywacją zbiornika Kaszownik i rewitalizacją ich otoczenia na odcinku od ul. S. Batorego do wylotu ze zbiornika Kaszownik w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-21 Renowacja zbiorników wodnych w parku miejskim przy ul. Parkowej, zasilanych wodami opadowymi z pobliskich terenów</p> <p>ZIT-TO-84 Działania dotyczące rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury</p> <p>ZIT-TO-116 Zagospodarowanie Golubskiej Starowki</p> <p>ZIT-TO-130 Kompleksowa renowacja zieleni miejskiej w parku miejskim przy ulicy 3-go Maja w Chełmży</p> <p>ZIT-TO-131 Rewitalizacja zieleni miejskiej na obszarze miasta Chełmży</p>	
<p>Wychowanie przedszkolne</p>	<p>ZIT-TO-38 Nauka poTężnie</p> <p>ZIT-TO-46 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie dzieci niepełnosprawnych</p> <p>ZIT-TO-48 Zielona transformacja w toruńskich przedszkolach - dostosowanie przedszkoli do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją</p> <p>ZIT-TO-67 Centrum Edukacyjno-Kulturalne - Budowa Oddziałów Przedszkolnych w Stolnie</p> <p>ZIT-TO-85 Modernizacja z wyposażeniem punktu filialnego Przedszkola Miejskiego Tęczowy Zakątek mieszczącego się w części jednego z dwóch budynków siedziby Szkoły Podstawowej nr 2 w Chełmnie przy ul 22 Stycznia 4.</p> <p>ZIT-TO-92 Wychowanie przedszkolne</p> <p>ZIT-TO-118 Wsparcie wychowania przedszkolnego w Mieście Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-138 Dobry początek. Kompleksowy system wsparcia przedszkoli i oddziałów przedszkolnych z Gminy Obrowo</p> <p>ZIT-TO-139 Budowa kompleksu przedszkolno-żłobkowego w Obrowie</p> <p>ZIT-TO-151 Utworzenie i funkcjonowanie nowych miejsc przedszkolnych na terenie Gminy Łubianka</p> <p>ZIT-TO-157 Budowa przedszkola w Grzywnie Gm. Chełmża</p> <p>ZIT-TO-162 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną w gminie Łysomice</p>	<p>Wysoka jakość życia społeczeństwa</p>

	<p>ZIT-TO-163 Kształcenie przedszkolne w gminie Łysomice</p> <p>ZIT-TO-171 Budowa przedszkola "Chatka Puchatka" w Lubiczu Górnym z zagospodarowaniem terenu wraz z wyburzeniem starego obiektu</p>
Kształcenie ogólne	<p>ZIT-TO-33 Kompetentne szkoły - poprawa jakości kształcenia ogólnego Szkół Podstawowych z terenu powiatu aleksandrowskiego – projekt partnerski w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej</p> <p>ZIT-TO-39 Edukacja Przyszłości w Ciechocinku</p> <p>ZIT-TO-50 Zielona transformacja w toruńskich szkołach - dostosowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne do wymogów zielonej transformacji, podnoszenie wśród nauczycieli i uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności związanych z zieloną transformacją</p> <p>ZIT-TO-52 Sieć współpracy dla osób współorganizujących kształcenie uczniów niepełnosprawnych, obcokrajowców i powracających z zagranicy</p> <p>ZIT-TO-53 Dobry zawód to przyszłość - edycja III.</p> <p>ZIT-TO-60 Wielozmysłowe poznawanie świata z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.</p> <p>ZIT-TO-65 Prosta sprawa - kompetencje to podstawa</p> <p>ZIT-TO-68 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Stolno</p> <p>ZIT-TO-71 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Chełmno</p> <p>ZIT-TO-76 Klucz do wiedzy</p> <p>ZIT-TO-81 Rozumiem świat - projekt edukacyjny w gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-86 Poznaję, eksperymentuję, decyduję! Szkolne laboratorium umiejętności - v. 2.</p> <p>ZIT-TO-91 Wzrost jakości kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych w Gminie Papowo Biskupie</p> <p>ZIT-TO-100 Nowa jakość edukacji w szkołach podstawowych na terenie gminy Lisewo</p> <p>ZIT-TO-126 EU-geniusz w świecie naukowych żywołów – projekt partnerski w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej</p>
Przyszkolna baza sportowa	<p>ZIT-TO-1 Poprawa dostępności szkół dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym budowa pełnowymiarowej bieżni tartanowej wraz z boiskiem lekkoatletycznym</p> <p>ZIT-TO-79 Budowa sali sportowo-widowiskowej przy Zespole Szkół w Zbrachlinie</p> <p>ZIT-TO-115 Poprawa dostępności Szkoły Podstawowej nr 2 im. Orła Białego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym modernizacja stadionu OSIR w Golubiu-Dobrzyniu</p>
Opieka zdrowotna	<p>ZIT-TO-44 Kompleksowa rehabilitacja kardiologiczna w warunkach pobytu dziennego w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. M. Kopernika w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-66 Rozbudowa oraz modernizacja i doposażenie ZOZ w Chełmnie</p>
Wsparcie instytucji kultury	<p>ZIT-TO-25 Budowa ogrodzenia Miejskiego Centrum Kultury wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych.</p> <p>ZIT-TO-30 Wzrost potencjału edukacyjnego i badawczego regionu poprzez rozbudowę i przebudowę wystawy "Rzeka" oraz likwidację barier architektonicznych w Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy</p> <p>ZIT-TO-34 Kompleksowa modernizacja, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zieleni w Zamku Krzyżackim oraz realizacja wystaw stałych i czasowych</p> <p>ZIT-TO-40 Obrazy sacrum - sacrum obrazów. Modernizacja wystawy stałej sztuki średniowiecznej w Muzeum Okręgowym w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-40a Remont konserwatorski elewacji Kamienicy pod Gwiazdą wraz z modernizacją wystawy stałej</p> <p>ZIT-TO-40b Wykonanie izolacji pionowej ścian zewnętrznych i remont zniszczonych elewacji zewnętrznych budynku dawnego klasztoru sióstr benedyktynek z przełomu XIV/XV w. przy ul. św. Jakuba 20a w Toruniu</p> <p>ZIT-TO-72 Budowa i wyposażenie siedziby Gminnej Biblioteki Publicznej - Centrum Usług Kulturalnych i Społecznych w Kolnie</p> <p>ZIT-TO-87 Poprawa funkcjonalności z doposażeniem siedziby Chełmińskiego Domu Kultury w Chełmnie przy ul. Dworcowej 40a</p> <p>ZIT-TO-93 Kompleksowa modernizacja budynku GOK w Papowie Biskupim</p> <p>ZIT-TO-94 Wsparcie instytucji kultury (świetlic wiejskich) na terenie gminy Papowo Biskupie</p> <p>ZIT-TO-105 Adaptacja byłego budynku Urzędu Miejskiego na obiekt pełniący funkcje kulturalne (biblioteka, centrum aktywizacji społecznej, Izba pamięci)</p>

	<p>ZIT-TO-110 Kompleksowa modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Radominie</p> <p>ZIT-TO-164 Wsparcie instytucji kultury</p> <p>ZIT-TO-173 Budowa obiektu kultury przy ul. Księżycowej w Grębocinie wraz z parkingami</p>	
Rozwój turystyki	<p>ZIT-TO-27 Zagospodarowanie terenów i stawów parku miejskiego przy ulicy Parkowej oraz Placu 3 Maja w Aleksandrowie Kujawskim</p> <p>ZIT-TO-28 Budowa ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż ul. Barbarka na odcinku ul. Polnej do Osady Leśnej Barbarka</p> <p>ZIT-TO-41 Budowanie marki miasta Torunia w oparciu o walory architektoniczne za pomocą nowoczesnych technologii</p> <p>ZIT-TO-88 Centrum rozwoju nad Jeziorem Starogrodzkim</p> <p>ZIT-TO-113 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie Gminy Ciechocin</p> <p>ZIT-TO-120 Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-132 Zagospodarowanie turystyczne terenów wokół Jeziora Chełmżyńskiego</p> <p>ZIT-TO-140 Rewitalizacja stawu i stworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku w terenie wokół stawu przy al. Lipowej w miejscowości Obrowo</p> <p>ZIT-TO-148 Zagospodarowanie na cele rekreacyjne jeziora Kozielec i jego otoczenia w Łubiance</p> <p>ZIT-TO-153 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele turystyczne i rekreacyjne na terenie gminy Czernikowo</p> <p>ZIT-TO-158 Rewaloryzacja zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Brąchnówku</p> <p>ZIT-TO-165 Rozwój turystyki w gminie Łysomice</p>	
Odnowa przestrzeni publicznych i rewitalizacja	<p>ZIT-TO-6 Odnowa przestrzeni publicznej poprzez budowę miejsca wypoczynku i rekreacji w miejscowości Stawki.</p> <p>ZIT-TO-69 Odnowa przestrzeni publicznej w Stolnie, Oborach, Małem Czystem oraz Wabczu na terenie Gminy Stolno</p> <p>ZIT-TO-70 Budowa Centrum Aktywności Lokalnej w Małych Łunawach</p> <p>ZIT-TO-77 Odnowa przestrzeni publicznej w parku w Unisławiu</p> <p>ZIT-TO-82 Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Kijewo Królewskie</p> <p>ZIT-TO-89 Rewaloryzacja parku miejskiego Stare Planty</p> <p>ZIT-TO-95 Modernizacja obiektu rekreacyjnego w miejscowości Papowo Biskupie</p> <p>ZIT-TO-101 Przebudowa przestrzeni publicznej w Krusinie</p> <p>ZIT-TO-108 Renowacja zabytkowego parku oraz terenu wokół pałacu w miejscowości Zbójno</p> <p>ZIT-TO-117 Zagospodarowanie terenu przy Szkole Podstawowej nr 1 przy ul. Zamkowej</p> <p>ZIT-TO-121 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Golub-Dobrzyń</p> <p>ZIT-TO-133 Kompleksowa odnowa przestrzeni miejskiej w obszarze zdegradowanym Chełmży</p> <p>ZIT-TO-136 Odnowa przestrzeni publicznych na terenie Gminy Wielka Nieszawka</p> <p>ZIT-TO-141 Modernizacja parku w miejscowości Łążyn</p> <p>ZIT-TO-142 Zagospodarowanie terenu w miejscowości Osiek nad Wisłą</p> <p>ZIT-TO-143 Zagospodarowanie terenu przy stacji PKP w Obrowie</p> <p>ZIT-TO-146 Odnowa istniejącego placu dożynkowego w miejscowości Zławieś Mała wraz z istniejącą infrastrukturą oraz budowa placów zabaw na terenie Gminy Zławieś Wielka.</p> <p>ZIT-TO-150 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie Gminy Łubianka</p> <p>ZIT-TO-154 Odnowa przestrzeni publicznej na terenie gminy Czernikowo</p> <p>ZIT-TO-155 Zagospodarowanie terenu wokół chaty kantora we Włęczu</p> <p>ZIT-TO-159 Przebudowa części budynków pogimnazjalnych wraz z terenem przyległym w celu stworzenia oferty dla seniorów</p> <p>ZIT-TO-166 Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Łysomice</p> <p>ZIT-TO-172 Rozbiórka i odbudowa budynku przy ul. Grębockiej 1 w Lubiczu Dolnym z przeznaczeniem na obiekt użyteczności publicznej</p> <p>ZIT-TO-175 Rewitalizacja</p>	Atrakcyjna i dostępna przestrzeń
Wsparcie administracyjne	ZIT-TO-174 Wsparcie administracyjne wdrażania ZIT na obszarze MOF Torunia - 1 i 2 etap	Wsparcie administracyjne

9.6. Lista projektów rezerwowych

Projekty rezerwowe wybierane będą w procesie naboru uzupełniającego. Decyzję o rozpoczęciu naboru projektów rezerwowych podejmie Zarząd Stowarzyszenia w formie uchwały. Tryb naboru propozycji projektowych odbędzie się na takich samych zasadach, co wybór projektów na listę podstawową oraz w oparciu o preferencje wyboru projektów zawarte w dokumencie Polityka Terytorialna Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

10. Plan wdrożeniowy dla realizacji strategii

Za realizację ogółu ustaleń strategii terytorialnej odpowiedzialny jest Zarząd Stowarzyszenia MOF Torunia, który realizuje to zadanie poprzez Biuro Stowarzyszenia. Zadania Biura Stowarzyszenia realizowane będą z wykorzystaniem dofinansowania w ramach projektu wsparcia administracyjnego dla prowadzenia polityki terytorialnej.

Rolą Biura Stowarzyszenia jest:

1. Bieżąca współpraca z Instytucją Zarządzającą programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 w zakresie ogółu spraw związanych z realizacją ustaleń strategii.
2. Bieżąca współpraca z beneficjentami projektów ujętych w strategii w celu optymalizacji procesu ich realizacji.
3. Bieżąca współpraca z interesariuszami procesu kształtowania rozwoju MOF Torunia - w celu przekazywania informacji na temat postępów realizacji ustaleń strategii oraz zbierania opinii i sugestii na rzecz jego usprawnienia.
4. Monitorowanie realizacji ustaleń strategii - w tym przygotowywanie corocznego „Raportu z realizacji strategii terytorialnej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia”.
5. Inicjowanie działań w kierunku aktualizacji strategii, jeśli zajdzie taka konieczność.

Tabela. Harmonogram wdrożeniowy dla realizacji strategii terytorialnej.

Jednostka odpowiedzialna	Kamień milowy	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Stowarzyszenie MOF Torunia	Rejestracja Stowarzyszenia								
Instytucja Zarządzająca FEdKP	Podpisanie Porozumienia Terytorialnego								
Stowarzyszenie MOF Torunia	Zatwierdzenie strategii wraz z listą projektów								
Instytucja Zarządzająca FEdKP i FEnKS	Zaopiniowanie dokumentu przez IZ FEdKP i ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego								
Stowarzyszenie MOF Torunia	Określenie poziomów wniosków o dofinansowanie oraz wniosków o płatność w poszczególnych latach								
Jednostki samorządu terytorialnego MOF Torunia	Aplikowanie o środki w ramach FEdKP zgodnie z Porozumieniem Terytorialnym								
Jednostki samorządu terytorialnego MOF Torunia	Zakończenie procesu wdrażania założeń strategii								

11. Plan finansowy wraz z określeniem źródeł finansowania projektów

Katalog dostępnych źródeł finansowania projektów ujętych w strategii jest zdywersyfikowany. Będą one finansowane z Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027, Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027, środków własnych poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego oraz innych źródeł.

Tabela. Obszary wsparcia wraz z przypisanym dofinansowaniem UE.

Cel polityki	Cel szczegółowy (kod)	Fundusz	Typ wsparcia	Kwota dofinansowania
CP2	2(i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	EFRR	Ciepłownie lokalne	1 762 012,88 €
			Efektywne sieci ciepłownicze (budowa i modernizacja)	599 544,00 €
			Kompleksowa modernizacja energetyczna komunalnych budynków mieszkalnych	1 890 949,48 €
			Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej wraz z audytem (wsparcie w ramach IF)	4 067 830,53 €
			Oświetlenie uliczne	385 131,00 €
CP2	2(iv) Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu (...)	EFRR	Działania adaptacyjne w miastach (nasadzenia, zazielenianie miast, gospodarowanie wodami opadowymi)	3 387 162,91 €
CP2	2(v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	EFRR	Projekty w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych (w tym systemy pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoring strat sieciowych - wycieków, instalacje monitoringowe)	4 355 968,02 €
CP2	2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	EFRR	Infrastruktura przeznaczona dla rowerów ZIT/OPPT	11 758 797,89 €
			Projekty z zakresu rozwoju i usprawnienia systemu transportu miejskiego, w tym węzły zintegrowane i infrastruktura przystankowa	10 658 197,08 €
			Tabor na potrzeby czystej komunikacji miejskiej; Infrastruktura paliw alternatywnych	4 585 999,22 €
CP2 Suma				43 451 593,01 €

Cel polityki	Cel szczegółowy (kod)	Fundusz	Typ wsparcia	Kwota dofinansowania
CP4	4(f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia (...)	EFS+	Kształcenie ogólne	8 500 866,84 €
			Kształcenie zawodowe	3 970 642,87 €
			Wychowanie przedszkolne	1 434 027,53 €
CP4	4(ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia (...)	EFRR	baza sportowa	2 196 741,43 €
			Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego	2 056 178,90 €
			Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną	4 374 845,49 €
CP4	4(v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej (...)	EFRR	Opieka zdrowotna	1 491 898,27 €
CP4 Suma				24 025 201,33 €
CP5	5(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	Infrastruktura rowerowa	629 898,00 €
			Odnowa przestrzeni publicznych	4 908 752,91 €
			Tereny inwestycyjne	1 347 224,72 €
			Wsparcie instytucji kultury	6 337 058,71 €
			Wsparcie potencjału administracyjnego	514 531,60 €
			Wsparcie rozwoju turystyki	3 670 000,70 €
			Rewitalizacja	3 640 000,00 €
CP5 Suma				21 047 466,64 €
Suma końcowa				88 524 260,98 €

Tabela. Dofinansowanie w programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027.

Cel polityki	Cel szczegółowy (kod)	Fundusz	Typ wsparcia	Kwota dofinansowania
CP2	2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	FS	Inwestycje infrastrukturalne; Tabor szynowy	49 559 471,37 €

12. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT

Lp.	Warunek	Podstawa prawna	Status
1.	Wskazanie MOF jako obszaru strategicznej interwencji (OSI) w strategii rozwoju województwa	art. 34 ust.2 ustawy wdrożeniowej	Miejski obszar funkcjonalny Torunia (MOF Torunia) został wyznaczony jako obszar strategicznej interwencji (OSI) w Strategii Rozwoju Województwa KujawskoPomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+.
2.	Powołanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa - Związku ZIT	art. 34 ust.5 ustawy wdrożeniowej art. 34 ust.6 pkt 1) ustawy wdrożeniowej	Stowarzyszenie MOF Torunia zostało powołane dnia 09.08.2022 r. Podczas spotkania przyjęto także statut Stowarzyszenia oraz wybrano jego organy - Zarząd i Komisję Rewizyjną.
3.	Uwzględnienie w strukturze Związku ZIT ciała doradczego	art. 8 oraz art. 29 ust.1 pkt d) rozporządzenia ogólnego; art. 34 ust. 15 pkt 6) ustawy wdrożeniowej	Dnia 14.09.2023 r. została powołana Rada ZIT MOFT jako ciało konsultacyjno-opiniodawcze.
4.	Realizacja ZIT w wybranych obszarach tematycznych wskazanych w programach regionalnych lub krajowych	art. 34 ust.4 ustawy wdrożeniowej	Zakres tematyczny Strategii ZIT MOFT został wynegocjowany z instytucjami zarządzającymi, programem regionalnym i programami krajowymi.
5.	Opracowanie i uchwalenie Strategii ZIT MOFT.	art. 29 rozporządzenia ogólnego; art. 34 ust. 6 pkt 2) ustawy wdrożeniowej	Opracowanie i uchwalenie Strategii ZIT MOFT odbędzie się w trybie właściwym dla wybranej formy partnerstwa JST tworzącego Stowarzyszenie MOFT.
6.	Opracowanie i uchwalenie strategii rozwoju ponadlokalnego.	art. 29 rozporządzenia ogólnego; art. 34 ust. 6 pkt 3) ustawy wdrożeniowej	Opracowanie i uchwalenie strategii rozwoju ponadlokalnego ZIT MOFT nastąpi do dnia 31 grudnia 2025r. , jako warunek realizacji ZIT dla MOF miast wojewódzkich (OSI o znaczeniu regionalnym).
7.	Wskazanie w Strategii ZIT MOFT listy projektów	art. 29 rozporządzenia ogólnego; art. 34 ust. 15 pkt 3) ustawy wdrożeniowej	Strategia ZIT MOFT zawiera listę projektów, która stanowi obowiązkowy mechanizm zagwarantowania ZIT MOFT udziału w wyborze projektów wynikających ze Strategii ZIT MOFT.

Lp.	Warunek	Podstawa prawna	Status
8.	Opis zintegrowanego podejścia	art. 29 rozporządzenia ogólnego	Instrument terytorialny ZIT będzie wdrażany za pomocą projektów zintegrowanych. Sposób ich określenia (np. projekt partnerski lub wiązka projektów) i identyfikacji (wewnętrzne kryteria wyboru projektów) został wskazany w Strategii ZIT MOFT.
9.	Opiniowanie Strategii ZIT MOFT w zakresie możliwości finansowania Strategii ZIT MOFT w ramach programu regionalnego oraz programów krajowych	art. 34 ust. 6 pkt 2) ustawy wdrożeniowej; art. 34 ust. 7 ustawy wdrożeniowej	Strategia ZIT MOFT będzie podlegała procesowi opiniowania przez IZ FEdKP oraz przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.
10.	Zawarcie porozumienia pomiędzy Stowarzyszeniem MOFT a instytucją zarządzającą w sprawie powierzenia zadań ZIT MOFT.	art. 29 ust. 5 rozporządzenia ogólnego;	Zakres i sposób realizacji zadań powierzonych Stowarzyszeniu MOFT został określony w Porozumieniu Terytorialnym zawartym dnia 24 października 2023 roku.

System zarządzania i wdrażania Strategii ZIT MOFT

Za opracowanie projektu Strategii ZIT MOFT oraz jej realizację odpowiedzialne jest Biuro Stowarzyszenia MOF Torunia. Dokument tworzony jest we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Radą ZIT MOFT i członkami Stowarzyszenia MOF Torunia. Dla projektu Strategii przygotowywana jest prognoza oddziaływania na środowisko, która wraz ze Strategią przekazywana jest do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Bydgoszczy, w celu uzyskania pozytywnej opinii tych organów. Projekt Strategii opiniowany jest przez Radę ZIT MOFT oraz Zarząd Stowarzyszenia. Następnie Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia zatwierdza Strategię. Przyjęta Strategia przekazywana jest równocześnie do IZ FEdKP oraz ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego z wnioskiem o wydanie formalnej opinii. Zgodnie z zapisami ustawy wdrożeniowej IZ ma 60 dni od dnia otrzymania dokumentu na wydanie pozytywnej opinii w zakresie możliwości finansowania Strategii w ramach programu regionalnego. Minister opiniuje Strategię pod względem jej zgodności z umową partnerstwa w terminie 60 dni od dnia jej otrzymania. Strategia może być aktualizowana w celu dostosowania jej zapisów do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru lub w przypadku problemów z osiągnięciem celów Strategii. Koszty całkowite zaplanowanych do realizacji projektów są szacunkowe i mogą ulec zmianie po sporządzeniu pełnej dokumentacji technicznej i aplikacyjnej. Sytuacje, w których konieczna może być aktualizacja Strategii w trybie, w jakim została ona przyjęta to wprowadzenie nowego projektu (nieujętego wcześniej na liście podstawowej, rezerwowej lub liście projektów do realizacji w ramach środków z Programu FEnIKS) lub wyznaczenie nowego obszaru wsparcia objętego ZIT MOFT. Zmiany dotyczące poszczególnych projektów wpisanych do Strategii na listę podstawową, rezerwową lub projektów do realizacji w ramach środków z Programu FEnIKS (zmiana harmonogramu, przeniesienie pomiędzy listami, zmiana budżetu), o ile nie skutkują istotną modyfikacją zakresu i zmniejszeniem wskaźników na poziomie całego przedsięwzięcia, nie traktuje się jako zmiany przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach ZIT MOFT. Dokonywanie aktualizacji Strategii

będzie możliwe dwa razy w ciągu roku. W uzasadnionych przypadkach, za zgodą lub na wniosek IZ FEoKP, dopuszcza się możliwość aktualizacji Strategii częściej niż dwa razy do roku.

13. Opis procesu zaangażowania partnerów zewnętrznych

Na obszarze MOF Torunia w dniu 9 sierpnia 2022 roku zawiązano Stowarzyszenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia. Organami Stowarzyszenia są Walne Zebranie Członków, Zarząd i Komisja Rewizyjna.

Do prowadzenia swych spraw utworzyło ono Biuro Stowarzyszenia.

Powołana została również rada ZIT MOFT, która pełni funkcję konsultacyjno-opiniotwórczą dla Stowarzyszenia, w szczególności w procesach związanych z opracowaniem, realizacją, monitorowaniem i ewaluacją Strategii. Rada składa się z przedstawicieli wszystkich właściwych dla obszaru realizacji ZIT partnerów. Reprezentacja uwzględnia m.in. społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji. Celem działania Rady jest zapewnienie zaangażowania społecznego w procesie przygotowania i wdrażania Strategii poprzez:

- inicjowanie działań, kierunków oraz nowych przedsięwzięć kluczowych dla spójnego rozwoju MOFT;
- opiniowanie dokumentów przygotowywanych przez Stowarzyszenie, w szczególności projektu Strategii i jej aktualizacji, z uwzględnieniem potrzeby zrównoważonego rozwoju MOFT, a także włączenia najszerszego grona partnerów i interesariuszy w realizację Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia;
- doradzanie na wszystkich etapach opracowania i realizacji Strategii, w zakresie rozwiązań służących zapobieganiu dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznanie lub orientację seksualną.

Naboru członków Rady dokonano w otwartej procedurze zbierania zgłoszeń. Ostateczną decyzję w sprawie liczebności Rady (15 członków) oraz zakwalifikowania przedstawicieli poszczególnych podmiotów, podjęło Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia, biorąc pod uwagę przede wszystkim doświadczenie podmiotu i kandydata w działaniach na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, rozwoju społeczno-gospodarczego MOFT oraz oferowany wkład w przygotowanie i realizację Strategii, uwzględniając możliwie zróżnicowaną reprezentację grup interesariuszy. Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia określiło także regulamin działania Rady.

W procesie opracowywania i realizacji strategii zaangażowane są, co opisano w poprzednim rozdziale, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz minister właściwy ds. rozwoju regionalnego.

Ponadto przeprowadzone zostały konsultacje społeczne, o czym niżej.

14. Sprawozdanie z konsultacji społecznych

W procesie prac nad przygotowaniem strategii uwzględniony został udział społeczeństwa poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych. Informacja o prowadzonych konsultacjach była powszechnie dostępna – opublikowana na stronie internetowej zit-torun.pl... Konsultacje trwały 21 dni - w terminie ... poprzez udostępnienie dokumentacji w wersji drukowanej w siedzibie Stowarzyszenia MOF Torunia oraz w wersji elektronicznej na stronie internetowej zit-torun.pl. Umożliwiono składanie uwag i wniosków drogą elektroniczną, pocztową lub osobiście w siedzibie Biura Stowarzyszenia.

15. System monitorowania strategii terytorialnej

Niezbędnym elementem oceny, czy realizacja ustaleń strategii postępuje prawidłowo, jest monitorowanie tego procesu. Ustala się następujące założenia realizacji tego procesu:

1. Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie procesu monitorowania jest Biuro Stowarzyszenia MOF Torunia delegowane do tego zadania przez Zarząd Stowarzyszenia.
2. Monitorowaniu podlega:
  - a) poziom kontraktacji projektów,
  - b) poziom złożonych wniosków o płatność,
  - c) zaawansowanie realizacji każdego z projektów, w tym przestrzeganie terminów
  - d) stan wskaźników pośrednich i docelowych.
3. Monitorowanie jest procesem ciągłym, ale wymiernym rezultatem tego procesu będzie sporządzenie raz w roku publikacji pn. „Raport z realizacji ustaleń strategii terytorialnej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia” (zwany dalej Raportem). Raport za dany rok powinien być sporządzony nie później niż do końca miesiąca marca roku następującego po roku, za który jest sporządzany i zostać przyjęty przez władze Stowarzyszenia MOF Torunia nie później niż do końca miesiąca maja roku następującego po roku, za który jest sporządzany. W okresie jednego tygodnia po przyjęciu, Raport zostaje przekazany do Instytucji Zarządzającej programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 oraz zostaje opublikowany na stronie internetowej Stowarzyszenia oraz jest będących członkami Stowarzyszenia.
4. Do udziału w procesie monitorowania zobowiązani są wszyscy beneficjenci projektów, których obowiązkiem jest przekazanie do biura Stowarzyszenia, corocznie do końca lutego, danych i informacji niezbędnych do przygotowania Raportu za rok poprzedni.
5. Raport sporządzany jest do końca realizacji ustaleń strategii. Jeśli planowane zadania zostaną zrealizowane przed zakończeniem perspektywy finansowej 2021-2027 - nie zachodzi potrzeba sporządzania raportu dla okresu po zakończeniu realizacji strategii. Jeżeli dany projekt zostanie zrealizowany przed zakończeniem obowiązywania strategii, jest wskazywany w Raporcie z odpowiednią adnotacją.
6. W przypadku zmiany ustaleń strategii dotyczącej listy projektów, do końca okresu monitorowania należy w Raporcie uwzględniać zarówno projekty dodane, jak i projekty, które zostały z niej usunięte - wraz z zamieszczeniem stosownej informacji o usunięciu projektu i podaniem roku usunięcia projektu i od którego roku realizowany jest projekt włączony do strategii.
7. Raport składa się z następujących, obligatoryjnie wymaganych, części:
  - a) Charakterystyki działań oraz efektów realizacji projektów strategii, realizowanej poprzez wypełnienie „Karty monitorowania stanu realizacji projektu strategii”, której wzór został zamieszczony poniżej.
  - b) Analizy stanu wskaźników realizacji strategii, realizowanej poprzez wypełnienie „Karty monitorowania stanu realizacji wskaźników strategii”, której wzór został zamieszczony poniżej.
  - c) Podsumowania zawierającego najważniejsze wnioski z dokonanej analizy. W szczególności należy zwrócić uwagę na: zidentyfikowane ryzyka realizacji wraz z propozycją ich zminimalizowania, zidentyfikowane możliwości usprawniania realizacji ustaleń strategii, zidentyfikowane projekty, które rekomenduje się do usunięcia ze strategii podczas jej formalnej aktualizacji.

Wzór „Karty monitorowania stanu realizacji projektu strategii”

Rok, za który podawana jest informacja								
Numer projektu								
Nazwa projektu								
Beneficjent								
Imię, nazwisko i dane kontaktowe osoby przedstawiającej dane źródłowe do Raportu								
Syntetyczny opis działań prowadzonych na rzecz realizacji projektu w roku, za który sporządza się Raport ⁵⁰								
Opis postępu finansowego w okresie sprawozdawczym i narastająco od początku realizacji projektu								
Etap realizacji projektu na koniec roku, za który sporządza się Raport ⁵¹								
Czy dostrzega się ryzyka dla kontynuacji realizacji projektu? Jeśli tak - należy je scharakteryzować (krótki opis wraz z informacją o przestrzeganiu zadeklarowanych terminów)								
Czy dostrzega się możliwości usprawnienia procesu realizacji projektu? Jeśli tak - należy je scharakteryzować								
Ewentualne informacje dodatkowe istotne dla procesu realizacji strategii w zakresie danego projektu ⁵²								
Stan realizacji wskaźników projektu								
Nazwa i miara wskaźnika	Wartość docelowa zadeklarowana w strategii	Stan wskaźnika na koniec roku:						
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Wskaźnik 1								
Wskaźnik 2								

⁵⁰ Jeżeli w danym roku raportowym w przypadku opisywanego projektu nie były prowadzone żadne działania, w tym polu należy o tym poinformować

⁵¹ Patrz wyjaśnienia poniżej tabeli.

⁵² W tym polu należy podać informację, jeśli projekt został usunięty lub wprowadzony do strategii w wyniku zmiany strategii.

...								
-----	--	--	--	--	--	--	--	--

Wyjaśnienia: Oceny etapu realizacji projektu na koniec roku, za który sporządza się Raport, należy dokonać wg następujących kryteriów zaawansowania prac:

- 1) etap „zero” - prace nie zostały rozpoczęte,
- 2) etap I - prace w fazie przygotowawczej - etap obejmuje opracowanie koncepcji projektu i harmonogramu prac, powołanie partnerów społecznych,
- 3) etap II - prace realizacyjne w fazie początkowej,
- 4) etap III - prace realizacyjne w fazie zaawansowanej,

Wskazuje się następujące możliwości oceny zaawansowania:

- w przypadku projektów o charakterze wieloletnim, za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace realizowane do osiągnięcia 30% założonego czasu realizacji projektu; po przekroczeniu tej wartości stan zaawansowania ocenia się jako *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III); alternatywnie dopuszcza się pomiar na podstawie zaangażowania środków, to znaczy za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace realizowane do osiągnięcia 30% założonego wydatkowania środków; po przekroczeniu tej wartości stan zaawansowania ocenia się jako *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III); raz przyjętą metodę pomiaru należy stosować do zakończenia projektu,
- w przypadku projektów, których postęp mierzony jest poprzez sukcesywne narastanie wartości wskaźnika, zmierzające do osiągnięcia założonej wartości docelowej, za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace realizowane do osiągnięcia 30% założonej w projekcie wartości wskaźnika docelowego; po przekroczeniu tej wartości stan zaawansowania ocenia się jako *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III),
- w przypadku projektów, które składają się z określonej liczby zaplanowanych do realizacji działań, za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace realizowane do osiągnięcia 30% łącznej liczby określonych do wykonania działań; po przekroczeniu tej wartości stan zaawansowania ocenia się jako *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III),
- w przypadku projektów o charakterze inwestycyjnym, za *prace realizacyjne w fazie początkowej* (etap II) należy uznać prace projektowe oraz uzyskanie niezbędnych pozwoleń i uzgodnień, natomiast za *prace realizacyjne w fazie zaawansowanej* (etap III) uznaje się fizyczne wykonawstwo prac,
- w przypadku projektów, których ocena stopnia zaawansowania nie mieści się w podanych powyżej kryteriach, następuje ocena indywidualna.

5) etap IV - prace zostały zakończone, projekt został zrealizowany.

6) etap „rezygnacja z projektu” - dotyczy projektów, od których realizacji odstąpiono w danym roku, projekt nie będzie reaktywowany, przy aktualizacji dokumentu strategii, projekt zostanie usunięty z listy projektów.

Wzór „Karty monitorowania stanu realizacji wskaźników strategii”

Stan realizacji wskaźników strategii								
Nazwa i miara wskaźnika	Wartość docelowa zadeklarowana w strategii	Stan wskaźnika na koniec roku:						
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Wskaźniki dla projektów z zakresu CP1								
Wskaźnik 1								
Wskaźnik 2								
...								
Wskaźniki dla projektów z zakresu CP2								

Wskaźnik 1								
Wskaźnik 2								
...								
Dodatkowe informacje/wyjaśnienia dotyczące stanu realizacji wskaźników - jeśli zachodzi taka potrzeba ⁵³								
Wskaźnik x								
Wskaźnik y								
Wskaźnik z								
...								

⁵³ Ta część tabeli jest wypełniana, jeśli w zakresie realizacji poszczególnych wskaźników miały miejsce szczególne uwarunkowania, wpływające na nietypowy przebieg realizacji projektów, a więc narastania wartości wskaźników (np. nastąpiła zmiana strategii polegająca na usunięciu lub dodaniu projektów, co wpływa na wartość docelową danego wskaźnika), lub są to informacje istotne dla zrozumienia procesu realizacji strategii; w tym miejscu należy także podać informacje, jeśli wszystkie projekty składające się na dany wskaźnik zostały zrealizowane i wskaźnik nie będzie już w przyszłości podlegał zmianom; w tym miejscu należy także podać informacje, jeśli projekty składające się na dany wskaźnik nie zostały zrealizowane w całości, a więc wskaźnik docelowy dla strategii także nie zostanie zrealizowany w pierwotnie planowanej skali.